

ჩვენი მწერლობა

გამოდის თვეში ორჯერ პარასკეობით

ფასი 1,50 ლარი

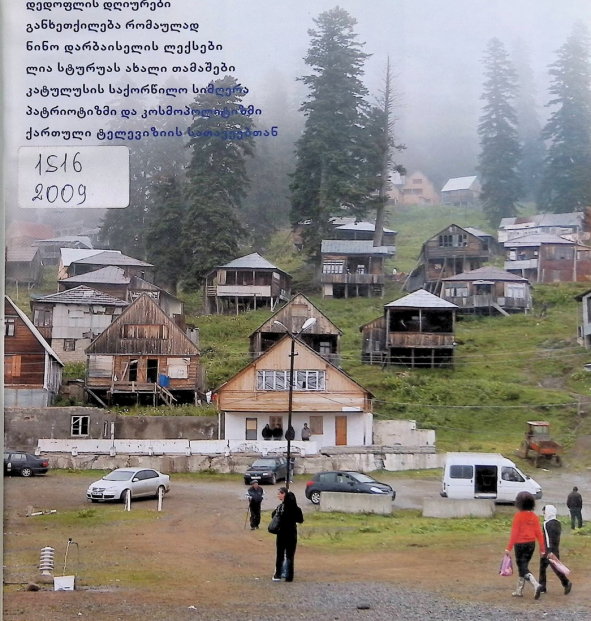
25 დეკემბერი 2009

№26(104)

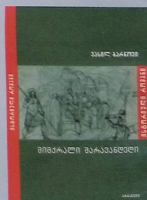
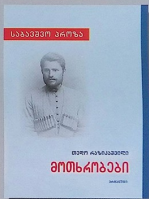
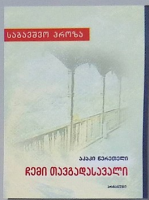
უშველეთ ბეთანიას
დედოფლის დღიურები
განხეთქილება რომაულად
ნინო დარბაისელის ლექსები
ლია სტურუას ახალი თამაშები
კატულუსის საქორნილო სიმღერა
პატრიოტიზმი და კოსმოპოლიტიზმი
ქართული ტელევიზიის სათავეებთან

1516

2009

„არტანუჯი“ გთავაზობთ

შინაარსი

მხარლის პრემიები	2	იოსებ ქუმბურიძე პატრიარქი და გურამ ღმრწანაშვილი დედოფლის დღიურებაში
პაპოზიკობა	3	ზაურ ფიფია მორღუ-ხანული
მხარის-ინტერვიუ	4	თამარ სუბელიანი (შპის ყველი) თამაში ქვიშაში (მოამზადა ნატა ვარადაძე)
დაბადები	5	ლაშა იმედაშვილი ბოჭორინის დღიური
აუზი	16	ლია სტურუა ახალი თამაშები და სხვა ლექსები
	18	ნინო დარბაისელი აბა, კაცები რატომ დგანან თანაველი და სხვა ლექსები
პირველი შთაბეჭდილება	20	მალხაზ ივანიძე საუკეთესო პოეტური მდგომარეობა
უსივრდის თვლი	21	სიმონ დე ბოგუარი გაქვებანი (სტუმრად საქართველოში)
წიგნი და წიგნი	22	როსტომ ჩხეიძე ვერტინი და... ლედი ვერტინი
გული კაინა	24	ნელი გაიდაშვილი უკანასკნელი გზაჯვარედინი (ზეიად გამსახურდია)
მორწმუნო სივრდი	25	ვალენტინა ხაზალა ძარბოვილი ტალღების სთავადავება
დრამატურგი პრესა	30	ზვიად კვარაცხელია უშველეთ გათენისა! (ფილმ მურიე და იონა მუხარბეგია)
ქანობის მემორიალი	34	რევაზ სირაძე მარადი სულიერი ანგეჟი (გიორგი მთაწმიდელის დაბადების 1000 წლისთავისათვის)
რეპორაჟი	43	ეკა ბუჯიაშვილი იმარგმნება თუ არ იმარგმნება ლექსი?! (დალი ფანჯიკიძის საჯარო ლექცია)
ზარისაი პორტრეტისთვის	46	გურამ ბათიაშვილი ასი წლის რომ გავდა, 80 უნდა გაიარო (ვახიკ კიკნაძე)
წარსული მრავალსათვის	48	თამარ ყალიჩავა პატრიოტიზმი და კოსმოპოლიტიზმი
ქობისა	52	დინა ანფიშიაძე „სარჩვევებს“ თამაში (დალილა ბედიანიძის ახალი პოეტური კრებული)
ახალგაზრდათა ან კი თვე	54	ნანა ტრაპაიძე ურამგმნები დაუნერძი ნიგნიდას
პოეზიის მემორიალი	58	გაიუს ვალერიუს კატულუსი პირთაში — სამორნილი სიმღერა
უსივრდის წიგნი	60	ფრანსუაზა სავანი მანქანისძევა როგორღა ნითელი და თანხი
პოეზია	63	

ორკვირული ჟურნალი
 დამფუძნებელი „ილიონი“
 მისამართი: თბილისი,
 ჩუბინაშვილის №41
 რედაქცია – (995 32) 96_20_62
 რეკლამა – (995 93) 65_93_68
 გაფრცვლება – (995 77) 11_24_30
 ფაქსი: (995 32) 96_20_62
 E_mail: info@mtserloba.ge

მთავარი რედაქტორი – როსტომ ჩხეიძე
 პრეზის რედაქტორი – ივანე ამირხანაშვილი
 პოეზიის რედაქტორი – მკაე ჯობაძე
 კრიტიკისა და თარგმანის რედაქტორი – თამაზ ნატროშვილი
 მხატვრული რედაქტორი – კარლო ფარულია დიზაინერი – მალხაზ იაშვილი
 სტილისტი – კორექტორი – ნინო დეკანოიძე დეკორატიული – თენგიზ რობიაშვილი
 ოპერატორი – თამარ ჩიხლაძე სარედაქციო მენეჯერი – ეკა ბუჯიაშვილი
 გაფრცვლების სამსახური – ლევან კიკნაძე
 გარეკანზე: ბახმარო წლის ყველა დროში
 მურმან ჩაჩუას ფოტოგრაფია

იოსებ ჭუმბურიძე

პატრიარქი და გურამ დოჩანაშვილი დედოფლის დღიურებში

ანა კალანდაძე დღიურებს წერდა. წერდა დიდი ფორმატის რვეულებში, რომელთაც ნომრადედა კიდევ, ულამაზესი ხელრთვით და ჩვეული გულმოდგინებით აღწუსხავდა საინტერესო ეპიზოდებს, შეხვედრებისგან მიღებულ შთაბეჭდილებებს, ამა თუ იმ ფაქტით აღძრულ განცდებს და ემოციებს. აღწუსხავდა სიხარულს, ტკივილს, მადლიერებას... წლების შემდეგ, მათ ასევე გულმოდგინედ კითხულობდა და „ცხრილავდა“. სიცოცხლის ბოლო წლებში ბევრი ჩანაწერი გაანადგურა. ბევრიც დატოვა. ალბათ, ლექსებსაც ასე ეპყრობოდა. ამიტომაც არავის უნახავს მისი სუსტი ლექსი. ნოუთ ასეთს არასოდეს წერდა?!

ანა კალანდაძე

მიუხრუნვთ დღიურებს.

რაკი დატოვა, მაშასადამე, ჩათვალა, რომ შეიძლება, სხვებიც გასცნობოდნენ.

რაც გაანადგურა, უჭკველად, ისიც ყველასთვის ნასაკიბი იქნებოდა — ანა აბა ისეთს რას ჩაინიშნავდა?! მაგრამ ისევ მისი დიდი თავმდაბლობის და პასუხისმგებლობის ნიშანია.

მეტიც, ზოგი რამ დატოვებულ დღიურებშიც დამოწრა — საიდუმლო შრიფტით ჩაწერა. საიდუმლო კი, ჯერჯერობით, მხოლოდ თინა ყანდარელმა ამოხსნა.

აქ — ორიდევ სიტყვა ქალბატონ თინაზე, ვისაც მაკა ჯოსაძემ პრესივალე ესე უბღენა, ხოლო ზაირა არსენიშვილმა ასე ბრძანა: „არც კი მინდა, ანას რძალი ეუწოდო. ის, ჩემთვის, ანას დაა“.

იგულისხმება ანას ძმის მუუღლე, ვინც ათეული წლების განმავლობაში ღვთაებრივ პოეტს ცხოვრებისეულ „პროზასთან“ გამკლავებაში შეელოდა...

მაინც, რომელი ჩანაწერები დამოწრა ანამ თავის დღიურებში? — მხოლოდ ისინი, სადაც აქებენ, მის მიმართ თავყანისცემას გამოხატავენ.

მაგალითად, ასეთი:

„15.19. პარასკევი.

საპატრიარქოში სამეცნიერო სემინარი — „პატრიარქ იბერი“... პატრიარქი გადამხვია, გულში ჩამიკრა, ამ სიტყვებით — ოქროს ანა, ოქროს ანა“...

ილია მეორე დღიურებში ხშირად იხსენიება. მათი გულთიად ურთიერთობა ხომ საყოველთაოდ ცნობილია. ერთ-ერთი ჩანაწერი სიმბოლურ დაბეჭდვას იძენს. ის 1972 წლის 13 აპრილთ თარიღდება. ეფრემ მეორის

დაკრძალვაზე პოეტის ყურადღება ასეთ ფაქტს მოუქცევია: „რამდენიმე ქალი შუახნის მამაკაცს მიეახლა და ხელები დაუკოცნა. ილია შიოლაშვილი ყოფილა“.

თითქოს, გული უგრძობოდა (ადიდი პოეტები, გარდა სხვა მრავალი იშვიათი თვისებისა, ალბათ, ნინოთგრძობის ნიჭითაც არიან დაჯილდოებულნი) — გურამ ასათიანი, რომ სამიოდენ წლის შემდეგ, ის პიროვნება სრულიად საქართველოს კათოლიკოს-პატრიარქი გახდებოდა და მათ შორის ღრმა პატივისცემაზე დამყარებული ურთიერთობა გაიმყვებოდა.

ილია მეორესთან დეკემბრული ზოგიერთი ჩანაწერი პოეტის მოქალაქეობრივ პოზიციას აწვდის, საქვეყნო საკითხებს ეხმარება. თანაც სათქმელი იშვიათი პუბლიცისტური სიმამართ გადმოიცემა. რამდენიმე ფაქტის ერთმანეთთან დეკემბრული შემოქმედს ღრმა განზოგადების საშუალებას აძლევს.

„1992. 18. I. გაზ. „დრონი“: „ზუგდიდში გამართულ მიტინგზე მოლაღატედ გამოვცხადებიათ სრულიად საქართველოს კათოლიკოს-პატრიარქი, უწმინდესი და უნეტარესი ილია II... „ლიტერატურული საქართველო“-დან მიზოვეს ლექსის „ფეხი დამადგით“ — ავტორაჟი, პირველი გვერდისთვის. გადმოსცეს ძველიერის „რომეო და ჯულიეტა“...

„ღმერთმა დაგვსაჯა ყველანი, — მონტეგვეზიც და კაპულეტებიც“... ჩვენი დედევანდელი დღეა... ვიტყვით“.

საგულისხმოა ქალბატონი თინას კომენტარი: „ანას ტირილი არ ახასიათებდა. ამიტომ ჩემთვის ადვილი წარმოსადგენია, რას გრძობდა, როცა ანას წერდა. ეს დღიური რომ ნაეკითხოს, მეც ვიტყვით“.

არადა, ზოგიერთები ანას მოქალაქეობრივ პასიურობას უკიცხებდნენ.

თუ ასეთები კიდევ შემორჩნენ, ვურჩევთ, ნაკითხონ ანას „მცირე პროზა“, ახლახან პატონმა გიორგი გოგოლაშვილმა რომ შეადგინა და „ინტელექტმა“ გამოსცა.

***

პატრიარქს, ერთ-ერთ დღიურში, გურამ დოჩანაშვილიც ახსენებს. ამაზე — ცოტა ქვემოთ.

გურამ დოჩანაშვილი ანას დღიურებში — ეს ცალკე თემაა, მრავლისმთქმელი და ამაღლებებელი;

შუალამის თბილისში ორი დიდ შემოქმედს არ ძინავს — პოეტს და პროზაიკოსს.

პროზაიკოსი დაურეკავს პოეტს, რათა გულწრფელი კმაძალვა და თავყენისცემა დაუდასტუროს.

შეუძლებელია, თვითონ ფაქტმა არ ავაჯღელვოს! ანა ამ ფაქტს დღიურში მიურჩენს ადგილს (ოღონდ, საიდუმლო შროფტით ჩაწერს):

„17. 10. 1995 წ. სამშაბათი, ღამის 3 საათი...“

გურამ დოჩანაშვილის ხარი...

ვიგრძენი, რომ არ გეძინათო. ვინაა ახმატოვა, ცვეტაევა, დიკონსონი. როცა თქვენ გვაკრიტიკებს, მაშინ ის არ იცოდნენ, როგორ მიქმედებთ ადამიანებზე, თორემ... ძალიან მიყვარხართ, თქვენ სულიწმინდის მსოკონებელი ხართ... თქვენი სქოლიო თავისუფალია, თავისთავად, საგულსხმია, მაგრამ პოეტის დაშორული ტექსტის ამ ნაწილს ჩვენც საიდუმლოდ დავტოვებთ.

პროზაიკოსის ხარი კიდევ განმეორდება.

„27. 1. 1998. სამშაბათი.“

დარეკა გ. დოჩანაშვილმა... ავადმყოფობაში თქვენზე ფიქრმა გადამარჩინა. ახლა ფეხის ვულის ანთება მაქვს და შინ ყვარჯნებით დავდებარ. იცით, ყავარჯნები ვინ გამომიგზავნა? — გათლიკოს-პატრიარქმა ილია მეორემ და ძვერა, მორჩიებო“.

***

ანას ლექსი და პატრიარქის ლოცვა (მით უმეტეს, თუ ყავარჯნებიც „თან მოპყვება“) ვის არ მოაჩრჩენს. ორივეს ისეთი მადლი და ძალა აქვს, რომ მთელს ერსაც კი უშვლელი.

თუ, რა თქმა უნდა, მთელი ერი მიაყურავენს. გადამჩრჩენელ იმედს და სასოებას ორივესთან იპოვის.

ანა:

გაქვრები უღვთოდ,
ფიქრობს ნურაკინი:
განახლების ხმა
მოაქვს ურაველს, —
მიაყურადო,
სამშობლოს მთები!

ილია მეორე:
„ქრისტეს გზა ვინრო და ეკლანია, მაგრამ ერთადერთი გზაა გადარჩენისა. ნუ გეშინია, უფალი ჩვენთანაა!“

ბამონსაურება

მირღუ-სანული

გორიერი ხალხი ხშირად გიბიძგებს სათქმელს. ამასწინათ, ჟურნალში შეიღობა“ ორი შემოქმედის — ივანე ამირხანაშვილისა და გურამ გოგიაშვილის — დასლიგი წავიკითხე. ბერი რამე არის ამ დიალოგში საყურადღებო და გულთან მისატყნი, მაგრამ კიდევ ერთმა მოცემა ჩემი ყურადღება — ეს იყო სიტყვა „ხანული“.

გურამ გოგიაშვილი იმველების რა არნოდდ ჩიქობასი რვატომულ „სიტყვის კონსა“, ახუსტებს, რომ „ხანული განმარტებულია, როგორც ძროხების (ფურეების) პატრონთა შეამანაგება ჯერობით რძის სანულად“. მანადე კი, მოხობილი აქვს სულს-საბას „სიტყვის კონსა“ და ამბობს: ამ სიტყვას რძით მოზიარე დედაცაყებდა მიორჩენს საბაბა!

ფრადდ სანტერესო განმარტება, მაგრამ, რათა ჩემი სათქმელი კიდევ უფრო გამოეკვეთო, იმასაც დავამატებდი, რომ ლექსანდრე ლლონის („ქართული კოლი — თქმავთა სიტყვის კონსა“) (1984 წ.) ასეც არის თქმული — „რძის მოზიარებასთან ერთად კარგის კეთებაში მოზიარე დიახალსები!“ ხოლო არ ბეჯენანდრე ნურამის „ქართული სინონიმთა ლექსიკონი“ (1978 წ.) ჩავიხსენებო, ვინააიუ: „ხანული — მეზობლებს მიურ მორიგებოთ ურთიერთობის რძის შიგება, თხოვნა“ ლექსიკონში ბერი. „ზოგმა არის „ხანული“, ზოგმა არა, მაგრამ სადის არის, „ხანული“ ცვერად რძითთან არის დაკავშირებული! ეს სიტყვა აგრეთვე შემხვედრია, როგორც ლიტერატურაში, ასევე ხალხში, მაგრამ მაშინ მინდვამინც ყურადღება არ გამიმხანებულა, ამიტომ ვთქვი დასახსენებო — გორიერი ხალხი ხშირად მიბიძგებს სათქმელს-მეთქი.

ბაბუაჩემი, ყაზუ ფოფია მე-19-20 საუკუნეების მიჯნულ ცნობილ მწეწმეი განხლები, ნურა-კითხვა, როგორც თვითონ იტყვდა, „პა და პა, ძლიის იცოდა“ და ოქტომბრის რევოლუციის შერე ქვეყანას ასი სული საკონელი თავისი ნებთი „უნლიადა“ მარალია, დანარ-

ჩენიც „ჩასაბრებელ“ შექმნა შერე და შერე, მაგრამ იმ საბოიდელ სულს, რომელიც შემორჩა, მაინც დაატარებდა ცვირას მონს საბოიდურებზე. იქ შინ მავრული ოდა-ჯარვალა ედვა და რა თქმა უნდა, ზაფხულობით მის ერთადერთი შიღოშიღოლსაც იქ დამატარებდა. სადამოს, როცა მოიღვდა სამწეწმეი საქმეს, დესტმბოლით ჯარვალის აიგანზე და გადავეურებოთ კოლხოსი. ხელმარცხნივ სამწეწმეი, იმერეთი, გურია ჩანდა. ხელმარცხნივ აფხაზეთი, და მივეტობოდა ყაზუ ბაბუ, ათასგვარ ლევენდას! შერე, წლების შემდეგ, მხარობივც ნამიკითხავს, თუ რატომ ერეკა ქიანას ქიანა (დუდა ვარ-თოული მის სიტყვა არ ჩანს, მის ნაცვლად ამბობენ — ქვეყანას!), რომ მინის დღერთი იყო „ქი“, ცისა და ცვეხლის დღერთი — „ქი“ და წყლის დღერთი — „ა“ რომ მითავც ნარმოივა ცველადურ! არ ვიცი, სიადენ იცოდა ვაბუ ბაბუ ეს, მაგრამ, მახსოვს, დარწმუნებით იტყვდა: ახლა ცველადურს ერთად ქეია „ქიანა“, ბაბუ! ქვეყნივც ყაზუ ბაბუ და, აფხაზეთისკენ რომ გაიხვადავდა, სახეზე მდებოდა შიგავრე დესტმბოდა.

— ბიჭო ჩვენი ძვირფასი მორდუ-ბანულეები ცხოვრობდნენ, ბაბუ... ჩვენი მორდულები და ბანულეები — მტკობდა და ზუცვას მეს-თხოვდა მათი სიტყვის.

მორდუ ქუძუმტეს რომ ერეკა, კი ციკოლი, მაგრამ „ხანული“ „სიტყვის მასალი“ მტკონა მამინი შერე კითხვა დამპება:

— რას ლეკო, ბაბუ, ხანული?
— ხანული მორდუს ვიხობ, ბაბუ! შუვა დო შუვა დიდდომი სქეა-ლელები ართი ოსლოში მტკონ ნამუშას, ართი ბუბათ მარდო მოე-გინეს! — (ხანული ქეკია ხეცავიდაც დედის მცვლელს ერთი ქალის რტე დალეულა, ერთი რაითა გზაზღერ მკეთებდა, ბაბუ!).

თქვენს ჟურნალში გამოქვეყნებულმა დიალოგმა მათქმევინა ეს ყოველივე, და თუ ჩემი მოკლემა მისაღები იქნება, ცვეც შეიტკანოს დღესკიკორადებათა თაოიანთ მომავალ „სიტყვის კონსაში“ ყამუს ნათქვამი — „მორდუ-ხანული“!

ზაურ შვითია

საქართველო
პარლამენტი
თბილისი

თამარ სუბელიანი
(შპის ყვავილი)

თაბაში ქვიშაში

- თქვენი აზრით, რა არის უკიდურესი ვაჭორეზული მდგომარეობა?

- სასონარკვეთა. სიკარგილე.
- სად ისურვებდით ცხოვრებას? - ხეებში.
- რა არის უმაღლესი ბედნიერება? - სიმშვიდე.
- თქვენი საყვარელი ლიტერატურული პერსონაჟები?
- რეზო ტყეშელის გია (ამავე სახელწოდების მოთხრობიდან), ბულგაკოვის ვოლანდი („ოსტატი და მარგარიტა“), გურამ დონაშვილის მამა („სამოსელი პირველი“).

- თქვენი საყვარელი ისტორიული პერსონაჟები?

- გიორგი ბრწყინვალე.
- თქვენი საყვარელი მხატვარი?
- ელენე ახვლედიანი.
- თქვენი საყვარელი კომპოზიტორი?
- ჩაიკოვსკი.
- რომელ თვისებებს აფასებთ ყველაზე მეტად მამაკაცში?
- სიმტკიცეს, სინაფილესა და სიმშვიდეს.
- რომელ თვისებებს აფასებთ ყველაზე მეტად ქალში?

- ქარაფშუტობას.

- რომელი ადამიანური სათნოებაა თქვენთვის უფრო მომხიბლავი?

- მიმტეველობა.
- თქვენი საყვარელი საქმიანობა?
- ქვიშაში თამაში.
- თქვენთვის ნაცნობი რომელი ადამიანი გინდოდათ ყოფილიყოთ?

- ტომ იორკი.

- თქვენი ხასიათის მთავარი თვისება?

- ისტერიული სიმშვიდე.
- რას აფასებთ ყველაზე მეტად მეგობრებში?

- დისტანციის დაცვის უნარს.

- თქვენი მთავარი ნაკლი?

- სიტყვების, ადამიანების აკვიტება და ინდიფერენტულობა მრავალი მოვლენის მიმართ.
- თქვენი წარმოდგენა ბედნიერებაზე?

- ხმის გარდაქმნის პროცესი.

- რა იქნებოდა თქვენთვის ყველაზე დიდი უბედურება?

- ოჯახის წევრების დაკარგვა.
- როგორი გინდოდათ ყოფილიყოთ?
- ასეთი.

- თქვენი საყვარელი ფერი?

- ფორთოხლის.

- ყვავილი, რომელიც ყველაზე მეტად გიყვართ?

- თეთრი მიხაკი, ბრონულის ყვავილი.

- თქვენი საყვარელი ფრინველი?

- წერი.

- თქვენი საყვარელი მწერალი?

- გურამ დონაშვილი, ფიოდორ დოსტოვესკი, გაბრიელ გარსია მარკესი. ვირჯინია ვულფი.

- თქვენი საყვარელი პოეტები?

- პოეტები - გვიანდელი პეტრო დროს - ზვიად რატიანი აკვივიატა.

- საყვარელი ლიტერატურული გმირი ქალები?

- პავიჩის პერო.

- საყვარელი გმირები რეალურ ცხოვრებაში?

- დედაჩემი.

- საყვარელი გმირი ქალი ისტორიაში?

- კლუპატრა.

- საყვარელი სახელები?

- ოდელი.

- რას ვერ იტანთ ყველაზე მეტად?

- მტყუნიკურობას.

- ისტორიული პიროვნება, რომელმაც თქვენი ხიზლი დაიმსახურა?

- ლენინი.

- საომარი მოქმედება, თქვენი აზრით, ღირსი მტკანაკლები აღტაცებისა?

- არცერთი.

- რეჟორმა, რომელსაც თქვენ განსაკუთრებით უმაღლეს შეფასებას აძლევთ?

- ანდროგენების დაცოლვა.

- ნიჭი, რომელსაც გინდათ ფლობდეთ?

- ფრენის.

- როგორი გინდოდათ რომ მოკვდარიყოთ?

- პასუხებნაკონი.

- თქვენი სულიერი მდგომარეობა ამჟამად?

- ხილი.

- ქმედებანი, რომლებიც თქვენს შემწყნარებლობას იმსახურებენ?

- ფიზიკური ლალატი.

- თქვენი დევიზი?

- არა კაც ჰკლა.

- თუკი ოდესმე შეხედვობდით ღმერთს, რას ისურვებდით, რომ მას თქვენთვის ეთქვა?

- „გაბოილეთ სამოსელი პირველი და შემოსეთ მას“.

ლამა იმედაშვილი

ბოზოიანის დღიური

შინ დაბრუნებულმა თინამ საკუთარ ქმარს საწოლში მი-
აგნო. ცოტა ადრე კი იყო ღრმა ძილისთვის, მაგრამ თუ გა-
ვითვალისწინებთ, რომ ტარიელი სისხამზე უნდა ამდგარი-
ყო და ჩვეულ საქმეს შესდგომოდა, მისი ტკბილი ძილი ასე
გასაკვირი აღარ იქნება.

კაცმა რომ თქვას, ასეთი მდგომარეობა თინასაც ხელს
აძლევდა: რადგან ბევრ საშოთირო კითხვას აპირდებდა
თავს, თუნდაც ასეთს: სად იყავი? რაზე ილაპარაკეთ? სახ-
ლში ვინ იყო? მაგის შტერი ქმარი რას აკეთებდა? ასეთი და
ბევრი ამდაგვარი. მართალია, მეორე დღითი ამ შეკითხვე-
ბის დასმა კვლავ ძალაში რჩებოდა, მაგრამ დროის გასვლის
გამო სიმწვავესა თუ სიმკვეთრეს კარგავდა და ოჯახური
კონკლავის ალბათობას თითქმის შეუძლებელს ხდიდა.
ასე რომ, ამჯერად თინასაც შეეძლო წყნარად ექნა.

ასეც მოიქცა.
ელდარი თითქმის დათქმულ დროს ჩამოვიდა.
შეხვედრას შედგა ჩაიხანამი.

ჩაის დასალევ ადგილს რა გამოლევდა თბილისში. აბა-
საბადის მოედანი სასვე ყოფილა ამჯერად, პატარ-პატარა
თიხებში. ისე, მოედნის აღმოსავლური დასახლება აღ-
ბათ ჩაის დღევასაც გულისხმობდა. ეს სახელი სპარსეთ-
რუსეთის ომის დროს აბასაბადის ციხის აღების შემდეგ
შერქვნიდა, იქვე ჰაუბტვახტერ მფდარა და ჩიბნოც ბევრი
ყოფილა. მერე ვილაცას ეს ძნელად ამოსათქმელი სიტყვები
აღარ მოსწონებია და მოედნისთვის ალავერდოვი შურქქე-
ვია. ნელ-ნელა ესეც გაქრა და ჩაის სურნელიც. დარჩა მხო-
ლად ერთი სათავსო, რომელსაც დროდადრო ავსებდნენ
აზერმაიჯანღლები, ქართველები რომ თათრებს ეცახიან,
და ოსშივარამოდებულ სიბიხეს სვამდნენ.

ელდარიც აქ იცდებოდა.
ჩაის წრუბავდა და ზედ ნატვს შაქარს აყოლებდა. ირგე-
ლივ ისმობდა თათრული ენა, სცილდა დევერპოლი კასის-
თვის ძნელად აღსაქმელი ტკბილი სიმღერა. კულისის საათი
არსად ჩანდა, დროსთან აქ არავინ მეგობრობდა, ჩაის სმას
სიჩქარე არ უყვარდა.

— ჩაის ხომ დაღვეთ? — იკითხა ელდარმა მიკითხვა-მო-
კითხვის შემდეგ.

— დაღვეთ, ხომ დაღვეთ? — შუამონმა ტარიელმა.

— დაღვეთ. — თქვა პუარომ და სიტყვას თავის ქნევაც
მიყვალა.

ელდარმა ფერ ხელი აიქინა, მერე თავის მეორე ენაზე
რღაც დაიძიხა და მალე მაგიდასთან მამაკაცი გამოჩნდა,
რომელიც მიმტანი ბრძანდებოდა, თუმცა, იმადროულად
ჩაიხანის მიმართონეც ვახლდით და ღმელამობით საკუთა-
რი ოჯახის ერთადერთ შემოსავლის წყაროსაც თვითონვე
დარაჯობდა.

მამაკაცის გამოჩენას მოჰყვა შეგდის ვადამწმნა, რა
თქმა უნდა, მობერებულ ზრთო, სამი ქტივის დადგმა, რა
თქმა უნდა შაქრით და მასპინძლის თავაზიანი ღიმილით,
რა თქმა უნდა, ოქროს კბილების თანხლებით.

— რა უცნაური ქოქია... — გაიკვირა პუარომ და წელში
გაღუნულ სასმისის ხელი შევლო.

— სითხის დიდხანს ინახავს, ასაღებადვე მოსაბერებე-
ბელია, თანაც გრძელ საუბარს უხდება. — ახსნა ელდარმა.

— ქართველები ამით ღვიწხის სვამენ. — ჩაერთო ტარიე-
ლი.

— მაგის დროც მოვა. — თქვა ელდარმა და ტარიელს
ძველებურად თვლი ჩაუკრა.

მთავარ საქმეზე საუბარი გვიანდებოდა.

ელდარი სანახევროდ მაინც ქართველი იყო და ტრადი-
ციას არ აღლატებდა.

პუარი თიმინდა, მისმა პროფესიამ, სხვა ბევრ რამეს-
თან ერთად, მოიშინებაც ასწავლა.

— ელაპარაკე? — ჩაერთო ტარიელი, რომელსაც, რო-
გორც ჩანს, ლდინი სტუმარზე მებუდვ პუაროდა მოებრუ-
ბული.

— ეელაპარაკე ...

— მერე?

— აბა, რა ვიცი, ეს რამდენად გამოვადგებათ ... მარტო
არ ვყოფილვართი, აქეთ ჩემი ნათესალები იდგუნენ, იქით იმა-
თი, სხსაღობაზე შეხვებით ერთმანეთს, მე არ მინდობოდ-
ნენ, შუამწავლი დამჭირდა.

— მაინც რაო? — არ მოუშვა ტარიელი.

— მსჯელ რომ გითხრათ, ევრე, უმჯობეს შემთხვე-
ვის არ ხედავთ.

— მე დეტალები მაინტერესებს. — ხმა ამოიღო პუარომ.

— კი, ბატონო, იყოს დეტალები. — თქვა ელდარმა და
სიგარეტს მოუკვია. — ჩვენთან ეგვიპტე ნესია, ჩვენთან მეთო-
ქი, რომ ვამბობ, დედაჩემის მზარეს ვგულისხმობ, ხომ ვეს-
მით ... მიცვალებული ოჯახის წევრებმა უნდა განმარანო,
ჰოდა, ეს ბიჭი ყურადღებით დაუთვალავრებიათ.

— რამე საჭეყო თუ იმოვის? — იკითხა ისევ პუარომ.

— თვითონ იძიხან, ვიპოვნეთო ... მიცვალებულს ყელ-
ზე მკრთალი ზოლი ეტყობოდა, მკერდის თავებზე კი ნემ-
სის ნახვებები.

— თვითონ როგორ ხსნიან ამ ამბავს?

— ულასტარს რომ დადებებ რამეს, ააძრობ და კვალს
დატოვებს, აი, ეგეთი... ამით ასევედნენ, მიცვალებულს სისხ-
ლი სდიოდა. — ახსნა ელდარმა.

— ექიმები? იმით ხომ არ გაუკეთეს რამე? იქნებ დახმა-
რებას ცდილობდნენ?

— გამორიცხვულია, პირდაპირ პროზექტურაში მოყვან-
ილი, მისი გადარჩენა არავის უცდია.

— ეგ უკვე ხანგრძლივია. — თქვა პუარომ და უბის წივ-
ნაქში რღაც ჩაიიძინა.

— კიდევ არის საეტყვო რღაც. — თითქმის ჩურჩულზე
გადავიდა ელდარმა. — მიცვალებულს თვალები ღია ჰქონია,
ვაზით გაღვლები შემთხვევაში ეს ამბავი ცოტა უცნაურად
გამოიყურება.

— ვაზი ავღამიანს თენავავს, ორგანიზმი ღუნდება, ქუ-
თოლობი მძიმდება, თვლი ამ სიმძიმეს ევლარ უმჯობესად
და დახოჭვას ცდილობს. — დამატა პუარომ.

— ნალდად ევრეა. — თავი დაქინა ტარიელმა.

დასასრული. იხ. „ჩვენი მდგომარეობა“, № 25

- ფესხაცმელებზე რა თქვენ?
- ხელოვნური ეგ ამაზე.
- ეგ როგორ?
- გაგებულ რომ გაქვს რაღაც, მაგრამ შენი თვალით არ გინახავს. — დააზუსტა ვლდარმა. — ვიღაცას ყურმოკერით სცოდნია, მუსულმანები ფეხზე იხდებიან და სახლში ისე შედიანო.
- განა ასე არ არის? — საკუთარი ცოდნა შეამონმა პუარომ.
- როგორც, ნესი, ასე ხდება. — დაადასტურა ვლდარმა.
- წინააღმდეგობა რაღაშია?
- ჯერ ერთი, გარდაცვლილის მამა აშბობს, ჩემი შვილი ფეხზე საკუთარ სახლში შემოსვლის დროსაც არ იხდოდა, სულ ამას ესაყვედურობდი, მწყინდა და მეერჯერ ვეიკამათო კიდევო, ასე რომ, სხვაგვანაც არ გაიხდებო.
- მეორე?
- ფესხაცმელები არ ჩანს.
- აი, ეგ კი სერიოზულ ქვეყნებს ბადებს. — თქვა პუარომ და უკვე გაგრძობული ჩაის მისმა დააბარა, თუმცა მალევე გადაფიქრა, სწორედაც რომ ტექნიკურად არ გამოვიდა.
- რას უნდა ნიშნავდეს მაინც? — ჩაერთო ტარიელი.
- იმას, ჩემო თარიელ, რომ ის ბიჭი იქ არ ყოფილა და მერე მივყვანილს შეგეს. — ახსნა პუარომ.
- რითი ასევენი? — არ მოუწვა ტარიელი.
- ეს ძალიან მარტვიია, აბა, მომიმინეთ ... თუკი ადამიანი ბინაში შედის და ფეხზე იხდის, მოგვიანებით კი მას გარდაცვლილს პოულობენ იმევე ბინაში, მისი ფესხაცმელი ისევე იქ უნდა დაეხდებო, სადაც გაიხდა, ასე რომ, ეს ბიჭი შემდეგ გახლათო მოყვანილი, ფესხაცმელი კი ან გზაში გაიხდა, ანდა იქ დაარსა, საიდანაც წამოიყვანეს, დროს უქონლობის გამო ამას ყურადღება აღარავინ მიაქცია.
- თუკივე ასე ფიქრობს, თათიკი ჩანაფიქრი რომ გაუმართლებინათ, მოგვიანებით დაფრეცეს, სახლიდან გამოიყვანეს, გზაშივე გონება დააკარგინეს და საწამლაკი ნემსით შეეყვანეს, სწორედ ამ ნანებსარების შესახებ საუბრობდა გარდაცვლილის მამა. — თქვა ვლდარმა და ხელი იქ დაიდო, სადაც მეორე პირის ვითომდა სტუმარს ვითომდა ნანებსარის კეალი აღენიშნებოდა.
- გაგიფიქრა კაცო, რეები ხდება. — აღშფოთება ვერ დამალა ტარიელმა, თუმცა იქვე დაამატა. — იქნებ ის ფესხაცმელები არეულბაში გაიბნა, ხომ წარმოგიგინებიათ, რამდენი ხალხი იტრიალებდა ბინაში იმ ღამით?
- ჩემი მშავაკი რომ არ იყოს, პროკურატორის თანამშრომელი შევინებოდა. — გაიღიმა ვლდარმა და ტარიელს მხარზე ხელი დასჭრა, რა თქმა უნდა, მტკობრულად.
- პასუხი ამ შეკითხვაზე შეიძლება, ჩემო მგობარო, დაკარგული ვეცოლაფერი შეიძლება დაიკარგოს, მათ შორის ნივთსტყივებაც, მაგრამ ჩვენს შემთხვევაში სწორედ რომ ფესხაცმელებს გაუფრთხილებდნენ თვალის ჩინებით, ამ ამბის მომფრთხილებს ფესხაცმლის გაუჩინარება არაფერში ანუფადა, ისევე და ისევე საკუთარი მოფიქრებული ამბის დასტურად.
- კაცო რომ დაფიქრდეს, ნაღდავ ეგრა. — თავი დააქცინა ვლდარმა.
- რომ დაფიქრდეს... — გაიღიმა პუარომ და თითქმის გატყეპული ჩაი მაინც მოსვა.
- გატყეპა? — მოუხედა ტარიელი და საკუთარი ქიქაც შეამონმა.

— გაგიმეორით, აბა, ცივი ჩაი რა ჩაია. — თქვა ვლდარმა და ხალხს უკან მდგარი მამაკაცს, რომელიც ქუჩიანი ჩერიტ პატარა ქიქაცს აპრიალებდა, თავის ენაზე რაღაც გასძახა და საერთაშორისო ახალი ჩაის შეეკეთა მისცა.

თუ ერთკულ პუაროს საბის გამომეტყველებით იმსჯელებდა ადამიანი, განთქმული მძებარი შეეფედრით კმაყოფილი უნდა დარჩენილიყო.

მეორე დღეს პალადის მარბიანებზე.

გარდაიცვალა პალადი ვეითოე.

პალადის გვარ-სახელი პუაროს არაფერს უნებნებოდა, ასე რომ, ტარიელის შეფასებას უნდა დაეფრნობოდა, რომელიც მეზობლის მიმართ საქებარ სიტყვებს არ იმურობდა. მეზობელი ერქვა, თუმცა სულ მთლად მეზობელსაც ვერ დაარქმევდა ადამიანი, რადგან სამასი მეტრის მოშორებით, გერგეთის ქუჩაზე ცხოვრობდა და მის დასახასიათებლად უფრო უნებლი გამოადგებოდა. ეს მაინც არ უშლიდა ხელს ტარიელს, რომ პალადის მეფასებაც კარგი ურთიერთობა უქონოდა, მოკლედ, ბოზოიანი გვათუას აქეთ-იქით ატარებდა და ემსახურებოდა. იმას ნურავინ იფიქრებს, თითქმის გვათუას ისე უჭირდა, რომ საკუთარი მანქანა არ შეეუფა. არც ვერც იყო საქმე, უზარალოდ მოქიეო კაცი გახლდათ და გარკვეულ მიზეზების გამო, განსაკუთრებით ბოლო დროს, საკუთარი ტრანსპორტით გადაადგილებას ერიდებოდა.

პალადი ვეათოა, როგორც თბილისში იტყვიან, იყო ნაღდი, ვეიგარი კაცი, აქედან გამომდინარე ვეცოლა სიკეთითა და პრივილეგიით. მისი გაუკეთებელი საქმე ძნელად თუ მოინახებოდა, როგორც ვეცოლა ვეიგარს, უარის თქმა მასაც უჭირდა და დაპირებებს უხედა არივებდა, თუმცა ბოლო რამდენიმე წლის განმავლობაში ძველდებოდა ანგარიშს აღარ უწევდა, რაც სამართლიანად გულს სტყენდა კიდევ. სწორედ ამგვარი გულისტკინის ბრალი უნდა ყოფილიყო მისი გარდაცვალება, რაზეც აშკარად არავინ საუბრობდა, მაგრამ პირად საუბრებში არავინ უარყოფდა.

ეს ვეიგარმა მაინც რა უნდა იყოს, იკითხავდა სხვაც და, რა თქმა უნდა, უპირველესად ჩემი ძალაქის სტუმარი ერკიულ პუარი.

ხანგრძლივი დავიკრების შემდეგად დადგენილი გახლათ, რომ ვეიგარმა უფრო სულიერი მდგომარეობა უნდა იყოს, ვიდრე სხვა რომ, რომელიც საკუთარი თავში მოიცავს რამდენიმე აუცილებელ შემადგენელ ნაწილს. ეკრძობდა: უსაქმურობას, ოღონდ არა უფულობას, მიდრეკილებას ლითონისკენ, ოღონდაც შენიღბულს ღამაში სიტყვით სუფრის აკადემია, ასევე მიდრეკილებას უფსერბობისკენ, ასევე შენიღბულს ღამაში გამოთქმით ქუჩის აკადემია. ვეიგარი აუცილებლად უნდა მღორდეს, ანდა ღლინებდეს მაინც, დროადრო დადიოდეს ეკლესიაში, შეეხდეს მოძღვარს, ასეთივე ყოფილი ვეიგარი, უკონდეს ოუმპირს უცნაური გრძნობა, ახსოვდას რამდენიმე ნანევტკი რამდენიმე ლექსიდან სამშობლოსა თუ დედებალზე, დროადრო ბოლნისიტყვაობდეს მანდილოსნების თანდასწრებით და სხვაზე მეტად უყარებდეს დედა.

ეს არის დე ეს.

აი, ასეთი კაცი გახლდათ პალადი ვეათოა, ნაღდი ძალაქი და ტექნიკური სასანაღებლებს კადრების განყოფილების უფროსი.

საქმეს ისეთი პირი უჩანდა, პანაშვიდზე წაუსულელობა აღარ გამოვიდიდა. კაცმა რომ თქვას, ტარიელს ქირისუფ-

ლებში დგომა ეკუთვნოდა კიდევ, მაგრამ ინგლისელი სტუმარი მისვლავ კატეგორიულ უარს აცხადებდა. ბოზოიანი თბილისურ ტრანდიციებს იმედიებდა, პუარო უზერხულობას, იყო თავიზანი კამათი და ასევე თავიზანი თხოვნა, მითუმეტეს, რომ ჭირისუფლებსთვის პუაროს სტუმრობის აბანეი უკვე ცნობილი იყო. აბა, თბილისში რა დამანუღა, ეს რომ საიფულოდ დარჩენილიყო. ეს კი იმას ნიშნავდა, რომ თავად მივცალებული თუ არა, გარდაცვლილის აბოპოლ-ნათესავები მოუთმენლად ელოდნენ გაიმორჩენილი შაქერბრის სტუმრობას, რაც პანაშვიდს განსაკუთრებულ ხიბლს შესქენდა. არადა, თბილისური პანაშვიდი სხვა ადრე არაფერი უნდა იყოს თუ არა მისვლა-მისვლის ხიბნამ გაჭრა.

პუარო გატყდა. დათქმულ დროს ბოზოიანიცა და პუაროც პალადი გვათუს სამხიმარზე გამოცხადდნენ.

ამ ფაქტმა, შეკრებილ საზოგადოებასა და განსაკუთრებით კი ჭირისუფალთა შორის სრული აღფრთოვანება გამოიწვია. მთლიანი ტექსტის აღდგენა, მცდელობის მიუხედავად, ლაბათ შეურღულელ საქმეს წარმოადგენს, მაგრამ დარდით გაათავსული პალადის მეუღლის, რიტას, ემოციური ფონი სწორედ ამგვარი, ანდა მიახლოებით ამგვარი უნდა ყოფილიყო: ადე ბიჭო, პალადი, შენ რომ კაცი მოგონდა ტელევიზორში, ის მოვიდა, შენებურად შეხედი და მოეფერეო.

ამას მოჰყვებოდა ქეთიანი და გულის ნასვლა. მოჰყვა კიდევ. ერთკულ პუარომ პირადად ნამოაყენა ჭირისუფალი და, რადგანაც პირველად დახმარების აღმოჩენის ხერხებს ჯერ კიდევ პოლიციამი გახლდათ დაუფლებული, თვითონვე მოასულიერა. ამით საკუთარი ბედიც გადაწყვიტა, ნათლად ჩანდა, ამ შემთხვევის შემდეგ ვეღარც სასაფლაოზე ნასვლას აცდებოდა და ვეღარც ქელესიდან დაიძვრებდა თავს.

ასეც მოხდა. სამგლოვიარო პროცესიას ქალაქის ცენტრში უნდა გაეყოლო.

გალაიხანებით გადაკეტილი პროსპექტი გარკვეულ უზერხულობას უქმნიდა მივცალებულსა და მის თანხმულ საზოგადოებას, მაგრამ გვარიანი გასამრჯელოს წყალობით ეს პრობლემაც მოგვარდა. რკინის ხუბულები გაიწკაროვნა, სამგლოვიარო პროცესიამ ყოველგვარი დაბრკოლებების გარეშე გადალახა დემოკრატიის კუნძული და გზა განაგრძო. გალიები ძველ ადგილს დაუბრუნდნენ და ადამიანის მუღახული უფუნუნისთვის თუ დასაბრუნებელი ღრესისთვის ბრძოლა ჩვეულებ შემართებით გააჩაღდა.

— ბარემ აიღონ და ეგ იქნება, მაინც აღარ დადის ხალხი. — ჩილაპარაკა ტარიელმა. — გულის? — დაინტერესდა პუარო. — მიშლის რომელია, მიუღო ტექსიტები განამებულეზი ვართ. — გული ამოაყოლა ტარიელმა. — კლიენტებიც აღარ ჯდებიან, გრძელი გზა გამოსიდა, გრძელ დებს მტტი ბენზინი უნდა, მეტ ბენზინს მეტი ფული, ეს ფული კლიენტს უნდა გამოვართვა, იმას კიდევ ძალიან უძვირდება და ტკბაით მეგავრობა აღარ უღირს, ყველაფერი ერთმანეთთან არის დაკავშირებული, ეგ ჩემზე ჭკვიანმა ხალხმა ჯერ კიდევ როდის თქვა ...

— მერე რატომ არ ეუბნებიან? — იმათ ვინდა უთხარი, ვინდა ნუ ეტყვი, არ ესმით და შორამა — ხელი აიქნა ტარიელმა. — მარტო ერთმანეთს ელაპარაკებიან და მარტო ერთმანეთს უსმენენ, ეგერი, იცი, როგორ არიან?

— როგორ? — აი, სოფელში რომ მდინარე ჩამოდის და ზედ ხიდი დგას, მერე სიძველისგან ეს ხიდი რომ ჩაინგრევა, ნაწილი იქით დარჩება, ნაწილი კიდევ აქეთ, აქეთ მზარეს ყველაფერი, იქით კიდევ თითქმის არაფერი, ესენი ეუბნებიან, მოდი ხიდი გავეყოთ და, სანამ გავაკეთებთ, თქვენც აქეთ გადმოვიყვანოთ, ისინი უარზე არიან, თქვენი გაკეთებული ხიდი არ გვინდა, ჩვენ უხიდავად გავრები ვართ, ხიდი თქვენისთანა ფარჩაკებს ჭირდებათო.

— ფარჩაკ რა არის? — სუსტად, მშობარა, გაუბედევი ... — ვერ ყოფილა კარგი სიტყვა. — თავი გააქნია პუარომ. — თარიელ, ისე ხატუნად აღწერე ყველაფერი, მეზონი რაღაცას უნდა ნერდ კიდევ, ამ გიცვლია? — რას ბრძანებთ, სად ტაკისა და სად მწერლობა. — დაიშორებდა ტარიელმა და გაჩუმება ამჯობინა.

ამ საუბარში, შემდეგ კი სიორმეო, სასაფლაოც გამშინდა.

სანაქებო ადამიანს სამგლოვიარო სიტყვის გარეშე მშობლიურ ნინას ვერ მიაბარებ.

ამ სიტყვის თქმა ითავა თუ დავეღა ტენიერი სასანავლებლის ხელმძღვანელს ჯონი კილურამეს. მთლიანი ტექსტი დაცულია ტარიელ ბოზოიანის ძეგურში, რომელიც, თუ მის სისრულეს ვიწმინდებ, ჩანჩერი უნდა იყოს დიტეოფონით და მორნად ამის შემდეგ იყოს სტიფური სიყვ და ისევ ბოზოიანის მიერ.

აი, ეს ტექსტი:

ვემშვიდობებით პალადის. დიახ, ვემშვიდობებით და არა ვეთხოვებით, რადგან მასთან გამოთხოვება შეუძლებელია, მას მხოლოდ შეგიძლია დაემშვიდობო, იმ იმედით, რომ აუცილებლად კვლავ გადავერები სადმე.

პალადის გაკეთებული საქმე სანაქებოა, მისი სიყვარული მისაბაძი, მასთან ურთიერთობა დაუციწყარი.

რადგინ რამ ელოდა ნინ, გასაკეთებული, სათქმელი, საფიქრალი, მაგრამ ბედის უკუღმართობამ გამოგვცვლია ხელიდან. თვით პალადიც კი უღლორი აღმოჩნდა სიკვდილთან მარტოდ დარჩენილი.

ძველი დრო რომ ყოფილიყო, დღეულის პანთეონს დაფასებდა, მაგრამ ვიღას ახსოვს ძველთა დამასახლება, ახლა სხვა გმირები და სხვა საფლავები ჩანან.

გული არ გაიტემა, ძმარ პალადი, მალე დადგება დღე და შენ კვლავ დაიკავებ შენს კუთვნილ ადგილს ქვეყნის სასიძულადო შვლითა გვერდით.

ხშირად ვითქვამს მეგობრებისთვის: უკან მოხედვა არ მიყვარს, რადგან საკვდილი ნინ კი არ გველოდება, უკან მოგვადგისო.

მართლაც რომ უკანმოუხედავად იცხოვრე. მშვიდობით, მგერული სიმღერასავით ტკბილო კაცო!

ეს იყო და ეს.

ამის შემდეგ იყო ქელები. თბილისელთა უსაცვარლესი გასართობი. იყო ჩანგლების ჩხარუნე, ჭიქების ჭახუნე, სტებობის ქნევა, მსუქანთა ხენგმა, გამხდართა ოხვრა, შორიდებული ლომილი, შემდეგ ხამაღალი სიცოლი, ყოველგვარ შინაარსსა თუ გრძნობას მოკლებული სადღვეგრძელოები, ბოლოს კი პურმარლის ხარისხის შეფასება, რა თქმა უნდა, სხვა, ახალგაურ სუფრისათან შედარების გზით.

თვეში არ ვაგრავდა...
რაულს ქელებში ვჯობდა...
რაული?...
ივერის მამა...
მე არ ვყოფილვარ, რაიონში მომიწინა ნასვლა, მაგის გულისთვის გამბეზუტა ...
კიი კაცო?! ..
დავაფუვლის, ხომ იცი, როგორი ოქროს გული აქვს...
ივერის ჯიშის ორმოცზე მეტი იყო, ეკეთი უნდა...
ამასაც არაფერი დაეწუნებოდა...
კი, რა უჭირს, მაგრამ გაციებულ სულ სხვა იქნებოდა...
არ გვავიღრეს დაფეცმა და, აბა, რა მოუფიციოდა...
ასე გრძელდებოდა დაუსრულებლად, ანუ მეორე ქელეხამდე.

— რას ლაპარაკობენ? — დინტერესდა პუარო და ტარიელს მიამჩნედა იმ იმედით, რომ სრულს თუ არა, საუბრის მიახლოებით თარგმანს მაინც მიიღებდა.
— სადღვეგრძელოს სევამ? — იცრუა ტარიელმა, თუმცა მთლად სიკრეფ არ ერქვა ამ აზმავს, რადგან ტარიელმა საკუთარი ქალების სახელის დაცვა სცადა.

— თამაზის ვარემე?! — დაეცემა პუარო, რომელიც ქართული სუფრის ნესებში ნელ-ნელა იკვლევდა გზას.
— დარღვევა, გეთანხმებით. — თავი დააქინა ტარიელმა. — მაგრამ ხშირად ხდება ხოლმე, განსაკუთრებით მაშინ, როდესაც თამაზს სადავეები ხელიდან გაუვრის, თუმცა ასეთი სადავეგრძელოს დაღვევა ცალკეც შეიძლება.
— მაინც რომელის?
— უდროოდ ნასულეების.
— განა ყველა გარდაცვლილი უდროოდ არ არის ნასულელი?

— მაგის თქმაც შეიძლება, მაგრამ ამ სადღვეგრძელოში, როგორც ნესი, ახალგაზრდა ასაკის მიცვალბული იგულისხმება. — დააზუსტა ტარიელმა.
— რამდენი წლის? — არ მოეშვა პუარო.
— ორმოცდაათი, შა, შა, ორმოცდაათხუთმეტო.
— ასე დადგენილი?
— წყალი არ გაუვა.
— ეგეთი მიცვალბული, ალბათ, მეორე თუ არა, ყოველ მესამე ოჯახს ეყოლება ქალაქში?! — ალღო აუღო ქართულთა ჩანაწერის მაცებარმა.

— საქმეც ეგაა. — გაიღმა ტარიელმა. — რამდენიმე სადღვეგრძელოთი მეტი გამოვა, თუ შეთსონალურად ჩამოვყვებით სუფრის გაგრძელებას თითქმის უსასრულოდ შეიძლება, თამაზს ვააჩინა.
— ამ ყველაფერს რაღაც ლოგიკური ახსნა მაინც უნდა ჰქონდეს, მხოლოდ არითმეტიკაში არ იქნება საქმე.
— აქვს, როგორ არა. — დაეთანხმა ტარიელი. — ჯერ ერთი, ოჯახისა და ქირისუფლის პატივისცემა, მეორეც და, ჩემი აზრით, მთავარი, რაც ხშირად ვახსენებთ მიცვალბე-

ლებს, მით უფრო ახლოს ვიქნებით მათთან, ხსენება მახსოვრობა, მახსოვრობა — არღვევდება.

— თქვენი თეორიით, ჩემი თარიღი, ისე გამოდის, რომ ყველა ევერი ცოცხლებს ყოფილეს? — ეჭვის დავალით შეხედა პუაროს თბილისელ მამაბიძეს.

— კი არ გამოდის, ნაღდად ეგრეა, ჩვენ მაგათ ცოცხლებივით ველაპარაკებით. — მოჭრა უკვე ღვირისთან დაძმობილებულმა ბიზონამა. — ჩვენი საუბრავები ხომ ნახეთ?! ბინებია რა ... ზოგი ერთობიანი, ზოგიც ორი, იქვე შუკი, წყალი, ზოგან ტელევიზორიც დგას ... აბა, მიცვალბულს სახლი რად უნდა?! გამოდის, რომ ცოცხალი ყოფილი.
— მაშინ ჩვენც დავლით. — თქვა პუარომ და სანახევროდ დაეცლილ სახმისი ღვინით შეავსო.

— დაელოთ ... — თავი დააქინა ტარიელმა და ჭიქის მისაქვებუნებლად მოეზნადა.

თინა ბოზიაძემ ქელებში ნასვლა ევლარ შეძლო. თინას ჰქონდა პროზაული მიზეზი, ახალშემქნილმა ფესსაცემლმა მოუჭირა, მოკლედ, უხვი ატკინა. ვისაც ეს სამინიფო გრძნობა გამოუცდია, ძნელი წარმოსადგენია საბრალო ქალზე საყვედური ნაშობიცდეს, თუნდაც ეს საყვედური ქელებზე ნაუსვლელობას ეტეგებულს.

საყვედური არც ტარიელს დასცდენია. ხმა აღარც თინას ამოვლია, რომელიც ლოგინზე მინოლინი ნატკენი ფენის დახმავს ცდილობდა, მხოლოდ ერთი სიტყვა გადაუფედო მუელზე და ისიც იმიტომ, რომ ტარიელს მისი არსებობა არ დაეინწყოდა.

— ეც კაცი ნასვლას აღარ ამირებს?
— ნავა, აბა, აქ ხომ არ დარჩენა. — გამოსძახა ტარიელმა და თავის დღეურს მიუბრუნდა, რომლის შევსებაც უკვე ჩვევით ჰქონდა გადასული.

დაემარხეთ პალადი.
რა არის ადამიანის ცხოვრება, ქელებიდან ქელებამდე მიმავალი ბილიკი, მაგრამ ამ ქელებსაც რომ მნიშვნელობა აქვს? განვლილი ცხოვრების საზომიც ხომ ეც არის? ვინ მოვა, რას იტყვის, როგორ იტყვის, თამადა ვინ იქნება, მოადგილედ ვის შეარჩევს.

ამ შირე პალადის ქელებს არაფერი დაეწუნებოდა, ერთი ეც იყო, მთავრობიდან არავინ მოსულა, თორემ ძველი მთავრობიდან და ეტყვე უფრო ძველი მთავრობიდან ყველა იმ იყო.

პუაროს სტუმრობამ სულ გადაარია ხალხი. არადა, თვითონაც რა ამყლი გამოდგა, ჭიქა არ ჩაუვდია, თავიდან თითქოს არ ამირებდა, ეს მტკივა, ის მანუზუნსო, მაგრამ მეგრე უხერხულ მდგომარეობაში ჩავარდა, ძნელია ყველა შენ რომ გაიყურებს და რაღაცას გითხვას. სამსაღეს კარგად იტანს, მაგრამ დიდი მოქვილე არ უნდა იყოს, ამ საიდან იქნება, რა იციან ბრიტანეთში ქვივის ყაღრი. ადრე უფრო კარგად ესეაზილი, ბელაგის გულისხმობადა, ისე უხერხედი, რომ კინაღამ გამორიცხეს დასაღიანი. დასია რა არის მეთქი, ვკითხვ. დასიო, ეგრე მიიზრა, ბელაგამი პოლიციას ქვიო, სულ მთლად მოლიცია არ არისო, უფრო საიდუმლო სამსახური შეეფერებაო, ია, მაშინ დავიფიცე, რომ აღარ დავლევდიო, თორემ ისე, გამოგიტყველებ და კი მიყვარს ეც საქმიო. მოკლედ, ნაღდად კაცია.

დაღვეა მეც მიყვარს, მაგრამ ეხლა მე დაღვევაზე მეტად საქმე მონიტორებს. დრო მიდის, შედეგი არ ჩანს, არადა მთელმა თბილისმა გაიგო ეს ამბავი.

ამას წინათ ორი მანქანა აგვეკიდა, კარგა ხანს გვედგინ, ნაღდად ჩვენ გვითვალთვალდებდნენ, ეგეთი რაშე მე არ მემშობლა. ჩემს ქუჩაზეც ვილაც კაცი ტრიოლებს, ტანსაცმელს კი იცვლის, მაგრამ მე მაინც ვცნობ. ეს ყველაფერი პუაროს უფთხობა, თვითონ არ ნერვიულობს, ეგეთ რამებებს ასეთი რაღაცეები თან ახლავსო, ეგრე იძიხის, ვითომ მე ეგეთი კაცი ვარ, ეგ არ მემსოფსენ?! მარტო ვიყო, ვინ მამა-მამალი, ოჯახს რა ეუყოს?! არადა, მაგას რა ენაღვლება, თინასი არ იყოს, დაკარავს ფეხს და ნაფა თავის ინგლისში, მე ვიკითხო, ყველაფერს მე ამკიდებენ, დავამთავრებო, თვითონ ეგრე იძიხის, ჯერ ფუფილიც არ გადაუხიდა, კაცურად უნდა დაველაპარაკო.

მგონი, თინა მეძახის ...

თინა მართლაც იძახდა.

უფრო კი მაცდურად აკანკალებდა ხმას და საძინებლობა მშუღლის შეტყუებას ლამობდა, რადგან ჯერ კიდევ ჰქონდა ბოზოიანების გვარის გაგრძელების იმედი.

— ექიმმა თქვა, ეს კვირა გამოიყენეთო. — ყურში უფრულა თინამ მეუღლეს და მზითვემი მოყოლილი ძველებური ღამის ნათურა გამოართო.

- ვითომ რატომო?!
- შრომდუქტიული იქნებაო. — დააზუსტა თინამ.
- მაგას რა ენაღვლება — ჩაბატურდუნა ტარიელმა.
- რაო, რას ამბობ? — გამოგონილი ინტერესით იკითხა თინამ და მეუღლეს აეკრო.
- არაფერი, უნდა დავემორჩილოთ მეტი, ეეიმი და მაგ საქმეში ჩვენზე მეტი მაინც ეცოდინება.

ეს თქვა და გარემოდა.

ნათლად ჩანდა, ტარიელ ბოზოიანი ექიმის რჩევასაც დაჰყავდა მაშუღლის გრძნობასაც დამორჩილდა.

სწორედ იმ დროს, როცა ეს ამბები ხხეობდა, არც ერკიოულ პუაროს ეძინა.

გამგზავრების დრო ახლოვდებოდა. საქმე თითქმის დამთავრებული ჰქონდა, მართალია იყო დარწმინდი რამდენიმე გაურკვეველი საკითხი, მაგრამ ეს, როგორც ხდება ხოლმე, დისკუსიის დროს გადაწყვედებოდა. დისკუსიას პუარო ეძახდა იმ შეკრება-თავყრილობას, რომელსაც საქმის გახსნის შემდეგ მართავდა და სადაც დამანაშავის ვინაობას ამხელდა. როგორც წესი, ამ შეკრებას დამანაშავეც ესწრებოდა ხოლმე, ანუ იგივე მკვლეელი, მაგრამ ამჯერად, საქმის თავისუფლებიდან გამომდინარე, ეს შეუძლებელი გახლდათ, თუქცა ეს მცირე უხერხულო თავყრილობის მნიშვნელობას მაინც ვერ აკნინებდა.

ეს გაურკვეველი საკითხი ეხებოდა მოზილურ ტელეფონებს. უფრო სწორად, იმ განზომილებებულ ზარებს, რომლებიც სხვადასხვა დროსა და სხვადასხვა ადგილას იქნა გაშვებული ერთი და იმავე პირის მიერ, ამ გარდაცვლილის მემუბობით, ანდა მისი ტელეფონის გამოყენებით.

კაცმა რომ თქვას, ამ ზარებში ვასაკერი არც არაფერი იქნებოდა, რომ არა ერთი ვარემოება ჯერის, რომ ეს საუბრები ერთსა და იმავე დროს, ოღონდ ერთმანეთისგან გვიარიანად დაიცლებული მანძილიდან მიმდინარეობდა. ეს კიდევ არაფერი, მთავარი მაინც სხვა უნდა ყოფილიყო, ეს საუბრები მაშინ მიმდინარეობდა, როდესაც ის მეორე პირი უკვე გარდაცვლილი ბრძანდებოდა, რა თქმა უნდა, სათანადო სამედიცინო დასკვნაზე დაყრდნობით.

ესლა რა გამოდიოდა ამ ამბიდან, ისე და ისე ორი სიტყვით: სწორედ რომ სასწაული.

როდის იყო შეკვდარი ტელეფონით ლაპარაკობდა?

პუარომ კარგად იცოდა, ასეთი რამ მაშინ სჭირდება ადამიანს, როცა ამბის დალაგებასა და დროის მოგებას ცდილობს. დროის მოგება კი ხშირად მანძილის მოგებასაც ნიშნავს.

იქნებ არც ეს საუბრები ყოფილა და არც ეს ინცვალეზული?

ამ ფიქრით შეეგება ერთი ულ პუარო გარიყრატასა და ტარიელ ბოზოიანს.

— ჩემი წასვლის დრო ახლოვდება, თარიღე, ხვალ ღამით უნდა გავემგზავრო.

— მიზრძანდებით? — შეცხებადა ტარიელმა.

— უნდა ნავიდე, სხვა საქმეებიც მელოდება.

— ჩვენი საქმე?

— ვახსნილია. — სიამყით ნარმოთქვა პუარომ.

— დამნაშავეც იცით?

— რა თქმა უნდა.

— ვა?! — თბილისურად ვაკვირდა ტარიელმა. — სახელოც ვეცოდინებათ?!

— ვიცი და შუნც ვაგაგებინებ, ოღონდ მანამდე დახმარება მჭირდება.

— მისაზურეთი.

— ყველა ის ადამიანი უნდა მომიგროვო, ვისაც ამ საქმესთან შეხება ჰქონია.

— ყველა? — დაღვობა ტარიელი.

— ვისაც ხმას მიაწვდენ და თანხმობას მიიღებ, ასეთი ჩველა მკაცრ, საქმის გასრულებას ასე აღენიშნავ ხოლმე.

მთავარი ინა ქულოძე

— კი ბატონო, როგორც თქვენ ვინდათ, თბილისში სტუმრის სიტყვა კანონია. — გაიღიმა ტარიელმა და იქვე დაამატა. — ახლა რა ექნათ?

— გავისიერონო.

სტარეღ ბოზოიანი სტუმრის უპატივცემულოდ გაშეკვბას და, როგორც ჩვენი იტყვიან, მშრალზე გადატარებას, ისედაც არ აპირებდა, რაც ასახა კიდევ საკუთარ დღიურში, რომელიც, ჩანანერების სიმრავლის გამო, სავაა გადაივსებოდა, ასე რომ, საქმის დასრულებამ, რომ იტყვიან, ტარიელს პირდაპირ სულზე მოუსწრო.

პუარო წასვლას აპირებს.

ჩემი საქმე მოვაშთაფრეო, ეგრე იხდის, დამნაშავეც ვიცი და როგორ მოხდა, ისიცო.

ამ კაცს ეგრე უპატივცემულოდ ხომ არ გავეშვებით, თვითონაც მიმანიშნა, ყველას შემახვედრეო, თან ამბავს მიიუყუებო, თანაც გამოვიმწეოდავით.

ხალხის მოვროებას დიდა არაფერი უნდა, ბოლობოლო ჩვენი შევიკრებოთ, ბელგაური რესტორნის ზოგან კი ნაღვად პრობლემაა. არადა, თუ პატივისცემაა, ჯერჯერობდა უნდა მოხდეს ყველაფერი, საკუთარი კუთხის საქმის მიონატრებული ექნება.

ელდარს უნდა დავეკლამარაკო, მაგან იცის ეგეთი რამეები. ქვეყანა რესტორნებია თბილისში, ბელგაური როგორ არ იქნება, გადაგვევა კაცო, ჩვენი გასაკეთებელი საქმე გააერთიანო, ხიფათში ჩაიგდო თავი და ერთი რესტორანი რაღაა, ალია ბალია ზუთასი ლარის საქმეა.

რადცას ვიპოვით.

დიდი მცდელობისა თუ ძეხვის მიუხედავად ბელგაური რესტორნის აღმოჩენა თბილისში შეუძლებელი შეიქნა, სამაგიეროდ, მიკვლეულ იქნა ფრანგული რესტორანი, რაც, ელდარის მტკიცებით, დიდად არ უნდა განსხვავდებოდეს ბელგაურისაგან.

ასეთი რესტორანი აღმოჩნდა ევრაზე, ყაზბეგის ქუჩაზე, დაღმართში, ახალმშენებული სახლის პირდაპირ, ძველ ამბავსა და ნაღვ თბილისელებს სწორედაც რომ ეს ძირქველი უზანი შეეფერებოდა საქმეზე სასაუბროდ და თითო ქაქელის ლერის ასანვედა.

ამ უზანს, უფრო ზუსტად კი ამ ადგილს, ძველად ახალ პოლიანდის ექანდენი იქ განლაგებული რამდენიმე ნიდერლანდული ტავერნის გამო. ასეთი სასადილო-ტავერნის დამსახურება უნდა იყოს მთელი უზნის სახელი, რომელმაც დროთა განმავლობაში სახე იცვალა, დამოკლდა და იმ სახით შემორჩა, რომელიც დღეს უკვე ყველასთვის არის ცნობილი.

ახლა ვინ ენსრებოდა ამ ისტორიულ შეხვედრას: ტარიელ ბოზოიანი — ტაქსის მძღოლი.

თინა ბოზოიანი — მედა.

თენგი ჩოლოიანი — მძღოლი.

აღმამატა საყვარელიც — ყოფილი გაზის კაცი, ამჟამად შაურმის გამყიდველი პლენბაიოვი.

ელდარ ციმაკურიძე — საქართველოს დამსახურებული მწერთნელი მშვილდოსნობაში.

ნუნუ ფლენტი — მედა.

შალვა კირბელი — ნუნუს მეუღლე, კონტროლის პალა-

ტის ყოფილი თანამშრომელი, ამჟამად დროებით უშუშე-ვარი.

რიტა ეზუგბაია — პალატი გვათუას ქერიცი, რესპუბლიკის დამსახურებული მასწავლებელი, ამჟამად პენსიაზე მყოფი.

სუხანა ფილიანი — მეტსახელად რიტა სუსანა, დამატრეებულ იქნა გრძელი ენისა და გამოუვადო მდგომარეობის გამო.

ჯუმბერ ხარატიშვილი — მცირე მენარმე, პროფესიონალი თამადა.

სოფელში მცხოვრებმა თათრებმა შეხვედრაში მონაწილეობაზე უარი განაცხადეს, ცალკე დარდისა და ცალკე უნდებლობის გამო.

შეხვედრა, იგივე სუფრა, როგორც მოსალოდნელი იყო, ჩვეული ოსტატობით გახსნა ჯუმბერ ხარატიშვილმა და რამდენიმე ტრადიციული სადღეგრძელოს შემდეგ, რომეც, იგივე გაცნობა-გახურებისთვის ისმევა, სიტყვა გაავსა თბილისის სტუმარს, ერიკულ პუაროს.

— გამადლობო, ბატონო ჯუმბერ. — თქვა პუარომ და ფეხზე წამოვიდა. — ჩვენი შეკრების მიზეზი ყველასთვის ნათელია, ისიც უნდა მოგახსენოთ, რომ ასეთი ჩვევა მაქვს, საქმის დასრულების შემდეგ დაინტერესებულ პირებს ვკრძალებ ხოლმე და მათთან ერთად ვადგენ სიმაღლეს ...

— რა დადგენა მაგას უნდა, ეგ კაცი ხელისუფლების მოკლულია, შორჩა და გათავდა. — ხმას აუწია შალვამ.

— კარგი ხელა, ნუ დანიუგ, მიტიმეზე ხომ არ ხარ? — მეუღლის დაწინაურებას შეეცადა ნუნუ.

— ასე თუ ისე, ოჯახისთვის მაინც დიდი დანაკლისია. — ამოიხარა რიტამ და შავი სამოსი შეისწორა.

— ვაცადებო, მეგობრებო, თუ ასე ვინაზურებოთ, არაფერი გაძოვა. — ყველას უახსენა ჯუმბერმა, რომ ჯერ კიდევ არჩეული თამადა ბრძანდებოდა.

ამ შესვენებამ გაჭრა და, დროებით მაინც, პატარა დარბაზში მოჩვენებითმა სიჩქარე დაისადგურა.

— რა ვიცით ჩვენ? — იკითხა პუარომ.

— რაც ვიცით, ისიც სრულიად საქმარისია, დრო მოვა და ყველას პასუხს აგვინებენ ამ შეთითბილი საქმისთვის. — კვლავ ანერვიულდა შალვა.

— აელი ამ კაცს თუ როგორ იქნება შენი საქმე? — ტარიელის ხმაში ამკრძალავი იგრძობოდა, გნებავთ ჩანდა სუფრიდან გაძეების არც თუ შორეული პერსპექტივა.

— მაინც რა ვიცით ჩვენ? — განავრძო პუარომ. — ის, რაც ყველამ, კერძოდ, მეორე პირს გაზნი ვაცუდულს პოულობენ კონსპირაციულ ბინაში, სხვათაშორის, ამ ამბავს, იგულისხმება გაზნი, ადასტურებს უცხოელ სპეციალისტთა დასკვნაც.

— აბა, რაღას ვიძიებთ?! — ხელჩაქნულმა ბრძანა აღმამატა საყვარელიც.

— არის რამდენიმე შესაბამისობა. — წყნარად თქვა პუარომ.

— გაზნი ხომ? — არ მოუვია აღმამატა.

— ეგ ყველაზე ნაკლებად, ბოლისდაბოლოს ის უბედურები გაზნის გადაკეტვამდეც შეიძლება გაცუდულს იყვნენ ... სანამ მეზობელმა შეამჩნია მომატებული წინევა, სანამ საკუთარ გამათბოელს მიხვდა, სანამ თქვენც დაგარეკეთ, მერე სანამ თქვენ მოხვდებით ... თორ სათაზე მეტი გაცუდვისთვის, მგონი, საკმარისი უნდა იყოს. — იკითხა პუარომ და აღმამატას შეეცადა.

— კი ბატონო, შესაძლებელია.
 — რა მწარეა ასეთი სიცილილი. — ისევ დადარდინანდა რიტა ეზუგბაია.
 — თანაც. — განაგრძო პუარომ. — ამ გაზის გადაკეტვა-არგდაკეტვის ამბავს ასეთი უყრადღებს არც ბავშვი მიჰქცევდა, მცველს რომ არ ეთქვა, სუნი შევა და ხმავე გავიგეთო.
 — ხომ თქვა? — დააზუსტა თამაძემ.
 — თქვა... სუნი შესაძლოა მართლაც იგრძნოს, აი, ხმის კი რა მოგახსენით, ეს უფრო ელდისა და დახუნეულობის ბრალი უნდა იყოს ... თანაც, იმ ზამთარს, რამდენიმე ოჯახი სრულიად ამონყდა უხარისხო გამოთობლის წყალობით, მცველმაც კედელზე გამათობელი დაინახა და პირველად ის იფიქრა, რაც უნდა ეფიქრა ...
 — დაფარეთ ხელი, დაფარეთ ... — ველარ მოითმინა კრბიელმა.

— ჯერ არ ყოფილა შემთხვევა, პუაროს დამწამავისთვის ხელი დაეფარებინოს. — იწყინა სტუმარმა. — მე მხოლოდ იმის თქმა მინდა, რომ მცველები ამჯერად, თავისდაუნებურად, მართალს ამბობენ.
 — ეგ როგორ? — გაიკვირა ტარიელმა.
 — მანდაც მივალთ, ოღონდ ჯერ სხვა რამ უნდა გავარკვიოთ, საიდანაც ყველაფერი დაიწყო ... დროის ამბავი ... როგორც გახსოვთ, მცველები მეორე პირის სახლიდან გამოსვლის სხვა დროს ასახელებდნენ, ოჯახის წევრები კიდევ სხვას, განსხვავება სულ თხუთმეტი წუთია, თუმცა ძალიან მნიშვნელოვანი თხუთმეტი წუთი ...
 — რად უნდა ამას ბევრი ლაპარაკი, რომელიცაც ტყუილია. — წერტილი დასვა თამაძემ.
 — მცველები! — აიტაცა ნუნემ.
 — ეგეთი რამები ქალების არ გვეშლება, ტყუილი საერთოდ კაცების მოგონილია. — მეგობრის აპყვა თინა.
 — მცველების ინტერესში შედიოდა ეს ამბავი ...
 — მაგათი ბრალია საერთაოდ ყველაფერი ...
 — დაასტრები არიან ...
 — ვინ დაიჭრები, ვინ? ...
 — უპატრონოა ქვეყანა ...
 ამ ხმაურში თავყრილობა ნელ-ნელა ემსგავსებოდა ქართულ სუფრას.

უმეტესობამ, მეტოც, თითქმის ყველამ საქმე მომთავრებულად ჩათვალა და გულის სიღრმეში იმასაც კი ფიქრობდნენ, ამ კაცის სახელი ცოტა გაბუჭული და გადამეტყუებულად უნდა იყოს. ეგ ამბები ჩვევც კარგად ვიცოდით და ახალი არც არაფერი გაგვივიდა.

მაგრამ პუარო რისი პუაროა, მარტივ საქმეს ხელი მოჰკიდოს.
 — არა, ბატონებო, არც ერთი ტყუილი და არც მეორე — ხმას აუწინა პუარომ, ხელი შემართა და ადვლევებული საზოგადოება ასე დაანყნარა. — მეორე პირი სახლიდან თორმეტს რომ თხუთმეტი წუთი აკლდა, მაშინ გამოვიდა, მცველები კი მას თხუთმეტი წუთით ადრე შეხვდნენ.
 — როგორ გამოვიდოდა გვიან, როცა უკვე გამოსული იყო? — გაიკვირა ელდარმა.
 — მართალია, ერთი კაცი ამას ვერაფრით შეძლებს.
 — გამოდის, რომ ორნი ყოფილან. — მეგობარს მოუხედა ტარიელს და ისეთი გამომეტყველება მიიღო, როგორც ვაცურებულა ადამიანს შეეცვრება.
 — ორნი და თანაც ერთმანირები. — დააზუსტა პუარომ.

— ტყუები ძმა ჰყოლია. — დაასკვნა თამაძემ.
 — ეგ ამბავი არ ვიცოდი. — გაიკვირა ალმატამ.
 — თქვენ კი არა, ჩემი ბატონო, მთელმა საქართველომ არ იცოდა. — თქვა ნანყენმა ნუნემ და თანაგვგონის ნიშნად ქმარს შეხედა.
 — ძმა კი ჰყავდა, მაგრამ ეგეთი არა. — ხმა ამოიღო სუსანამ და ნელში გაიმართა მნიშვნელოვანი ამბის სათქმელად. — მაგის შესახებ ყველაფერი ვიცი, სხვა რამები იქნება საქმე.
 — მართალს ბრძანებთ, ქალბატონო სუსანა. — შეაქო პუარომ მწითური მანდილოსანი.
 — ეგ თუ არა, აბა, რა? — დაიბნა ელდარი.
 — რა დაგვართათ, კაცებო, როგორ ვერ ხედავით, ორეული ჰყოლია. — თითქმის შეკვიცლა თინამ და შეტეხის მოლოდინში მუუღლეს შეხედა.
 — რის ორეული, რა ორეული ...
 — ვინ იგონებს ამ შორებს ...
 — ენაცას უნდათ რომ გადახარბალან ...
 — ვილა კიდევ ორეულიო ...
 ამ მოულოდნელად გამხეილიმა საიდუმლომ სუფრა ისევ არაა და ჩატარებულ კვლევის მიმართ უნდობლობა ერთი-ორად გააღრმავა.

ადვლევებული საზოგადოების დამოშინება ისევ და ისევ ჯუმბურ ხარატივილმა ითავა, კარგი თამაძის მოვალეობაზე ხომ სწორედ ეს უნდა იყოს.
 — ისე, რა ვახსიკერია ახლა ეს ამბავი, ყველა დიდ ადამიანს ჰყავდა თავისი ორეული, სტალინს, მაგალითად, რამდენიმე ასეთი ემსახურებოდა.

— ბერიასაც. — დაამატა რიტამ.
 — ეგ დრო წარსულს ჩაბარდა. — სევდა დააყლო ხმას შალვა კრხილმა და იქვე დაამატა. — გინდაც ეგრე იყოს, რაშიც შე ძალიან მეპარება ეგები, მერე ჩვენ რა, ამით რა იცვლება?!

— ყველაფერი. — მოჰვა პუარომ.
 — ვერაფერი გავიცი, ტარიელ. — ისევ მუუღლეს ჩამოეკიდა თინა.
 — თუ აცლი ადამიანს, ბერ რამეს გავიგებ, არადა დარჩები გაუგებარი.
 თინამ, სხვა ქალების მსგავსად, რა თქმა უნდა, გარემოება ამჯობინა.
 — ერთ რამეზე უნდა შევთანხმდეთ. — მკაცრად ჰრძინა პუარომ. — მეორე პირს ქვეყნიდან წასვლა გადაწყვეტილი ჰქონდა, აქ ცხოვრება აღარც უნდოდა და აღარც შეეძლო.
 — ეგ ვითომ საიდან იცით? — არ დაიჯერა ნუნემ.
 — აქედან. — თქვა პუარომ და ტარიელს ანიშნა, ჩემი საქალაქე მომანადიო. — აქ ყველაფერია, ყველა საბუთი, დასკვნა თუ ფურნალისტებთან საუბარი, ერთ-ორ ადგომას პირდაპირ ვახლავთ ვაცხადებულა, რომ ეს ადამიანი ქვეყნის დატოვებას გვცმავედა.
 — რადგან თქვა, წალდად ეგრეა. — დაამონმა ტარიელმა და ახალმეტყილი მეგობარის წინას თუ მნიშვნელობას კიდევ ერთხელ გაუსვა ხახი.
 — მერე წასვლაყო, ზღის ვინ უშლიდა, შეძლებაჲ ქონდა და სახელიც, ეგრე რომ ჰქონდეს საქმე, ერთ დღეს არ გავხედდით ამ ჯოჯოხეთში. — ზიზღით დაიბნა შალვა.
 — რატომ არ მიღიბათ შენს ისტორიულ სამშობლოში? — პირდაპირ კითხვა ელდარმა შალვა კრხილს, რომელიც,

სხვებისგან განსხვავებით, კონიას ეტანებოდა და რამდენიმე ტიპის თამაშის უნებართვოდ გამოუყენა სირვა.

— სწორად გეკითხება, ჩემმა მზემ. — ჩაიკინა სუსანამ.

ამ საუბრის შემხედვარე ადამიანი ადვილად მიხვდებოდა, რომ ჯერმეტი ხარატომილის ნაქები თამაშობა ბოლო წუთებს ითვლიდა. იმედოდ ისღა რჩებოდა, რომ რატა ეზუგბაბა ბოლომდე არ გადათარგმნოდა სუფრის ნევრების წერლობან კინკლაობას. არადა, ახსნა-განმარტება თუ თარგმანი სწორედ მას ჰქონდა დაეკლებოდა, როგორც რესპუბლიკის დამსახურებულ მასწავლებელს და ინგლისურ ენის კარგ მეცოდეს.

— ახალგაზრდები ხარო და ჯერ არ გეცოდინებთ, რაც მეტია შეძლება, მით მეტია პრობლემები, საკუთარ თავზე მაქვს გამოცდილი. — სუფრის ნევრების დასომხმინება სცადა რატამ.

— მართალს ბრძანებთ, ქალბატონო, შური, ჭორები, ათასგვარი სინიხტურები პირდაპირი ბრალდება, ამას ემატება ფინანსური საკითხები, ეს ყოველივე კი აუცილებლად სასიცოცხლო საფრთხეში გადაიზრდება, ასეთ დროს გაცლა სჯობს, თანაც ისე, რომ არავინ მოგნახოს, მიცვალებულს ძებნას ვინდა დაუწყებს. — მოკლედ ჩამოაყალიბა პუარომ.

— აი, ამ დროს არის საჭირო ის მეორე. — აჰყვა ტარიევი.

— ეგრე ზაკაზად სად უნდა იშოვო? — დაინტერესდა ელდარი.

— შემთხვევით ... საერთოდ ორეულებს შემთხვევით პოულობენ, ჯერ პოულობენ და მათი გამოყენების საჭიროებაზე შემდეგ ფიქრობენ, ამჯერადაც ასე იყო. — საქმის ცოდნით თქვა პუარომ.

— მაინც სად არის მაგ ორეულთა თავიერთობა, იქნებ ჩვენზე გამოვადგეს რამეში. — თითქმის დასცაბა შალვამ განთქმულ მამებარს.

— ჩემთვის ვასაგებია თქვენი ირონია, ბატონო შალვა, ამ ადგილის მიღებარობა ჩემთვის უცნობია, თუმცა შემიძლია დანამდვილებით ვითარათ, რომ ორეულებს ძირითადად ქუჩაში პოულობენ, ახლაც ასე იქნებოდა ... დანარჩენი ტექნიკის საქმეა, ჩაცმა, მიხერა-მოხერა, რამდენიმე დამახასიათებელი ექსტო, რომლის დამახასიათებელაც სრულიად ადვილად შეიძლება, კონსპირაციული ბინაც საქორავებია ერთ-ერთი მცდელობის მიერ და ორეულს სწორედ იქ აცხოვრებენ, უჩინო მშენებლო შეხვედრებს ასწრებენ, ძირითადად ხალხის დასანახად, მაგრამ ხალხსაც არ აკარებდნენ, რომ დროზე ადრე ეს ამბავი არ გახმარებულიყო.

— კი მაგრამ, ამ კაცს ამ ოჯახი არ ჰყავდა, ამ მეზობელი, ან თანამშრომლები, ნუთუ არავინ მონახა? — იკითხა თინამ.

— ამაზე ვერაფერს გეტყვით, შეიძლება ჰყავდა კიდევ, ანდა სულაც მარტოხელა იყო, იქნებ მონახეს კიდევ, განაცხადებს, მაგრამ მაინც ვერავინ მიაკვლია, ანდა რას იპოვნიდნენ, საგულდაგულად ჰყავდათ გადამალოლა ...

— თვითონ არ ანუხებდა ეს ამბავი? თავისიანიები არ ენატრებოდა? — სწორი კითხვა დასვა თამაძემ.

— რატომ უნდა მწუხებულყო? — გაიკვირა პუარომ. — არავფერი აკლდა, დარწმუნებული ვარ, ფულსაც უხდიდნენ, შესაძლოა ამ ფულს ოჯახშიც აგზავნიდა, თუ ამ ყველაფერს გაეთვალისწინებთ, ბრძანა ანაბეჭდების არქონა

გასაკვირო აღარ იქნება, ანდა საიდან უნდა ყოფილიყო, როცა მეორე პირს იმ ბრძანა ფეხზე არ შეუდგამს, ანაბეჭდი და სხვა ყველაფერიც ორეულის საეულეობა გახლდათ.

— ენაა იმ საქმეების ამბავიც გასაგებები გახდა.

— მართალი ხარ, ტარიევი, ორეული რასაც მიჩვეული იყო, იმას ჰამოდა, იაფიანს და უხარისხოს, წარდსაც ის აგორებდა, საუარყოფოდ დაქვით ერთ-ერთ ნევრთან.

— აბა, ტელეფონების ამბავიც აღარ იქნება გასაკვირი. — მიხვდა ელდარი.

— რა თქმა უნდა. — თავი დააქინა პუარომ. — ყველამ ვიცით, როგორ პაპადნენ მეორე პირს, ხმით, მოძრაობით, დიდი ნიჭი თუ გაქანება ადვილიდან, სხვადასხვა დროს, მისი ნომრით, ანდა სხვა ნომრით, თავიერთობა იმ იდეურის შექმნა იყო, რომ მეორე პირი ჯერ კიდევ კოცხვალა ვაგულდათ, არადა გარდაცვლილი ორეული, თათარ ბიჭთან ერთად, უკვე ბრძანა ეუბნა ...

— აზერბაიჯანელთა ... — იწყინა ელდარმა.

— კი ბატონო, ეგრე იყოს. — დაჰყვა პუარომ. — ისინი, როგორც უკვე აღვნიშნე, გარდაცვლილები იყვნენ, მეორე პირი კი გაუჩინარებული, ჩემი დაანგარიშებით ოთხი საათი სრულიად საკმარისი უნდა იყოს ქვეყნის დასატოვებლად.

— საზღვარს როგორადა გადავიღოდა, დეიფურის ვერაჟინ იცნობდა? — ხმა ამოიღო დიდი ხნის სიჩუმის შემდეგ აღმატა საყვარელიძემ.

— გინდაც ვცნობ, ამით რა იცვლებოდა? — კითხვას კითხვივად უპასუხა პუარომ.

— როგორ თუ რა იცვლებოდა, დააკავებდნენ და ყველაფერი გაიკვივოდა. — აღელდა შალვა.

— მსგავსებისთვის დააკავებდნენ? ახლა უკვე ის გამოდიოდა ორეული, ორეულის ორეული, იმას როგორ ჰგავსო, იტყობდნენ და ამით დამთავრდებოდა ყველაფერი, მითუმეტეს, რომ საბუთები წესრიგში ექნებოდა, მართალია სხვა გვერდ-სახელი, მაგრამ მის პასპორტს ნუნს ვერავინ დასაფეხდა, თანაც, იმ დროისთვის მისი გარდაცვალებას ამბავი ჯერ არავინ იცოდა.

— აი, გული მიგრძნობდა რა. — ლამის ტაში შემოჰკრა გახარებულმა სუსანა ფილიანამ.

— თეთვად და ვერვა ყველაფერი, ის ორი კაცი ხომ მაინც მოკლა ვიღაცამ? — ხმა ამოიღო ისევ შალვამ.

— მაგას რაღა მნიშვნელობა აქვს, იყო კაცი და აღარ არის, ოხერია სიკვდილი. — ოხვრას დარდი ამოაყოლა რატა ეზუგბაბამ.

— საინტერესოა, რაც უნდა იყოს. — ჩაახველა აღმატამ.

— ვინაობის დასახელებას ნუ მომბოხოთ. — თავიდანვე თქვა პუარომ.

— არ იცი? — ჩაქინა ნუნუ.

— ვიცი, მაგრამ თქვენივე უკეთესი იქნება თუ არ გეცოდინებთ, მართალია დღეს მას ძალია აღარ აქვს და თვითონაც ქვეყნიდან მოუწია გაქცევა, მაგრამ რა იცი, რა ხდება.

— მაშინ ის მაინც გვითხარით, როგორ მოხდა ეს ყველაფერი. — ძეღური ინტერესი ჰქვავს თინას.

— მაგას მოგახსენებთ. — პუარომ გამშრალ ყელს ბორჯომი შაჰავგლად და მხოლოდ ამის შემდეგ განაგრძობ. — მეო-

რე პირი უკვე თავის გზაზე მიემართება, მცველებს ორეუ-
ლი დათქმულ შეხვედრაზე მიჰყავთ. გართვ ღამეა და ციყა,
ზუსტად ისეთი ამინდია, ამ მძიმე შეხვედრას რომ უხდება,
არადა ისევედრა ნამდვილად მძიმე უნდა იყოს, არავინ
იცის, რთი დაბრუნდება, რა შედეგს მოიტანს. გაბსოვ-
თ, მშვიდ ვეფხვთან გაცვლებით ადგილია მილაპარაკე-
ბა, ვიდრე მაძიარ ვირთან. იმ კაცისაგან კი კარგი არაფე-
რია მოსალოდნელი, პირველბა სურს, პირველობისთვის
ყველაფერზე ნამსყელი, ძალაც ჰქვს, ფულიც, შეიარა-
ღებული ხალხიც ემორჩილება, მისი სიტყვა კანონია, თვი-
თონაც მთლიანად კანონია, ასე ჰგონია, მისი მომწვერ ჯერ
დაბადებული არც უნდა იყოს, მხოლოდ მეორე პირი ელო-
ბება ნინ, ყოველთვის თავის ადგილს მიუჩენს ხოლმე, ერ-
თი-ორჯერ დასცინა კიდევ, სიტყვითაც, საქციელითაც,
ამიტომაც დღეს უნდა გადაწყდეს ყველაფერი ... მაგრამ
თითქმის ყოველშემქმენ მასპინძელი მაღავე ზედაა, რომ
ცდება ... ხუთიოდე წუთი ესაჭიროება იმის მისახვედრად,
რომ მის წინ ორეული დგას ... ასეთ დროს ჯერ გაკვირე-
ბაა, შემდეგ სიზრახე, ბოლოს კი სიმწარე ... ისევ მოატყუებს,
ისევ გაამახსარაფეს, ისევ ვერ მიიღწია მიზანს, ისევ გაუსხ-
ლტა ხელიდან და ეს ყველაფერი ისევ მისმა დაუძინებელმა
მტერმა განახორციელა ... შესაძლოა მას ორეული მოკლა
არც ჰქონდა განსაზღვრული, უძრავად ძალიან გაბრაზდა
და თავი ვეღარ მოითოკა ...

- შემოაკვდა — შეამგელა ელდარმა.
- ეგ სიტყვა რომ არ გვეორდეს ქართულებს, რა გვეუ-
კველბოდა. — თავი გააქცინა ტარიელს ბოზიანმა.
- მეტი დაკვირვებით ვერ უნდა ყოფილიყოს, ამას სხვა-
თაშორის სახელციონი დასკვნაც ადისტურებს, გარდაცე-
ლილს ძალადობის კვალი არსად ეტყობოდა ...
- ტური? — შიხასნა შიხადამ.
- დაზიანებული ტური სწორედ რომ ძიძგილაობის ბრა-
ლი უნდა იყოს და არა ხელოვნური სუნთქვის, როგორც
ამას ადვის სწერები ამტკიცებდენ ...
- მერე? — ველარ მოითმინა თინამ.
- მერე დანაბაულის შენიღბვის დრო დადგა, მაგრამ
სწორედ ეს დრო აღმოჩნდა ცოტა, ამან გამოიწვია ვარკვე-
ული შეცდომები, თუმცა ჩანაფიქრი ძალიან მარტივი გახ-
ლდათ: ბინძური ჭორების გამართლება და საზოგადოების
დარწმუნება ამ ჭორების სასწორებში. ამით, როგორც იტყ-
ვიან, ორი უკრძალვის მონადირება ჰქონდათ ჩაფიქრებული,
ასე ოჯახსაც გააჩუქებდნენ და ხალხსაც მითქმა-მოთ-
ქმის ბადეში გახვედნენ, ამის შემდეგ ძნელი გახდებოდა
მისი დაცვა, განსაკუთრებით აქ, თქვენთან. ამიტომ დას-
ჭირდათ ის თათარი, უკაცრავად, აზურბაიჯანელი, ბიჭი,
რომელც სახლიდან მეორე პირის ვითომდა ხშირ გამოიყ-
ვენეს, გონზე დააკარგინეს და ხსენებული ბინძვი მოიყა-
ვის, ფეხსაცმელებიც ამ ფორიაქში დაიკარგა, გაზის სა-
კითხში კი ნამდვილად გაუმართლათ, ბინაში უკვე მომატე-
ბული წნევა დაიხუჭდათ ...

- ამის მომწიქრებელი სად არის? — დაინტერესდა თა-
მადა.
- მე არაფერი დამზარადესო და შეცდომას შეცდომა
დაუმატა, ბოლოს ისე გაუხდა საქმე, რომ სამარცხვინოდ
იქნა გამყვებული ქვეყნიდან ...
- გათქვება უშვების საქმეს? — გული დასწყდა ელ-
დარს.

- დაცვის წვერებს სცოდნიათ ყველაფერი, ასე გამო-
დის. — მიხედა ალმატა.
- ნამდვილად იციან — დეთთანმა პუარო.
- მერე რატომ არ აპატორებთ? — შალვამ ბელგიელ
სტუმრის თვლი თვალში გაუყარა.
- მე რა უფლება მაქვს? — გაიკვირა პუარომ.
- ხელისუფლებას ვგულისხმობ.
- ვერაფერს გეტყვით, დანამდვილებით მხოლოდ ერ-
თი რამის თქმა შემიძლია: ერთმა მცველმა ოჯახი მიატოვა,
ახალი შექმნა და ქვეყნიდან გადაიხვეწა, მეორის ბედი მე-
თვის უცნობია.
- გამოდის, რომ ცოცხალი ყოფილა ეს ჩვენი მეორე პი-
რი? — გაიხარა თინამ.
- აბა მე ვის საფლავზე დეადეიარ? — ცოლს მიუტრი-
ალდა შალვა და მუუღღს ისე შეხედა, თითქოს მას სდებდა
თითქმის ამ ყველაფერში.
- მაგას რა მნიშვნელობა აქვს, დიდი შაღლია მიცვალე-
ბულის მონახულება, ვილაც ხომ ასევეა იმ საფლავში. —
ჭკუა დააროდა რიტამ.
- ამ ყოველგვს ისიც ადისტურებს, თუ რა სინყნარ
ეკნსობლორებზე სუფებს ამ საქმის გარშემო, თითქოს
ვერსლამ უფრო მეტი იცის, ვიდრე ლაპარაკობენ, საოცარ
სიმშვედრე ინარჩუნებენ და, რაც დრო გადის კიდევ უფრო
მევიდგებიან. — განაგრძო პუარომ.
- ეგ სწორედ რომ საპირისპიროზე უნდა მეტყველე-
დეს. — წყნარად თქვა ელდარმა.
- როგორ? — მეგობრის მიუტრიალდა ტარიელი.
- როგორ და ... ეს სინყნარ იმის ნიშნავს, რომ მართ-
ლაც ისე უფროა ყველაფერი, როგორც გამოგვიცხადებს ...
აბა, ნავის ქექვა ვის უნდა აწყობდეს? მეტს ვაქექავ, ზე-
ვითაც მეტს ამოვი ... თანაც პრობტურტრამ იმდენი ხალხი
ტრიალებდა, საეჭვოა ორეული და ნამდვილად ერთმანეთში
არეულიათ, ამოღებდა ხალხს კი ვერაინი გააჩერებს, რალაც
ინფორმაცია მაინც გამოვა გართო. — დააზუსტა ელდარმა,
რითაც თავად პუაროსა და მის გამოძიებულ საქმეს ცივი
წყალი გადაასახა.
- ხალხი მართლაც ბევრი ტრიალებდა, მაგრამ გვიბ-
სენით, ვინ ტრიალებდა. — ყველას ვასაკერიად დეთთანმა
პუარო ელდარ ციმაკრიძეს.
- ვინ? — თითქმის ერთხმად იკითხა ყველამ.
- ექიმები, პოლიციელები, ჟურნალისტები ... ყველა
დაძაბულია, დაბნეული, სასონარკვეთილი ... უმეტესობას
ეს მეორე პირი ტელევიზორის გარდა არსად უნახავს, ასე
რომ, ვერც განსხვავებას შეამჩნევდნენ ... თუმცა იყო ერთი
ახალგაზრდა კაცი, რომელსაც თავიდანვე ეჭვი გაუჩნდა
და, მგონი, რალაცას მიხვდა კიდევ.
- აბა, მე რას ვამბობდი? — სიამაყით გადახედა დამსწ-
რე საზოგადოებას ელდარ ციმაკრიძემ.
- ეგ ამბავი მეც გამახსენდა. — საერთო ეტყვებს აპყვა
რიტა ეზუგბაია.
- მაშინ ისიც უნდა ვახსოვდეთ, როგორ დაასრულა სი-
ცოცხლე ამ ახალგაზრდა კაცმა. — ჩაქცია პუარო.
- მგონი, მანქანით გადავიარდა სადღაც ... — დაიძაბა
რიტა.
- არა, საკუთარმა კლასიკულმა გამოსახლმა სიციხელების
მეტად საეჭვო ვითარებაში, ვითომდა ძველი წყნის გამო ...
რამდენიმე დღეში მკვლეელიც გარდაიცვალა, თავი მოიკ-

ლა, ასევე საექსო ვითარებაში ... ამით ერთადერთი ძაფიც გაწყდა, ეს ყოველივე კი სწორედ იმას ამტკიცებს, რაზეც უპირატესად ვაძრუნდებით ... გარდა ამისა ... - პუარო კიდევ ამორებად რალაციის დამატებას, ალბათ მნიშვნელოვანის, მაგრამ აჯარ დასცალდა, რადგან შალვა კრიხელს საბოლოოდ უმტკუნა მოთმინება.

- მიჩნე არ მჯერა.
- რისი, ადამიანი?! - ქმარს შეხვდა ნუნუმ, რომელსაც მუღლის დაუსრულებელი შეკითხვები თუ ეჭვი გვარიახად ჰქონდა მობეზრებული..

- ცოცხალი რომ არის, იმისი. - მოჭრა კრიხელმა.
- ვითომ რატომ? - ნამით შეისვენა პუარომ და კრიხელს თავზე წაშობდა. - განა ადამიანი მანამდე არ არის ცოცხალი, სანამ მას და მის საქმეს ახსენებენ, იხსენებენ და ახსოვთ?!

- კი, ნამდვილად ასეა, ჩემი პალატიც ცოცხალია, ყოველდღე მაკიბავს სიზმარში - თქვა რიტამ და პირველად გაიღიმა.

- თუ ყველა ცოცხალია, მოდი სიცოცხლეს გაუმარჯოს! - ადგილიდან წამოხტა ჯუშუბერ ხარატშივლი და საცხე ქცია, როგორც ასეთ დროს ჩვევად ჰქონდა, თავსზემით შემართა.

ამის შემდეგ ის დაინყო, რაც ყველა თბილისელს ერთხელ მაინც ნანახი აქვს და იმავდროულად გამოცდილიც. ამ ამბებთან სამოედ საათის შემდეგ თბილისის აეროპორტის მოსაცდელი დარბაზის შესავლელიდან ორი მამაკაცი ერთმანეთს თბილისურად ეშვიდობებოდა, ბევრნაკონცხია და მოუწესრიგებელი ტანსაცმელი.

ძნელი მისახვედრი აღარ უნდა იყოს, ვინ იყვნენ და საიდან მოდიოდნენ ეს მამაკაცები. ერთი გახლდათ საქვეყნოდ ცნობილი მამებარი, ერკოულ პუარო, ხოლო მეორე, უკვე საბედობოვეტილი თბილისელი ტაქსის მძღოლი, ტარიელი ბოზოიანი. ტარიელი მოსაცდელ დარბაზში შესვლას ლამობდა, პუარო უარზე იდგა, გულჩვილობას იხვედლებოდა და ამბობდა: არ მიყვარს გაცეცხობა, ცუდი გარბობა მუყუფლება და ცუდადვე მაქვს დაცდილი. ბოლოს, სტუმრის ხათროით, ისევ ტარიელმა დაამთ, კიდევ ერთხელ გადაეხვია მეგობარს და იქაურობას გაეცალა.

ტაქსის გაჩერებასთან მისულმა მაინც გამოხედა აეროპორტის შესავლელი და თვალებით მეგობარი მოინახა.

პუარო აღარცაღ ჩანდა.
რას იზამ, ყველას თავის ცხოვრება აქვს, გაიფიქრა ტარიელმა და, რადგან უმანქანოდ ბრძანდებოდა, მძღოლს სოლოლაკში წაიყვანა სთხოვა. სიმართლე უნდა ითქვას და ეჭვარებოდა კიდევ, ზუმერობა საქმე ზომ არ იყო, ამოადგანა დანაშაულის გახსნა. სახლში ელოდებოდა მუღლეს და განუხვეტილი ბლოკნოტი, სადაც უნდა შეეტანა კიდევ რესტორანში გამართული საუბრის მინარისი, ისევ და ისევ, მომავალ თაობათა გასაცნობად.

ღმერთმა ხელი მოუშარათს ჩვენს ტარიელს ამ საქვეყნო საქმეში.

მეორე დილით, ხაშურის, თავისუფალი თეატრის მეორე შესავლელთან, სადაც მსახიობები თავს იყრიდნენ ხოლმე და ყელის გასველების გეგმებს აწყობდნენ, გამოჩნდა მოქალაქე თემურ ცარიციძე და შენობაში ისე შეაბიჯა, როგორც საკუთარ სახლში.

- თემურა, ზიჭო, სად ხარ ამდენ ხანს, ასე უნდა დავინებებ?! - მამაკაცს შეეცინა ვახტორი კოლია ტიტონიძე და პატივისცემის დასტურად საკუთარი ჯიხურთან გამოსვლაც იკადრა.

- თბილისში ვიყავი, კოლია ბიძია.
- თბილისში ხა ვინდოდა, მთავრობას ზომ არ ეზრძოდე?
- მაგ ქტუაზე ვარ სულ.
- აბა?!
- მამაკაცის სახლს ვყარაულობდი, თურქეთში იყო დასასვენებლად და ერთი კვირა დარჩენა მთხოვა.
- მეგობრის დახმარებას რა სჯობია, მაგრამ საკუთარი საქმის ნახდენად არ ივარგებს, მამაშვილურად გეუბნები, რომ დაგითხოვოს ახლა, ზომ დარჩები უმშუქვარი?!
- გაგიჟდა?
- ყველას ეზუბა.
- არა უშავს, დაველაპარაკები.
- აბა, შენ იცი, გელოდება ხალხი.
- ადგილზე ზომ არის?
- სად იქნება?
- ნავედი მე, კოლია ბიძია, მიხვდებოდა საქმეს.

თემურ ცარიციძე ვახტორს გამოეშვიდობა და კიბით მეორე სართულსკენ გაემშრა, სადაც განთავსებული იყო კიდევ თეატრის სამხატვრო ხელმძღვანელის კაბინეტი.

ამ რეჟისორს სახელი იმით ჰქონდა გაცემებული, რომ პროვინციულ თეატრებს წელში მართავდა, ფეხზე ჰყენებდა და საქალაქო ასპარეზზე გაჰყავდა. ამიტომაც ზურგსკეცი ყველა ბორას ეძიებდა, იუსოვლაველი მწერთელის, ბოზო მილტჩინოვიჩის საათით, რომელიც მსგავს საქმიანობას ეწეოდა, ილწობდაც ფეხებერთით. ასე ორი-სამი წელი იმუშავებდა ერთ ადგილას, პატარა ქვეყნის უსახელო გზადას შესარეცე ტურნორს მოავებინებდა და მსოფლიო ჩემპიონატზე თამაშის საშუალებას მისცემდა.

ჩვენი ბორაც ასე იყო, სამ წელზე მეტი ხნით თეატრში არ ჩერდებოდა.

ის ბორა იქით იყოს და ჩვენსას ნამდვილი სახელი ვასო ერქვა, გვიარდა კი ბიბლიური ბრძანდებოდა.

- გამარჯობათ, ბატონო ვასო. - თქვა მსახიობმა ცარიციძემ და კართან შატალოზე წასწრებული მოსწავლესავი აიტუბა.

- რას მიშვებენ, ცარიციძე, მღუპავ?!
- რატომ გეუბნები, ბატონო ვასო?
- აბა რა ძეია შენს საქციელს, სად იყავი ერთი კვირა?!
- ვეუშობიდი, ბატონო ვასო.
- რას მუშაობდი?!
- თქვენ არ მითხარი, მთავარი როლი უნდა მოგვცე აგატა კრისტის პიესაში, თბილისში წასწავლა ხარ, შენს მეტი მაინც ვერავინ შეძლებსო?! ისიც ზომ მითხარი, როლში შედიო, ენაც დახვეწიო, რა იცი, რაში გამოვადგვობო, ისიც კარგად მახსოვს, რომ მითხარით, სხვა ნაწარმოებშიც ნაიკითხე საერთო სტილისტიკას ალლო რომ აუღოო ...
- მერე?!
- როლშიც შევედი და ენაც დახვეწენ, ახლა მხოლოდ პარტიკორებთან მუშაობა მაკალია.

- მთელი ვარდობი რომ გაზიდე, ის როგორ იყო, ხუთი კოსტუმი რად გინდოდა, ერთი მაინც დადგებოვინა, შეკაცო! - ხუთივე ხელუხლებლად ჩამოვიტანე, ბატონო ვასო, გაუთოება დაჭირდება მხოლოდ.

— მომკლავ შენ მე, ცარციძე, სარგებლობ, რომ კონტრ-გენტი არ მიწყობს ხელს ... ნადი, ნადი და იმუშავე ... მოიცა, შინ დარეკე, გავიგავ დედაშენი, პროკურატურიდან ყოფილან, ჩვენივე გამოცხადდესო, ასე დაუბარებიათ.

— რა გვინდაო? — ძლივ ამოიქცა ნინამხმადრმა ცარციძემ.

— თეთიონაც კარგად იცის, რაც გვინდაო, ასე უთქვამთ ... დააშავებდნენ რამეს ... დალიე ხომ?! — წვეთი არ დამიღვია, ბატონო ვასო.

— ნადი ცარციძე, გავგიტრქედლა საუბარი, რემეტიციონზე არ დაგავიანო.

როგორ ბრძანა შექსპირმა: მთელი სამყარო თეატრია, ადამიანები კი ამ თეატრის არტისტები ვართო, მართალი ყოფილა ეს კაცო, რას ვერწოდო, შავის ნანარკოებები რომ არ მომხსნებოდა. — ასე ფიქრობდა მსახიობი ცარციძე და იქვე აზუსტებდა, მგონი, ეს გამოინათქვამი პროკურატურა-საც უნდა ეტყობოდესო.

ამ უცნაური ამბიდან ხუთი თვის შემდეგ, მაშინ როდესაც თბილისში გვიანი შემოდგომა, თითქმის ზამთრის პირი იდგა და ქალაქის მაცხოვრებლები გაუსაძლის სიცივეზე იწყებდნენ ნუნუნს, ტარიელ ბოზოიანის სახლის კარზე კაკუსის ხმა გაისმა.

კარი თინამ გააღო.

ზღურბლზე ახალგაზრდა ქალი იდგა, რომელსაც ხელში საშუალო ზომის კონვერტი ეჭირა.

— ტარიელ ბოზოიანი აქ ცხოვრობს? — იკითხა ქალმა.

— თქვენ ვინ ბრძანდებით?

— წერილი მაქვს გადასაცემი.

— ტარიელ, შენთან არიან. — გასასხა მუხლდღეს თინამ და მოულოდნელი სტუმარი ზღურბლზე ისე დატოვა, რომ ბინაში არც კი შეიპატიოთა.

— კლიენტისგან იქნება. — თავი იმართლა ტარიელმა და გასასვლელისკენ გაემართა.

— ეს თქვენთან გამომოატანეს. — თქვა ქალმა და თავი დახარა.

— ვისია?

— თემურ ცარციძემ გამოგვგავანათ.

— ეგეთ კაცს მე არ ვიცნობ. — იუარა ტარიელმა.

— ნაიკითხეთ და ყველაფერს მიხვდებით.

— ნაიკითხვას წინ რა უდგას, ევ ადვილი საქმეა.

— გმადლობთ. — თქვა ქალმა და, სანამ ტარიელი კონვერტს ხსნიდა, წამსვე გაუჩინარდა.

გამარჯობა, ძმაო ტარიელ, დღესაც კეთილად ვიხსენებ იმ ერთ კვირას, რომელიც ურთად გვაჯარტო საქმის ძიებასა და თბილისის შესწავლა-დათვალღიერებაში ...

ასე იწყებოდა თემურ ცარციძის წერილი.

ამას მოჰყვებოდა უამრავი ბოდიში, თითქმის ყოველი წინადადების დასასრულს. შემდეგ იმ გარემოებისა თუ ფაქტების აღწერა, რომელმაც მსახიობ ცარციძეს ესა თუ ის ნაბიჯი

გადაადგმევინა. ყოველი ქმედება დეტალურად გახლდათ აღწერილი, ამას, რა თქმა უნდა, თან სდევდა გარკვეული, საკმაოდ მძიმე ემოციური ფორა. მოკლედ, წერილი გატყრევილი კაცის დაწერილს ჰგავდა და, რაღა დასაძალია, იყო კიდევ.

როგორც ყველა ასეთი მოკითხვის ბარათი, ესეც მეტად მოკრატებული, მაგრამ მეტად საჭირო თხზვით სრულდებოდა:

ძმაო ტარიელ, იმედია თავებუბაში არ ჩამომართმე ჩემს თხოვნას.

თითქმის მეოთხე თვეა ჩემს საქმეზე მიმდინარეობს ძიება. შედეგებთან რეკვიზიტის არამინიმალური გამოყენებას, რაც გამოიხატება ყალბი ფუნქციონირების შენახვა-გასახლებაში. მე რა თქმა უნდა, ყველაფერს უარყოფ, მაგრამ დანაკლისი სახეზე და პასუხზე ვიღაცამ უნდა აგოს. ჩემი თხოვნა აქედან გამომდინარეობს.

ალბათ გახსოვს, პირველივე დღეს რამდენიმე ასეთი კუპონურა შენც მოგვცო, პოდა იქნებ გაანადგურო, თუ, რა თქმა უნდა, ისევ შენთან ინახება. ასევე გთხოვ, შენც იუარო ყველაფერი.

სულ ეს არის.

წინანარკი გიხილ მადლობას.

იმედია, გულში შეენას არ ჩაიფებ.

გამოვალ და ერთი კარგი პური ეჭამოთ, ნაღდ თბილისელ ხალხს რომ ეკადრება, ისეთი.

მომავალ შესვედრამდე, ძმაო ტარიელ.

ამას სულ ფარერი გვგონივარ, განა არ ვიცო, ევ პუაროა თუ ვილაკ, დიდი ხნის მკვდარი რომ უნდა იყოს, სტუმრისთვის პატივი უნდა შეცა, აბა, სხვანაირად როგორ შეიძლება, იმან კიდევ, ხედავ, როგორ გაიგო?! — გათქვრა ტარიელმა და კედელზე სამახსოვროდ შეკიდულ, ჩარჩოში ჩასმულ ხუთფუნქციანს ატყვავდა, რომელსაც ამაჰად ამშვენებდა ერკოლ პუარის ფეხტრადო.

— რაო, ტარიელ, რა მინდაო? — გამოსახა საშხარეულოდან თინამ.

— კლიენტისგან იყო, ბუქსირი სჭირდება, მანქანა გაფუჭებია.

— მაგეების წერას, დაერეკა, არ სჯობდა?! — დაექვდა თინა.

— აბა, მე რა ვიცო, კაცია და გუნება ... ისე, შენ როგორ ხარ?!

— ძველბურად. — თქვა სამხარეულოდან გამოსულმა თინამ, კართან მდგარ სკამზე ჩამოჯდა და ნამოზრდილ მუცელს ხელი გადაუსვა.

— ძველბურად რატომ, ახლებურად ... ახლებურად ... — გაუღიანა თინამ ტარიელმა და მივიწყებული სიმღერის ღიღინს მოჰყვა.

ჩვენი ქუროის კასები, ყველა კარგი კასები, დანარჩენი კასები, ყველა ფიდარასები.

აქ ჩვეულებრივი არაფერია, რადგან სწორედ ჩვეულებრივის გარდასახვა ხდება არაჩვეულებრივად.

ავტორს შეუძლია ირეალურიდან აღმოაცენოს რეალური და პირიქით, რეალური ჩაზარდოს ირეალურში. შეუძლია მოტივი არ შეცვალოს, მაგრამ იყოს განსხვავებული, ახალი, მოულოდნელი.

ამ ლექსებში ყველაფერი მოძრაობს, იტალღება, მიედინება, ფერს იცვლის, მერი აქვს ბგერას, ფიქრს, ოხერას, დარდს, ძილსა თუ უძილობას.

ამკარაა პოეტური აზრის მოძრაობა, როგორც სახისმეტყველებითი დიალექტიკა, რიტმულ-ინტონაციური თვითგანვითარების კანონი.

საგნები უფრო მეტს მეტყველებენ, ვიდრე სიტყვები; თითქოს ლექსებს კი არ ვკითხულობთ, არამედ ვხედავთ და ვაჟღერებთ.

ეს არის ლია სტურუა — ჩვეულებრივი და უჩვეულო.

ლია სტურუა

უნდა დავგრიბო
და სულ თვალბეჭედი ურტყა,
ტკივილიდან თუ დაგინახავენ,
სხვაგვარად, გარეშო
ლითონივით თანაბარია.

ახალი თამაშები

ელგუჯა ამამუკელს

ნიკოლოზ ბარათაშვილის ძეგლი,
დასაფლავდება გამზაფლებული წლებს ნინათ,
გდია სამხატვრო კომბინატში და იფიტება

ნატურმორტი –
დამპალ ხილს
ზეთის ფერი რომ ვასიღის,
იმით დახატული:
ულტრამაინი, კადმი ნითელი, ოხრა;
უბედურება ცოცხალი ვაშლის თავზე,
მაგრამ როგორ ფლერს!
მუსიკა შენთვის,
მერყევი სიცხე
ლითონივით თანაბარი რომ გახდება,
შენც მსგავსი მისაღის...
რა მოგერია?
შაქარი? ეროზიები ბოძივით ჩონჩხზე?
— მოდელს-მეთქი
და – ხელით ძეგლებს წვედაო
წერს ერთი ფურნალისტი...
იციინან ბიჭები,
ფურნალის გარეკანიდან: –
— რა მოდელი, რის ძეგლი?
გადასაყვანი სურათები
ცხენის უკანალზე!
ყოფილი მერის ლბიდო,
ოქროს ნყალში გაველებული,
ქალაქის მთავარ მოედანზე
რით არა დროშა
სექსუალური რეგოლუციის?
ძეგელი ამამუკელის
„რალა დროს ბარათაშვილს“
ხორცებს აჭირან ხელიდან, ფეხიდან,
ბრინჯაო ძვრია, ცხოვრება მძიმე
სახესთან ჩერდებიან,
ძალიან დარდიანი...
ამ ბრინჯაოს სხივით
მიხედედ ღმერთამდე.
აქ სულ სხვა საქმეა:
სინათლე ზამბარასავით

ნილკინს ბუბაბუი

ასეთი რა აკენა?
ჩვეულებრივი ნაგვის გარდა?
შეცდომით გადაყრილი ოქროს კბილები,
სასიმლეო კონსტრუქციის სრულყოფისთვის?
კაცი ნახა, სიმებიანი ყელი
რომ ჰქონდა და
გადაერგავა? დაითანხმა?
მის ტანში ფიქრის მონყობილობა
არ ჩაუყოლებია ბუნებას
და ჩიჩაბეში ორქვსტრი?!
თან უნდა ბგერა ჩაახვიოს,
თან ვარდებს უფუროს,
თან მე დამარწმუნოს,
რომ ღმერთს ვუყვარვარ...

რკველის მინდორზე

რას მალავდნენ ეს სამეღნეები?
შვილებს, გატანილს რვეულის მინდორზე?
ნითელ ხაზს სკოლის თემა
ვერ გადაცდებოდა,
ვერც შემდგომი სარკაზმი,
ლექსი, ისედაც ვინრო იყო,
პართენონის სვეტივით,
საკუთარი თავიდან ამოხტომა
ჩარჩოდან გასვლას არ ნიშნავდა,
ოთხ კედელს კიდევ აიღებდი
ყოფილი ტემპერამენტით,
მაგრამ ის ნითელი!
მინდვრის კანონებით ცხოვრება,
ე.ი. უკანონოდ
მზე, ცხელზე ცხელი,
ცა – ელვარე-ელვარე,
ია-ია ორმაგად ვერადი
რა სიაშკარავე
დალექლი ნიღბების ფონზე!

წითელ კედელში გაჩენილი ბზარები,
 ბედნიერი მიგნების დროს,
 ანუ კარგი სტრიქონის...
 ქარს ველოდები,
 თუ პოეტი ამხელიჩა, თავის დროზე,
 სისხლიან მე-ებს მომიტანს...
 მთლიანები, მონოლითურები
 ეჭვის თვალით მიყურებენ,
 პარალელურ ხაზებზე დადიან,
 ერთმანეთს არსად არ გადაკვეთენ.

***
 ნვიზა, გადახრილი მარჯვნიდან მარცხნივ.
 სიბერნის პოემას ვწერ –
 აი, სადაა ფსკერები!
 ტკიპები რძეზე, მტკიცია,
 შშიერი ბავშვები
 ბოლომდე ვერ ავაშენე,
 ხორცი არ მყოფო,
 იქნებ, ცოტა სიტყვა, ცოტა კედელი?
 (მაინც, ჭამენ)
 გაზამებული საყვილს რევიში...
 მგვანან რამით?
 ფურადობით, სინათლის ხარისხით?
 ერთხელ ხომ უკვე მოგვადი,
 ცოტახნით, მაგრამ ხელები მოვიჭერი,
 პირი ამოვიკერე,
 ზაფხულის ბალებს
 ვერავის თვალეში ველარ გადავიტან,
 ყველაზე მტკიცენული რაც მაქვს,
 ღვიძლით ვიყურები:
 შავი ტკიპები რძეში
 ყვითლად ჩანან,
 ჟანგისფერი ბავშვები...
 ჟანგი ოქროს ნათესავია?
 ნყალნაღებულ მეოცნებებს,
 მაინც არ მოეკიდება,
 მანამდე კლავენ...

მალალი სახლი

ზამთარი მოდის,
 ჩონჩხი გამოშიჩნდა,
 მრავალსართულიანი ხერხემალი
 მთელ ოჯახებს ჩეკავს,
 ნეკნები მტკიცია, ანუ საძირკველი
 ჯერ მინა ხომ არა ვარ!
 გზადაგზა, გადასახადივით,
 ვკრეფ ურთიერთობებს,
 გარედან ვინც მეხება,
 ისინიც არ დაეფრთხო,
 თორემ სახლში, გატკბილებული
 რომ იყო ზამთარში,
 ვიღას ვეიტყვი, როგორ შემეცოდა.

***
 უძილობა – ათასი ხელ-ფეხი,
 სანოლში – ნაოჭები, ორმოები,
 აქლესის კუხები,
 ობობიანი კუთხეები
 შეისყიდე შვილებისგან,
 "საკუთარი კუთხის" პრინციპით,
 მოსაბლავუჭებლად სანოლზე,
 ცხოვრებაზე? უძილობას რას უშვრები?
 ერთადერთ მსხვერპლს აბლაბუდაში –
 საკუთარ თავს?
 უფრო სწორედ, ამ თავიდან
 ამოსულ ფეხებს? ესენი ფიქრობენ,
 სხვები გულის მუშაობას აფერხებენ,
 ყველაზე მარტივები
 სანოლის ზურგს ებლაუჭებიან...
 სულ ცოტა ძილი!
 ხელებიც აღარ მინდა,
 პირის დასაბანად,
 დღლაში ისე ამოვენობი,
 საქმეებს გამოვიგონებ,
 თორემ სიცარიელე დამინგრევს მხრებს
 თეთრი და შავი – ფერების კლასიკა...
 გაასამაგებელი კიდურებით
 ვებევი ცარიელ ლოგინს,
 სპირიტუოს ფებებზე - ბამბა,
 ხელში – თეთრი დროშა,
 სახეზე – ღამის ტალახი,
 ასე თავდება?

***
 მთები, ცა, ხეები –
 თავის ადგილზე
 მუქი ლურჯი ხმით ელაპარაკები,
 კმაყოფილი ასეთი ნონასწორობით,
 სანამ ანგელოზს დავანახებენ,
 მერე მორჩა ყველაფერი ცოცხალი
 და მის შესახებ ფოლკლორი:
 დედ-მამის ძებნა ცაში
 ამ უკანასკნელის ნეკინდან
 ამოყვანილი შიში –
 მდებრობითი სქესის საგანი,
 მაგ. ფინჯანი, მისი დამტვრევა –
 გმირობა ვინრო ნრუმი,
 შუშის ორდენები, ბოლომდე,
 მკერდის დაქცობამდე...
 სანამ ანგელოზს დავანახებენ,
 მარლის, ბამბის და
 ქათმის ბუმბულისგან გაკეთებულს,
 შთელი შენი სისხლის შემსწორტავს –
 ალისფერი ვულგარულია!
 ერთი ნვეთი მაინც გამოგყვია,
 უკანონო, იქაური დანაშაული
 ნათესავებს სიბუბის მიუტან...

საქართველოს
 პარლამენტის
 ბროშული

ნინო დარბაიშვილი

**აბა, კაცები რატომ
დგანან თავანუღი**

როგორ გაზრდილა!
ქალია უკვე.
ახლა ვინ იცის,
ბენვის ხიდზე
როგორ გაივლის...

გუშინ არ იყო?
მამა-შვილი
ზამთრის საღამოს
მოფუყვებოდი ამ ქვაფენილს.
მე თან ნაბიჯებს ვიმოკლებდი
და თან გათოშილ ხელის მტევანს
მუჭში ვუთბობდი.

— აქ ღმერთი ცხოვრობს? -
მკითხა უეცრად ;
სამშობიაროს შენობასთან რომ ჩავიარეთ.
— აქ ღმერთი?! არა!
— აბა, კაცები
რატომ დგანან
თავანუღი
და თან ისეთი თვალები აქვთ..
— მაინც როგორი?
— რა ვიცი,
თითქოს ლოცულობენ...

მამა და შვილი მუდამ ერთად
როგორ ივლიან.
თავანუღი ვდგავარ მარტო,
შუალამეა.
სადღაც, ზემოთა სართულზეა
მისი პალატა.
აი ფანჯრებიც ;
(თუ გამოთვლამ არ მილაღატა).

რა კენესა ისმის,
ხეა, ქართი გადარწეული
თუ უჭირს შვილს და
უკვე აღწევს ხმა მისი გარეთ?
(სანთებულათი
მოვუყიდე ბოლო სიგარეტს).

ვეძებ ფანჯრებში
ფერმკრთალ სახეს,
მაგრამ ფანჯრებიც ეფანჯება
დაორთქლილ მინებს.
გუბდება გული,
მერე მძიმედ ამოიგმინებს
და სიჩუმეა.

ნელა გადის დრო გულმოდგინე.

რა გითხრა, ღმერთო!
მე არ ვიცი, როგორ ვილოცო.
ღმერთო, მამაო,
გთხოვ,
მშვიდობით მოალოდინე!

კარტის ხუსულა

გვიყვარდა კარტი,
მაგრამ არაფინ გვათამაშებდა.

დიდი მაგდის ერთ კუთხეში
ჩვენ უფროსების გაჭრილ კარტებს
ველოდებოდი
და მერე ფრთხილად,
სუნთქვაგერკულნი,
კარტის ხუსულებს ვიშენებოდი,
ვიდრე ის ხელი დამთავრდებოდა
და ჩვენც ყველაფერს დაგვინგრევდნენ,
რათა აეჭრათ ახალი ხელის დასარეგებლად
მონდომებით,
ისევ,
თავიდან.

ხდებოდა ხოლმე,
ვინმე აზარტით ატანილი,
ალტაცებული
უცებ მაგდას შვაქანებდა
ან ხელს დაჰკრაედა,
ანდა ნაგებით ზრა ზმორეული
ჩაშლიდა თამაშს.

და უფრო ადრე გვენგრეოდა ის ხუსულები...

ქვეყანა ჩემო,
ხელგანვდილი
შენ ისევ იცდი,
არაფინ გკითხავს ,
ან რა გიჭირს,
ანდა რა გინდა.
რას გარგუნებენ
გაჭრილ კარტის იმ მარადიან.
კარს მოვდგომია
განსაცდელი ათასმაგი და
მიდის თამაში.
ყირავდება უკვე მაგდა!

თამაზგარა

ის თამაზიდან გამოაგდეს უხეშობისთვის.
სიბრახისაგან თელის ფერი არ ემჩნეოდა.
დაჯდა მარტოკა,
მოედნისკენ ზურგმიქცეული.

მე — შეგცქეროდი,
იმზურგსუკან
როგორ დარბოდნენ,
როგორ დაობდნენ
უნაპერწყლოდ
დარჩენილები.
უსტვენდა მსაჯი
მოხალისე კალათბურთელებს.

დიდი,
მსტუნავი ფორთოხალი
მზეში ბრუნავდა.
მზეში ბრუნავდა ფორთოხალი
ფარსაცდენილი,
მოდანგარეთ
გორდებოდა ახალმწვანეში,
ზოგჯერ კალათშიც ვარდებოდა...
და არ ხდებოდა საბოლოოდ აღარაფერი.

დაუცხრა მზერა ალესილი,
კისრის ძარღვები დაბერილი
ნელა ჩაუდგა

და
ცხელი ქშენაც მიუნყნარდა
ნესტოებიდან
და აღარც ლურჯი მისიური უტოკავდა
ოფლიან მკერდზე,
მაგრამ

უეცრად,
სულისაბერვით
აიყარა შუბლიდან თმები,
როდესაც

გოგომ
კაფანდარამ,
მკერდმოკოკრილმა,
მოუხედავად ჩამოუარა
და სიშორიდან
ერთმანეთი იგრძენს ტანებმა.

ბიჭმა ენაზე დაისველა მომლაშო ცერი
და გადაყვლეფილ მუხლისათვებ
ბეჭდად დაისვა,
მერე ნებივრად გაიზმორა
და ერთიანად ჩასუნთქული მთელი სამყარო
ამომთქნარა უდარდელად.

ნამოუბერა.

მე ავიტატე ბავშვი ხელში,
შინ გავეშურე,
ეი კი,
ზურგსუკან
გრძელდებოდა ისევ თამაზი.

მზეში ბრუნავდა
ფორთოხალი.
ბრუნავდა მზეში.

ქანკურა*

არ მესმის შენი,
არაფერიც არ მესმის შენი.

ერთი, გაბმული ხმაურია
სუყველაფერი,
რაც არ მანიშნებს,
რომ სამალავი სადღაც ახლოა.
ანდა საზრდოსკენ არ მიმიხედეტს...

მე მდებრი ვარ და
დედა ვარ და
სხვანაირად როგორ ვიქნები!

ნიავე მოპქონდა სუნი შენი,
გაუგებარი.
სულ გაგიბოდი,
გაგიბოდი,
ახლა კი,
როგორ მიცახცახებებს მთელი სხეული...

ნუ შემეხები!

კუდიანი ვარ,
თვალმწური ვარ,
თანაც ხელმოკლე
და არც ფეხები მაქვს ჩამოქილი,
რადგან

ურყევად უნდა ვიდეგ
და თუ გაჭირდა,
საკუთარ თავსაც გადავახტე.
მე მდებრი ვარ და
დედა ვარ და
სხვანაირად როგორ ვიქნები!

შვილი?

ა-აა, შვილი?!
იმან თავის ჩანთა აივსო,
მე — იმის ნაცვლად
დილდილობით ვანანავებ
შზეს ახალშობილს,
ლამლამობით კი
მთვარესა და
ნერილ-ნერილ ვარსკვლავებს ...

ჩუ,
ბალახებში რალაც ფაქუნოვს!

* როდესაც ბრიტანელმა მოგზაურმა ავსტრალიაში პირ-
ველად დაინახა უცნაური ცხოველი, რომელიც უხარმანარ
ბოცვერს ჰკავდა, მაგრამ შუცელზე ჩანთა ჰქონდა, ამორი-
გუნს ინგლისურად ჰკითხარა ჰქეილა. «კენ გუ რუ» — უპასუხა
ამორიგუნმა, რაც ნიშნავდა «არ მესმის შენი».

კვ — არაფერი

ფეხი არავის მოუცვლია მოსაცდელიდან.
ისე ცელლავედით,
გზმადრობდით გაუთავებლად,
რომ შედგებოდა
რიდით ველარც დავეხებებით.

თავბრუ გებევეა?
— არაფერი.
იცის ნარკოზმა
თავბრუსხვევები,
შიშები და ნარმოსახებები.

გინდა, გაიცინო?...
(რა ცივი გაქვს თითები თილილი!)
ძალიან კარგი,
სამელოსნი რომ მოიშორე.
მაღე ადგები,
მეც — შენთან ერთად,
სულ ფეხით ვივლი.
ცოტა — სხივური თერაპიაც
და
ზღვაზეც წავალთ,
იქნებ ისეც უკარება,
ლღი და თბილი ...

თმა!
— არაფერი!
უკვე ისეთი შამპუნებია,
რომ ერთ კვირაში
მოგიტყდება საეარცხლის კბილი.

აი, იღიმი და ცრემლებიც აღარ გეშენება,
უკვე ერთი ტკივილებს და უცნაურ შიშებს,

მაგრამ რატომღა მოგერაე უეცრად ბრაზი?
გაიგე განა?
ფანჯარასთან
ვიღაც ვიშვიშებ.
(გადალილია,
რახანია ღამეებს გითევს).

— ვაიმე, შვილო,
რა უნდა უყუ
დიდვდაშენის
დანაზოგით მოგროვილ შზითევს.

შუალაშური

მკითხა: ამ ღამით ვინ დაგტოვა ქუჩაში მარტო?
მიუფუე: რა ვუნა, გავაცილე სტუმარი ღამის.
მკითხა: შეცნობი,სად ცხოვრობო.
მიუფუე: ახლო.
მკითხა: არ გინდა, მიგაცილო?
მიუფუე: კარგი!
მკითხა: სახელი რა გქვიაო.
მიუფუე: ანა.
მკითხა: როდესაც დამინახეს,სულ არ შეშინდი?
მიუფუე: ცოტა, როცა ჩრდილმა გაიხშიანა.
მკითხა: არ გცივა? მოიხურე ჩემი ჟაკეტი!
მიუფუე: გმადლობ.რა თბილია! როგორ შევამა!
მკითხა: თუ გჯერა, ვარსკვლავების ან ბედისწერის?
მიუფუე: მგონი, ვარსკვლავები მუდამ ტყუიან.
მკითხა: ეს არის შენი კარი?
მიუფუე: დიახ!
მკითხა: გეყენება ჭიქა ჩაი?
მიუფუე: არა!
მიგკეტე კარი და ჭრულომაც გადამიარა.

პირველი შთაბეჭდილება

დღეს იშვიათია ისეთი კეთილსინდისიერი და სანდო პოეტი,
როგორც არის ნინო დარბაისელი. სანდოა მისი გემოვნება, ინ-
ტელექტი, ფანტაზია, განცდა. არასოდეს ღალატობს ალღო და
ინტუიცია. სჯერა საკუთარი თავის და ენდობა მკითხველს. ერთი
სიტყვით, იცის რას ნერს, როგორ ნერს და რისთვის ნერს.

იცის ლექსი და ლექსნება, როგორც პრაქტიკულ, ისე თეო-
რიულ დონეზე. იცის, როგორ შექმნას ლექსი ისე, რომ არ გაიმეო-
როს სადღაც უკვე გამოცხენებული, პოეტურად აპრობირებული
მასალა. ნერს ძალიან ცოტას და ძალიან კარგად.
აქვს მეტეორად გამოცვეთილი სტილი, რომელზეც ახასია-
თებს ორი ძირითადი ნიშანი: სიუფეტი და ექსპრესია.

სიუფეტი, როგორც სიცოცხლის მთლიანობა, დრო-სივრცის
უწყვეტობის შეუცვლელი იმბაცია; ექსპრესია, როგორც პოე-
ტური მდგომარეობა. ერთი შეხედვით, ეს არის ზღაპარი, ასე
ვთქვით, ბუფერული სიერცე პოეზიასა და პროზას შორის, თუმცა
თუ კარგად დავაკვირდებით, აღმოჩნდება, რომ პროზა აქ თამა-
შის ელემენტია, მეორეული პლანში (რომლის ფუნქცია მხოლოდ
ეს არის, რომ ხელი შეუწყოს პოეტური შინაარსის ნარმოქმნას.

აქვით, მასწავლიად, პირველი ლექსი. მაშის დაშული ფიქ-
რის სამშობლოსწინ, სადაც მისმა შვილმა უნდა მოლოცინოს.
ტრეპიალური სიუფეტი, უბრალო, არაფრით გამოპრეული, მაგ-
რამ ისიც ნომ ფაქტია, რომ საიდანაც წმდება უაღრესად შთამ-
ბეჭდავი სილბე, ემოცია, ტკივილი. საქმეც ის არის, რომ სწო-

რედ სიუფეტის უბრალოება ქმნის პოეტურ ეფექტს, რომელიც
ისე ფეთქდება, როგორც ნაღმი აბიზინებულ კორდზე.

არც რიტმი, არც რითმა, არც პოეტური ეფექტი, რომელიც
ბოლოს სინამდვილე, უბრალო, საგანი, თუმცა ყოველი სიტყვა, ყოველი
სტრუქტურა, ყოველი დეტალი თველარის სასწრაფოა.

ეს არის ნინო დარბაისელის პოეტიკა, სიტყვა, მთლიანობა.

აქ ღმერთი ცხოვრობს? — იკითხა ერთხელ სამშობლი-
რობთან ჩაღლილმა შავშავმა რომელიც ახლა თვითონ გადის
ღვთაებრივ ინციკატიას მხაცე სამშობლოს მალღიე სართულზე.
სიხსნა მშინღვლავიე გრინობა, როგორ იძაბება პოეტური მუხ-
ტი, ყოველდღეურობის ზღვის ქაღიდან იშვება მშვენიერი, ნრქე-
ლი, ამაღლემეული პოეზია.

უთოად აღსანიშნავია ისიც, რომ ნინო დარბაისელს არასოდეს ღა-
ღატობს ზომიერების გრანობა. პოეტი და ზომიერება? — მკითხვემ
გაკვირვებული ოპონენტები და სამართლიანაც იუნება მათი გაკვირე-
ბა, ვინაიდან დღეს მეტმეტბედა კარც ტონად არის შირნეული ზომიერ-
ებაზე რომ არაფერი უცვლი, გაბღელე ტემპირეტი მოხის საფუე-
ველთა საფუეველი. ნინო დარბაისელმა ეს კარგად იცის და საქმიად
შესანიშნავად ამტკიცებს თავიანი პრინციპების შეუცვლლობას.

ინსპირაცია და ცოდნა — საუკეთესო პოეტური მდგომარეობა!

მალხაზ ივანიძე

ფრანგი ფილოსოფოსისა და მწერლის, ფრანგული ეკზისტენციალიზმის თვალსაჩინო წარმომადგენლის, ქალთა უფლებებისათვის წარმატებით მებრძოლი სიმონ დე ბოუვარის ეს ამონარიდი ავტობიოგრაფიულ-ესეისტური ტექსტისთვის მე-4 ნომრისა და "შეჯამება" ასახავს ბოუვარისა და მისი განუწყრელი კომპანიონის, ვან-პოლ სარტრის საბჭოთა კავშირში 1962 წელს მიღწერისათვის ერთი ფრანგენის შთაბეჭდილებებს.

საქართველოში ამ შემოქმედებით და ცხოვრებისეული წყვილის მოგზაურობის შესახებ დაწერილია და, ალბათ, კიდევ დაერქვნენ ქართველი მწერლები, თეიმურაზიძეები და ამფიტრიონები, რისი დიდი იმედოვნაც ვაკვებს. მაგრამ ესაა მასპინძელთა თვალთ დაწახული და აღწერილი სარტრი და ბოუვარი, ჩვენ კი გვთავაზობთ თვითონ ბოუვარის თვალთა და კალმით გადმოცემულ შთაბეჭდილებას, რომელიც იქნებ ძალიან ნაკლებიც გამოვიყენოთ, მაგრამ მას შინაც აქვს თავისი მნიშვნელობა...

სიმონ დე ბოუვარი

ბაელჰეზანი

მთის ლამაზი პეიზაჟების გავლით მატარებელმა თბილისში, საქართველოს დედაქალაქში ჩავიყვანა. ნიზანმა ჩვენ აღფრთოვანებით აგვიწერა ეს სანახევროდ აღმოსავლური ქალაქი, რომელიც მას ომამდე მოუნახულებია, იმ დროს, როცა ქალაქს ჯერ ტაფლისს უწოდებდნენ. მტკვრის ორ ნაპირზე გაშლილ და სამი მხრიდან მთებით გარშემორტყმულ თბილისს შემოუნახავს მშვენიერი ძეგლები და ძალზე თავმჯდომარე ძველი უბანი: ვინოქუჩიანი,

ვან-პოლ სარტრი და სიმონ დე ბოუვარი

ციცაბო, მოჩუქურთმებულ აივნებიანი ხის სახლები. მაგრამ უბანს ეგზოტიკური ხასიათი დეკორაცია: ციცაბო ფერდობებზე შეუქცნილი ქუჩები, სადაც მუღღიმები ცხოვრობენ, დაკლანჯილი და ქუჭყიანია, საცხოვრებლები — უბადრუკი. თბილისის შესასვლელთან ქოხმახების უბანიც შეგაშინეთ, თუშუცა ქალაქში ბევრი არ გვისიყრინა — მწერალთა კავშირის თავმჯდომარე, რომელიც ჩვენ გემურეგობდა, ყოველგვარად ცდილობდა მისგან გავერიდებინეთ. იმ ზაფხულს საქართველოში მიმავლის ზღვარზე იდგა: საფუძემოყვების წინ გრძობი რიგები გაქიმულიყო, დიასახლები გმიხედნენ, ორი თუ სამი დღე პური დევიტოტიც გახდა. ერთ საღამოს მწერლებმა საცხაბომოდ მიგვიჩვიეს რესტორანში მთაზე, რომელსაც მთიანძინა ჰქვია და რომელიც მთელ ქალაქს გადაჰყურებს; ხუცმა აღგვაფრთოვანა: განათებული ქუჩები, ეკლესიები, მინარე. ორი საათი გვალოდინეს, ვიდრე დავცხადებდნენ მაგიდასთან, სადაც მწირი სუფრა გავკიშალეს. ამ მკეროვდენი საკვების მოპოვებაც გაჭირვებით მოუხერხებია შეუ-მხარეულს. ჩვენს სასტუმროში ისეც მომხდარა, რომ სალაზემდე თვეზის ციციკა ულუფის მეტი არაფერი მოურთმევიათ.

დედაქალაქი თუ კარგად ვერ ვნახეთ, სამაგიეროდ, საინტერესო ექსკურსიები გვიქონდა ქვეყანაში. პირველი მცხეთაში მოვიწყო, ძველ დედაქალაქში, თბილისიდან 20 კილომეტრის მოშორებით. მცხეთა ორი მდინარის შესართავთან მდებარეობს და შუა დაუკუნეების მინუროსს

ამშენებელი გალავანი არტყია გარს. იქ მშვენიერი ეკლესიები აღმართულა. ყველაზე ლამაზი "ჯვარია", VI საუკუნეში აგებული, ჯვრის ფორმის და შესანიშნავად შემონახული. იგი მორთულია ბარელიეფებით, რომლებზეც აღმშენებლის, სულდასხვა პერსონაჟი და რელიგიური სიმბოლოა გამოსახული. ერთ-ერთად ლამაზი გზით, რომელიც ვაზით დაფარულ ფერდობთა ძირს მიუყვებოდა ზიგზაგებულ და ელზასის "ღვინის გზას" მაგონებდა, მდენივების ცენტრის დასათვლივით გადავიდა; შევედით თუ არა დიდ დარბაზში, შოკი დამეშვართა; იატაკთან თავები ამოყოფილიყვენ, თითქოსდა ადამიანები ცოცხლად დაეკმდვივნენ; სინამდვილეში კი ისინი ასუფთავებდნენ მინაში ამოთხრილ ორმოებს, სადაც ღვინო ახსია დასადუღებლად. ზოგი ორმო სადღეობდა მაცდუნებლად გამოიფურებოდა, ოღონდ ურთავიპირს ციმიან-ტალახიანი აბუკი ჰქონდა გადაკრული. ერთმა მასპინძელმა აბუკი სინჯარა ჩაჰყი და იქიდან სურნელოვანი, გემრიელი ღვინო გავცემული ამოიღო.

გამგზავრების წინა საღამოს მწერალთა კავშირის თავმჯდომარემ — მას პრინცს ექახდნენ, რადგან არის ტოკრატული გვარის შთამომავალია — დიდი სადილი გავვიმართა. სადილზე ალექსია გვახალდა, ქართველი, რომელიც პარიზში გავიცანი. იგი სარტრზე აზნადებდა დისერტაციას და ჩვენ მის მიმართ დიდი სიამითით განვყვით. არ ვიცო, როგორ გავართვა პრინცმა თავი, მაგრამ დიდებული სადილი დავგავლედვარა. შეგვიპრდა, მუსიკოსებსაც მოვიყვანო. საქართველოში საუცხოო გუნდები ჰყავთ, რომლებიც ექვს ხმაში მღერაინ აკაპელის ფლამენკოსებით ხორკლიანი ძველებური ხმაგაჟილი. მე ეს ფორფიტებზე მქონდა მოსმენილი. პრინცმა ასეთი გუნდის შეკრება ვერ მოვახდინა და მიილოდ ორი ახალგაზრდა ქალი მოვიყვანა, რომლებმაც ნაციონალური სიმღერები შეასრულეს. ასაკოვნაშა მზახილობა ქალმა თავისი რეტერტუარიდან ნანყვეტები ნაიკითხა, რააც შეუკავებელი ხარბარი გამოიწვია. საღამო უსიამოვნო ნამდვილად არა ყოფილა, მაგრამ მე ეს პანქლები მუქანცავდა. ქართველებს ტრადიციად აქვთ, აირჩიონ "თამადა", რომელიც წარმართავს სულრას, წარმოიქცაშა სადღევრძელოებს, ზუმროსს, ჰყვება აბებებს. ეს რული საბატიოა და მას თითქმის ყოველთვის

პრინცი ასრულებდა. აფორი ხმები და სახალისო ამბები, რომლებსაც თამადა გატაცებები წარმოქმნიდა, ჩვენთვის მოსაწყენი იყო, ვინაიდან ორმავე თარგმანს მოითხოვდა; ბევრმა ქართველმა რუსული არ იცოდა და ლენინ კიდევ ქართული, თამადა ალბათ გლეხური ტრადიციისა; ადამიანებმა, რომლებიც ლაპარაკს მაინცდამაინც დაძველებილი არ იყვნენ, ეს საშუალება გამოიგონეს სადღესასწაულო სუფურების გასაცოცხლებლად. ამ ჩვეულების დიდი სამსახური უნდა გაეწია იმ პერიოდებში, როდესაც ყოველგვარი საუბარი საშობო იყო: ომამდე სტალინმა გადაასახლა და დაბრუნდა ლამის ყველა ქართველი მწერალი და ინტელექტუალი.

მანქანით გაუფუცვით ძალზე ლამაზ ხვას, რომელიც თბილისიდან ერევანში, სომხეთის დედაქალაქში მივყავართ...

ფრანგულიდან თარგმანა
სინონიმი

შენიშვნები:

1. ჰოლ ნინია — ფრანგი ფილოსოფოსი, ესეისტი და რომანისტი, ეან-პოლ სარტრისა და სიმონ დე ბოუვარის შვეგობარი.
2. აქ და ქვემოთ იგულისხმებან სარტრ და ბოუვარი.
3. ფრანგული „პრინცი“ უფლისწულს ნიშნავს და ქართული „თავადი“ აღნიშნავს იგივეს. თავადი, რომელზეც საუბარია ტექსტში, მწერალთა კავშირის იმდროინდელი თავმჯდომარე ირაკლი აბაშიძეა.
4. ეს უთუოდ ქალბატონი შხია ბაქრაძეა, რომელმაც გახუტა „ჩვენი მწერლობის“ ფურცლებზე რამდენიმე წლის წინათ უკვე გაუზიარა შეიხთველს სარტრსა და ბოუვარს ოთავის სუბვერციის შთაბეჭდილებები. ბოუვარი ოთავის-წინისა და მამოთა რეჟიმის განსაკუთრებით მკაცრ პირობებს და „შხიას“ დამოფრგანა ამიტომაც ამჯობინებს „აღუქსად“.
5. ლენა ზინინა — მთარგმნელი, რომელიც მოსკოვიდან მოკვებულდათ სარტრსა და ბოუვარს და რომელთანაც შეგობრობდნენ.

წლთაბი და წლავი

როსტომ ჩხეიძე

**პერტარი და...
ლედი პერტარი**

თვითმკვლელობის უნი აეკვიტებოდა იოპან ვოლფგანგ გოეთეს, სულაც გათანაგვად და თავის პერსონაზე რომ გადაიტანდა ამ უმბაძრეს, დამორგუნველ განცდას, ფსიქოლოგიური ნიუანსობრიობით მიადევნებდა თვალს ვერტერის სულში დატროილებულ ქარიშხალს, რაკილა მარტინდენ მწერლის წარმოსახვა კი არ ასახრდობდა „ახალგაზრდა ვერტერის ენებანის“ შთავარ გემრის, არამედ უფრო გრწმობანი — ტლანტი და საკუთარ თავზე გამოცდილი მტანჯველი ფორიაქი ერთმანეთს შერწყმობდა და ისეთ ხასიათად გამოიკვეთებოდა, ასერიგად რომ შეძრავდა რომანტიკული ეპოქის ემანტილკაცობას.

თვითმკვლელობის უნი აეკვიტებოდა ისლვია პლათის, სულაც გათანაგვად და თავის პერსონაზე რომ გადაიტანდა ამ უმბაძრეს, დამორგუნველ განცდას, ფსიქოლოგიური ნიუანსობრიობით მიადევნებდა თვალს ისეთის სულში დატროილებულ ქარიშხალს, რაკილა მარტინდენ მწერლის წარმოსახვა კი არ ასახრდობდა „ზარბუფის“ შთავარ გემრის, არამედ უფრო გრწმობანი — ნიჭი და საკუთარ თავზე გამოცდილი მტანჯველი ფორიაქი ერთმანეთს შერწყმობდა და ისეთ ხასიათად გამოიკვეთებოდა, ასერიგად რომ შეძრავდა ფემინისტურად განწყობილ წრეებს.

ვერტერი თავისი დროის მეამბოხეა. ისეთი — თავისი დროისა. ახალგაზრდა ვერტერის ენებანი“ გოეთეს ავტობიოგრაფიული რომინია.

„ზარბუფი“ — ისლვია პლათის ავტობიოგრაფიული რომინი.

ცხადია, სხვადასხვა განზომილებაში ტრიალებს ეს ორი შემოქმედი — ერთი კაცობრიობის უდიდეს სახელთადანი, მეორის ნულილი გაცილებით მოკრძალებულია დასავლურ სალიტერატურო პროცესში, მაგრამ ამ ორი თხზულების შე-

დარებას ინვეს თვითმკვლელობის მოტივი — ერთდროულად გამოვლენილი მწერლებშიც და პერსონაჟებშიც.

ისლვია პლათი დიდი ხანი არ არის, რაც ქართულ ენობრივ სიერეში გამოჩნდა: პოეტადაც და რომანისტადაც. და გამოჩნდა სრულფასოვანი სახით ორივე სარბილზე, რაკილა ლექსებისა და „ზარბუფის“ ქართულად ამტყველებაც თავის იდო ლელა სამნიასივილია, ვინც მინებული ესეიც წარუშმწავრა რომინის ქართულ რეუტუსს, პლათის ფსიქოლოგიური პორტრეტი — ავიდრე ზარი არ წერიათაბი“.

ეს ორი წიგნი — ათნინიანი შუამდები გამოცემული — პროფესიულ განსჯას მიოლის, თუღი მანამდე არ ანეტედა ზოგადი შთაბეჭდილების გამოთქმაც, მოწონების ეპითეტებსა და სტრიქონებს რომ გულისხმობს.

ლელა სამნიასივილის სახელი იმთავითვე მიგვანიშნებს, რომ ლექსების რეკალიც და რომანიც ისეთ ენობრივ გარსში იქნება მოქცეული, თითქოს ისლვია პლათის ქართულად დაქრეშისა და ეს მოლოდინი რომ არ გაავიტიებულა, მითულთ ხელშესახებად განვიცდით ანერეკლი ლირიკოსის ტრეკიზმს და საერთო-საც, გაბამკვეთ მხრებსაც უფრო კანიოვად ვადასტურებთ მის პოეტურ ხილვეებსა და ავტობიოგრაფიულ ჩანაწერებს პირის, ისეთი გულადავლობით გადმოცემულის, რომ „ზარბუფი“ დღურებისაგან ხშირად ვერ განხვსხვავებიათ.

შავრამ ეს მინაც ვარეგული შთაბეჭდილებაა, რადგანაც ჩაღრმავება და ნიუანსობრივი შესწავლა-გააზრება განხვავებას საკმაოდ გვითვალსაზრისთებს:

— პლათის დღურები მათი ავტორის მომეტელური ემოციებისა და ფაქტებზე უშუალო რეაქციების ნეცეტილი ნიადაგებია — შინაგანი იმპულსების, როგორც რაიმე სახის ნაღმების სასწრაფოდ გარე გამოტანისა და ქალაღზე მათი გაუფნებელყოფი აქტები. „ზარბუფი“ კი ბოლომდე ვააზრებულ, სამინებლამდე გულწრფელი, მაკარამ მწლობრი, ტრეტრის-პეტეტული ნაწარია. შეიძლება წარსულში ასეთი თანმიმდევრული, მიზანმიმართული ჩაწერებაც კი გახდა ავტორის „ზარბუფის ქვეშ“ ხელახლა მისეგადრის მიხეზი. ავეჯრად — მთელი სასუსიტი ჰეროს ახაზრევიო, სასიკვდილო.

ლელა სამნიასივილის ამ განმარტებაში მკაფიოდ მოჩანს რომინის მხატვრული თავისებურებაც და მწერლის მიმწყნდომაც სიკვდილ-სიკოცხლის ზღვარზე, შიშველი ტრეფები სიარული სასწრაფკვიისა და შედელობის ეკლებზე.

წინასიტყვაობაში დამონშებულია ციტატა კრიტიკულ-ესთეტიკური ესეიდან, რომელშიც „ზარხუფი“ შედარებულია პლათონის ლექსების უკანასკნელ წიგნს თავისი პირდაპირობითა და სიბასრით, და რაც მთავარია, განთქმულია მოულოდნელი და შთაბეჭქდავი შეხედულება: ამ წიგნს ჯერომ სელინჯერის ფინი თუ დანერ-და ათი წლის შემდეგში, ეს ათი წელიწადი ჯო-ჯობენია რომ გაეტარებინათ.

ქნელია, უფრო ზუსტად და ლაკონურად განასაზღვრო „ზარხუფის“ არსი.

ამ ავტობიოგრაფიული რომანის დამწერი სწორედაც მოლდენ კოლფილდის და თუ იქნე-ბოდა, ამგვარი ცხოვრება რომ რგებოდა, სილ-ვია პლათონს რაც ერგო; და იმ დრამატიზმით აღ-სასვე ლექსს რომ ქნოდა, „ლდეი ლაზარეს“ სახელწოდებით, აღდგომის მისტერიაში ჭერებდა იმ დიდ სულიერ განახლება-ფერის ცვალებას, ურომლისოდაც უამრებობაში იძირებოდა ღმერთს მოუღებულ სამყარო, თუმც იმასაც მიაზნებდა ყვე-ლას, დიდი შინაგანი ტანჯვისა და ვებნათაღვლის გარეშე ფე-რის ცვალება მიუწოდებელი დაგრძობა და მარტოდენ მის ილუზიას უნდა დაეჯერებო.

სიკვდილი არის ხელოვნება.

ისე, როგორც სხვა ყველაფერი.

თუმცა მე იგი ყველაფერზე უკეთ გამომდის.

ისე გამომდის, ვაფოხებითს სუნთქვას მოუსწვი, ნამდვილისაგან ვერ განასხვავებ,

იტყვი — ჩემი მონოდედაა.

ეს იოლია ვაკაეთო თუნე სამარეში.

თან — ჩაქოლილი უძრავად ინეე.

ეს არის სცენა თეატრალური.

შენ უბრუნდები დღის სისათლეს,

იგივე ადგილს, იგივე სახეს

და იგივე შეკოვლებას:

„სასწაულია!“ —

მე რომელიც გონებას მართმევს.

ესეც გვა თვითგადარჩენისა — ლაზარეს ამბავს შენებუ-რად გადაცხადებ, ოთხი დღის მკვდარსა და გაცოცხლებულს გმირს ქლად გარდასახავ, შენ თვითონვე გაბეჭევი მის ტყაე-ში და ახლებერი განცდებით აღესილ და ანთებული თვით შენთვის უსავეარლეს მწერალსაც კი ჰკადრებ სავედურს, პირველია უფლეს: ტენზაში თავი რამ დაგასაზრობინათ... და აღტყელები მიაჩერდები საკუთარ ორეულს — ჯანმრ-თელს, სიცოცხლელი საყვსა და ძალიან, ძალიან ზედწერს.

თურემ აქედან სულ ერთი ნაბიჯი რჩება... თვითმკლე-ლობამდე.

ეს ის ნამიერი გაბრწყინებაა, რომელსაც მძიმე, გადაუ-ხადარი დეპრესია უნდა შეენაცვლოს.

გოეთემ მთლიანად პერსონაჟს გადაულოცა თვითგვემაც და სხვა მტანჯველი განცდებოც და ის იარაღიც მასვე შეაჩერა, თვითონ რომ დაპურებდა მწარე ფიქრებით მოცული, იმას გა-ასწრონდა, იმას დადიანა სისხლი და სამარეშიც ის გაისტუმრა, რათა ყოფით რეალობაში ეს აქტი აღარ განმეორებულყო.

მხოლოდ ასე თუ გაათვისსუფლებოდა „დაუსტოის“ შემქმ-ნელი თვითმკვლელობის თინისაგან, რომელიც უკვე აღარა-ხადებს ადრევედ ხელს.

ვერტერმა შეეცვალა თავისი შემოქმედი.

ის შევერთა გოეთეს გადარჩენას.

პლათონც ეს სცადა განა არა — მთლიანად პერსონაჟისათვის გადაულოცა თვითგვემაც და სხვა მტანჯველი განცდებოც და რამევერემაც ძალუდად უშიგა თვითმკვლელობის აღსასრუ-ლებლად — იფრე ქათრი ფსიქიატრიულ საა-ვადმყოფოში მოხედებოდა... და ფსიქიატრიულ საავადმყოფოში მოხედობის შემდეგაც.

მაგრამ ვამეტებთ მანც ვერ ვამეტებდა-და, შეგზარბულს, თანდათანობით გამოი-სნიდა ამგვარი ფიქრებისა და განცდებისაგან.

ესთერი ჩვეულ ცხოვრებას რომ უბრუნდებდა, დაბეჯითებით გრძობდა, რომ თვითმკვლელობის ყრნი უკვე აღარასოდეს დარეცხ ხელს. თუმც... ესთერის თავისი შემოქმედი შეეცვლდა.

ვერტერობას ის იკისრებდა.

ლდეი ლეზარე ლდეი ვერტერობასაც დათანხმებოდა. რაკიღა თვითმკვლელობის აქტი პერსონაჟს არ აღასრუ-ლებინა, ვერ გამოდგენა ეს ფინი საკუთარი არსებობად, რად-განაც ესთერის გადარჩენისათვის უფრო ზრუნავდა, რათა ასე ნაადრევად არ გაეტუმრებინა სამარეში, მამ თვითონ სილვია პლათონს უნდა გამოეტანა ეს განაზრენი თავისი ცხოვრე-ბისათვის და პერსონაჟის შემოხრუნებას სიცოცხლისაკენ თვით მწერალი უნდა შენარეოდა იმ სამყაროში, სადაც ვარს-კვლავები მარადისობის ქუჩრტყვანებს კი არა, სიმკვეთი ჩა-ქედებულ ბრჭყვილადა და სულელურ კონფეტებს ჰკვანან.

მინანერი:

ეს ლიტერატურულ-ფსიქოლოგიური ნეგი მოთავსებულიც იყო და ტრადიციის ფურცლებზეც დაინახებულს, როდესაც უკერად გაერთა ფიქრი — „მთვარის მოტყევის“ ფინალში თარამ ემეზარი ხომ არ დააღუპა იმისათვის, რომ კონსტან-ტინე გამასაზრდია თვითმკვლელობის მტანჯველია გაცნად-საგან გაეთავისუფლებინათ?..

თარანის სახეში ხელშეუსახები რომ არის მწერლის ავტო-ბიოგრაფიული ნიშნები, ამ მსგავსებებს სოსო სიგვას ნაპრო-მებშიც ამოიკითხათო, ოღონდ დამაფიქრებელი ისაა, რომა-ნის ფინალური სურათი პირმწინდად მხატვრული ჩანაფიქრი-თაა გამოწვეული თუ თარანის აღსასრულს ფსიქოლოგიური ძირებზე ექმნება მწერლის ბიოგრაფიაში?..

კონსტანტინე გამასაზრდია, ვინც ქართულად თარგმნა „ახალგაზრდა ვერტერის ენებანი“ და შექმნა ბიოგრაფიული რომანი გოეთეზე, არამარტო ღრმად ერკვეოდა გერმანელი მწერლისა და მისი პერსონაჟის ურთიერთობის ფსიქოლოგი-ური საწყისის, არამედ შეეძლო გაეთვალისწინებინა მისი ის გადანყვეტილება — პერსონაჟს რომ ვადაბაბა თვითმკვ-ლელობის განზრბვა — და თვითონ კი არ ვადამეტებულყო ანობობრებულ ენგულოში, არამედ თავისი გმირი ვაგეზაფა იქით. იქნენ შეგებულად, იქნენ ცვეშეცნულად ყოველ შემ-თხვევაში თვითონ ასცილებოდა მის ტრავიკულ ხედვებს და ექებნა გვა დრო-ვაშის სიბოლოურის გადასატანად.

მამ „ვერტერის“ თავისუფალი თარგმანიც ამ განცდებით უნდა იყოს გამოწვეული — გოეთეს ფიქრებისათვის საკუთა-რი ფიქრებზეც უზებად რომ მიუდებებია და გერმანულ მასა-ლზე დაყრდნობით თითქოს საკუთარი რომანი შეუთზხავს.

და ასე ვაუკვლავს გვა „მთვარის მოტყევის“ შემქმ-ნელი მურე კი მასაც ვაუკვლავით უკერად ნება ვამავებინა, რატომ არ ყოფნით დადაინებნს სიმამაცე, რომ ხანგრძლივად იცოცხლონო?!

აგერ თხოვთიტი წელიც მიწურა საქართველოს პირველი პრეზიდენტის ზეიად გამსახურდიას ტრაგიკული აღსახრულიდან და დაბეჯითებით ვერაღ ვაგურკვევლია - მკვლელობა მოხდა თუ თვითმკვლელობა?.. კვლავკვლავ ვაგურდებისა და ფანტაზიისა ანაპარა ვიყოფებით. ოლიგარქული ვერსიაც კი არ არსებობს და იქნებ ახლა მაინც შეიძლება ვარაუდო - კონსტანტინე გამსახურდიას მკვლელობის ვერსიულმა ჩართვამ ამ იდუმალებით მოცული ამბის ძიებაში გამოიღოს შესაფერისი ნაყოფი. ვერ დავიფარყო და ვერ დავიფარვებ და ისიც აღარ ვიყოფდეთ, თუ რა მოხდა სინამდვილეში?..

წელი გაიდამაკის მებრუნული თხზულების ფინალი, რომელსაც დამოუკიდებელ მინიატურად ვთავაზობ მკითხველს, ლიაოხით ხასიათდება. ასეთი ღია ფინალი შესაძლოა მაშინაც აშკარად მემუარისტმა თუ მხატვრულ-დოკუმენტურ თხზულების ავტორმა, თუდაც ემჭრობოდა რომ დადგინებოდა იმ საბედისწერო დღის ვარემოლება - ხილული თუ უხილავი. ოღონდ მაშინ ეს მემორუალი ზერხი იქნება, ისეთიც, მიზეზილ ვაჯახიშვილმა რომ მიმართა „არსენა მარაბდელის“ ფინალიში. ამჯერად ეკლიაობას გულნაკულობაც დაერთოს - უახლესი ისტორიის შესაფერისი, მიუკერძოებელი გაშუქება რაღა ზედუნა, ესეც რომ სათავისისაცემო გავგებოშო.

წელი გაიდამაკი

უკანასკნელი გზაჯვარედინი

დეკემბრის სუსხიანი დღე იყო. მთებში დიდი ხანია ყინავდა. ზუგ-დოღში თითქმის ყოველდღე ჩამოყავადით და ჩუმად ახალგაზრდებდნენ კანონიერი მთავრობის ერთგულ ჯარისკაცებს, რომლებიც სიცოცხლისგან ტყვენი იყინებოდნენ. მთავრობა ტელევიზორით აცხადებდა: „უიცი თაფისი ფეხით გამოცხადებულა და იარაღს ჩააბარებდა, შეეძლოთ თავისუფლად დაბრუნდნენ თათიანთი კერებს, ან სახელმწიფო ჯარში ემსახურათ“.

შიშშილია და სიცოვით განანაშტი, ტყის მფარველები, პრეზიდენტის მომხრეების ნაწილი იძულებული იყო იარაღი ჩაებარებინათ, ნაწილი სხვა ქვეყნებში გადაიხვეწა, ნაწილი პრეზიდენტის დაცვაში დარჩა.

ზეიადის ჯანმრთელობა უარესდებოდა, მიუხედავად მასპინძლის მცდელობისა, არაფერი მოეკლოთ მისთვის. პრეზიდენტი გულნათობრივად იყო, თითქმის არაფერს ჭამდა. რალაც წერდა, ჩაფიქრდებოდა და კვლავ წერას გააგრძელებდა. რამდენჯერმე სთხოვა კიდევ თავის ხალხს დაეტყუებინათ და წასულიყვნენ, როგორმე გადაერჩინათ საკუთარი თავი.

საქართველო სამუდამო ვალშია მას წინაშე. თუ ახლა თქვენს სახელს ჩუმად წარმოსთქვამენ, დადგება დრო, როდესაც ხმაყალა იტყვიან, რომ საქართველოში იყო, არის და კვლავაც იქნება ხალხი, ვითვისაც ძვირფასისა საქართველო, მისი ერთგული მთავრობა და რწმენა საქართველოს თავისუფლებისა. დღეს ბევრი მათგანი მომეფთა მიერ გააღდაჭრებულა, ბევრი ციხეებშია, ბევრიც იმედით შეპყრებს მომავლს და თავის დროს ელის.

31 დეკემბრის ადრე გაიღვიძა ზეიადმა, შედარებით მხნედი გამოიყურებოდა, პირი გაიპარსა, ჩაი დალია და ოთხშამი მარტო დაჩრქნა ითხოვა. რალაცას კითხულობდა და წერდა.

საღამო ხანს მასპინძელმა საახალგალო სუფრა გააწყლო, ღარნაკში ნაძვის ტოტი ჩადო, სანძღები ააწიო და ფრთხილად კარზე დაუკაკუნა. „თუ შეიძლება მობრძანდით ჩვენ

ღარიბულ სუფრაზე, ერთი ჭიქა ღვინო დაგილით“ - სთხოვა მასპინძელმა.

ზეიადს თეთრი სუფთა პერანგი და შავი კოსტუმი ეცვა. თვალები ჩალაშებული ჰქონდა, ღლიზი ნაძალადებს მთუგავდა, მაგრამ იყო რალაც ანაღლებული და მიმზიდველი მის არსებაში. ახანაგები უზეველო მოქრძალებით ვანწყენენ მის მიმართ. დისხდები „ახალ წელს გავმარჯოს“, თქვა ზეიადმა და ჭიქა ასწია, სასწრაფოდ სუფრიდან წამოდგა და თავის ოთახისაკენ გაემუშა. ვერაფერ გაგებდა ეკითხა, რატომ, რისთვის, ზომ არაფერი სტივადი. დანარჩენებიც წამოიშლნენ, მასპინძელთან ბოღიმი მოიხადეს, რომ სუფრა არ გამოუვიდათ. ვინც სადარბაზოში დარჩა, უხერხულად დღუმიდა.

თოვა დაინყო. ფართე ფანტელეზიანი თოვლი ფრთამოტელები ზეპლებითე მოფრთავდა და არამარეს თეთრ სუფრაში ახევიდა. მასპინძელი ზუსტად კუნძი მიუშტა და ნაკვეერჩლები გააღვივა, ავარდნილმა ალმა დარბაზი გააწიათ.

„იქნებ თქვენ შეხედეთ და ნახოთ, როგორ არის, ზომ არაფერი სტივადი“, - უთხრა გვარდელმა ზეიადის უახლესს თანამებრძოლს, რომელც მასთან ერთად იწვა ოთახში.

„არა, უხერხულია, ეს მას უფრო გააღვიზინებს“. უტბად ოთახიდან ზეცლების ხმა მოისმია. თანამებრძოლმა გაბედულად შეალო კარი. ზეიადი გაუხედლად იწვა ლოგინზე, თვალები დახუჭული ჰქონდა.

წაალი მოხანძრეთ, შეცვლილ მასინედ წვას ეკრძნობ. დალია და ისე ნაწიშვა. გვერდით სკამზე ბოლია და რვეული ედო. მასპინძელმა ოთახში ორი სანთელი ააწიო.

„იქნებ დარბაზში წამობრძანდეთ, იქ ზუღრის პირას უფრო თბილა“, - უთხრა კარებში მდგომმა რაზმელმა.

„მე აქაც მცხებლა“, - გაეპასუხა ზეიადი.

ლოგინზე წამოუჯდა, კიდევ ერთხელ დაათვალიერა დედამისა და ცოლ-შეილის სურათები. სახეზე სამწვიდ და ნათელი გადაეფინა, თითქოს არაფერი ანსუნებდა, არაფერი ვაფრებდა. დიდხანს და მონდომებით მისქერებოდა საცვარულ სახეებს. ცდლობდა სამუდამოდ დაეკავსოვებინა თითოეული მათგანი. შემდეგ სათუთად გააბგია და ისეც გულის ვიწვით ჩაიფი.

„ღმერთო, რატომ, რისთვის“, - ჩუმი ჩურჩული მოსწყდა ბავგებს. მწუხრებამ შუბლი დაუღარა. შეცბა, ეს რა ვიციო - უთუო საყვედურთო თუ ერთიად და მეორედ. „მაპატიე, ღმერთო“, - შეთხოვა მამაზეცივის და პირვეარი სამჯერ გადაიწერა. ისეც დამშვიდა, ისეც გაუნათდა სახე.

შეიძლება მოჰყვეს, არა მარტო ადამიანთა, არამედ სახელმწიფოთა შორის ურთიერთობებშიც და აი, 1956 წლის მარტის თვეში ერთი-ერთი ასეთი შედეგის მომწვენი გახდით... ეს შედეგი იყო დატვირთული კულდები და სასიკეთლოდ განიზრახული უიარაღო ახალგაზრდები — არა აქვს მნიშვნელობა რამდენი დაიღუპა. კიდევ კარგი ვაჭრა კომპარტიის ცეკვა-ს პირველი მდივნის, ვ. მჭავანაძის ძალისხმევამ და ეს მოუღწია შეფასდა არა როგორც ანტისახელმწიფოებრივი აჯანყება, არამედ როგორც ერთგული თავმოყვარობაშეუღალავი ახალგაზრდების გამოსახვა. და ეს რეალურად ასეც იყო. კომუნისტების ზეობის ეპოს მანიფესტანტებს წინ მოუძღვოდათ ლენინის და სტალინის გრომებში მსახიობები, თვით პარტიული მუშაკები, პარტიის ცენტრალური კომიტეტის თანამშრომლები, თვით კომპარტიის ცეკვა-ს მესამე მდივნის დონეზე, რათა შეწყვეტილიყო გულისმარევი კამპანია ან უკვე განსვენებული ადამიანის კულდის წინააღმდეგ. თუ არ ამ მოუღწიეს ასეთი კვალითკაცია (იმ სახელის დარქმევა რა შინაარსსაც სინამდვილეში ეს მოძრაობა ატარებდა) უფროსი თაობისთვის ძნელად წარმოსადგენი არ არის რეპრეზენტების როგორი სუსხი დაისადგურებდა იმხანად საქართველოში. ნუ დავივინყებთ, რომ ეს ის ხანაა, როდესაც გამოურნა დევიზმა — „გრუნია ბუზ გრუნო“ — ი. ფიფირობ, არაა საიდუმლო, რომ განხორციელების ცდაც იყო...

ასეთი იყო 1956 წელი მარტის თვიდან თბილისში, ასეთი იყო ის მთელ საქართველოში, როდესაც მისუხედავად ყველადარსა ქართველი კაცი ტრადიციულად ემზადებოდა ახალი წლის შესახებდგედავ. მას უკვე დაეინტენსიფიცა მიეცა ცოცხა ურთიერთი უსახაბლო საზნადისი. ახლა მოსი გონება, ბზრი, ოცნება სულ სხვა იდეალებს დასტრიალებდა; მას უკვე იცოდა, რომ ახალი წლიდან არათუ რადიკალიზმს მისწინდა, ან გახსნილ ნაიუთხადა და გაიგებდა საექვეყნო მნიშვნელობის ახალ ამბებს, არამედ საკუთარ ქვეყნეშ, საკუთარ ოჯახში, საკუთარი თვალებით შეხედვდა ვინ, სად, რა მოიმოქმედა სასიკეთლო და ყურადსაღიბი, მნიშვნელოვანი თუ არსაგადრდებელი.

დაბა, მოთმინებით, გადმოადგინდა ელვად ქართველი ერთი, ეს მრავალეროვანი რესპუბლიკა ძველი (1956) და ახალი (1957) წლების ზაგაგაყარს, ანთუა ჯერ თბილისში, ხოლო შემდეგ მთელ საქართველოში რითხეობის დირექტორად.

ზუნებრივია, დიდი ფაქცი-ფუტით ვეშაბდებოდათ ამ დღისათვის ყურნაღისტრანს, რევიორების, კავშირგამბმულობის მუშაკთა ის საოცრად მჭირვინებოვანი ჯგუფი, რომელიც პრაქტიკულად უნდა შედგომიდა გაუტყებუ ყაზირს და საქართველოში სათავად დიდდ მჭვირის იმ ახალი საბჭოთასათვის, რომელსაც შორს ხედვა, ტელევიზია ჰქვია. ვინ იყვნენ ისინი?

ხელმძღვანელები: პირველი, ანტონ კელენჯერიძე, საქართველოს რადიოინჟინერმაციის მთავარი სამმართველოს უფროსი. ის მკაცრად იყო გაფრთხილებული იმ დროის „უზუნაესთავან“ — „მართალია სექტორის დირექტორად თქვენს კანდიდატურას ვინმეც ვაკავი (კაკი) ძიძგური ყავდათ ახდებდებოდაში, მაგრამ რამე რომ მოხდეს პასუხს ყველაფერზე თქვენ ავებთი“.

შეიძლება ამიტომაც, და უფროდ არა მარტო ამიტომ ბატონი ანტონი დღემუ ხუთჯერ თუ არა ერთხელ მაინც აუცილებლად იკითხებდა: „აბა, დღეს რა სიახლდ ვაკაქ-

სო?“ სიტყვა „ბოშო“ უყვარდა, „ბოშო, დრო ნამეტანი ჩქავა გარბისო“, იტყვოდა-ბოლმე, შიშობდა „ვაი თუ საახალწლოდ ვერ მოესწრის, ან რამე ისე ვერ გამოვიდეს, როგორც წესი და რიგია, როგორც ვგინდო“.

განიცდიდა, დღედაღეს ეს თბილი, კეთილშობილი, მრავალი სასიკეთლო საქმის ნაბიძგები და დამტკიცებელი პროფესიონალი, მუდამ მზად რომ იყო სასიკეთლო რჩევასათვის.

მეორე — აკაკი, ანუ როგორც ყველაწი მიემართავდით „ბატონი კაკო“ ძიძგური; ის საქართველოს რადიოინჟინერმაციის მთავარი სამმართველოს მხატვრულ (ლიტერატურულ-დრამატულ) გადაცემათა მთავარი რედაქციოდან გადმოიყვანეს ტელესტუდიის დირექტორად (რადიოში ის ამავე დასახელების მთავარი რედაქციის მთავარი რედაქტორი იყო).

ბატონი კაკო თბილისის ტელესტუდიის პირველი დირექტორი, რუსთაველის პროსპექტზე პირველი საშუალო სკოლის გვერდით განთავსებულ კავშირგამბმულობის სამინისტროს ერთ პატარა ოთახში იყო შეუყუარული მთელ შემოქმედებით კოლექტივთან ერთად. ერთი მდივან-მემაქანიანი, მძღლონიანი;

ის იყო დირექტორი, რომელსაც არც ერთხელ არ ღირსებია თავისუფალი დახვედროდა არათუ ოთახი, საშუალო კაბინეტი, არამედ სპაში, მაგიდა, ტელეფონი, მაგრამ არ მახსოვს შემხიხევა ინტელიგენტი ოჯახის ამ ინტელიგენტ შეიღს ერთხელ მაინც შექერა კოპი.

გონებდა, თითოეულის გონება მხოლოდ ერთი რამით იყო დაკავებული — როგორმე შექმარიტად ერთგული ტელევიზიზის წაყრდა საფუძველი, ისეთ ტელევიზიის ვაქამ-და ფრთხილ, როგორც ილიას, აკაკის, ვაჟას სტრქონებზე ვაზრდილ თაობებს ეკადრებოდა, როგორც ცოტნე დადიანის, თედორე მღვდლის, გიორგი ჭყონდიდელის ბუნების, მთავი ღირსების ხალხს შეყვებოდა. ბატონი კაკო ხშირად გემოძღვრავდა, როცა რამე ახალი კომუნისტური კამპანია ნაბიძგებოდა — „დასაწყისში ერთ-ერთი ფრაზა თქვით ამასთან დაკავშირებით, შემდეგ თქვენი საქმე აკეთსოთ“. ამ „თქვენ საქმეში“ ის მამულის მხახურებას გულისხმობდა.

ჩვენც ვთვლიდით. თუ ეკამედ მხოლოდ თეატრის სცენიდან გაიხმობდა თამაში, რასაც ისე, ჩვეულებრივ ვერ იტყვოდა ადამიანი, ახლა თეატრის ტელეეკრანიც უნდა ამოღებოდა მხარში (თუნდაც თეატრის სპექტაკლებიდან ფრადგმენტების ჩვენიებით), რომ არავის დაევიწყებოდა „ვიხი გორისა“ იყო.

მესამე — გიორგი საგინაშვილი, დირექტორის მოადგილე.

ხელმძღვანელებს — ანტონ კელენჯერიძეს, აკაკი ძიძგურის და მის მოადგილეს, გიორგი საგინაშვილს მხარში დევქითი ხელქვეითები — ფურნაღის სიახლი, რომელთაც უშუალოდ უნდა დაეკედო სათავად ამ სახალისათვის. ესენი ვიყავით:

პირველი. დიმიტრი, ანუ როგორც ყველაწი მიემართავდით ხოლმე „მიტო“ გულისაშვილი. ის საზოგადოებრივპოლიტიკურ გადაცემათა პასუხისმგებელ რედაქტორად დაინიშნა და დაეკისრა განსახუვრა სტუდიის იდურპოლიტიკური სახე. დიმიტრი კარგად უძღვებოდა საქმეს. ცდილობდა, ზრუნავდა ქართული ტელესტუდიის ერთ-ერთი და მთავარი თვისება პირმართლობა ყოფილიყო. სანი-

ფორმაციო პროგრამას მან, როგორ არ ეთხოვდ „დედაქალაქის სიახლენი“ დაერქვა, მინც „ჩვენს დედაქალაქში“ დარქვა... მასსოვს, როგორც დამაბული იყო, როგორ უფიქრდებოდა, ჩაჰკირკიტებდა ყოველ სიტყვას — საორჭოფო, რეალობას მოკლებული არა ყოფილიყო რა, რაც ქართულ ტელეხედვას ავტორიტეტს შეუღახავდა. მას დიდი ჯაფა ანავა... რატომღაც ის ადრე გადავიდა ჩვენგან. მან დამაკვიდრა რუბრიკები: „ახალი ამბები“, „ჩვენს დედაქალაქში“, „გადაცემა ქალებისათვის“ და სხვ.

მეორე — მხატვრულ გადაცემათა რედაქცია თქვენს მონა-მორჩილს ვალენტინა (ვალა) ხაზალიას მებარა და მას ლიტერატურულ-დრამატულ გადაცემათა რედაქცია ერქვა.

ის მოიცავდა კულტურას — ლიტერატურას, თეატრალურ, კინო და სახვით ხელოვნებას, გამოყენებითი ხელოვნების ყველა დარგით და ხუროთმოძღვრებას. რედაქციის უბირველეს ამოცანად მესახებოდა საქართველოს და არა მარტო საქართველოს კულტურული მემკვიდრეობის პოპულარიზაცია, მაღალი პუბლიური იდეალების დამკვიდრება. აღიარებული მწერლების, თეატრისა და კინოს მოღვაწეების, მხატვრების შემოქმედების საინტერესოდ წარმოჩენა.

იმათივე დავამკვიდრე რუბრიკები — „მწერალი სტუდიაში“, „ქართული სცენის ოსტატები“, ჯერ სატელევიზიო ფურნალი „ხელოვნება“, შემდეგ „ლიტერატურა და ხელოვნება“, „სტუმრად მხატვართან“, „საგამოფენო დარბაზებში“, „ქართული ხელოთმოძღვრება“ და სხვა და სხვა. არც მსოფლიო ხელოვნების საგანძური იყო ყურადღების მიღმა და არც საზღვარგარეთის თანამედროვე პოპრესული ხელოვნება. თევიმ რომ სამი „ეკრისისაჲ“ მიღიოდა, ერთი ქართულ კულტურას ეთმობოდა, მეორე — მსოფლიო ხელოვნების საგანძურს, მესამე — საზღვარგარეთის პროგრესულ ხელოვნებას. და შემდეგ, როგორც მოგახსენებ, ამას ემატებოდა ყოველ კვირა დღეს ამა თუ იმ მხატვრის ნამუშევართა პერსონალური სატელევიზიო ექსპონიცია ტიტრები — „საკვირაო გამოფენა“ რომლის დამკვიდრებამაც თავისი სიტყვა იმ ხანად რადიოტელევიზიის კომიტეტის თავმჯდომარე ბატონ ნუგზარ ფოფხაძემ თქვა.

ჩემთვის დაუფიქრებია ის შეფასება, რაც ამ გადაცემებმა ათქმევინა საკავშირო მხატვართა კავშირის თავმჯდომარეს, რსფსრ სახალხო მხატვარს, ანდრია ვასნცეფოს — „უნდა ვაფიქროლოთ საქართველოს ტელევიზიის მავალითი“ და საფრანგეთის უკვდავთა აკადემიის მუმიე მიფიანს, არნო დოტრისს... „ო, ეს ყურადსაღებო, დიდებული საქმეა არა მარტო ტელემყურებლებისათვის,

არამედ მხატვრებისთვისაც. რა თქმა უნდა ასეთი გამოფენები სარგებლობის მომტანია ტელემყურებელთათვის, რადგან ეყოლი, რომ წარმატურია, კლასიკურია, რომ ტელემყურებელი ეზიარება ამ სამყაროს... მაგრამ ასეთი ტელემყურები მხატვრებთან ბუერის მომტანია თვით მხატვრებისათვის. როგორც მოგახსენებთ, ისინი თავიანთ სამყაროში ცხოვრობენ, ძალიან თავისებურ სამყაროში, სხადეც ვიპოვებთან კიდევ. ასეთი გამოფენები ძალიან ვაბედელი და ძალიან მნიშვნელოვანია. პარიზშიც კი, რომელიც ხელოვნათა საუფლოა (მეგაა) ასეთი პრივილეგიები არ გადაცინია“ (განაცხება სამხატვრო აკადემიის 80 წლის საიუბილეო დღეებში არნო დოტრისმა. ინტერვიუს ჩანაწერი ინახება „საზოგადოებრივი მუშაუნებლის“ არქივში, დუმელი ე. ხაზალიას არქივში).

მესამე — ბავშვებისა და მონაწილე-ახალგაზრდობისათვის გადაცემათა პასუხისმგებელ რედაქტორად ავთანდილ გაჩეჩილაძე დაინიშნა. მას საქართველოს რადიოინფორმაციის მთავარ სამმართველოში, ამავე რედაქციაში მოღვაწეობის გამოცდილება ჰქონდა. ამიტომაც ჩვენგან განსხვავებით უფრო მშვიდად იყო; თავისუფლურულად, მასპინძელიც გრძნობდა. ის იყო თავისი საქმის ერთგული, უტყუარი მსახური. მე მას სრულიად დამსახურებულად შევარქე „პრო-მისმოყვარე ფუტკარი“. რა უსამართლო ზოგჯერ ბუნება! მხატვრებისა და მოზრდელთათვის ასე თავდადებული ერთგული მსახური ფიზიკურ ნაკლს არ დაეჯერა და არც მე აღიროსა, არც ასულ! ეტყობა ყველაფერ ამას ისე განიცდიდა, რომ მის თვალში მუდამ ამოკითხავდით ღრმა ტკივილი გამოწვეულ სევდას, დარდს, რომელზეც არც მას, არც ჩვენ არასოდეს დაგვცდენია ერთი სიტყვაც კი.

ბატონი ავთანდილი ერთხანს გადაცემათა პროგრამების შედგენაზეც ზრუნავდა. ის შესანიშნავად ითავსებდა ამ საქმესაც, შემდეგში რომ მთელი მტკიც ენაშტურებოდა პროგრამების დირექციის სახით. ის გამზადებულ პროგრამას აწვდიდა რადიოინფორმაციის პროგრამების დირექციის მთავარ რედაქტორს, ბატონ კოკი ევსტახას, რომელმაც პრესის ანუდად რადიოსა და ტელევიზიის პროგრამებს.

ავთანდილმა დაამკვიდრა რუბრიკები: „კონცერტი ბავშვებისათვის“, „მინდა ყველაფერი ვიკოდე“, „სატელევიზიო ფურნალი „საქართველოს პიონერი“, „მხატვრული ვიქტორინა“, „გადაცემა ქალთათვის“ (მოუბედა), „აბა, გამოიცინა“ და სხვა. ეს და მრავალი სხვა საინტერესო, პროფესიულ დონეზე მომზადებული გადაცემები მიიღოდა ქართული ტელევიკრინიდან ეთერში ბავშვებისა და მოსწავლე-ახალგაზრდობისათვის, რაც დამსახურებულ მონივნებას იმსახურებ-

თბილისის სატელევიზიო ანტენა

თობა ტელევიზია — ეს საოცარი საკომუნიკაციო საშუალება შეიძლება თუ არა თავად მოვლენილება ხელოვნებად, ესთეტიკად, ღირებულების მქონე ფენომენად. ფიციონობით, როდის გვექმნება საშუალება ჩაგვენივრა გადაცემა და თუ საჭიროება მოითხოვდა, ეთერში ვასვლამდე დაგვემონტაჟებინა ის ჩვენს ჭკუაზე (ეს ბედნიერება რადიოს მუშაკებს უკვე უკონდათ). ფიციონობით, რომლის მიღწევა ტექნიკა განვითარების იმ დონეზე, რომ მოქმედების ადგილიდან (სტადიონი, თეატრი, რამე ასპარეზობა) გვერობდა შესაძლებლობა რადიოს მუშაკეებით მოვეყვით რეპორტაჟები... ამასობაში დრო მიფრინავდა. ამიტომაც ვჩქარობდით... ჩავატარეთ დიქტორთა კონკურსიც. დიქტორთა კონკურსში მონაწილე მრავალრიცხოვან მსურველთა შორის გამარჯვებული აღმოჩნდნენ ალექსანდრა (შურიკო) მაჭავარიანი და ლია მიქაძე.

ჯულიეტა ვაჰაშვიძე და თათია ხანდრაძე, სპორტსმენების ტერმინოლოგია თუ მიემართება, „ოფსაიდში“ აღმოჩნდნენ, მაგრამ სამართალშია შური ჭამა და თითოეულმა რა სასახელო გზა განვლია, მომზე საქართველოს რადიოს მსმენელ და ტელევიზიის მაყურებელია.

დრო სწრაფად გარბობდა... გამალებით მუშაობდა სტუდიისა და სტუდიურ გადაცემბა საცნობაროება, ნახატ ტიტრება და ტიტრებზე ახლაგზრდა მხატვარი თენგივ სამსონაძე. მის რეკომენდაცია ავთანდილ გაჩეჩილაძემ გაუწია.

თენგივ სამსონაძემ კარგად გაისიგრძევა მის წინაშე მდგარი ამოცანა, კარგად აუღი ალლი ტექნიკურ შესაძლებლობებს და შექმნა სტუდიის საცნობაროებზე ერთადერთი მეორეზე უკეთესი გადაცემა ე.წ. „შუდები“, ტიტრები თუ ტიტრები. ის შესანიშნავად თვალისმინებდა გადაცემის სინარეს, ხასიათს. ყოველი გადაცემისათვის შერჩეული მხატვრული კომპოზიცია, ყოველი ტიტრი მაყურებელს უკვე მიანიშნებდა გადაცემის ხასიათზე, რაც შეეხება 1 არხის საცნობაროს, ის კინოფორზე გადავიღეთ, მემონტაჟე დალი გუნცაძემ დაამონტაჟა და დიდხანსაც გვემსახურა.

ასე მოგვევლინა თენგივ სამსონაძე საქართველოში სატელევიზიო მხატვრობის ფუძემდებლად. ამ გზას დაადგინე მემდგომი თიშურას გოცაძე, ირაკლი ზურუმბიძე, ანატოლი ბუაძე, ნოდარ ხინციფი, ა. მახარბიძე, ლეონტი ფარეშვილი და სხვები. ისინი წარმატებით მოვლენობდნენ ამ სფეროში.

ამასობაში დადგა ძველი 1956 და ახალი 1957 წლის საზაგასაყარი.

1956 წლის 30 დეკემბერია. თბილისი თოვლის საფარშია გახვეული: ფუნჯიკლიორის ზედა პლატოზე ყველაფერი იცილება! სტუდიაში სიცხე 50 გრადუსამდე... კონდიციონერზე მაშინ მხოლოდ ოცნება შეიძლებოდა. რეჟისორის თანამშრომელ ნანა გურგენიძე, დიქტორები ალექსანდრა მაჭავარიანი და ლია მიქაძე, გამათებელი ლალი ციტიშვილი, ტელეოპერატორი ბიჭიკო სულამანიძე, მის გვერდით რეჟისორი მეგრამ ჯალიაშვილი სიცხისაგან იხრუკებოან. გამოსვლადები — ქალაქის მერი (მამინებელი ალბანკომის თავმჯდომარე) ალექსანდრე მელაძე, ძველი თბილისის ტრამვაური ოსებე გრიშაშვილი, მეცნიერი ვიქტორ კუპრაძე და მუშა ნ. ზურბიციკი (კომუნისტებს ზუპა ან გლეხი მუდაბე ეგვათ გვერდით, როცა რამე მინიშნელო-

ვანი ხდებოდა. ეს არასოდეს არ ეშლებოდათ), თანმიმდევრობით შეყავდა თინაშემშეს, ნ. გურგენიძეს გახურებულ სტუდიაში.

ამდენი არა, მაგრამ თაკარა სიცხის შეგრძნება არც ჩვენ გვაკლდა, ერთ მოჭად შეკრულინი რომ დაგვენივრებოთ თვალს პროგრამის მსვლელობას სარეჟისორ პულტთან. სააპარატოში ცენტრალური კომიტეტიდან ჩვენი კურატორი გ. მელაძე და დიქტორია აკაკი ძიძიურა ლაშის ჩვენზე მხელვად განიცდიდნენ ყველაფერს.

ახლოვდებოდა საღამოს 8 საათი. სიყველანი რომ ჩვენთვის ჩუმ-ჩუმად ფეუსფუსებდით, ანაზდად, თითქოს წები გავარდო, გაისმა მამაკაცის გამაყურებელი, შიშნარევი ყვირილი — **„ყურადღება, ზუი ნუთი დარჩა!“** ის დაეთი ცხაკაია იყო. მის არაადამიანური ხმით წარმოთქმულ ფრაზას, თითქოს იტარობას ცივი ნებად გადასხებო, მოჭად საპარისებური სიჩუმე... რამდენიმე წუთში კვლავ ასეთივე ხმით გაისმა ასამი ნუთი დარჩა! და ბოლოს, **„ეთერი ვართ!“** — ამის თქმა და აციმციმება ეკრანზე, გამაინება თენგივ სამსონაძის ვიზუალური საცნობარო, არჩის სიმბოლო. გაისმა მუსიკალური საცნობაროც. უწმირად ყველამ ის იყო გადახვდეთ ერთმანეთს, რომ ეკრანზე გამაინება დიქტორად ზ. მიქაძე, ის მიესალმა ტელევიზიონებებს და სიტყვა გადასცა **ალექსანდრე მელაძეს**. მან საწუთიანი სიტყვა წარმოთქვა — მიესალმა და სტუდიის გახსნა მიულოცა თბილისელებს. **აღ. მელაძის** მილოცვას მოჰყვა სტენიერის, მათემატიკოს ვიქტორ კუპრაძის, ბოლო შემდეგ მუშა ნ. ზურბიციკის მილოცვები.

ბოლოს ჯერი ჩემს გამოსვლადზე მიდგა. მან, პოეტმა აკადემიკოსმა ოსებე გრიშაშვილმა ჩვეული ოსტატობით ნაიტიხოს ლექსი თავის საფეხურ თბილის-ქალაქზე. მაგრამ ბევრი გაგანერვილა — **„შე მიჩვეული ვარ ლექსის კითხვას აუდიტორიის წინაშე, აუდიტორია მაკითხებს მთელი გრძობით ლექსებს, თქვენ ქუ სასწაულ რადაცა მთავაზობთ, ვუფრო „მად ყუთს“ და ვიკითხო ლექსს. ეს „მადე თით“, თქვენ რომ ტელეკამერას ეძახით, ჩემთვის არაფერის მთქმელია. ნუ იქნება საწყენი თუ ბოლო წუთებში მაინც გადავსტუდობად და დავტოვებთ, გამივითო“.** რამდენჯერაც გაგიფიქრე, რომ შეიძლებოდა მართლაც ასე მოქცეულიყო, იმდენჯერ სიკვდილი განვიცავდა... მაგრამ საბედნიეროდ მან ჩვეული არტისტიზმით ნაიკითხა ეს ლექსი...

დამთავრდა სტუდიური გადაცემა, სტუდიის გახსნა და ნაივად ამ დროს საოცრად პოპულარული ფილმი „ახუნარი“... იყო პატარა, მაყურებლისთვის მუდმივგველი წუნიც... მაგრამ ყველაფერმა კარგად ჩაიარა. დამთავრდა გადაცემა, დიქტორი დავიშვიდობა მაყურებელს და წარმოუდგინე ზნაური ატყადა. გადაფიქრებულ სახეებს სიცოცხლე დაუბრუნდა. ვისაც როგორ შეეძლო, ისე გამოხატავდა სიხარულს. მოჭარბებული ემოციისაგან, როგორც ყოველთვის, მე ვუფიქრე. ამ დროს გაისმა მანდლიანისის მისუსტებული ხმა — **„ახლსნი, მიშველო, ვერ ვდებია“**, ეს იყო გადაცემის რეჟისორის ასისტენტის — **მავალა ჩხვიძის ხმა**. ეს მას ხედა წილად ბუნდურება — ნაყევანა პირველი გადაცემა საარეზისორო პულტიდან რეჟისორ და ცხაკაიის ხმამაღალი ბრძანებების თანხლებით.

შემთხვევით არ მოვიცოვები ეს ეპიზოდი. დღეს ქ-ნი მავალა ჩხვიძე არ არის ცოცხალი. ადარ არიან: ანტონ კვლენჯერიძე, აკაკი ძიძიურა, შოთა სალუქვაძე, დაეთი

ცხაკაია, ლია დაელიანიძე, ლიზა ლალიძე, ვახტანგ სალიბეგაშვილი, ავთანდილ გაჩეჩილაძე, სოსო და თამაზ პაიჭიაძეები, ლევან თაქაიძეშვილი, ცირა ამაშუკელი და სხვები და სხვები. ყველას, ყველას ვუსურვებ სამარადისო სსოვნას, ნათელი არ დაკლებოდათ...

წუთიცი და ყველანი გამოვიდნენ სუფილიდან სააპარატოში. მათ შორის მერაბ ჯალიაშვილი კი არ გამოვიდა, გამოვარდა გამარჯვებული სახით, მთელი ამ ხნის მანძილზე ტელევიზორატორთან ერთად კამერას რომ იყო ჩაჭიდებული, მივარდა დავით ცხაკაიას და ვადაცემის კადრირება თხოვა. იქვე გადაინერა ვადაცემის კადრირება და რომ მორჩა ფურცელი ააფრილა და ნაშობისა: «От ныне это история»-ო და საერთო ტრიაშულს შემოუერთდა.

ჩემს მუღულეს ეს არ მოუწონა. მიზეზი რომ ცნობებ, მიპასუხა: «ამან შეიძლება მომავალში სხვაგვარად იჩინოს თავი». «მუდამ კვიმატური აზრი როგორ მოგდის-მეთქი», — ვუსაყვიერებ. არადა, მართალი ყოფილა. თურმე რა არ ხდება ცხოვრებაში!

სამწუხაროდ ის მართალი აღმოჩნდა...

დაიბ, წარმოუდგენელი გულმტკიცელი მომაყენა ქალბატონ ივლიტა მესხიშვილის ბროშურამ საქართველოს ტელევიზიანზე და ბატონ ავთანდილ ნილოსანის ავტორობით და რედაქციით გამოცემულმა ნაშრომმა — «ნაში, შეჩერდე». ორივე ავტორთან შეხვედრით ერთის დამახსოვრების მეორისთვის მიწერას; ვასაგებია, ისინი იმხანად ჩვენს გვერდით არ იყვნენ და ვინც ვის როგორ მოუყვა თავის დამახსოვრებას, ისე დაწერა. მაგრამ ეს უხერხულაა, დღეს თუ ვინმე ცოცხალი არაა, მემკვიდრეები, ახლობლები ხომ დარწმუნ და ასევე ღამე არ იყოს, ჩვენ ხომ ვართ, ვინაც შესანიშნავად ვგასოვს ვინ რა აკეთა; და ბოლოსდაბოლოს, ყველაფერს რომ თავი დავანებებ, ცოცხალ-მადლივ ხომ არსებობს ამ ქვეყანაზე, რომელსაც გოგონათიბლება უნდა. თან რა ფასი ბექს ისტორიას, თუ ის ნაღდი არ არის. სირცხვილია ტელეფურნალისტტებმა, რომელნიც მონოდეტული ვართ ვწერით თანამედროვეობის ისტორია, ვაფლობთ იგი და შთამომავლობას ვერ დავეუტოვებ ნაღდი და უტყუარია. ამიტომ ვთხოვ, ჩვენი თაობის ყველა მუშაკს, ვიდრე ჯერ კიდევ თითო-ორიოდა ებოგინიბთ, დაეკრქათა ვეკლავფერს თავისი სახელი. ჩვენს სიმარტოლეს არქივი დაადასტურებს. არ არსებობს ვადაცემა, რომ პირველი პირი არქივში არ იყოს ჩაბარებული.

და ბოლოს, ჩემი შესავალი წერილის დასასრულს, მინდა მადალბა ვადაფუხადო საქართველოს ტელევიზიისა და რადიოთელევიზიის ინსტიტუტის რექტორის, ბატონ გიორგი (კახაბერ) კახაბრიაშვილს, რომელმაც საქართველოს ტელევიზიის 50 წლისთავთან დაკავშირებით მიხოვა, გამოცოცხლებინა თეთრში პირველად გასლის სცენა, ხოლო შემდეგ ანგარიში წარმომიდგინა — რა მიზანს ვისახავდ ჩემს შემოქმედებობს ჯგუფთან ერთად, რას ვეკეთებდით, რა შემოქმედებობთ ისტორიას, რა შედეგით ჩვენს ე.წ. «ქორს ფონდს», — რა გზით მივდიოდით, რის ვაკეთებდა შედეგით, რის ვერა და ა.შ. და ა.შ. ყველა რედაქცია რომ წარმოადგენს თავის ანგარიშს საქართველოს სახელმწიფო ტელევიზიის ისტორიაც მზად ვაქრებდა, მას მხოლოდ რედაქცია დასჭირდებაო*, ბრძანა ბატონმა კახამ. არ ვიცი, სხვამ რა ვაკეთა, რაც შემეხება მე, მაქვს ჩემი არქივი და ვეცდები, საქმე ბოლომდე მივიყვანო...

ზვიად კვარაცხელია

უხველეთ ბეთანიას!

*

ქულ შერიკი და იონა მუხარაგი

- რა არის ის, რაც ყველას სჭირდება?
- არ ვიცი.
- მომეც რუხის ციხე ვაჭკვი!
- მომიცია.

— კეთილი მაშინ აქედან რუხის ციხეში რაც მომეწონება, ჩემთვის ავიღებ, დანარჩენს ურუბებს დავეუტოვებ! ის, რაც ყველას სჭირდება არის... სახელი!

მისტკური შინაარსი და საკულტო ადგილების გამოხმობა ჩვეული ხერხია გამოცანაში, მძაფრდაც ვერობა ცნობისნაღობის წერეზე და ვიდრე ხელს ჩაიჭედვეს დაბნეული სტუმარი, ჭიკა ლეონის და დღითი უღუფას მიაართმევენ გაოგნების ფასად.

ცხოვრებამ უწინარი კულტურები მოატარა ფილმურებს, ვის არ მშებედლია, ისთან არ ჰქონდა დინჯი და აწონილი მარდევე, ბევრს შესწერბია, გამოუცდია არაერთი, მაგრამ მეგრული გლეხისგან მანაც არ ელოდა! თავდაც უნახავს, როგორ დაიბოიყებდა უზრალო კაცი ნიგნის კაბადონებზე ნახარდ სწავლულბებს, გამორჩეულის მიგნებას რომ ელტვიოდნენ დღედაღამოსწრება, ბოლოს კი მოლიაებული ჭემშარტებდა შერჩებოდით, შორიანბო მყოფი და იოლადა შესამჩნევია.

მთავრის ქარზე არაივის გაუკვირდება უცხო ვარგენობა. დახებნილ გემოვნებს შეწყობილი დადაინები ევროპული ბომონდაც ისე განვიდანი, როგორც მამრალმა ყაზახი ჭყარტლიან ფაცხას — მშობლიურივით.

ცილილიზაციის გასაღებია ენა და კულტურა, ამიტომ ბეკუიობის თუ არა, დედა-მამის იძულებას მინც დამორჩილდებინა პატარა თავადები. სალონებს ფასი არ ადევს ფრანგულული მტყველების გარეშე, გამოიკეტები, ცხვირით მოგახურავენ პროგრესის კარიბჭეს და ლოკოკინის საკანში გამოშენედეულმა უნდა დღემო ერთი და იგივე, ადრე ნაკები და მირამიკული.

შეულებს თან ვადაწყვება ნიკო მინერელსკი. ხედები უნდათ? — ბაღებს, ბაღებს, სასახლეებს რა დაიტევს ვარშევი, «სულ და გულ» რომ გავცვიოთ, მათ მნახველს აღმობდებოდა სულ პირველად, გაოგნების შორისდებული. ნინაპარა მიღწეულს და სჯერდება: თუ ვერ ნაქარბებს, განათლებისა და ქვემოქმედების სუფრას ხომ ვაუძლევა სასახლეოდ — სკოლებს შეეხება,

* ნანყვეტი ბოიკრალილი რომანიდან «ჩემი ფსიხიკონიუმი (ცხოვრება და დღან იონა მუხარაგის)»

წერა-კითხვის გამავრცელებელ საზოგადოებას გამოუყუროს შესანიშნავს.

მშობლებისგან მოსდგამს და ოჯახშიც ამკვიდრებს წიგნის უზენაესობას. ცოცრავება კარის მოძღვარი და რჩეული ურიტლები, ნაკითხი ხალხი. ფართო თვალსაზრისი ურჩევნიკა...

ჩამომწვების ჩამოსვლისთანავე შეუდგება ფრანგი აღმზრდელი. მიზნადევენ უცხოური ხასიათები, სხვა ხალხს გადაეყარა და ეგზოტიკური სანახაობას შესწრებული, მიჯაღეობისას, აესებს და აფერადებს წარმოსახვას.

გონების ქვაბში იხარშება ნედლი მასალა, წარმტაც შთაბეჭდილებად რომ გადმოოდნეს და კეთილი სურვილები მოიყოლოს.

„დროება“ იუწყება:

— ჩვენ ვნახეთ რამოდენიმე რვეული იმ ფრანგული წიგნისა, რომელიც ბ. მურიემ შეადგინა და ოთხ რვეულად გამოსცა და რომელსაც სახელად შქვიან „სამეგრელო“.

აგამენათ ღმერთმა!

საქმეს ურჩევნიკა და კულტურის ნანატრ სიახლედ დაე-სახება ეს ამბავი. დასავლეთის ბაზარზე გამოიფინება ჩვენი ჩაკეტული და დასამანებელი (კინლამ დასამარება ვთქვი!) ყოფა, ისტორიისა და ტრადიციების გამოუჩნდება ქომაგი.

გამონვლილვაც ასეთი უნდა — თოულ მურიე უყურადღებოდ არ ტოვებს არც ერთ მნიშვნელოვან საკანს, გავიკითხავს, გამოკითხავს, გამოკითხავს, გამოკითხავს. დროის გზასაყარზე დგომა ისევე უჩვეულოა, როგორც ცინცხალი, პრილა საბანი, სლიონა შიგნულეთი, ცივად რომ გეტმასნება სხეულზე და ძილს კი არ გვერის ძველი და გაზინთლული ქვემაგებოვით, გაფორიკებეს მთელი ღამე. ქრატის შუქზე გაბერდებიან ნაჭრად გამოყვანილი ფიგურები, სახეს წაიჭრძელებენ და თვალებს გადმოკარკალავენ ბნელში.

კოლხეთის ბებერ ფესვებს ჩაკითხავს თავივანი. კულტურის ერთ რაკლში ყყოფილვართი შებუღნი ევგებტენ-ლებთან და ინდოლელებთან, ასურელებთან და ბაბილონელებთან ერთად, თვით ევგებტენაც კი კოლხეთისგან მიიღო განათლება.

ზადლი არ გვეყოლია ფაქრობაში. ეს ბედისწერაც ვერ მოვიმორეთ, ორი გოლითისა საჯდომქვეშ რომ ვიჭყლიტობდით სულ. რა როლი ვითამაშეთ, რა მისია გვეკისრა, როგორი გზა გამოვიარეთ — განვე-გამონვების ხვეულები, ჩინშიც მრავალჯერ მოხვედრილვართი, გამოუვალ ბურუსი გვეფინებოდა სახეზე და ათასი უღელ-მედელიც გამოუდგებოვით გვეჩხმობდა თავს, ჩვენს დამონებულს შეყარებულს.

გაგვისრულებიკა უსამშველს გაძლიერის აკადემია, ფაზისიც გვექონდა და განათლების კეთილშობილი სული გადმოდიდა მემკვიდრეობით. ვერაგული გამოცდებიც გვაქვს ჩაბარებული, გამორჩეულად — მურიე ამოხოცვის, ლალატის, ქურდობისა და ტყვეთა სყიდვისა.

მიოლოგიას კრძალვით და შიშინად ენვევა მკვლე-ვარი. ფრთხლად შეუყვება ღელეთა ნაპირებს.

ბალისოდენანი არიან ქრეკები, სათოისორი სანახავი, ხმაც ბავშვური აქტი. ხელში თუ ჩაიგდეს, ქვუაზე შემოლიან ადამიანს. წრეში მოვიტყვევენ ეგ პანანკინტლები, იმდენს გირტყამენ, სანამ გული არ ნავიკა.

ლამღამობით თვღამი შეიპარებოან, ცენეს გამოიყვანენ, ფაფარს კისრქვეშ გამოიწვინებენ უზანვეზოვით, შიგ ფეცბის გასაყოფად და გათეხებაკად დააჭებენ უღმერთოდ.

ქრისტეს შეემეტოქაო, — არამუტუზე სწენია არაკი. ლაკადში მცხოვრებ ქარდავებს მიუხედავდევაკი თურმე, გოგო მოსტატაცა. გლებები შეიყარნენ და უფალს აკადრეს საე-დრებელი: ურემეტოქაო, გოგო ნავგართვა, სირცხელი გადაგვარინო. თუ ნა-რთმევე გებში ძალს და ჩვენი ტყვის ლუქვად გახდ, მის თოფსა და ტყვია-ნახალს შენ შემოგმარათო.

მოუხელთებელი იყო არამბუ-ტუ. ლაბამას დაყრდნობით თვი-ლის დახამამებამო მოქტეცოდა ერთი მთიდან მეორეს. გზად ხი-დ შემოხედა. გადასვლისას, ძა-რღვი გადაწანსკვა უცრად. ხის ძირას ჩამომდგარა და ფეცის ზელას შედგომია. ნამოვნი მდე-ვარი. არამბუტუმ გაისროლა მირ-ველმა. მცდარი მოუვიდა. ხიღზე ჩაიოქვა ქარდავამ.

ციმინტიამ ივარგა, მიხანში გა-მოახედა ჭკანის ლულა, მუხლი შეუ-ცრა მტრის.

ქრისტეს მიართვებს შეპირებულ-ლაბამაზე ნამოცმული არამბუტუს თავი კი ნმინდა გიორგის ეკლესიაში დედავანა, ურყუ-ლოზე გამარჯვების ნიშნად.

არა, აქ მარტო ვერ შეებდავს მურიე, გოთური მის-ტერიები მოზანგონია ამისთანა... მვეზური მალე გამოქრინდება.

ონა მუხნარგაის ტვირთად აევიდა პირუტყუნელი და პატრიისანი კაცის სახელი. სადაც საზოგადო ყრილობაა, მას დაუჭებენ, მართალი სიტყვა ეთქმის, გადანახვლი მნაურ და სამხლვარ გარეთის ცხოვრებას. შესწავლილი აქვს ჩვენი და იმათი წეს-ადათი. მადლიან საუბარში შეტყობთ: არ ეკელუცობს. უწინაც და ახლაც — ბებერი რამ ყოფილა მოსაყენებლად, სთომ ტუმაროტი არქმევიკა, თვალწნახავი, სინამდვილეში, სიყალბედ მოსდებია ქვეყა-ნის ნარ-ეკალი.

განათლებულ კაცთათვის რაც საცდურები გაჩენილა... ეს ერთიც მათ შორის — ამპარტაქენება. ვერც ჩვენს პერსონაჟებს გამოვარიდებთ ამ ხაფანკისგან, რაკი თვითონაც ნებათ „მე“-ში ლოლივი და საკუთართავით ტკბობა, შავრამ ნებათ ნუ ჩავიჭებოვით ხარვეცებს, ისედაც გაგვისტეგებენ, დაუბარებლად.

ლარსებისა ვთქვათ. სადღეგრძელობისათვი გამომდის.

ნაყურაც და მიუხედავად დაბეჭდბია საშვილიშვილო საქმეებს, დაუფასებლის მანტია ანმყო დროში. თავს

თოულ მურიე

იკავებენ აღიარებისგან, სამაგიეროდ, საშუალოსა და უღირსისა წარმოსაჩენად ყველა გამოიტანს თითო კენჭს, თავისას, ემანდ, ვინმემ არ ნაგვართვას და მიგვიჩინათოს, ჩვენი ხსნა და მყოფადი მასზე უკიდარი. მერე, ხანი რომ სეკანდო, სინანულის ნაცვლად, ერთობლივად ვაძრვერთ თითებს, ენასაც მხოლოების პათოსი გამოკვებავს: „შენ სად იყავიო, მე როცა...“ „ტკბემოლოთ, შეგულების უღელს არაფერი გვიჩინათო“, „რომ იცოვდი, ეს მე გამოუუცხადე პირველმა ომი მონობას და შეგუებასო“, „შენი სიფრთხილე არ გაიშვაო, ხან ხელმწიფეს უშემედი, ხან ხალხსაც აქეზებდიო“...

ხელმწიფეს ქოლ მურიემაც დაუტკიმა:
— თავს უფლებას ვაფასებ, რომელმაც მეტად თბილი სამეგრელოს მთავრის ოჯახს, რომელმაც მეტად თბილი შეუხვედრა მომინყო და უანგარო დახმარება გამინია...

ასე იწყება „სამეგრელო“. ნიგის შესავალი უფრო სამადლობელ ტექსტად აღიქმება და ხელმწიფისთა ვინაობას აასკარავებს, ვინც არ დაიხარა და სიტყვა შეინა საფრანგეთის აკადემიის ოფიცერს, ხელი შეამწვალა, სახსარი და ღამის ვასათევი არ მოაკლო.

გამორჩევი დაუმადლის იონა მუუნარგასია, რომელმაც შენიშვნებითა და ძვირფასი ცნობებით მოამარაგა:

— მაქვს პატივი, იგი შრომის მნიშვნელოვანი ნაწილის ნამდვილ მამად ვაღიარო.

შესამური დაფასება, თუკი მხოლოდ გაძარცვასა და მისაკურთხებას ხარ გარეშეიბაჯნ ჩვეულ. გენეველია, თავს შემოვიგლებენ, შეგიყვარებენ ეთიომიდაც, გენიდან ამოვიტყვევებ ძვირფას მარგალიტებს, სულის თავთავებს მოიხვეჭენ, მერე უნაყოფობა შეგნამონ იქნება.

უფალს გრც ასე გაუწერივარი... ჩვენებური უცხო-ტომოლეც გვესტმრება ფამიდან ფაშე, ფართო გულით მასაც დაუხვდება ქართული საზოგადოება, მოატარებენ ქვეყანას, პურ-მარილებს გაუშლიან, საქვეყნოდ ამოალაგებენ მატჩიანის გავითლებულ ფოლიანტებს, ხალხურ მოძახილას და ზემოხსიტყვიერებს.

გადამედი და მადისალმებრელია ქოლ მურიეს კორე-სპოხედცია, რომელიც უნიკალური მინიატურებით შემკულ ქართულ სახარებაზე გვიყვება. ფრანგებს დააკვირდით შიგადაშიგ: „ყო ყველაზე ძველი არი, ეს არის ერთ-ერთი ყველაზე ულამაზო ხელნაწერი ნიგის, რომელიც მე კავასიაში მიხანას...“

ისევ დადიანები. სამეგრელოს დედოფლის, ეკატერინე ქაჭკაჭაძის კუთვნილება, პერგამენტზე გადაწერილია მხარბამ დაიპყრო ფურნალისტის თვალთ.

მოდით, რა განახოთ...
სიკობტაეის და სიფაქისი შედევრიათ.

ძალან წერლილ ასობით კი გახლავთ ნანერი, მაგრამ რაც უნო ნახატა და თავსაკაულებია, რა კალიგრაფის ნებისყოფამ გაულო, მოთმინების ოფლი ძვირად ნაცხიბიაო.

გაოცრება ვერ მალავს ქრისტეს ნებათა სცენების, წმინდანთა და სახარების პერსონაჟთა ნახვით. მთელ გვერდზე გადაჭიმულა უჩრბულის შემეშუსრველი წმინდა გიორგი.

დადიანთა ჭამთაალმწერლობა იონა მუუნარგასაც გადაუწყვეტია, ამიტომ ხალხით შეენევა სასქემში ჩაუხედავ ფრანკუზს, რჩევებს გაუზიარებს. სანაწილის უნიკუმები ყოფნისთან ერთად, მისიარულე სიძველეებ-

საც დასამენ ქადრების ხეივანში, აცლიან ენის გალაქსარების. ანაურს ჰკონია, მოხდენილი აღნაგობის, ლაფმა ცხენისა და ქამარ-ხანჯლის გამო მოიზონეს, სინამდვილეში თვალდაბუღსუა გაძარცვავენ ერთი სეკანდო, აღარ შეარჩენენ სუფრაზე სათქმელ სხატუ-ლასაც კი.

იესება უბის ნიგნაკი, ხასიათებით იტვირთება მოგ ხაუ-რის დლიურები.

***

— მურიემ ზაალა ნაილო...

გაბეზრებულია იონა მუუნარგია.

ერთი თქვეც გამოსცადეთ ცნობისმოყვარე სტუმრის გაუთავებელი შეკითხვები, თანაბრად რომ სჭევიის გაულური გულურყვილობა და მეცნიერის მოთხოვნები. ვეულო, სიცლის გუნებაზე დადგეთ.

„ვეფხისტყაოსნის“ გამოცემაზე ზრუნავენ და ნიკო ნიკოლაძისსადმი მინერლი ბარათი არიკვალას იმ უაუ-ჯაჯანებას, რაც თავს გადახდენია და საანიოდაც ელოდე-ბა.

ზოჩისთან მიდი, ჩემი თარგმანი და სურათები გაუფუხ-ენენ ამასწინათ, შენზეც მოუყუვიო. მე მაგინე რამდენიც გინდა, ოღონდ რუსთველის დიდება არ დაუტოვო, თორემ გულს აიყრის ნიგნე, უთხარი, თარგმანს ვერ კიდევ ბეერი მესწორება სტორია-თქო.

— დიდი ამბივი უნდა გახაროო, — ვერ მალავს აღფრთოვანებას, — ეს-ესაა მომივიდა ერნესტ რენანის წერილი, შენი თარგმანი გამომიხვანენ და მე შარეთის ანაურ საზოგადოებას წარუდგვეო.

ბოლთას სცემს და გულისგულში გასჯდამოია სიხარული. სახელგანთქმული მწერლის საღამოც ენახებოთ ევროპაში, ხელის ჩამორთმევა, ჩვენ სულაც გამოხმბურების ღირსად ჩავუთვლა. მცირე უნადადლებას ერთი-ოთხე გამოიყენებს იონა მუუნარგია, ჩანაფიქრსაც გაამხელს მეგობართან: მამ მეგრელი არ ვყოფილვარ, თუ მაგას ნინასიტყვაობა არ დავტყუიო.

გამორჩეულად ფასობს გზის დალოცვა აღიარებული კაცისგან. თვალსაჩინო ადგილას გამოკრულ ფერად აფიშასავითია. ყველაფერს რომ თავი ვაგანებო, ერთიანად მოვაგნებო სიახლეზე აქანკანებული პრბო-ბუძოლია, ქორები მოვაკითხავენ.

„ლუ კოკაზ ილუსტრ“ დაბეჭდვას სამ აფორიზმს „ვეფხისტყაოსნის“ ფრანგული თარგმანიდან: „რასაცა ცაცემ შენია...“, „ლეკიე ლომისა სწორია...“ და „სჯობს სიცილებლასა ნარბასა...“.

ფულ მურიე თვეში ორჯერ ანუხებს ევროპას კავკასი-ური ანალით. მის მიერ მეცხრამეტე საუკუნის 90-იანებში დაარსებული ფრანგული ჟურნალი, მვიდრულად დასაურთებეს წარსულის მრავალსახეობას, ლევერდებს მოყვება, ხელოვნებისა და ზოროთომოდერების ძეგლებს შეაჩრებს ყველას, თუ ჩვენ ვატყუებთ, ავერ სურათიც, იქნებ გუნებათ და თქვენი თვლით გენახათ რაც რამ ფასეული შეუქმნითაო უპეველი დროიდან ამ მხარეც.

ქართველ მოღვაწეთა პოპულარიზაციასაც ენება. ზოგან თავისუფალი განახლების უფლებასაც აძლევს თავის თავს. ლიბერალიზმის იტვირული კომენტარები აღმფო-რთებას გამოიწვევს ხალხში.

ბეთანის ეკლესიის კედელზე გამოსახული დედოფლის პორტრეტი მარნმუნებს იმში, რომ თამარს რუსთაველი არ უყვარდაო. წმინდა ქართული ტიპის, ღამაზო, წარმოსადგვი ბრძანებულა. დიდი შვიი თვესი პქონდა, მაგრამ სახის გამომეტყველებაზეც თუკობა მახელღაგონიერებისა და გულცივობის მაჩვენებელი. ვერ შენიშნავ მზობას ვენებისათვის, რომელიც არ დაგიდევს ქაონიერი კავშირებს, საერო და სამღვდელი წესთა ძალდატანებასო.

რუსთაველი ებრალებო. თამარის კარზე მსახურობისას ჩაცხაბა სიყვარული დედოფლისადმი, რომელსაც მთელი სიცოცხლე არ უღალატა და ლეგენდას თუ დაუფურებთ, ჯერის მონასტერ-იც ამიტომ გადაწყვიტა ბერად შედგომა სატრფოს სიციდლის შემდეგ, რომ სამშობლოდან შორს, ქრისტიან სიახლოვეზე დაეჭირა ბინაო.

აზრის რეფორმატორიბო ილია ჭავჭავაძეს არ აბატის, შურის ვინ შეარჩენდა!

საჯარო საუბრებში დაგმობილბო, გული იმით მოიოხა, რომ თავის ფურხალში ჩართო მეგობრის პუბლიკაცი-ის, შოთა რუსთაველის აფორიზმების ფრანგულ თარგმანს ინიციალები ერთის ბოლოში:

M. M. I. N. J.
monsieur Mëounar-
guia le nom Jean.

ფრანგმენი ეკატერინე ჭავჭავაძის ნაქონი სახარებინან (კალიკი შესრულებულია ვიულ მურიეს მიერ)

***

სად არ დადის, სად არ მოგ ზაურობს!..
ზობის მონასტერში შეუვლია გზად, დოუთვლიერებია ტაძარი, ხატებსა და ჯვრებზე დატანილი წარწერები ნამიკითხეთო, ამაოდ ითხოვდა თურმე. შეკოდებია სიკუბრის უტოღინრობით ნელმონყვეტილი მომხდურები. ერთბაივი დაპყვება, ჩვენი ძვირფასი ფოტოგრაფი, საითიბოდ იღებენ, აღწუსაბვენ უმცირეს დეტალს კულტურული მემკვიდრეობისა.

სულ ახლახან დაბრუნებულა ბეთანიიდან გულჩათუთ-ქული.

უპატივოდ მიგდებულე ტაძარი შემრჩაო.
ჩვენში მიცვალებულს ერგება მხოლოდ გაბატონებნბო. როცა ავადმყოფი სულს განუტყვებს, საქმეს მიატოვებენ, დიდი კვილ-ფიილითა და ტირილით მოვარდებიან ნათესავის, სამხელი ფუფუსი ატდებნა, თმას დიავლე-ჯუნ, პირისახეს დაიკანრავდ და შეაჩვენებენ საკუთარ-თავს, ეს ვინ დაეკარგეთო. სიცოცხლეში მის დაქცევას მონატრულენი!

ცოცხალი ისტორია გენგერეთო, — ის კველი, სადაც მოჭრილა შესანიშნავი ფრესკი თამარისა, დავითისა და ღამასი, გარღვეულა და ჩაწირვევას ღამობს.

სტიქიამ რაც დააკლო, ვათანარებს მუუსრულეზიბოთ, აქაური ჯურის მავნებლებს. ნაშპირითა და დანით ნაწურრით თავიანი ვინაობა და სახსოვარი დღე მათის მობრძანებისა.

მავნებლებს გამორჩენილი, გადაჯეგა ბალახმა და ველურმა მცენარეულობამ. უპრავგონოდ დაიარება საქონლი, ნაკლის სათავსოდ ქცეულა წმინდა არე-მარე.

ცოტაც და, გუმბათი ჩამოგვმლებოთ, პირველსაცე ქა-რიშხალზე ჩამოცივიან აფურები და საუკუნოდ მოიშლება კვალი ხელოვნების ამ მშვენიერი ნიმუშისა.

ვინმეს ალღევედ-ეს იქნემ!

მხოლოდ გენერლ-ის სტრიქონებს არ მე-მორჩენ ტაძრის დიდებ-ბა, სახიერებით განსხ-ივებული, კრძალულ მზერას, თავინისცე-მას რომ მიმოხედა, ოქროს ხანის მონატ-რებს, წმიდა საყდრ-ით, მდღეარი ენიი, სწავლის შუქით განა-თებულ ვაგს, როცა სამშობლოს სიყვარუ-ლი გვედგა გულგვაგ-ში, ზენმედილა და ძლე-ვამოსილი.

ისტორიის სახელ-ით გვევდრებითო, — მეტი რა შეგაკონოს

უცხოტომელმა, რალა გითხრას, — იმ დედოფლის სახელით, რომელიც დიდებდა დავისახავთ და ზირნიაც ყა-ლამი შეაკეთისა მისი სახის გაცოცხლებას.

იმ წარსულის სახელით გვევდრებით, რომლის მჭევრმეტყველ მონმედაც ქველთა ეკლესიანი და მონას-ტრები კავასისისა, დანგრულ ციხე-სიმაგრეებითან ერთად, მე კი მოვეყვები, არ დავირჩენ ნანახსა და ვაგო-ნილს, სიტყვაში ნათქვამს და ფიქრში ნაგულისხმევს. სულხან-საბა მთარგმნია — კარგად ვიცი თქვენი დასავლური მისწრაფებანი, მათაც შევავაგებო, ალღევედეთო, მოგხედონ როგორმე...

გვევდრებით!
სახელით იმ ბატონისცემისა, რომელსაც უნდა გრწნო-ბდეთ ყოველი ქმნილებისადმი, სარწმუნოებისთვის რაც იგება, სულ ერთია, რა რელიგიისა და ეროვნებისა უნდა იყოს იგი.

ხელოვნების სახელით გვევდრებითო, — ხვეწნა-მუხდარა გამოურევა სათქმელში, — მიზანრთეთ ყველას, მჯერა, არავინ ვადრკება და სამისოს შემოგაწყვლებოთ, გენუკეთ, დიცრის უბრალო ჭერი დაახურეთ თქვენს დიდ-ფოფლს, — უშველეთ ბეთანიას! — უდაბურს ტყეში ტაძარს დარღვეულს...

რევაზ სირაძე

მარადი სულიერი ანგე

*

გიორგი მთაწმიდის დაჯავახის 1000 წლისთავისთვის

ყოველ ერს აქვს თავისი „კლასიკური წარსული“. იგი არ მოიცავს მთელ ისტორიას და გულისხმობს იმ განსაკუთრებულ მოვლენებს თუ მოღვაწეებს, რომლებიც ქმნიან ერის სახეს, მის მეობას. „კლასიკური წარსულია“ უნდა მოვიანზროთ არა მხოლოდ „ნაშთი ძველი დიდებისა“, არამედ საერთოდ ყველა არსებითი მნიშვნელობის მოვლენა, ავიც და კარგიც. მხოლოდ ამგვარ მთლიანობაში ყალბდებოდა ერის რაობა. გრიგოლ ორბელიანმა „სადღევრძელში“ წარმოადგინა საქართველოს კლასიკური წარსული, ოღონდ დადებითის მაგალითზე. აქ არაა ანალიზი, ხოტბა ჭარბობს, მაგრამ „სადღევრძელში“ ვერ ამოწურავს ქართულეთა თუნდაც დადებით კლასიკურ წარსულს, მასში უფუალად არ ჩანან წმინდა ნინო, თორნიკე ერისთავი, ათონელეტი და სხვანი, მათ შორის, გიორგი მთაწმიდელი.

გიორგი მთაწმიდელი იყო დიდი მწერალი, საეკლესიო მოღვაწე და მამულთმშობელი, ერთ-ერთი იმ პიროვნებათაგანი, რომელთაც, მისევე სიტყვით რომ უწავთა, „განსაზღვრეს ენა და ქუეყანა ქართველთა“ და ქართული კულტურა აიყვანეს მსოფლიო დონეზე. მოციქვთობით კორნელი კეკელიძის აზრს ათონელეთა დეანოზე: რომ იმ ყოფილიყო ათონის ქართველთა კერა, ქართული კულტურის ალბათ სულ სხვა სახე ექნებოდაო. გიორგი მთაწმიდელი ერთ-ერთი იმ მოღვაწეთაგანი და უპირველესთაგანია, რომელთაც განსაზღვრეს ქართული კულტურის განვითარების გზა-კვალი. ასეთი მოღვაწენი არა მხოლოდ აკმაყოფილებენ ერის სულიერ მოთხოვნებს, არამედ ჰკარნახობენ კიდევ სულიერ თვალსაწიერს.

ყოველ ეპოქას თავისი წარსული აქვს, რომელსაც იგი ეხმობება. სულ ცოტაა ხნის წინათ ბუერი ყოფიყდა იმგვარ სულელი მემკვიდრეობას, როგორც გიორგი მთაწმიდელისათა მის მოვლენებზე შექმნეს. ალბათ, მომავალ თაობებს გაუჭირდებათ იმის გაგება, თუ როგორ უფლებდებყოფდნენ ანდრეი რუბლიოვის ფერწერას, გრაგოდ ნარეკაიცის პოეზიას, ანდრია მოციქულის ან წმინდა ნინოს ღვანას. გაუჭირდებათ გაგება, თუ რატომ ვოქეით უარი საჯალობლებზე, ფრესკასა და ხატზე, ტაძარსა და, საერთოდ, ბიბლიურ კულტურაზე. რუსულ საეკლესიო საჯალობელთა დღევანდელი დიდი ძირისუფალი ი. მინინი ამბობს, რომ ჩვენ ავკრძალავთ ჩვენი ტაძრული საღვთისმშობელ ქორალები, თუმცა ყოველთვის ვისმინებთ შუბერტის ან მოცარტის „ავე მარისა“, თითქოსდა ეს არ ყოფილიყოს დღეთსმშობლის საჯალობელი.

სასულიერო მწერლობის თითქმის ყველა დარგში უმოღვაწენია გიორგი მთაწმიდელს. ესენია: ბიბლიოლოგია,

ეგზეგეტიკა, ამოკრიფვები, ლიტურგიკა, ღვებატიკა, ჰომილტიკა, საეკლესიო სამართალი. და, რაც მთავარია, შექმნა ქართული მწერლობის ერთ-ერთი უმსანინავი ძეგლი „ცხოვრება იოანის და ექვთიმის“.

ქართველთა ცნობილი კერა, ათონის ივერთა მონასტერი, ივირონი, X საუკუნის დასასრულს ჩამოყალიბდა. შეიძლება ითქვას, რომ ეს იყო ქართველთა მნიშვნელოვანი წარმომადგენლობა იმდროინდელი მსოფლიოს კულტურათა ცენტრთან – კონსტანტინოპოლთან. სხვა არაერთი საზღვარგარეთული ქართული საგანგა ცნობილი, იქნება ეს პეტრინონი, ივერთა სალიმის ვერის მონასტერი თუ მრავალი სხვა, მაგრამ უპირველესი მაინც ივირონი იყო, რაც სხვათა განუყოფრებელ მნიშვნელობას როდი გამოიტყვავდა. 1044-1056 წლებში ივირონის გამგებელი, მისი წინამძღვარი გიორგი მთაწმიდელია.

ერთი მეტად მნიშვნელოვანი რამ ჩანს ივირონელთა „ცხოვრებაში“. როგორც ათანეს და ექვთიმის ცხოვრებაში, ასევე გიორგი მცირის თხზულებაში „ცხოვრება გიორგი მთაწმიდელისა“. გიორგი მთაწმიდელი, ისევე როგორც ექვთიმე, წმინდანად შერაცხეს. მის შესახებ დანერგული თხზულების ძირითადი მიზანზე სწორედ ისაა, რომ წარმოაჩინოს გიორგი მთაწმიდელის ცხოვრების გზა წმინდანობისაკენ. ავიორაფი თვლის, რომ გიორგი მთაწმიდელის გზა წმინდანობისაკენ იყო მისი საშინელო დევნა, უფრო მნიშვნელოვანი, ვიდრე თუქდაც ის, რომ იგი ივირონს განაგებდა, ასე რომ, აქ გიორგი მთაწმიდელის წარმომადგენელი ვითარცა ქართული სულიერი კულტურის წმინდანი. ამა ს ქისი საშენი წარმოაქმნენ.

გიორგი მთაწმიდელმა ბოძილიად თარგმნა „აღვთის“, „სახარება-ოთხთავი“ და მთელი „სამოციქულო“. ბიბლიურ წიგნთა თარგმნა ჩვეულებრივ ლიტურგიკულ საქმიანობა რად იყო. ეს ხორციელდებოდა სულწინდელ კარნახით, რაც ქართული ენის დიდი გამოცდა იყო. ბიბლიურ წიგნთა თარგმნა განსაზღვრავდა ქართველთა საეკლესიო და საერთოდ სულიერ დამოუკიდებლობას. გიორგი მთაწმიდელის მიერ თარგმნილი „სახარება-ოთხთავი“ ჩაითვალა ქართულ ცულტურად, ანუ საყოველთაოდ აღიარებულ თარგმანად. ეს არის ნიშნები კლასიკური ქართულისა. ენა ავლენს თავის ლოკოსურ ბუნებას, ეროვნულ სულს. თვტარი აზრი არ უნდა გაიკეთოს მხოლოდ მეტაფორულად. ამერი რუსთველის ენა-კი ვერ ამოწურავს ქართული ენის მთელ შესაძლებლობას. ენა ამოწურავი მოტენციათა. ენა არაა მხოლოდ ის, რაც გამოვლენილა. გიორგი მთაწმიდელისათან თარგმანებით ქართული ენა ვხიარა მსოფლიო სულიერი კულტურის უმაღლეს დონეს. აკაკი შანიძე ვკვირენა, რომ ენა გიორგი მთაწმიდელის თხზულებისა „ცხოვრება იოანის და ექვთიმის“ დასტურია ქართული ენის მარადიული განახლების უნარისა. სწორედ ესაა ენის ლოგოსური ბუნება, რაც გულისხმობს ეროვნული სულიერი კულტურის მარადიულ განახლებას.

როცა ჩვენ სასულიერო კულტურას ვფასებდით, ასეთ პოზიციას ვირჩევით-ბოლმე: მართალია, ამა თუ იმ მოღვაწის საშენი სასულიერო კულტურას ვსახარებოდა, მაგრამ იგი ამით არ იზღუდებოდა, მასში არასახულიერ ტენდენციებიც ჩანდა: სასულიერო მოღვაწეთა იყო მხოლოდ ეპოქის ხარკი, თორემ მნიშვნავნად სხვაგვარი სულსიტყვეობაც იმალებოდაო. ვამბავს, რომ კიკეო-შეკირის თუ სეპტიცხოვლის, ანდა რაბის წმინდა პეტრეს ტაძართა აღ-

მაშენებელთათვის თითქოს არ იყო არსებითი წმინდა სასულიერო სწრაფვანი და ამგვარი რამ მხოლოდ კონიუნქტურული პოზიცია ყოფილიყო. ასეთი შეფასება აღენს ჩვენი ეპოქის გაცენტრირების, შეუფუძვლობას ყოველივე იმასთან, რასაც არ ეთანხმებიან.

გიორგი მთაწმიდელს განასაუთრებელი დამსახურება მოძღვის ლიტურგიკის დარგშიც, მან სრულყო ქართული საეკლესიო ცხოვრება. ამ დარგში გიორგი მცირე საგანგებოდ გამოყოფს თარგმანს დიდი სივანქაქარისა. მასთან დაკავშირებით გიორგი მცირე გიორგი მთაწმიდელის შესახებ წერს: „ვითარცა ბრძენმან ხერთი-მოძღუარმან პირველად კეთილი საფუძველი დადგა, იხყო-რამ შენებად ღმრთისა ეკლესიასა, რამეთუ პირველ ყოვლისა სენქასარი თარგმანა, რამეთუ ესე არს საფუძველი ეკლესიათა, რომლისა თენიერ შეუძლებელ არს წარმართება ეკლესიისა, რამეთუ რომელსა ეკლესიასა სენქასარი არა ჰქონდის, დაღვათუ ყოველი წინგნი ჰქონდის, თაფლისა ჭან, ხოლო სიტკბობასა სასაი ვერ სცნობს. ესე არს, ვითარცა ვითუ, პირველი სამკუელი ეკლესიისა“

აქვე უნდა ვახსენოთ „თთუენი“, ანუ საგალობელთა კრებული მთელი წლის დღესასწაულთათვის. კ. კეკელიძე წერდა: „ეს კამპიტალური შრომაა, რომელიც სასურადადღებო რამეს წარმოადგენს ქართულ ლიტურატურაში, ვინაიდან ამის მსგავსი სასრულით თთუენი ბერძნულ ენაზედაც კი არ არსებობდა. საქმე ისაა, რომ ამა თუ იმ წმინდანის ან დღესასწაულის სახელობაზე მრავალ ავტორს უწერია საგალობლები, ერთი ზღაპანურში ერთი რომელიმე ავტორის საგალობლებს აქვს ადგილი, მეორეში — მეორისას, გიორგის კი შეძლებისამებრ, თავი მოუყრია ამა თუ იმ დღის წმინდანის ყველა ავტორის საგალობლისათვის, რომელიც კი ხელში ჩაეგარდნა მას. ასე რომ, მისი თხზულება წარმოადგენს ერთგვარ კრებულს მთელი წლის მიწებებისას. ამიტომ ეს შრომა ფასდაუდებელია ზოგადი კომუნორაფიკის ისტორიის შესასწავლად. იანქა შიშინეისი იხილავს, პირდაპირ ვირტუოზულადაა ნათარგმნი, რომ განცვიფრებელი მოჰყავს ადამიანი“.

„თთუენში“ მარტო თარგმანები როდია, მათში გიორგი მთაწმიდელის ორიგინალური საგალობლებიცაა (ე. შეტრეველი). ამასთანავე მოსახსენებელია მის მიერვე შედგენილი „დიდი პრაკლიტიონი“, „დიდი მარხვანი“, „დიდი კურთხევანი“ და სხვა მრავალი.

გიორგი მთაწმიდელის მწერლური სრულყოფილება უწინდურსაა. ამათგანვე მოსახსენებელია მის მიერვე შედგენილი თვისთა ხელოვნებითი ყოველი საქმე.

გიორგი მცირე წერდა: „უკეთეს არს ჰოოს ხელოვანმან ნებით შემსგავსებული თვისთა ხელოვნებისა, ვითარ გამთაჩინოს ბრწყინვალეება საქმეთა თვისთა“.

ამისდაკვალად გიორგი მთაწმიდელისთვის „ნებით შემსგავსებული თვისთა ხელოვნებისა“ გამხდარა „ცხოვრება

იოანეს და ექვთიმესი“ — ქართული მწერლობის კლასიკური ძეგლი. მარლაკცა, სასურველი კანონზომიერება განხორციელდა, რომ გიორგი მთაწმიდელისთან მწერალს ერყო აღწერა ისეთი მოვლენების ცხოვრებისა, როგორიც იყვნენ დიდი ივირონელები — იოანე და ექვთიმე.

„აღმართეს ეკლესიას (ცათა მოზაპაენი“ — თავისი ნაწარმოებში — „ცხოვრება იოანეს და ექვთიმესი“ გიორგი ათონელის მიერ ასეა მონოღებული თავდაპირველად ივირონის დაწარმება.

იმ დროს ყოველგვარ შედარებას სრულიად კონკრეტული შინაარსი ჰქონდა, რომელიც გარკვეულ მოძღვრებას ემყარებოდა. ასეა აქაც. აქ ნაგულისხმევ ცათა იერარქიის კვალობაზე ივირონის სხვადასხვაგვარი ეკლესიები უნდა წარმოვიფიქროთ. სხვადასხვა ეკლესია სხვადასხვა სიმაღლის მათ განსახარებებდა, მას „შეპაძედა“, თელი ივირონი ცათა სისტემას ემყარებოდა.

ცათა იერარქიის წარმოადგენა ხდებოდა მათზე წმინდანთა განწინდებისათვის. იგულისხმება, რომ ივირონელები თავიანთი ღვანლით მისწრაფოდნენ სიმშინდის ცათაკენ (ანუ 7 ცისაკენ). ნაწარმოებში მინიშნებით ჩანს მე-8 ცაც, სადაც ხდება პირისპირდაპირი წმინდანთა სულეობა ღვთაების წინაშე (ძალზე საყურადღებოა, თუ როგორაა მოცემული ცათა შესაბამისი რევიზორები ივირონის ტაძრებში. მაგალითად, რომელზედაც დღეს ხელი მოუწვდებდა ქართულ მეცნიერებას, ამის გააზრების საშუალება არ გვაძლევს, რადგანაც ფოტოები და კინოგამოსახულებანი მთლიანად ვერ გვიჩვენებს, თუ როგორაა ფრესკები განლაგებული კედლებზე კარიბჭიდან საკურთხევიამდე და იატაკიდან გუმბათამდე).

„ცათა მოზაპაენი“ ორიგინალური სახე არაა. მოვიხილოთ თუნდაც ათანასე აღლქსანდრიელის „შობისათვის“: „დღეს ბეთლემი ზეცისა მოზაპაე იქმნა, ვარსკეულათა წინ ანგლუზნი მაცემებლად ჰქონან, მზისა წინ მზეც იგი სიმართლისა“ (სინური მრავალთავი). ორიგინალობა იმდროინდელი ხელოვნების მიზანი არ იყო, რადგან, პოლ ვალურის კვალობაზე თუ ვტყვიყთ, არსებობს ორიგინალობაზე მნიშვნელოვანი რამ და ესაა უნივერსალუბა. ტაძრები, ფრესკები და ავთოგრაფიული თხზულებანი ორიგინალურია მხოლოდ თავისი კონკრეტული შინაარსით და ამასთან დიდდა მნიშვნელოვანი პრინციპული დაკავშირებულნი. უმთავრესია უნივერსალუბა ხორცეუბნისა. ამ მიზნით ნაწარმოების დასასინში წარმოადგინება „ცათა მოზაპაენი“ ტაძარნი, სადაც დამკვიდრებენ იოანე და ექვთიმე.

„იოანესა და ექვთიმეს ცხოვრების“ შესავალი ნაწილი, სადაც, ერთი შეხედვით, ზოგადი დეკლარაციული ფორმითაა მონოღებული, სინამდვილეში მნიშვნელოვანი ფუნქციის მქონე. იგი განსაზღვრავს, თუ როგორი უნდა იყოს ჩვენი მართებელი ძირითადი მოვლენებისაში, აკვლიანებს მათ მიმართ, თუ შეიძლება ითქვას, ჩვენს ესთეტიკურ პოზიციას.

გიორგი ათონელი

ვირონიის დაარსების ამბები ქვემოთა მოთხრობილი, მაგრამ დასაწყისში მისი საერთო სახე ასეა წარმოდგენილი: „ღაღარა ესე დიდებულყო და ყოვლითა შეუნიერებითა შემკული და ყოვლითა სასკულეთითა გამჟღერებულყო, რომელს-მც მრავლითა შრომითა და ოფლითა აღაშენეს მათ ნეტართა განასაუბრებლად სულთა მრავალთა, რომელსც მინა აღმპართეს ეკლესიათა ცვათა მობაძაენი და აღასუნენ იგინი წიგნთა მიერ ღმრთივ-სულიერითა და განაბრწყინენეს იგინი ხატთა მიერ პატიოსანითა“. ასეთ დახასიათებაში (და როგორც ვიქვითი, ესაა საერთო ტონის მომცემი) ლავრის აღმსარებლობითი რაობის გვერდით, არანაკლებადა წარმოჩენილი მისი მშენებნებობა, მისი კულტურულ-საგან-მანათლებლო მხარე (წინანდობლივია ისიც, რომ ექვთიმეს სახის იდეალიზმებაც ხდებდა ძირითადად მისი კულტურულ-საგანმანათლებლო საქმიანობით). ეს სრულიადაც არ ნიშნავს, რომ იმდროინდელ წინარმოებში აღმსარებლობითი დღავნობა არაა უშთავრესი. საქმე ისაა, თუ როგორ ერწყმის ერთი მეორეს, როგორ ითავსებენ ისინი ერთმანეთს და რა-ოღვენ ფართოვდება იდეალიზმის ფორმები.

თავდაპირველი ეკლესია იოანე მხაზარებლის სახელზე ააშენეს „უდაბნოთა შუენიერთა“.

იოანე ნათლისმცემელი უნდა ჩათვლილიყო იოანე ათონელის მფარველად (სახელთა თანხედრაც შემთხვევითი არ იყო ხომღებ). ამიტომ სიმბოლურად შეიძლება ითქვას იოანე ათონელში იოანე მხაზარებლის სახე შეიძლებადა ამოკეობათ.

გიორგი ათონელის წინარმოებში ძალზე დიდად მნიშვნელობს ართქმა ბეერი რაბისა. ასეთი ართქმა ქმედითი ფსიქოლოგიური ფაქტორია. თანაც ართქმა ზრდის თქმულს, მონააბორის მნიშვნელობას.

იოანეს საერო ცხოვრება თითქმის არ ჩანს. ჩანს მხოლოდ მცირე რამ.

„ესე ნეტარი მამაჲ წუენი იოანე იყო ნათესავით ქართველი, მშობლთა და პაპათათგან დიდებული და წარჩინებულ და საჩინოო მთავართა შორის დავით კურაპალატისთა, მხნე და ახოვანი და განთქმული წყობითა შინა, მშალავი და მუხნეირი პასაკითა და გულის-ხმის ყოფითა“ (თ. II). იქვე აქტორი დასძენს: იოანე იყო... „ფრიად საყვარელი და საკუთარი კეთილად ხსენებულისა დავით კურაპალატისაო“.

თხრობა ასე გრძელდება: დატოვაჲ აჲუღუღელ და შვილნი თესნი და ნათესავნი“ და „აძლიო ჟუარი მხარითა თუსთა ზედ“ (თ. II): ამის მერე – ოთხთა ეკლესია, უღუმობის მთა და შემდეგ ათონი, ათანასეს ლავრა.

შემდეგ – ვირონიის დაარსება: ეს აღწერება ასეთი კითხვის ფონზე – რანი ვართ? „[ა]ცნი ვართ სახელოვანი და ქართველი მოგვმართებნი“ (თ. II) და ამიტომ გადაწყვიტეს მონასტრის დაარსებათ.

„პოვეს ადგილი შუენიერი შუა მთანხმისა და აღაშენეს მონასტერი და ეკლესიანი წმიდისა ღმრთისმშობელის სახელს ზედა და წმიდისა იოანე ნათლისმცემლისა... და ადგილნი მრავალნი, მონასტერნი და საყდრებულთნი გარეშის დიდისა მონასტრისა, ვიდრე იმერად ზღუამდე თესითა საფასითა იყიდნეს, რომელნი-იგი შუენიერი არიან და სანადელ“ (თ. VII).

მშენებრების წარმოუვლად ვგერეოვად ახლავს აღმსარებლობითი მიზანრის მჭერე ამბებს.

ავიოვრავიძე ბეერი რამაპა ისეთი, რაც არა ჩანს, მაგრამ იგულისხმება და მის მიერ აიხსნება მოვლენათა მთელი

არსი. მაგალითად, ყოველგვარი ქმნადობა-შემოქმედება სიბრძნის ძალით ხდება, ამის საფუძველია აგებთა“ წიგნი: „სიბრძნენი მენე თავისი თუსისა სახლი, და ქვეშე შეუდგნა მას შვიდნი სუენნი“ (9, 1). „სიბრძნე გამოსავალი ზედა იქებნი“ (მდ. გ. მერაულთ, თავი I). ეს რომ ლოგოსურსი სიბრძნეა, ამას ადასტურებს „სიბრძნე სოლომონისა“ (9, 1): „შემქმენ ყოველი სიტყვითა შენითა“.

ა. პანოლესის, ო. ფონ-სიმონისა და სხვათა შრომები გვიჩვენებს, თუ როგორ აისახა გიოთიკაში იერარქიული წყობის შესახებ (იხ. კრ. დასავლეთის თანამედროვე ხელოვნებათმცოდნეობა. მოსკოვი, 1977). იერარქიუმის პრინციპი არცვლილია გიორგი ათონელის სიტყვებში: „ეკლესიანი – ცვათა მობაძაენიო“.

ამგვარი საკითხების გათვალისწინება გვემართებს, როცა ავოივრავის ვებებით (უამისობა შეუძლებელს ხდის შუახა-უკუნეობრივი სახისმეტყველების ვეროვან გაგებას).

გიორგი ათონელის წინარმოებში თორნიკეს სახეს ბევრი საიდუმლოება ახლავს. იგი ათონიერი ცნობისა მეფეთათას იდუმლად მთარმნადს მოვიდა“ (თ. III). აქაც სისადავცა და უზარალოება. უკრელიეკასავით ჩნდება ასეთი რეჟმაცა: ათანასე დიდი იცნობდაო თორნიკეს საქმეებს. ეს ფრაზა ბევრ რამეს ითავს ადგილს ანტიტეს. ათანასე ათონის უდიდესი მოღვაწე იყო. მისი სავეან დიდა ლავრაჲ (მკვიტრე ლავრა“) იწოდებოდა და ყველასთვის სანიმუშო იყო ათონზე. მისი ცხოვრება იდეალს განასაზღვრებდა.

როგორც ვნახეთ, გიორგი ათონელი პერსონაჟებს წარმოაჩენს ანა ერთიანი გაბმული თხრობით, არამედ რამდენიმე სანიმუშო ეპიზოდით, მნიშვნელოვანი, თითქმისა, საოლუსტრაციო ფაქტებით. ბეერი სხვა რამებს იგი უთქმელად ტოვებს. თორნიკეს შესახებ იგი უთხარესი ეპიზოდს: ერთი, ბარდა სკლიაროსთან დაკავშირებული და მეორეც – თორნიკესათვის სამხედრო ამბების მოყოლის აერძალვა.

პირველი ეპიზოდი საყოველთაოდ ცნობილია, უპირველეს ყოვლისა, ავაკი წერილობ. „თორნიკე ერისთავის“ წყალობით, რომლის პირველწყარო „იოანესა და ექვთიმეს ცხოვრება“ უნდა ყოფილიყო.

„მას ფასა იქნა განდგომილება სკლიაროსისა და ხმელეთი კერძი ყოველი დაიპყრა და მეფენი და დედოფალი მუნქუდეულად იყვნეს ცალაქსა შინა დიდითა ძირითა და იწოდებოთა“ (თ. IV). ბიზანტიის მამიძელ მდომარეობაზე სულ ესაა ნათქვამი და ამითაც საკმაოდ მკვეთრადანა ჩანენენი ძნელდგობანი. შემდეგ სევასტოროსის ბეული ვავხავილი წერილი და თორნიკეს მოწვევა სამეფო კარზე (ნათქვამი ამ წერილიდან ბიზანტიის ისტორიის პირველადი წყაროება, რადგან ისინი მოჭანილი იქნებოდა უცვლელად. ასეთი იყო გ. ათონელის მეოთხი). იოანეს ვედრება თორნიკესადმი – უარით „დიდსა რისხესა მოეწავითა ჩუენ ზედა და მონასტრისა ამას ზედა“ (თ. IV). შემდეგ კონსტანტინოპოლი, სამეფო კარი. „მეფენი და დედოფალი ზე აღუდგეს, პატივით მოიკითხეს და გვერდით დაისვენეს“. დედოფალი ვედრებით „ფრთხილა მეფეობა“.

თორნიკე ამბობდა: „მე რებთა ცოცხათათვის შევიმოსე სახე ესე... სწორედ სიკუდილისა მიმე არს ესე საქმე ჩემ ზედა“... ვედრების წერილი დავით კურაპალატს: „კურაპალატსა წინაშე მოინია თორნიკე“. კურაპალატმა „აღრება განიხარა“. „საპასალებად თორნიკე ვერაჩივს: მან „ეცა სკლიაროსის დიდაჲ სპარსეთამდე მეოტ წარიტვი“. „უკუნ იქცა და მოიკითხა კურაპალატ“. შემდეგ მეფეებს შუებდა და „უსულად მთანამდასვე მოქცა ლავრაჲ დიდისა ათანასესა“.

„მამინ მისცნეს მეფეთა ზემონი ქუეყანანი საბერძნეთისანი კურაპალატსა“ (თ. VI).

ეს საყოველთაოდ ცნობილი ამბები მონოდებულია როგორც ნაწარმოების ერთ-ერთი ცენტრალური ეპიზოდი. იგი მნიშვნელოვანია ბიზანტიისა და საქართველოს ისტორიისათვის, თვით ივირონისათვის. ფაქტობრივად, ამ ამბებმა განსაზღვრა საბაბლოდ ივირონის დაპყრობა. ეს ყველაფერი მრავალმხრივად ნაჩვენებია ჩვენს სალიტერატორულ კვ. კეკელიძე, ი. ჯავახიშვილი, დ. მენაბდე.

ჩვენ ყურადღებას მივაქცევთ სხვა ასპექტს. დიდი ისტორიული მნიშვნელობის შემცველი ეპიზოდი არის ნაწილი საქართველოს კლასიკური ნარსულისა. როგორც ვთქვით, კლასიკურ ნარსულს ჩვენ უწოდებთ ეროვნული ისტორიიდან გამორჩეულ მოვლენებსა თუ მიწოვებებს, რომლებიც განსაზღვრავენ ერის რაობას, მის სახეს. კლასიკური ნარსულის საერთო სურათის დახევნა საუკუნეთა მანძილზე ხდება. თანდათანობით დგინდება, თუ რა უნდა განეკუთვნებოდეს მას. ცხადია, ავტორიფილი მწერლობა სულტერ იდეალებს მთლიანად წარუვალ ფსევდობად თვლის. მაგრამ ეს ებება აღმსარებლობითი შინაარსის მქონე მოვლენებს. სკლარიოსის წინააღმდეგ ბრძოლა თითქმის ბერულ მორალს უპირისპირდებოდა და მინც სწორედ ეროვნული თვალსაზრისით განუსაზღვრავთ მისი მნიშვნელობა.

ქართველთა კლასიკური ნარსულის საერთო სურათი პირველად ჩამოაყალიბა ანტონ ბაგრატიონმა თავის „სკოპოსისტყვაობაში“. იგი ემყარებოდა ისტორიოსოფიის კულტურულ-წილიტორ კონცეფციას. ივირონელებს აქ ჯეროვანი ყურადღება ეთმობა.

შემდგომ ცდას ეროვნული კლასიკური ნარსულის საერთო სურათის შექმნისა წარმოადგენს გრიგოლ ორბელიანის „სადღერძელო“, მაგრამ გაოცების ინფექს, რომ „სადღერძელოში“ განდიდებულ გმირთა შორის არ გვხვდება თორნიკე ერისთავი, რომელმაც ბიზანტიის დამარცხებელი ბარდა სკლარიოსი დაამარცხა და რომლის მონაგებთა წყალობით დაარსდა ივირონი და განიერცო ქვეყანა (მას ბერძნებმა მინები უბოძეს). „სადღერძელოში“ მოცემული კლასიკური ნარსული მონოდებულია საერთო კულტურულ-ისტორიული თვალთახედვით. მეტადვე მას მართებდა თორნიკეს ღვაწლად აღწერი. გარკვეული აზრით, აღნიშნული ხარეზის ამოცხება აკაკი წერეთლის „თორნიკე ერისთავი“.

მეორე ეპიზოდი თორნიკეს მიერ სამომარ ამბავთა თხრობის თემაზე ავტორიფიციისათვის უჩვეულო ფსიქოლოგიზმის შემცველია. ავტორიფიციის ამქვ თავიანი ფსიქოლოგიზმი, უმეტესწილად სასიუბის, მიტყეების, დათმენის, ესტეტოლოგიური ოპტიმიზმის თუ პენიტენციური განცდების შემცველი. მაგრამ თორნიკესთან დაკავშირებული ერთი ფაქტი არაა ნიშანდობლივი ავტორიფიციისათვის.

თორნიკე ვერ მოხეტენებია „ნებისა თვისა განკვეთა“ და ამას თვითონვე გრძობდა და უწყდა. მის სურვილებში მხოლოდ სიკეთე ჩანდა. დიდ მებდართმთავარს თავისი თავი ვერ დაემორჩილებინა. იგი ხომ „წყობათა შინა აღზრდილ იყო და სალაშქროთა საქმეთა“. როცა ომიდან დაბრუნდა, მონასტერში სალაშქრო ამბებს ყვებოდა ხოლმე, ეს კი ყოველად მოუღებელი იყო. იოანე დიდხანს არას ეუბნებოდა, არ სურდა წყენინება. მაგრამ იოანესთან კვლავდაკვლავ მიქონდათ მის მიერ მონასტრობი ამბები

და უკვე მოთმენა შეუძლებელი გამხდარა. მამინ იოანეს გადაუწყვეტია თავდაჭერა მეუკადრების თორნიკესათვის. თანაც გრძობდა, რომ თორნიკე ამას იოლად ვერ დაიშლიდა, ამიტომ მოლინდა აქრძალა უმუდგო იქნებოდა და უთხოვინა, რომ სხვისათ რაგორმე თავი შექვეყენის, და, თუ მინცდამინც მოგორენანი მოქალაქეობდა, გაბრიელ ხუციესისათვის ეამბა.

ავტორი თანაც საჭიროდ თვლის შენიშნოს: „ხუციესი იგი ესტეფთარი კაკი იყო, რომელ პირსა მისსა მსოფლიოსა სიტყუა არა გამოვიდოდა“ (ვ. VII).

უნდა თქვას, რომ რატომღაც თორნიკეს გამო ივირონელებს ბევრი უკმაყოფილება შეხვედრიათ. საერთოდ, ავტორი ყოველწილად ცდლობს მიქმალოს ეს წინააღმდეგობები, მაგრამ ზოგჯერ ვერც ფარანს მათ. მაგალითად, ესპანეთის მიბერიაში გამგზავრება მოაუბლეს იმ შუღლს, რომელიც თორნიკეს გამო ამტყდა. ეს თვით იოანეს უთქვამს მეფეთა წინააღმდეგ (ამოღდა თვის ჩემი თორნიკე და მისითა გზითა დიდთა შუღლთა შთავრება და ერის-კრებათა) (თ. VI).

ქართული კლასიკური ნარსულის ნაწილად უნდა ჩაითვალოს ცნობილი ეპიზოდიც: იოანეს გადაწყვეტილება „სპანიად“ გამგზავრებას, რადგან ესპანეთის იბერებთან კავშირი ჩვენი ისტორიის მნიშვნელოვან თავისებურებას ქმნის.

შემდგომად თორნიკის მიცვალებისა განიხილავთ ნეტარმან მამამან ჩუენმან იოანე, რათა აიღოს ძე თვის და რაუდენინებ მოწაყენი და იღვტურთა სპანიად, რამეთუ პირველითიგანვე უნდად შუღლიანობდა და შჳითი, გარნა თავსედეგა მუნ ყამამედ თორნიკის ამენებისათვის და რათა შჳითინოს სული მისი, რამეთუ ასიშობა. ეთამშობედ ქართველნი არამცირენნი ნაიუსუღი და ურნი მკედრ არიან მუნ“ (თ. IX).

მისულან ავიდოსში (მცირე აზიის დასავლეთის საპორტო ქალაქი). ესპანეთს აქედან მიდოდენენ გემები. ავიდოსის გამგებელი იოანეს მგობარ ყოფილა. მას მეფეთა გარემე ვერ გაუბედავს იოანეს გამგება და კონსტანტინოპოლს გაუმგზავრებია. აქ კი დიდი თხოვნით ყველანი ივირონს მიუბრუნებიათ.

ესა პირველი და ერთადერი მოხსენება უძველეს ქართულ პროზაში ესპანეთის იბერებისა, ანუ ქართველებისა, როგორც მათ ძველი ქართული წყაროები უწოდებს (იხ. რ. სირაძე, ესპანეთის იბერიე ქართულ მწერლობაში. — წერილები, 1980).

მართალია, ეს მიზნდასახულობა არ განხორცილებულია, მაგრამ მნიშვნელოვანია ისიც, რომ ასეთი კავშირის სურვილი არსებობდა. აღეყანადვე ჯანვლიდის სიტყვით, იოანე „გაუღვდა გზას უუეთის სამშობლოს საძებრადო“ (საუბრები სიტყვა. — საქართველოს ენოლოგიური საზოგადოების მოამბე, ტ. I, ნაკვეთი I, 1959).

ივირონელები იმ დროს, ეტყობა, ინტერესდებოდნენ ხალხთა გენეალოგიის საკითხებით, რისი გამოხატულებაცაა „ხალხთა მოგმგის ნივინი“ ნაწილების ქართულად გადაწერება (კ. კეკელიძე, ეტიუდები, I). აქ თვით „ეკლტიმებრიც“ ასე იწოდებიან — „ქართველნი დასავლსანი“. ასეთ ახლობობას ხედავდნენ დასავლეთისა და აღმოსავლეთის იბერთა შორის.

ნაწარმოებიდან ჩანს, ხან სრულიად აშკარად, ხან თუნდაც ქვეტექსტში საგულეველად, რომ გიორგი ათონელის წინააღმდეგ დას საკითხი — რანი იონთა? ეს კითხვა სხვადასხვა მნიშვნელობით წარმოადგება, იქნებ ეს ეთნოფსიქოლოგია, ეთნოგენეალოგია თუ კულტუროლოგია.

აი, თუნდაც ერთი მკვირვალნი მინიშნება ამ რიგის საკითხებით დაინტერესებისა. გიორგი მთაწმიდელი წერს: „ჩუენ, ვითარცა ხედავთ, ზღვისა რაათორიით გამოცდილობება არაა გუაქეს და ჩუენი ყოველი განსარომელი ზღვით შემოვალას“ (თ. VII). ეს ეროვნულ ნაკლად მიიჩნია გიორგი მთაწმიდელს. თანაც ამას ისეთ გონიერებაში ამბობს, რომელიც გვიჩვენებს, რომ ამითაც იყო გამოწვეული ბერძენთა მოზარელება ივირონში და აქედან გამომდინარე სავალალო შედეგები.

გიორგი მთაწმიდელი არ ფარავს, რომ ქართველთათვის დამახასიათებელია ერთმანეთის გაუტყდობა, მულელი, ღალატით საერთო-საქვეყნო საქმისა, თუმცა ამას იგი ზოგადად-ეროვნულ ნაკლად არ აფორმულირებს, მსგავსად დავით აღმაშენებლის ისტორიკოსისა („ნათესავი ქართველთა ორგულ-ბუნება ამ პირველითგან თვისთა უფალთა, რამეთუ რაგამს გამდიდრენ, განსუქდენ, მშვიდობა პოვონ და განსუენება, ინყებენ განზობავად ბორჩტისა, ვითარცა მოვითბრობს ძველი მატანიე ქართლისა“). ისტორიკოსი საერთო ცხოვრებას ეხება, გიორგი მთაწმიდელი კი სხსულოვრებს და აქაც მულელი და გაუტყდობაა.

მარლაცადა, დად საფორმლის აღუქრავად ყველას ქართველთა ურთიერთმულელი. როცა ივირონი უცვდ დამკვიდრდა როგორც ახალი სავენა, როცა გამოიკვეთა მისი მრავალმხრივი მიზანდასახულობანი, როცა იოანეს, ვითარცა ყოველივე ამის თავკაცს, უფლება პქონდა დიდი კმაყოფილება ეგრძნო, მოხდა ისე, რომ ოთხ იძულებული შეიქნა მიტოვებული აქურობა, ზელი აიღეს ძეგლფურხს. ძალზე საგულგნობია, რომ საქართველოშიც ვერ მოიღის და ესპანეთის „ქართველებთან“ წასვლას აპირებს.

ეროვნული ნაკლავანებობითაა ახსნილი ისიც, რომ ივირონის არსებობას საფორმე შექმნია. ეს ბერძენთა სიმდაბლით მომხდარა, მაგრამ არანაკლები ზარალი ქართველებსაც მიუძღვდათ. ექვთიმე რომ წინამძღვრობა დატოვა, ივირონის ხელმძღვანელი გამხდარა ვილაც გიორგი. მას იმითაივით შეუძლია ექვთიმეს მიერ დაფუძნებული წეს-ჯანგებანი (სწორედ ამით აიხსნება ის, რომ გიორგი მთაწმიდელი მტკად დანერგვლებით გადმოსცემს ექვთიმისულ 42 წესს).

ქართველთაგან იმეათით როდი იყო ისიც, რაც გიორგი წინამძღვრმა ჩაიდინა: ქართველები დაამდაბლა და ბერძენები შეიყვარა და მოამრავლა.

გიორგი ათონელი ამის ახსნასაც ეროვნულ ფსიქოლოგიაში ეძებს და დასკვნის: „ადრე შეიკრეყით და მიმოხულისა მისრჩავედ მეფუდგებითო და ამით მიზეზთა ფრიალ ვაგებთ თუსთავა სულთა და ადგლისაც“ (თ. XXIV).

ყოველთვის ამის გამო დაინერა ის ცნობილი მტკვლანდება, რომელიც ნანარკობის ერთის ბოლის და საერთოდ - მთელი წინაწილია.

ლტერატურულ-ესთეტიკური თვალსაზრისით, მწერლობის შესწავლის მიზანია წარსულის გაცოცხლება, ანუ იმისი გარკვევა, თუ რა არ ეკუთვნის წარსულიდან მხოლოდ ისტორიას, რაა ჩვენთვისაც ახლობელი. ესთეტიკური მნიშვნელობა შეიძლება პქონდეს ისტორიულ ფაქტს თვით თავისივე ისტორიული შინაარსით (A. Гулыга. Эстетика истории, М., 1980).

ამ თვალსაზრისით, „იოანეს და ექვთიმეს ცხოვრებაში“ არაერთი ისეთი ისტორიული ფაქტია, რომლებსაც ჩვენთვის ესთეტიკური მნიშვნელობა ენიჭება. იგულისხმე-

ბა არა ის მოვლენები, რომლებიც ნანარკობში მხატვრულადა ხორცშესხმული, არამედ ისინი, რომლებიც უამისოდ დაცე ესთეტიკურად მნიშვნელობის.

ბუნებრივად დაისმის კითხვა: რა ხდება ისტორიულ მოვლენათა ესთეტიკაის საფუძველი? ამ შემთხვევაში რამდენიმე მომენტზე შეგვიძლია მივიხილოთ: ცალკეული მათგანი ფაქტობრივად უცვდ აღვნიშნეთ. მაგალითად, მსა მოვლენათა მიკროტენება ეროვნული კლასიკური წარსულისადმი. მოვლენა თუ კლასიკური წარსულის ნაწილია, იგი ეროვნულ შეგნებაში უთოოდ ესთეტიზებულია. სხვა ფაქტორებიც არსებობს, მაგრამ ჩვენ ამაყურად საჭიროდ ვრცხვით ყურადღება გავამახვილოთ ერთერთ მათგანზე.

მას პირობივად ეუნოდებთ „განუმეორებლობის ესთეტიზაციას“, მაგრამ ამას განსაკუთრებული განმარტება დასჭირდება, როცა სიტყვა აგიოგრაფიას ეხება. ერთი შეხედვით, გამორიცხული უნდა იყოს აგიოგრაფიაში განუმეორებლობის ესთეტიზაცია, რადგანაც იგი ნიშუშის ესთეტიკას ემყარება. პიროვნება მას აინტერესებს არა ისე, როგორც იყო, არამედ ისე, როგორც უნდა ყოფილიყო. ეს ცნობილი და გავრცელებული ტენდენციაა. ამ მხრივ, აგიოგრაფია ეროვნულად უახლოვდება კლასიკურ ფილოსოფიას, რომელსაც ადამიანი აინტერესებდა თავის ზოგადობაში, თავისი „არსით“. არსის ძებნაში კი ეროვნულად იკარგება ადამიანის პიროვნულ-ინდივიდუალური განუმეორებლობა. ე. ი. თვალთახედვა ასეთი იყო: ინდივიდიდან არისსაკენ.

მაგრამ აგიოგრაფიაში აფლავს პოვეს განუმეორებლობაც და მისი შეთავსება ზემოაღნიშნულ ტენდენციასთან ხდება ანტიინფორი არჩოვნების საფუძველზე. ანტიინფორიობა საერთოდ დამახასიათებელია მთელი შუასაუკუნეობრივი ესთეტიკისთვის (ც. ბორიკო), განუმეორებლობის არსებობა დაძვეულობა თუნდაც აგიოგრაფიის ისტორიზმით, ე. ი. იმით, რომ აგიოგრაფია ისტორიულ ამბებს, კონკრეტულ-ისტორიულ პიროვნებებს ასახავს. მაგრამ როგორც ვთქვით, აგიოგრაფიაში ისინი უნდაგვესმინა ქრისტიან და პირველწმინდანებს.

გამორცხვას თუ არა ეს განუმეორებლობას? სწორედ აქ შემოდის ერთი ქმედითი ტენდენცია, რომელიც ეწყარება ერთჯერადობის ცნობილი ევანგელიური პრინციპის: სახსულბეროვი ერთჯერადია, ერთჯერადია შესაქმე, ევანგელიური მისტიციები და ა. შ. ამის კვალობაც ერთჯერადია ყოველივე ის, რაც აგიოგრაფულ პერსონალებს შეეხება და ევანგ განსახარავს ერთჯერადობის ფასეულობას. ასეა „სანქციონებული“ აგიოგრაფიაში განუმეორებლობა. ეს გვეძლეეს საშუალებას ნამოჭრათა საკითხი, რომ აგიოგრაფიაში განუმეორებლობის ესთეტიკაის შეიძლება იყოს სწორედ ის, რომ კონკრეტული მოვლენა უზალდეს კანონზომიერებათა გამოვლენად ითვლება. ეს ხდება მოვლენათა განუმეორებლობის ესთეტიკაის საფუძველი.

ამას უნდა დავუკავშიროთ თანამედროვე ფილოსოფიური ანთროპოლოგიისა და აქსიოლოგიის ერთი მნიშვნელოვანი საკითხი, რომელიც ქართველ ფილოსოფოსთა განსაკუთრებულ ყურადღებას იქცევს (ა. გულგა აღნიშნავდა: ქართველმა მეცნიერებმა უფლებამოსილი ყვეესი აქსიოლოგია). ესაა ინტერესი პიროვნებისადმი, ფილოსოფიური, ესთეტიკური, ინტერესი პიროვნულ-ინდივიდუალური განუმეორებლობისადმი. ძველი თვალთახედვა - ინდივიდიდან არისსაკენ

– დიამეტრალურად იცვლება და ასე ყალიბდება: არსიდან პროცენსიზმად. უმაღლესი აქსიოლოგიური ფენიშენიანი პროცენსიზმის განუმეორებლობა და განუმეორებლობაში ადამიანის არსი. საზოგადოება პროცენსიზმით ერთობლიობა და არა ზემოქმედებით მასა. ყოველივე ეს ითხოვს, რომ ადამიანობაზე ფიქრისას მხოლოდ ზოგად კანონზომიერებაზე და კანონზე კი ნუ ვფიქრობთ, არამედ თავად ადამიანზე ვიფიქროთ, ცოცხალ პროცენსიზმზე. სიციველებში ადამიანის არსება და არა „მკვდარ“ ფილოსოფიურ თეორიებში.

„ოიანესა და ექვთიმეს ცხოვრებაში“ ზოგადი უფრო მშლავრობის, ვიდრე კერძობითობა, თუმცა არც კერძობითობა უცხო, მაგრამ არა თვითკმარი მნიშვნელობით, არამედ, როგორც უკვე ვთქვით, ზოგად-იდეალურთან ანტინომიური თანაარსებობით. ამისი ნიშნუბა ექვთიმეს მთარგმნელის მის შემდეგ დახასიათება: „ეკვეთიარი თარგმნი, გარემოზე მას პროცენსიზმის, არღარა გამაოიხნებულ არა ენება ჩუენსა და ვგერბიან, თუ არცაღა გამაოიხნებდა არს“ (თ. XIII). ეს სიტყვები აშკარად განუმეორებლობას გამოხატავს (ამითანა მთარგმნელი არცა ყოფილა და ვგონებ, არც იყოსო). მაგრამ პირველი მთარგმნელები (ცხადია, ბიბლიისა) შინც სანიშნუ-შოდ რჩებიან (საეთივეა ზოგადად მნიშვნაობის იდეალის: პირველმნიშვნელი მუდამ სამბავალითოდ რჩებიანდენ).

მთელი მონასტერი ცხოვრობს ერთი ნეს-განცხებით (რომელიც „დიდ სვინაქსარს“ ემყარება), მაგრამ „განსაკუთრებულ პროცენსიზმს“ შინც თავისი საკეთარი, ინდივიდუალური ცხოვრება აქვთ, ასეთია ცხოვრება იოანესი, ექვთიმესი, თორნიკესი, გაბრიელისა... მონასტერში დაწესებული ტიპიკალური კანონები ინდივიდუალობის დადგენა, „აქოთილვა“ ინდივიდუალური ხასიათის გამოვლენისა, რათა ყველაში გამოვლენდეს ზოგადი იდეალი (მდრ. „ნება თვის მოკიცვა“, თ. V).

უმღელესი სოფიურობითა აღბეჭდილი ყოველივე, სოფიურობა აქ ნიშნავდა ლეითივანბრძნობლობას („თოისოფია“). სიბრძნე უნდა დაენახათ ყველაფერში. სიბრძნე ამენებს ყოველივეს და ყოველივეს ანსწრივებს.

მთელი თავისებურება იმდროინდელი აზროვნებისა სიბრძნისადმი დამოკიდებულებაში მდლავნდება. რასაც ჩვენ პირობიზად ესთეტიკურს ვუწოდებთ, მისი შინაარსია „სიბრძნე“. ესთეტიკურ ზემოქმედებად ითვლება „სიბრძნის“ ზემოქმედება. სამწუხაროდ, ჯერჯერობით ჩვენ არა ვევაძეს სრულყოფილად შესწავლილი „სოფიურობა“ ძველი ქართული კულტურისა.

„ოიანესა და ექვთიმეს ცხოვრებაში“ ქვეყნისა და ენის „გაბათლება“ ნიშნავს „განბრძნობას“, ლოგოსური სიბრძნით განმსჭვალვას. გიორგი მთაწმინდელის მიხედვით, ექვთიმე სიბრძნით განაგებს ყოველივეს (ივირონის ნეს-განცხებათა დამყარება, ქვეყნის „გაბათლება“). ამ საკითხებთან ყოველთვის მიაზრება ქრისტე-მანტიკატორი (ქრისტე-ყოფილისმყარებელი), რომელსაც გუმბათიანმა ხატავენ ხოლმე. ამ კომპოზიციასზე „ყოფილისმყარებლობას“ გამოიხატავს წიგნი.

სოფიურობა გულისხმობს სულიერი დინამიკას, სულის მოძრაობას. სული მისწრაფებს ზეციურ პარამონას. ასეთი სწრაფვა გრძელდება ადამიანის მთელი სიცოცხლის მანძილზე (როგორც ამას მოუთხებებს იოანე ოქროპირის დაყრდნობით გიორგი მერჩულე, თ. VII).

სოფიურობა არის საგანთათვის აზრის მიწერა და ამით სოფიური იერარქიის საფეხურებზე მისთვის ადგილის და-

ჩენა. მამკადრე ეს ითქმის პერსონალებზე, რადგან ქრისტიანობა „სოფიას“ პროცენსიზმსა შინაძვს.

როცა ეცხებით ტიპურ შუასაუკუნეობრივ ძველს, იქნება ეს ათეორანგიული თხზულება, ფრესკა, ხატო, მინიატურა, საგადამბოლი თუ ტაძარი, ვითვალისწინებთ, რომ აბსოლუტურად ყველაფერი სიმბოლურია: მთელი შინაარსი, ყველა დეტალი თუ ნებისმიერი მიმართება. ამგვარ სიმბოლურობაშია სოფიურობა.

გიორგი მთაწმინდელი გვიყვება: რომაელი ბერი ლეონი და ქართველი გაბრიელი ერთმანეთს უგებენ, თუმცა ერთმანეთის ენა სრულვებით არ იცობს (რასაც საგანგებოდ აღნიშნავს ავტორი: ლეონმა არც სხვა რომელიმე ენა იცოდა, თავისი ენის გარდაო). „უბნობობიდან სიტყვითა საღმრთოთაო“. სწორედ ესაა ლოგოსური სიტყვა, უმაღლესი სოფიურობის გამოვლენება.

ამის ნარმოჩენაა გიორგი მთაწმინდელის კიდევ ერთი მწიერლური ღირსება.

გიორგი მთაწმინდელთან კარგად გამოვლინდა მწერლობის ისტორიისთვის თანამდევი ერთი ნიშნდობილი მოვლენაც. მწერლის ნინამე ზოგჯერ ნარმოვდება ხოლმე ისეთი სინამდვილე, რომლის ნინამე უკან იხებს სიტყვიერი არტიკლზიზმი“. სიტყვას ენიჭება ფუნქცია – არ ივრანობდეს და ასე ნარმოვდნობდეს. ნივთი უმშავავებული ხელმოწეხისა“. ამით იქმნება თავისებური სტილი, სტილი, რომელიც არ ივრანობს, როცა სიტყვა ნინამე ნელის გამოვლენალებით ნარმოვნებს საგანს. სწორედ ასეთია სტილი გიორგი მთაწმინდელის თხზულებისა – „ცხოვრება იოანესი და ექვთიმესი“. ასეა აქ ნარმოვნილი საქმის ივირონის პირველდმარასებლად, კულტურულ-ეროვნული მნიშვნელობა ივირონისა და რაც მთავარია, ადამიანთა სულიერი ცხოვრება. ასეა ვადამდელო დიდი თვალსაწიერი, რომელიც მოიცავს საქართველოსა და ივირონს, კონსტანტინოპოლისა თუ ფიქრის ესპანეთის ქართველებთან დაკავშირებაზე.

მოციხობით მხოლოდ ერთ ეპიზოდს: მცირეწლოვან ექვთიმეს, ბიზანტიამი შეველად მივლენილს, შობობიური ენა დავიწინადა. ამას მოჰყოლია სულიერი ძრწოლა და ავამყოფობა. ავტორი გვიჩვენებს, რომ მხოლობიური ენა ადამიანის სულით-ხორცამდე სიბრთელის სანიშნარია. ეტყობა, მკურნალობა აღარ მველოდა ექვთიმეს. იგი განსუკრინავს საქართველოა შორის ყოფილა, ქართული ენა სასწაულად მოვლენობა ღვთისმშობლის გამოცხადებით, რომელიც მას ქართულად შესიტყვებია. შობობიური ქართულს, ღვთისმშობლისაგან უწყებულს, განსუკრინავს ექვთიმეს.

ასეა ნარმოვდენილი გიორგი მთაწმინდელის მიერ შობობიური ენის სულიერი ძალა ადამიანის ხორციელი ძალისი-სილენისათვის.

გიორგი მთაწმინდელი არ ერიდება ქართველთა ნაკლოვანებების ჩვენებასაც. ზემოთაც აღვნიშნეთ, რომ როცა იოანემ და ექვთიმემ ივირონის მშენებლობა დაასრულეს, როცა ყველაფერი ჩამოყალიბდა და დიდი სიკეთე დამყარდა, როცა მათი წყალობით აქ დანიჭი დიდი ეროვნული საქმეებო, იოანე და ექვთიმე ისევე უკეთურ თანამემამულეთა მიზეზით იძულებული გახდნენ დაეტოვებინათ ივირონი და სხვაგან წასვლაზე ვერუნათ, ვადაუწყებეთიან წასუ-ლიყვნენ ესპანეთის ქართველებთან. თვით ქართველებს ვერ მოუხერხებიათ ისინი და მხოლოდ ქრსტიანობი-შობობის ჩარევით მომზადარა მათი ივირონის მობრუნება.

სამწუნხაროდ, ესეც ნიშანდობლივი ნაწილია ჩვენივე „კლასიკური წარსულისა“.

ეროვნულ ნაკლოვანებათა მხილება დიდი მამულიშვილების ხედრია.

XI საუკუნის 60-იანი წლების დასაწყისში მეფე ბაგრატ IV-ის თხოვნით გიორგი მთაწმიდელი საქართველოს სწევია. მას თან ხლებია გიორგი მცირეც, რომელიც თვითვე აგვიწერს ყოველივეს. ნამოსულან ჯერ მცირე აზიის გზებით, შემდეგ ქალაქ სამისონიდან ზღვით გამომგზავრებულან. აქედან პირველად აფხაზეთში ჩასულან: „ნათი წარმოვემართენით კერძოთა აფხაზეთისათა და კეთილთა და ჰამოითა ნიაჯთა მოვიწინეთ ფოთს და მიერ სახედროთა ქუთათისა ვამსა სახედრისა“, — მოკვითბროსს გიორგი მცირეც (აქ კარგად ნახვ, რომ აფხაზეთი ერთიანი საქართველოს ბუნებრივი და განუყოფელი ნაწილია). შეუტოებელია მეფისათვის, რომელიც იმ დროს „ზემოთ ქუეყანათა იყო“. მეფეს აფხაზთა და გამოუგზავნია „მნიგობარნი თვისი“, მას თან ხლებია „მღვდელთა-მოდღარნი ქუთათისისა, სახელად ილარონ“, რომელიც შემდეგ გიორგის დაემინდა. ვადმოსულად ქართლს. როცა მეფის სამყოფელს მოუახლოვდნენ, სამი საათის სავალზე შეუგებებინებია „მღვდელთა-მოდღარნი და დიდებულნი თვისნი“. მისვლისას თვით მეფე გამოგებებია „კარგისა ნინ“ დიდი მოკითხებით. „კურთხეულ არს ღმერთი, ამა დღეს ცხოვრება არს ყოვლისა სამეფოვასა ჩემისა, რამეთუ ეთიხედ ახალი თქობარიო“, — უთქვამს მეფეს.

ამას დამთხვევია ისიც, რომ მეფეს მუშაგარია თავისი მონიანდამდევნი აბათისა-ძენი, „აკაცი ლიგერი და ახონიანი სიმღვდელისა ზედა, მკლავისა თვისსა მოქაღველი და სიმრავლესა ზედა ერისასა აღზუავებულნი“. გიორგი მთაწმიდელს გამოარეგებია მოულოცავს მეფისათვის. მეფეს უთქვამს, რომ ეს მისი ლოცვა-კურთხევათა მოხდა.

ამის შემდეგ მეფე, „რამეთუ მოწვეწუნლცა იყო ვამი ზამთრისა, და ჩვეულებისაებრს თვისსა, წარვიდა აფხაზეთად და ანვია ბერსაცა წარსლვად, რათა მუნ ზამთროს და გაწისიხულად, და ვითარმედ არს ქუეყანა, ესე ზარი და ტყლი. და ვითარცა წარმოვემართენით და მივიწინეთ ჭყინდიდს, მეფე სრულიად აფხაზეთს მთასლვად წარეგარია, ხოლო ჩუენ ებისკოსიმან ჭყინდიდელმან არა განვიტყენა, რამეთუ მონაღუ იყო ბერისა და ზამთარი იგი მუნ დაეცაყო“.

ზამთრის გასულს მეფე კვლავ მობრუნდა ქართლიდან, იგი არ შორდებოდა გიორგის:

მეფეს მისთვის უთხრობს: „წმინდა მამაო, ამისთვის მოვიშურეთ სინშივე თქუენი, რათა ნაკლულევენება და ციომია უწესო აღმოჰფხურა სრულიად სულთავან ჩუენთა. დაფარული დავრთვად გუამხილუ, ხოლო ცხადი თაბოლუხუვად განგვიმარტუ, რამეთუ რაეცა მიბრძანოს მამოლამან შენმან, ესრეთ შევიწყნარო, ვითარცა პირისაგან წმიდათა მოციქულთასა“.

უპირველესად გიორგი მთაწმიდელს თვით მეფის ნაკლოვანებანი უმხილვებია.

ერთი უმთავრესი მხილება ყოფილა ის, „რათა არა ჰყიდეს საეპისკოპოსოთა კაცა მიმართ უნუსთა და უსწავლელთა და ყოვლითურთ სოფლისა შემსკვალილთა და უწესოებთა და მიმოსლეთა შინა აღზრდილთა, არამედ გამომარევედს კაცთა ღირსთა და წმიდათა მონაზონებასა შინა აღზრდილთა“.

გიორგი მთაწმიდელი ითხოვდა, რომ მეფე თვით განიკითხავდეს ობოლთა და ქრეთთა.

იგი ამხილავდა მღვდელთა-მოდღერებას უღირსთა ხელდასხმისათვის, რომლებიც არღვევენ საეკლესიო წესებს, „ვერცხლისმყოფაობენ...“ კორუფცია გიორგი მთაწმიდელს მიუჩვენია არა მხოლოდ ცოცხელი პიროვნების მორალურ დაცვამდ, არამედ საერთო-ეროვნულ შემადგურებად, რომელიც უნ უსწავრვას სახეს, ლუჯავს მონაგავლს, უღირსთა ამიქებას შეხლებას განაგებდეს ხალხის ბედს, ერს უსწავრვას ღირსეულ მოღვაწეებს, სიყვითს ყადრს.

დღევანდელი მკითხველისათვის ალბათ დაუჯერებელია ის, რომ მეფე თვითონ სთხოვს გიორგი მთაწმიდელს თავის მხილებას, დაუჯერებელია ალბათ ისიც, რომ გიორგი მთაწმიდელი მხილებას თვით მეფეთ იწყებს.

ცნობილია აზრი: ისტორიის იმისთვის ეს ვერაფერია, რათა დამწმინდელი, რომ მისგან ევრაფერს ეწაგოსანელითო. „გიორგი მთაწმიდელის ცხოვრებიდან“ მავანს შეუძლია ამოკითხოს თავისთვის სასურველი ასეთი „სიბრძნე“: უკეთობრივანი ყოველთვის იყო და ყოველთვის იქნებოდა საერთოდ. ეს მართლაც ასეა, მაგრამ არსებია ის, თუ როგორ როგორ დაიდლოდა უკეთობანი.

გიორგი მთაწმიდელმა მითხრობა ეკლესიისათვის უმთავრესი ადამიანული საზომი ვამზადრყო პიროვნული ღირსება. მეფემ მხარი დაუჭრა მას. მასულიერო და საერო სულისკვეთებათა გაერთიანების შედეგადაც განხორციელდა უღდესი მნიშვნელობის რეფორმა. ქ. კეკელიძის შეფასებით, ამ ხასიათის რეფორმები დასავლეთში განხორციელდა ვატიკანში ვიანი, მხოლოდ ერაზმ როტრედამეულისა და სხვა ჰუმანისტთა მიერ.

საქართველოში გიორგი მთაწმიდელის მიერ განხორციელებულმა საქმეებმა შეზამადა დავით აღმაშენებლის რეფორმები, მათ შორის, დიდი საეკლესიო გარდაქმნებიც.

ცნობილია, რომ გიორგი მთაწმიდელმა ოთხმოცი ობოლი ყმანელი წაიყვანა ათონზე. მათ მიერ ვაგლელი დიდი სკოლის ნაყოფია ალბათ მექვიდრეობა, რომელიც ჩვენი მწერლების სრულიად სხვადასხვა დარგს მოიცავს.

საქართველოდან ჩამოსული გიორგი იმპერატორ კონსტანტინე „დუკანს“ მიუწვევია კონსტანტინოპოლის სამეფო პალატაში. გიორგიმ დალოცა მეფე. მეფეს უთქვამს: „კადლიერ ვარ უსულია ბაგრატს სვეცატოსისადა, რომელ სვეცოთარი კაცი, მიმსგავსებული ანგლოზთა, ნინაშე მეფობისა ჩუენისა წარმოაგლინა, რამეთუ დაღაცათუ ნათესაგით ქართველი არს, ხოლო ყოვლითურთ ნესტს ჩუენი ჰპოსის“.

ასეთი იყო მამინ ქების ფორმა: მართალია, წარმომობითი ქართველი ხარ, მაგრამ ბერძენს ჰგავხარო!

საიმპერატორო მიღებაზე ცოცხალი რამოდლები და სომხები, მათ შორის, ვატიკ კარელი.

იმპერატორის გიორგი მთაწმიდელისთვის უთხოვია განემარტა, „თუ არს რა განყოფილება საწმინდოებისა თქუენისა სრულსა მას და უცთომელსა სარწმუნოებასა ბერძენთა თანა?“. გიორგის უთქვამს: „ეს არასა სარწმუნოებასა მართლი ნათესაგისა ჩუენისა და რაგამს ერთგვის გვიცნობიეს, არაღრა მირტულ ვარი მარტულე, ვინა მარტულად არცა მიგდრეკიბითი“. საეკლესიო კვიმარტებთან დაგულებუების მოტივი ძალზე ვაგრძელებული ყოფილა ძველ ქართულ მწერლობაში. რაოდენ გადაჭარბებულადაც არ უნდა ვგვეყენოს ეს, მას ჰქონდა სასუძეული. ორთოდოქსობამ დადავევის

თვალსაზრისით, გიორგი მთაწმიდელს მხედველობაში უნდა პქონიდა ორი უდიდესი მნიშვნელობის მოვლენა: ერთი იყო ხატმებრძოლობა, რომელშიც მოიკლა მთელი აღმოსავლური საქრისტიანო (VII-IX სს.), თუმცა ვერ გავრცელდა საქართველოში, ხოლო მეორე იყო „სქიზმა“ (1054 წელს) — მართლმადიდებლური და კათოლიკური ეკლესიების გაიპოვა. ვინაა ამისა, გიორგი მთაწმიდელს ისიც უნდა პქონიდა მხედველობაში, რომ ბიზანტიასა და სომხეთში უამრავი მხედველობა არსებობდა. საქართველოში მხოლოდ აკაკიელთა ერესის გავრცელებაზე გვაქვს მინიშნება (ეფრემ მცირე).

გიორგი მთაწმიდელს უთქვამს: „პრომთა, ვინათგან ერთგვის იცნეს ღმერთი, აღარაა ოდეს მიდრეკილ არიან და არცა ოდეს წვალება შემოსრულ არს მათ შორის“. დიდად საოცარია რომაული ეკლესიის ეგრერიგი ქება გიორგი მთაწმიდელის მიერ ბიზანტიის იმპერატორის წინაშე. საკარადოა, რომ ეს სიტყვები ნაიქვემდებარეა 1054 წლის შემდეგ, ე. ი. ბერძენ-რომაელთა განხეთქილობის შემდეგ, როცა უკვე დაგმობილი იყო კათალიკოსი. აქ კი მართლმადიდებელი მოღვაწე მართლმადიდებელი იმპერატორის წინაშე აქვებს და მალა აყენებს რომაულ ეკლესიას. ეს საგანგებო ახსნას საჭიროებს. დელისათვის ეს ჩვენთვის აუხსნებელია. ერთი რამ კი შეიძლება ითქვას: საერთოდ, ძველქართულ მწერლობაში დიდ სიმამართლეს ამგვარებზე ბოლოში რომაელთა მიმართ (გაიხსენით თვით „ნილოს ცხოვრება“).

ცნობილია გიორგი მთაწმიდელის შეხვედრა ანტიოქიის პატრიარქთან და მასთან დაკავშირებული ისტორიული მნიშვნელობის პრობლემები. გიორგი მცირე ამ ამბების გადმოცემას იწყებს იმით, რომ უკეთური ხალხი აღიძრნენ, რათა ქართველების მოღვაწეობა აღმოეფხვრათ სციმონ-წმიდის მონასტერში, რომელიც წარმოადგენდა ერთ-ერთ უმნიშვნელოვანეს სასულიერო ცენტრს, სადაც ჯერ კიდევ სციმონმა დაამკვიდრა ქართველები (VI ს.), დაამბეზღებლენ პატრიარქთან მისულან და შეუჩინებლად: ჩვენს მონასტერში სამოციქულო ქართულად, ვერცხი მიხედება მათი სარწმუნოების რაობას, ზოგი მონასტერი სულ დაიპყრეს, გვიხსენ მათვანო. უპასუხნიათ: რგორ შეიძლება საქართველები მართლმადიდებლნი იყვნენო: არცკი ვიცით ქართველები არიან თუ სომეხები, მათი ხუცენიცი ფაისხირვას ვერ ასრულებენო. გიორგი მცირე აქ დასძევს: ეს კი მართალია თქვენს, რადგან სციმონ-წმიდამი, მართლაც, იყო ჩამოსული ვილაც სოფელად ხუცენი, სამღვდელი სამოსის ნაცვლად სასეჭურო ეცვა და ქალაქში, ეთიარცა იყო გარდადვად ნესი ჩუენიო“. თეოდოსი პატრიარქი განცხადებულა და უთხიხეს: არა ვინ არსა ნათესავსა მათსა შორის ბერძენულსა ენისა მეცნიერი და წერილთა სწავლულიო? უპასუხნიათ: არს ერთი ენიშე მონაზონი ღრამატიკოსი და ბერძნულთა წიგნთა ქართულად თარგმნისო“. ეს იყო გიორგი მთაწმიდელი.

თეოდოსი პატრიარქს დაუსყია გიორგისთან საუბარი „ღმერთი-სულიერთა“ წიგნთა საკითხებზე. იგი მოხიზნულა გიორგისთან საუბრით, გიორგი მთაწმიდელმა ყოველივე განუთქმავა. პატრიარქმა და იქ მოვლამ ბერებმა ქება შეასხეს მას და მომჩივანნი დაგმეს. კვლავ დაუბრუნეს პატრიარქს: „ეკლესიანი და მღვდელი წამოღუარანი ქართლისანი არა რომლისა პატრიარქსა ხელმწიფეობასა ქუეშე არიან და ყრულნი საეკლესიონი ნესნი მათ მიერ განეგებანი და თვით დაისუმენ კათალიკოსთა და ების კოპოსთა და არა სამართალ არს ესე, რამეთუ ათორმეტთა მოციქულთაგანი არაინ მისრულ არს ქუეყანასა მათსა...“.

ანტიოქელები მოითხოვდნენ გაუქმებულყო ქართული ეკლესიის ავტოკეფალია და იგი დამორჩილებოდა ანტიოქიის. ეტყობა, ანტიოქიას ადრინდანვე პქონდა ასეთი პრეტენზია და ამბო, აღბათ, ჩვენც შევუწვევით ხელი, როცა ადრინდანვე კონსტანტინოპოლს განეკრდეთ, რათა განეკრდებოდით მისგან კულტურულ-სარწმუნოებრივ ანტიოქიას და დავეცამოხრებო სირია-პალესტინურ ეკლესიას, ე. ი. იმას, ვისაც დამორჩილების ძალა არ შეუწევდა. შემდეგ უკვე ანტიოქიამ ამის დაკანონება მოისურვა: ქართული ეკლესიის ავტოკეფალიას უარყოფდნენ იმ მოტივით, რომ თორმეტ მოციქულთაგან თქვენში არავის უქადანიაო. ეს შეტაკე მნიშვნელოვან მოტივად ითვლებოდა.

თეოდოსი პატრიარქს ასე შემართავს გიორგი მთაწმიდელისთვის. „ნეტარო მამაო, დღაღაცათუ ვითესკათი ქართული ხარ, ხოლო სწავლულებითა და მეცნიერებითა ჩვენივე სწორი ხარ, ჯერ-არს, რომელ ეკლესიანი და მღვდელთმძღვარნი თქუენნი ხელსა ქუეშე სამოციქულთასა ამის საყდრისასა იმწყსებოდნი. და ჰპართესცა ესრეთ მიზნოთა მახალბელობისათა და ესე შეგან შესაძლებელ არს, რამეთუ უწყი, ვითარამედ გიმსენს მცდე თქუენი. უკუეთო მოურნე და აუნყო უწყებესი. ხოლო უკუეთო არს ისინი, მიეუნერო თითხავე პატრიარქთა საყდრისმოვდათა ჩუენთა და ვაუნყო თიორჩილობა და ქედვიცხელობა ნათესავისა თუქუნისა, და ვითარამედ თქუენი სამოციქულთასა კანონისა თვთ იმწყსებანი და მოციქულთაგან არვინ მისრულ არს ქუეყანასა მათსა. და ესრეთ მრავალსა ღვაწლსა შეგთხინე, ვიდრე არა თვით მეფე თქუენი წინაშე ჩუენსა მოვიდეს და ხელმწიფეობასა ჩვენსა დაემორჩილოს“.

ასე შეჯვლოდა ანტიოქიის პატრიარქი. იგი ეუმბრტოდა გიორგის, მთელ ქართულ ეკლესიას და მეფეს, რომ მსოფლიო პატრიარქთა წინაშე განითქვამდა. აქ იგულისხმებოდა იმპერიონდელი პენტარქიული სისტემა, ანუ 5 საპატრიარქო (იერუსალიმის, კონსტანტინოპოლის, რომის, ალექსანდრიისა და ანტიოქიის). პატრიარქის პრეტენზიით, ქართული ეკლესია უნდა დამორჩილებოდა ერთ-ერთ ამ ხუთ სამოციქულო საპატრიარქოთაგანს, რაკი ქართული ეკლესია თითოსდა არ იყო სამოციქულო ეკლესია.

გიორგი მთაწმიდელს პატრიარქისათვის უთხოვია, ებრძანებინა მოეტანათ „ამოსხვლა ანდრია მოციქულისა“. პატრიარქს მოემართავს ტარსო მიტროპოლიტი თეოფილესთვის, რომელიც წარმოშობით ქართველი ყოფილა. მოიხსენეს „ამოსხვლა“. ნაკითხვამდე გიორგი მთაწმიდელს უთქვამს პატრიარქისათვის:

„წმინდაო მეუფეო, შენ იტყვი, ვითარამედ თავისა მის მოციქულთასა პეტრეს საყდრსა ვბოი, ხოლო ჩვენ ძირველიდებულასა და ძმისა თვისისა მწოდებულისა ნაწილნი ვართ და საწყსური და მიერ მოციქულნი და განათლებულნი და ერთი წმიდათა ათორმეტთა მოციქულთაგანი, სიმონს ვიტყვი კანანელსა, ქუეყანასა ჩუენსა დამარბულ არს აფხაზეთს, რომელსა ნიკოლსი ეწოდების... წმინდაო მეუფეო, შეუენს ესრეთ, რათა უდგებული იგი მწოდებულსა მას დაემორჩილოს, პეტრესი ჯერ-არს, რათა დაემორჩილოს მწოდებულსა თვისსა და ძმასა ანდრეას, რათა თქუენ ჩუენ დაემორჩილნეთო“.

წმინდაო მეუფეო, რომელი-ივე ჩვენ უმცირედ და სუბუქედ გუხედავთ და თავნი თქუენნი ბრძენ და მძიმე გიყოფიან, იყო ფაბი, რომელ ყოველსა საბერძნეთსა შინა მართ-

ლმადიდებლობა არა იპოებოდა და იოვანე ვუთელი ეპისკოპოსის მცხეთას იკურთხა ეპისკოპოსად, ვითარცა სწერია დიდსა სწავსაჲსაჲსა.

სწორედ აქ იგულისხმებოდა ხატმებრძოლობა. ეს ამბავი VIII საუკუნეს ეკუთვნის. მაშინ მცხეთას მოუკვეთია აზოვისკარაიანებმა, გუგუთიდან ეპისკოპოსი და აქ მოუხანთლადეთ. ეს ცხადყოფდა, თუ ქართული ეკლესია რაოდენ დამცველი იყო მსოფლიო მართლმადიდებლობისა.

პატრიარქი გააკვივრა გიორგი მთაწმიდელის „სიმანგივლემ გონებისა“. მას ღიმილით უთქვამს. „ხედავთ ბერსა ამას, ვითარ მარტო ოდესსა სიმრავლესა გუერეთის. ვერაძალნეთ, ნუსუკუ ნინაალდგომი შეგუეშთხოვის და ანა ბორთუ თუ სიტყვა, არამედ საქმით გუამილის ძლეულებაა ჩუენი და დავამირწმენის და დავაგმირგელნის“.

ასე დაცვა გიორგი მთაწმიდელმა ქართული ეკლესიის ავტოკეფალია. ამის შემდეგ ანდრია მთაწმიდელმა იქცა მთავარ დოქტორებად ქართველთა საეკლესიო სუვერენიტეტის დასაცავად. ამან დიდდ განასაზღვრა ქართველთა სულიერი სტატუსი მწველედობათა ფაშს. სამწუხაროდ, ამ საუკუნის დასაწყისიდან თვით სახელოვანი ქართველი მეცნიერების მიერ „ანდრიას მიმოსვლის“ შინაგნებობა იგნორირებულ იქნა, რაც არაა მართებული. ეს იყო მაცნობარული სეკულისტის გამოცდენა. მომავალში მონაწილეობდა ანდრია მთაწმიდელის „ამგავარი ნიშლისტური მიმართების დაძლევა. ჩვენ არ გავცეს სათანადო საფუძვლი თხზულების ღირსებებში დაცვების, თხზულებისა, რომელიც მოვითხოვს დასავლეთ საქართველოში ქრისტიანობის გავრცელებას მოციქულთა მიერ.

ქართველთა სულიერი ცხოვრების ყველაზე არსებითი მომენტებში გამძვინვარე გიორგი მთაწმიდელის ზრუნვის საგანი. იგი იყო ერთი დიდი ჭრიისფალი.

გიორგი მცირე მოკვდა გიორგი მთაწმიდელის ცხოვრების დიდ გზას და როცა მის აღსასრულს მიუახლოვდა,

უდიდესი ტრაგედია შეგვაგრძობინა. უნდა გავითვალისწინოთ, რომ ევანგელურ პრინციპთა კვლავივე ქრისტიანობა უფლებადმოუყუს გადაეცა. გოგება აქველ აღიქმამაში, „ახალ აღიქმამში“ არაა გოდების ერგები. სიკვდილი, თუკი იგი ბუნდერების ნინააღდედ მერაყეხებოდა, სიხარული ცრემლში ბადებდა. ფრთად გამაორგვია ამ მხრივ „ცხოვრება გიორგი მთაწმიდელისა“.

გიორგი მცირე თავის ნაწერში გვაგრძობინებებს, რომ გიორგი მთაწმიდელის გარდაცვალების შემდეგ იწყება მისი ახალი სულიერი ცხოვრება უკედავი და უდიდესი დამსახურებით. მაგრამ მაინც, უფრო მკვეთრად რომ აღიქვით გიორგი მთაწმიდელის ღვაწლი, მის საქმეთაგან გამოყოფთ შემდეგს:

ესა კლასიკური თარგმანი სახარებისა, რომელიც ქართულ „ეულგატად“ ჩათვლია: ეს იყო დიდი სამწერლო და საგანმანათლებლო საქმეები იგნორიზებ; დიდი საეკლესიო რეფორმები საქართველოში, დაცვა ქართული ეკლესიის საუკუნეობრივი ავტოკეფალიისა; და კიდევ უმთავრესთაგანი — „ცხოვრება იოანე და ექვთიმესი“.

გიორგი მთაწმიდელი — სახე ქართული კულტურისა — თავისი ძირებით დამკვირვებელი იყო მიუღ ნინარე ქართულ კულტურისათან და ნარმოადგენდა ფუძეს თავისი შემდგომი ქართველი მწერლებისა. როგორც მის მიერ ქართულად განწყობილი სახარება, ამოგორც, როგორც თვითორც ამბობდა, ხანმოცა და საბინძინდურ ტექსტებზე.

გიორგი მთაწმიდელის მემკვიდრეობა მძლავრობს ყველგან, სადაც ქართული ენა თავის სრულყოფილებას აღწებს, ყველგან, სადაც ქართული სიტყვა, ადულითა თვისთავადებით, საყოველთაო მიმღვებითა დონებუა.

გიორგი მთაწმიდელის ღვაწლი სწორეუკვარია. ეს არაა მხოლოდ დიადი ნარსული, ესაა მარადი სულიერი ანწყვი.

ჩვენი ვოსტა

ძვირფასო რედაქციო,

ეს, თუ არა თქვენ უნდა გავიზიაროთ ის სიხარული და სიამოვნება, რაც განხმადგენია გერმანული გროტესკის (მცირე ანთოლოგიის გაცნობა, რომელიც ქართულ ენაზე ამ საერთო სახელწოდებით გამოიცა „ამერიკა არ არსებობს“, მასში კი თავმოყრილია ჰერმან ჰესეს, ერინ კესტელის, ზოფორდ ლენის, პაინრი პოლის, პეტერ ბიქელისა და ვალტერ ბაუერის ნოველები. ნუ გავცინავდებით ჩემი ასეთი აღტაცება და ნუ მეტყვიით, რომ ეს ნოველები აქამდეც გამოქვეყნებულა ჟურნალ-გაზეთების ფურცლებზე, მათ შორის, „ჩვენი მწერლების“ გვერდებზეც, და ეს სიამოვნება ვერ კიდევ მაშინ უნდა განხმებოდა.

გულდასმით ვაგვიწვება თვალს ლიტერატურულ პროცესს გასული საუკუნის 70-80-იანი წლებიდან მოციფებული და არ გამომწრინია თითქმის არადერი, რაც კი ღირებულ დაბეჭდილია. სწორედ გემოვნებას არასოდეს ვუნებდ ანგარიშს და თვითონვე ვიღებოდ გავრვეულიყავი ყველაფერში, რის საბუღლებაც მაილვდა ჩემი გმინვება და მოვალბობა (ჩვენ გზებზე რომ კოლიეგო, მხოლოდ ვინცემთი ვინცებოდა ჩაყლული გურამ ღოჩანაშვილის პერსონაჟით, მაგრამ სულ სხვა პროცესია — მშენებელი ინტერერ გახლავართ — თავისი მითითების). რასაკვირველია, არც ამ ნოველათა პირველი უბუღავებელი გამოშვრინა.

თუმცა ნინად რომ გავცეცო, ისეთი შთაბეჭდილება დამრჩა, თითქმის პირველად ახლა აღმოვჩინოს.

ამ ერთი, სხვებსაც ასე ეჭვითობათ ესე ეს მხოლოდ ჩემი ინდივიდუალური თვისებაა, მაგრამ ყურნალ-გაჯიოსა და ნიგნინა ნაკითხული ერთი და იგივე თხზულებაც კი სხვადასხვა მჯონია. ისე განხმებავებულად აღიქვამი ხოლმე. მითუმეტეს, როდესაც ეს თხზულებანი წლებს მანძილზე მიმოვანტულია ლიტერატურულ პერიოდიკაში და ნიგინა ჰერას მათ და ახლებურ სიცოცხლეს ანიჭებს.

ამ ახლებური სიცოცხლეთ განსაკუთრებით დამაბეჭვება გერმანული გროტესკის მცირე ანთოლოგიათ და ნაკითხვისთანავე ვინატრე, ნეტავი ასეთი ანთოლოგია ვინმე ქართულ ნოველების მიხედვითაც შეადგინოს-მეთქი.

თუ ეს კრებულა გამოადგება ქართული გროტესკით დაინტერესებულ ლიტერატურის სასიკეთო პოძვად, ამას რაღა სჯობს.

რა თქმა უნდა ამერიკა არ არსებობს“ ასე ვერ გამახარებდა, შესანიშნავად რომ არ იყოს თარგმნილი ლევან, რუსუდანი და გიორგი ბრეგვაძების მიერ. როგორც მთხარეს, ისინი მამა-მეღინე ყოფილან და იმ ცნობილ ანდაზას აჯარ გავიზიარებ, გვარის ღორსების ნარმოქმნის, დაინმუნებულ ვარ, ყველას თვითონვე ვაბსტრედებ.

მთავარი ის არის, რომ ამ თჯაბმა ასეთი ჩინებული საწყქარი უძებნა მკითხველს, რომლის ნიგნინა თორბუეც გერმანული გროტესკის მცირე ანთოლოგია გამოიჩეულ ადგდეს დაიკავია — ყველა თარბს ადამიანისათვის მოუწყინრად საკითხობი.

სახა ტატიშვილი
გორი

ეკა ბუჯიაშვილი

ითარგმნება თუ არ ითარგმნება ლექსი?!

დალი ზანჯიძის სპჟარო ლექსი

„გერმანულენოვანი პოეზიის რეცეფცია საქართველოში“ — ასეთი იყო თემა მოხსენებისა, რომელიც ქალბატონმა დალი ზანჯიძემ ფურნალ ჰევენი მწერლობის“ სალონიში წაიკითხა და რეცეფციის ცნების გაზარების ფონზე, ემპირიული მასალის სახით, გოეთეს, ჰაინესა და რილკეს თარგმანები წარმოადგინა და მათი ქართული რეცეფციის ხარისხი გააანალიზა.

***

— ის შესანიშნავი მთარგმნელი, თეორეტიკოსი და მრავალმხრივი პიროვნებაა, რომლის მომენავად ყოველთვის საინტერესო და საგულლისმბოა. ხშირად არა აქვს ჩვენს მსმენელს იმის საშუალება, რომ ამ რანგის ერუდიტსა და ორატორს შეხედეს, თუმცა ამასთანავე არც მას აქვს ყოველთვის შესაძლებლობა, ასეთი დონის აუდიტორიასთან ურთიერთობისა.

მას წლების მანძილზე ვიცნობდით, როგორც პოეზიის საუკეთესო მთარგმნელს, უცებ კი, იგი ხელს ჰკიდებს პოეზიასა... და არანაკლები რანგით თარგმნის. ჩვენი მკითხველი იცნობს ქალბატონი დალის მიერ გადმოქართულებული ავსტრიული პოეზიის ნიმუშებს, კერძოდ კი ფელიქს ბრაუნის ლექსებს.

დღეს იგი ისაუბრებს როგორც მთარგმნელი და თეორეტიკოსი სწორედ გერმანულენოვანი პოეზიისათვის, — თქვა როსტომ ჩხვიძემ ქალბატონი დალი ზანჯიძის შესახებ, ვისაც დიდი ხანია წარდგენა აღარ სჭირდება ქართული საზოგადოების წინაშე. სხვა რომ არაფერი ვთქვათ, მის მიერ თარგმნილ ოთმას მანს ხომ დღემდე ორიგინალის სიღადაით იგემუნებს ქართველი მკითხველი.

***

— ჩემთვის მართლაც ძალზე საბასუხისმგებლოა ასეთი აუდიტორიის წინაშე გამოსვლა, ამიტომ დიდი ინტერესით ველი თქვენს შეფასებებსა და შენიშვნებს, — ასე დაიწყო საუბარი ქალბატონმა დალიმ შეკრებაზე და თავის მოხსენებაში იმსჯელა იმაზე, თუ როგორ და რა ითარგმნება ქართულ პოეზიაში და შეუსებოს რა კრიტერიუმები უნდა ჰქონდეს პოეზიის თარგმნას. მან ისაუბრა მთარგმნელობით ლიტერატურაში მებრძოლ აქტიურ საკითხზე: შესაძლებელია თუ არა

პოეზიის თარგმნა (ზევრი ლიტერატორი ფიქრობს, რომ ლექსის ზუსტად გადატანა სხვა ენაზე შეუძლებელია და თარგმანი ვერასოდეს იქნება ისეთი შთამბეჭდავი, როგორც ორიგინალი).

ქალბატონმა დალიმ აღნიშნა, რომ მთარგმნელი შუალედური რგოლია დედანსა და მკითხველს შორის, ამასთან, პირველ ეტაპზე იგი არის რეციპიენტი, მეორე ეტაპზე გამგზავნის როლშია, ხოლო მკითხველი მისი რეცეფციის მიმღებად გვევლინება.

სწორედ ეს საკითხი მომხსენებელმა გოეთეს, ჰაინესა და რილკეს ლექსების თარგმანებით მიმოიხილა და ისაუბრა იმაზე, თუ როგორ რეცეფციით შემოიღეს გერმანულენოვანი პოეზია ჩვენს ლიტერატურაში.

— ჩემს მიზნს არ წარმოადგენს კონკრეტული თარგმნების მიმოხილვა. ეს მაგალითები იმ მიზნით მომყავს, რომ წინ ნაშრომის ჩვენი შთავარი თეზისა: თარგმნისას საჭიროა აქტიური იმ სტილისმიერ კომპონენტებზე, რომელთა ფუნქციური კომპენსაცია შესაძლებელიცაა და აუცილებელიცაა სამსუბაროდ, ეს მარტივი ქუმპარტება ავიწყდება ქართულ მთარგმნელთა უმეტესობას და შედეგად ვინცაღ შეინიშნება დასამეხ, ნორმაზე მეტად დაცილებულ ტექსტებს, რომლებსაც მხოლოდ პირობითად შეიძლება ვუწოდოთ თარგმანი, — თქვა მან.

ვთქვათ, გოეთეს პოეზიის რეცეფციასი მნიშვნელოვანი კორექციის შეტანის წარმატებულ ცდად ქალბატონმა დალიმ ოთარ ჯიწორიას მიერ შემოთავაზებულ პრინციპი მოიხსენია. აქრძოდ ის, რომ ოთარ ჯიწორია ექსპერიმენტის სახით გვთავაზობს უარი ვთქვათ რითმის კომპენსაციაზე და ძალიანმევა გოეთეს პოეზიის უფრო მნიშვნელოვანი კომპონენტებისა და ჰაოსის გადმოზანისკენ მივმართოთ, თვითონვე იძლევა საამისო მაგალითებს და კიდევ გვაგრძობინებს ამ პოეტის შემოქმედების სიღადავს.

კონკრეტული მაგალითების მოყვანის შემდეგ ქალბატონმა დალიმ აღნიშნა, რომ გოეთეს პოეზიის რეცეფციის ხარისხს, მდარე თარგმანების პარალელურად არსებული ადეკვატური თარგმანები აწინასწარებს და მკითხველს ასე თუ ისე სწორ წარმოადგენს უქმნის ამ პოეტის შემოქმედებაზე, რაც შეეხება ჰაინესის ჰაინესს.

ქალბატონი დალი თქმით, გოეთესა და ჰაინეს პოეზიის რეცეფცია მე-19 საუკუნეში იწყება, მაგრამ ეს პროცესი ინ-

ტენსიურად მაინც მე-20 საუკუნის 50-იანი წლებიდან მიმდინარეობს. ვაგნერებულად, თუ ინსტიტუტურად ქართველი მთარგმნელი ჰაინც პოეზიას უფრო ადეკვატურად თარგმნისა, ვიდრე გოეთეს, მაგრამ აქაც გვაქვს ისეთი ფაქტები, როცა უგუნდო-მელოდრამა იპოვს პოეზიის ნიშნებს: სიმსუქი, სიწვადე, მოულოდნელი ზარბაზნული სტლები სატრევილი ლირიკაში, ფილისოფიური სიღრმე და სარკაზმი ინტელექტუალურ პოეზიაში, პათეტიკა და მგზნებარება ე.წ. საომარ პოეზიაში და ა.შ. ასევე არ უნდა დაგავიწყდეს ჰაინცის ლექსების მუსიკალობა, მკაფიოდ გამობატული ხმოვანება, რაც ზოგიერთი ლექსის ძირითად ნიშნად უნდა ჩათვალოს და თარგმანშიც ისეთივე ფუნქციით იყოს წარმოდგენილი... ჰაინცის პოეზიის თარგმანებში იკვეთება ის ტენდენციაც, რომ მთარგმნელი ხშირად ვერ აცნობიერებენ ავტორის დადამოკლებულ ლექსში გადმოცემული არასივლი, ზოგჯერ კი თავს იჩენს ერთდროულად ტექსტის არასწორი გავრცელება და მისი მატარებლების მცდელობაც.

რანერ მარია როლვე კი დიდი დავაგინებით გაიწერ ქართულში მკითხველმა. 80-იან წლებში ნ. გელაშვილის მიერ მომზადებული პროექტი რილვეს სამკომუნალის გამოცემისა, სუბიექტური და ობიექტური მიზეზების გამო დაბრკოლდა და მხოლოდ 2008 წელს განხორციელდა, თუმცა მანამდე გამოცემა მისი ფრაგმენტები, მათ შორის ალბატონი დალის და ნანა გიგოლაშვილის თარგმნილი ნაწილები, ნ. გელაშვილის, ვახუშტი კოტეტიშვილის, ლულუ დადიანის, ვერაქალ აჯიამიონის თარგმანებით.

უარტიკული ყოვლისა, უნდა აღინიშნოს, რომ რილვეს პოეზია მარტივად აღსაქმელი არ არის. იგი დატვირთულია ფილოსოფიური სიღრმით, ალუზიებით, რელიგიური ნიასტებით, ანტიკური რემინისცენციებით. განსაკუთრებით რთულია მისი ღუნური ელემენტების მინაარსობრივი დაზნაქული მხარის წვდობა, ურთიმიო რიტმების შესატყვისი ფორმის მხრება, სიმბოლოების გაცნობიერება, დამკვიდრის, სინონიმის, გონების ხობტიდან სიკვდილის კულტამდე სვლა, სიკვდილიმ დაზახული უზუნაესი ბედნიერების სრული შერქნება და გადმოცემა შენს მშობლიურ ენაზე, ღუნური ელემენტებისა და ორფოსისადმი მიძიქული სონეტების მინაგანი კავშირის შეგრძნება, რაც აუცილებელია ამ ცოკლების ადეკვატური აღქმისათვის.

ამ ურთიქვის ამოცანას მთარგმნელების უმეტესობა პნკარედობის მეშვეობით შეეცადა, რამაც არცთუ იშვიათად განაპირობა როლვეს გამარტებების, მისი პოეტური ხერხების სახეცვლილებების ფაქტები. მდგრად დაზახული პოეტური ხერხების გამო კი როლვეს რეცეფციის ხარისხი დაბალი აღმორნდა და მკითხველს არასწორი წარმოდგენა შეექმნა ამ პოეტის პოეზიაზე.

საუბრისას ქალბატონმა დალიმ ის თარგმანებიც ნაკითხა, რომელიც მინაარსისა და პოეტური ფორმის ადეკვატურობის უზაღვლი ხარისხით გამოირჩევა და გოეთეს, ჰაინცს და როლვეს პოეზიას მთელი სიმძაფრით გვარწმანობინებს. ამ შირი მან გამოარჩია ნათავა ხუციშვილის, ნოდარ კაკაბაძის, კონსტანტინე გამსახურდიას და ვახუშტი კოტეტიშვილის თარგმანები და აღნიშნა, რომ მისი დასკვნა ასეთია:

— გემრანულენოვანი ლიტერატურის აქ წარმოდგენილი რეცეფციის ხარისხი არ არის ერთგვაროვანი, უფრო მეტეც — სახლო არ არის ზოგიერთი მთარგმნელის მთელი შემოქმედება, მაგრამ ცალკეული მთარგმნელების პროფესიული ნამუშევრები მეტ-ნაკლებად სწორ წარმოდგენას გვიქმნის გერმანულენოვან პოეზიაზე“.

ამასთანავე ქალბატონმა დალიმ შეკრებილ საზოგადოებას ნაუკთხა მის მიერ თარგმნილი პოეტური ნიმუშებიც, რომლებსაც უკვე იცნობს უფრად. სვენი მწერლობის“ მკითხველი. დასასრულად კი იგი კრტიკის საკითხსაც შეუხო და აღნიშნა, რომ სამშუზაროდ, ჩვენთან ყურადღება არ ექცევა თარგმანის კრტიკას. თუ იწერება რამე ამ შირი, მხოლოდ ზოგადი შეფასება, ანალიზი კი იმისა, თუ რატომ არის ესა თუ ის თარგმანი კარგი ან ცუდი, არ გვაქვს.

— სხვათა შორის, იმის დასაბუთება უფრო ძნელია, რატომ არის ესა თუ ის თარგმანი კარგი, — თქვა მან.

***

რენე კალანდია:

— აქ საუბარი იყო ურთიმოდ თარგმანზე. საერთოდ ეს მეთოდი მიღებულია, ფრანგები, მაგალითად, რითიმად ლექსს ურთიმოდ თარგმნიან. ვფიქრობ, რომ ეს სწორია — დიდი ლექსი, შედეგური ითარგმნოს რითიმის გარეშე, მთავარია ის ძირითადი აზრი ან დიაკრავის, ის თავის თავად, რითაც გამოირჩევა ორიგინალი, თორემ რითიმის კომპენსირება რიტმიკით და სხვა რამეებითაც შეიძლება...

დალი ფანჯიკიძე:

— მე არცერთი რითიმანი ლექსი არ მიხსენებია...

რენე კალანდია:

— დაბ, ცხადია... ვიცნის ის თარგმანები, თქვენ რომ ახსენებთ. გვიანხებით იმაში, რომ ქართველ მკითხველს „ერთიმ მთარგმნელმა“ ლამის შეაქაფებოს გოეთე, ჰაინც (ამ პოეტს კიდევ გავმართავ შედარებით)... აი, ნოდარ კაკაბაძემ, მაგალითად, ბრწყინვალედ გადმოატარებულა ჰაულ ცვლიანის შედეგური „სიკვდილის ფუგა“, გიუნტერ აიხის სკანდალური „ქრემა“ და მერე ამის შესახებ შესანიშნავი პუბლიკაციებიც უკონდა აცის კრასა“ და „საუნჯი“.

ჩემი აზრით, მთავარია მთარგმნელმა იგრძნოს სათარგმნელ ტექსტზე, მე, მაგალითად, გაოცებულად ავრჩი ვახუშტი კოტეტიშვილის თარგმანებით. მას ვიცნობდი, როგორც აღზო-სავლური პოეზიის მთარგმნელს და, უცებ, როლვეც ასე კვლავად გამოიქვია. თავის დროზე ვლადიმერ მიკუშვიტინმა „კლავიტი“ თარგმნა შესანიშნავად და ვახუშტის თარგმანები რომ შევადარე, გავოცდი — იქ ისეთი ნიუანსებია...

ასევე აღფრთოვანებული ვარ თქვენი პოეტური თარგმანებით. აქამდე გიცნობდით როგორც ერთ-ერთ საუკეთესო მთარგმნელს პროზისა და უცებ ფელციტ ბრაუნის ლექსებში აზრად რანგის თარგმანებით მინაწიფთ ქართველ მკითხველს. მანდა, პროზაიკოსებს, ჩვეულებრივ, უჭირთ ხოლმე პოეზიის თარგმნა...

დალი ფანჯიკიძე:

— არა, რითიმანი ლექსის მაინც არ მოვიკლებ ბელს...

რენე კალანდია:

— რასაც აკეთებთ, ბრწყინვალედ გამოვიდით, ქალბატონო დალი... გერმანულ პოეზიას ისეთი საინტერესო ავტორები ჰყავს, ბედნიერება იქნება, თუ თქვა ქართველი მკითხველი მითთან გაცნობას შეძლებს. მართალია, პროზა უფრო დიდ შრომას მოითხოვს, მაგრამ... მე თქვენს პოეტურ თარგმანებსაც მივესალმები...

ემზარ კოტიკაშვილი:

— იმ ოცდაათეულიწლის გამოცემა რამდენად რეალურია, ვერც მე ვგეტყობ, მაგრამ ეს პროექტი მხოლოდ ისეთ მანერ იქნება გამართებული, რომ დალი ფანჯიკიძის ასეთი თარგმანები აჩუქს ქართველ მკითხველს. ქ-ნი დალი პროზასაც კი რიტმის საოცარი გრძნობით უდგება და პოეზიაც ასე

შესანიშნავად რომ თარგმნა, სულ არ გამეკვირვებია. ამ პროექტში თავის დროზე მეც ჩავეხი, ათამდე ლექსი ვთარგმნე პნკარედის სახელებით...

დალი ფანჯიკიძე:

— სხვათა შორის, ჩვენში პნკარედის შესრულებაც არ იყიან. მერწმუნეთ, ეს დავილი საკმარისად ნამდვილად არ არის. იმდენი რამაა გასათვალისწინებელი... თუნდაც ის, რომ სწორად მიაჩნოდ მთარგმნელს სახში... განწყობილება... ინტონაცია...

ემზარ კვიციანიშვილი:

— დახ, ასეა...

დალი ფანჯიკიძე კი იმ ეპოქორტას ეკუთვნის, რომლის სა-თავემიც დგას ერეკლე ტატიშვილი, მთელი სკოლა რომ აღ-ზარდა და შექმნა მთარგმნელობისა. ამ ხაზით აგრძელებს გზას ქალბატონი დალიც და დიდი მადლობა მესი იჩინათვის, რომ ასეთ პროფესიულ დონეზე აკეთებს ყველაფერს.

ლია სტურუა:

— თავის დროზე ძალზე ვისიამოვნე თომას მანის თქვე-ნული თარგმანებით, ქალბატონო დალი, მაგრამ საოცრად მომამბეჭდავია ეს ავსტრიული პოეზია... თქვენ შესაძლოა ლექსებს არ ნერთ, მაგრამ აშკარად გაქვთ პოეტური აღ-ლო.

განსხვავებულია ჩემი დამოკიდებულება ბატონი რენეს მოსხარების შესახებ. პირადად მე რითმინ ლექსს დიდ პა-ტვინ ვეცმ, ამიტომ მგონია, რომ რითმიანი ლექსი რითმით უნდა ითარგმნოს, თავისუფალი კი — თავისუფლად. ეს ჩემი აზრია და ვერვინს მოვებეჭდ თავს. გალაკტიონის „ლურჯი ცხენები“ ურითმოდ რომ ითარგმნოს, რა იქნება? შესაძლოა ადაპტირებულ ითარგმანს დაგვგვანოს, თორემ...

გარდა ამისა, თარგმანს ვერ შეაფასებ, თუ როგორიანლითან შედარების საშუალება არა გაცხს, თუმცა, იი, ამერიკული პოეზიის ანთლოგია“ რომ წაგიკითხე, ძალიან მომეწონა ან-დრეი ვონსენესის თარგმანები. არ ვიცი დგას თუ არა ახ-ლოს ორიგინალითან, მაგრამ ნამდვილი პოეზიაა.

სხვათა შორის, ძალიან მომეწონა ულრიკ პლენცდორფის „ახალგაზრდა ვერტერის ახალი ვენების“ თქვენიველი თარ-გმანიც. ის არანორმატიული ლექსია ისე კარგად გაქვთ გადმოტანილი, აღურთოვანებული დაერჩი. კარგია, როცა მთარგმნელი ცველანაირ ტექსტთან შეუძლია ურთიერთობა. ქალბატონი დალი სწორედ ასეთია და დიდი მადლობა მას ამისთვის.

***

რუსუდან ლვინფაძე:

— ისევ რითმის შესახებ:

არის ლექსები, რომელთა თარგმნისას მთარგმნელმა შე-იძლება უარი თქვას რითმაზე, მაგრამ, ვთქვათ, ჰაინეს ისეთ ლექსში, რომელიც შესულია სიმღერების კრებულში, ვერ წარმოვიდგინებ მთარგმნელი ურითმოდ გავიდეს ფონს...

დალი ფანჯიკიძე:

— დახ, ლექსს გააჩნია... გოეთეს ჰიმნებს, მაგალითად, მოუხდა ურითმოდ ითარგმნა... შესამჩნევად აღარ არის, იმე-დნად დატვირთულია ლექსი ემოციით, მუხტით, პარეტყობით... იი, ჰაინე რომ ურითმოდ ითარგმნოს, შესაძლოა მართლაც არ გაიმორფდეს, თუმცა... დანამაშული არ იქნება, ალბათ.

რუსუდან ლვინფაძე:

— მეც ასე მგონია — ლექსს გააჩნია. გარკვეულ კატეგო-რიაში, მაგალითად, სატრფიალო ლირიკაში მინცი, რითმა აუცილებელი მგონია.

რენე კალანდია:

— ცხადია, მეც გარკვეული კატეგორიის ლექსებს ვცვლის-ხმობდი, როცა ურითმოდ ითარგმნებე ესაუბრობდი, თორემ... გოეთეს, მაგალითად, აქვს ლექსი „ჟარის სიმღერა“, რომელ-ზეც თუნდაც 200-მდე კომპოზიტორს ჰქონია შექმნილი მუსიკა. ასეთი ლექსი, თავისთავად, რითმიანად უნდა ითარგმნოს...

დალი ფანჯიკიძე:

— იცი, როცა ვერ ახერხებ ვართიმვას, მაშინ... მაშინ ალბათ სჯობს სულ არ ითარგმნო, ყველაზე კარგი გამოსავა-ლი ეს იქნება, მაგრამ საერთოდ მთარგმნელმა თავისი მწერა-ლი თვითონ უნდა შეარჩიოს. პირადად მე ყველა ვერ მოვკ-ადებ ხელს. ავსტრიული პოეზიის პოეტებში თავდაპირველად შემომთავაზეს პნკარედი გამეკეთებინა, რაკი აქამდე პრო-ზას ვთარგმნიდი, მაგრამ მუშაობის პროცესში მიხვდი, რომ მხოლოდ პნკარედის გაკეთება, მაგრამ ნამდვილი თარგმანის შეფორტაცა შეუძლებელი. ასეა... რაღაც გამოვსა, რაღაც არა... თვითორტობის უნარი უნდა გქონდეს. გრიგოლ როსტომის „პიტაგორ“ რომ ვთარგმნე, მიხვოვს „გრაალის მცველნიც“ გადმოტანულივინა, მაგრამ ნაყოფივე და... არ მომიხდა ითარგმნა. ყოველთვის უნდა იცოდებ, რას შედელო...

შოთა ზამბატაძე:

— ქალბატონმა ლიამ ახსენა სიტყვა პოსტმოდერნიზმი. ეს ტერმინი მეც ძალიან მიყვარს, თუმცა ახლა მისი მგვაბარი ცნება დეკონსტრუქცია მინდა ვახსენო.

დეკონსტრუქცია არის ის, რაც კრიტიკულ მთარგმნელს ან მკითხველს უზრალად თავი ახლებს. ნებისმიერი თარგმანი დეკონსტრუქციაა. არის ასეთი ჩვეულებრივი ტერმინი „მისი სხვა“ (რუსულ ლიტერატურაში სიტყვა „ინოვ“). და როცა ტექსტი ერთი ენობრივი საშუალებად მეორეში გადავიხს, უკ-ვე არის „მისი სხვა“.

ასეთი გადახვლის შემთხვევაში ალბათ არ არსებობს რე-ცეტიზაც ვერ ლიტერატორისა და არის პოეტიანი ლექსისა, ყველა-ფერი დამოკიდებულია იმაზე, ვის როგორ გამოუვა, მაგრამ პირადად მე ძალზე კარგი რამ მგონია მერეული შემთხვევა — ვცვლისხმოდ იმას, როცა ნება-ნება მიპყვები თარგმანს და ასეთ დროს ბუნებრივი, მატერიალური სხეული ლექსისა თან გადაყვება ხელზე „მის სხვას“... და ჩვენ გვაქვს ძალზე კარ-გი მაგალითები, როცა ეს გადახვლა ძალზე ბუნებრივია და ის კეთვის რითმიანს, ძალიდანებებაც კი არ გქორდება. ყვე-ლსევეის გართობვა თვითმიზანი თუ გახდა, ისეც შეუძლებელია დე მავლთ, რაზეც თქვენ ისაუბრეთ, ქალბატონო დალი.

არსებობს ორი განსხვავებული აზრი:

ერთი — პოეზია არის ის, რაც მის თარგმანში გადაყვება; და მეორე — პოეზია არის ის, რაც საერთოდ ვერ ითარგმნება. ფურცრობ, ორივეს აქვს თავისი ადგილი და პრეცედენტი პო-ეზიაში და ამის შესანიშნავი მაგალითების მოყვანაც შეიძლება, ამიტომ მთარგმნელი ყოველთვის დგას არჩევანის წინაშე.

თავისუფალი ლექსი კი არის პოეზიის სივრცის დემოკრ-ატია, რაც, ჩემი აზრით, უფრო ადვილ დაიწყო, ვიდრე რა-იმე პროცესი დემოკრატიზაცია. ამის შესანიშნავი ადემ-ტია, მაგალითად, ლია სტურუას, ბესიკ ხარანაილის, ამ თაო-რის სხვა წარმომადგენელია შემოქმედება.

მწელია რეცეტიზის ჩამოყალიბება როგორ სჯობს თარგმნა, თუმცა ერთი რამაც უნდა ითქვას: თარგმანი ჩემთვის არის ის, რაც შესაძლოა XXI საუკუნის პოეზიის მეთოდად იქცეს, მე-თოდად იმ დამოკიდებულებისა, იმ რეცეტივისა, რამაც შესა-ძლოა რეცეტივის კონცეფციასთან დააკვიროს... და ეს დილოკ-ო, რეცეტივის კონცეფციის, თანამდგომე პოეზიაში მტვად სანიტრესო მგონია როგორც ერთ-ერთი პოეტური მეთოდი.

გურამ ბათიაშვილი

ასი წლის რუმ გაცხდა, 80 უნდა გაიარო

— ბატონო ვასო!
 არა, არ ვარცა, ძლიერ ოფიციალურად ქვდვარ. თუმცა რატომ არ უნდა იყოს ოფიციალური? პროფესორი კაცია, თეატრისა და კინოს უნივერსიტეტის თუ შესარძიკვლე არა, დიდი, ერთ-ერთი მთავარი საყრდენი.

— ჩემო ძვირფასო მეგობარო, ვასო!
 ერთობ ფანილარულია, პომპეზურიც!
 რა ვქნა, როგორ დავიწყებ? ისე, როგორც საუბარს ვიწყებთ ხოლმე? ალბათ, ისევე ასე აჯობებს:

— ვასო, როგორა ხარ?
 მე ხომ ვიცი, ამ კითხვაზე ამოიხრებს:
 — ეეჰ, ვარ!

ეს ორი სიტყვა, უფრო ზუსტად, ერთი სიტყვა და ერთიც შორისდებული. მთელი მისი ცხოვრების სეკდასაც იტყვს და სიხარულსაც — ცხოვრებას კაცისა, განუწყვეტელ რომ შრომობს, იღვინს, ჩვენი პრაგმატული დროსათვის არც თუ დაბახასიათებელი სიკეთის ქმნის და ფოტობელი წყურველი ამოქმედებს. მცონარა, ზედაპირული კაცი სიკეთის ქმნის მწყურველი ვერ იქნება. მესაძლბა, ილაპარაკოს სიკეთის ქმნაზე, მაგრამ გაკეთება?

გარჯობობა, პროფესორნალიზმმა ვასო მთელი ცხოვრება ისეთ სკამებზე დასვა, ადამიანთა შემდგომ ცხოვრებაზე ხელის წაშეკება რომ შექმლო. ესეც ანველდება. გამოუყოფი მდგომარეობიდან გამოსავლის მიგნული კაცია ვასო კიანამე — სასიკეთო გამოსავლის მიგნელი. ქმნა მართლაც ხომ სანაქებო საქმეა, მაგრამ სიკეთის ქმნაც დიდი სიკეთეა, თუნდაც იმიტომ რომ გადამდებია. სიკეთის ქმნა ის შუქია, ნინაპრის სსოუნას რომ გაციბრწყინებს და შთამომავლობას დაგილოცავს. მთელი სიცოცხლე ამ გზას ადგას ვასო — სიკეთის ქმნის გზას.

ფუტკარითი იღვინს: ყველაზე დიდი ქართული დრამატურის დავით კლდიაშვილის სამყარო გამოიკვლია, თითქმის ყველა ასეთისე მნიშვნელოვანი ქართველი რეჟისორის ნაღვნი გაანალიზა, ამბეტელის ცხოვრებასა და შემოქმედების შესწავლას ხომ უზარმაზარი ამაგი დასდო. ვასო იმ გულანთებულ შვილს მაგონებს, მამა რომ მოუკლეს და მთელი თავისი ცხოვრების მიზნად მამის მკვლელობის შესწავლას იქცევს. სანდრო ამბეტელი XX საუკუნის ქართული თეატრის ერთ-ერთი ბაირახტარი იყო, მათიყვანაც ბევრი დარჩა ამ წუთისოვლში. შეიღვით სწორედ ვასო გამოადგა: წრედა, კაითაობა, იბრძოდა, ჩხუბობდა კიდევ. ამბეტელი, ცხადია, ვასოს ბრძოლის თეატრულ დაიკაებდა კუთვნილ ადგილს ქართული თეატრის ისტორიაში, მაგრამ ვასომ გაციბრეს მნიშვნელოვანი, რეჟისორის ბიოგრაფია — საინტერესო გახადა. ეს დიდი შემოქმედი იმდენად უყვარდა, ქართული შემოქმედებითი აზროვნების იმდენად დიდ კოლოსად, საესებთო სამართლიანად, მიიჩნედა, მისი ცხოვრების მცდარ ეპიზოდებს გვერდით აუარა, წაუყრა. ამბოტენ, მზესაც აქვსო ჩრდილები, ეს ჩრდილები ამბეტელის ბიოგრა-

ფიასაც ეცემა, ვასო მათ ვერ ხედავს, მთავარს გამოყოფს, იმას, რამაც ამბეტელი ესოდენ მნიშვნელოვანი ფიგურა გახადა ქართული კულტურის ისტორიაში. ამბეტელი ისე აინტერესება, მის თანამებრძოლთა ტრაგედიაც შეისწავლა. ეს იმიტომ რომ ამბეტელს — პიროვნებას, შემოქმედს — დროსთან მიმართებაში განიხილავდა.

როგორ, რანაირად, როდის?
 სპექტაკლს არ გამოტოვებს, არც — ნაცნობ მოღვაწეთა პანაშვიდს, ჟურნალი წაუკითხავი არ დარჩება, არც — წიგნი, ერთხანობს ბათუმშიც კი დადიოდა, რომ იქაც გამოეზარდა თეატრმცოდნეთა ახალი თაობა. შეივლელა კიდევ ორი ისეთი ემანტილი, ზეად უთუოდ რომ გამოადგება ქართულ თეატრს.

ყველას თავისი მიაგო, წარმოსაჩენის ღვაწლი წარმოაჩინა, მაგრამ თუ ეს ერთი კაცი ქართული თეატრს კარი-ატიდად შეუდგებოდა, ვერ ვიფიქრებდი. ისტორიას თუ ინსტიტუტები არა, მეცნიერთა ჯგუფი მაინც წერს, ვასლ კიანამე კი, მარტკაცამა, ითავა ეს უზარმაზარი საქმე — დაგვიწერა ქართული თეატრის ისტორია. კაცმა რომ ამიხდის შესწავლის ისტორია დაგვიწეროს, იმის მიმართ აღვიწყებთ პატივისცემითა. ქართული თეატრის ისტორია ხომ ჩვენი დრამატურგიის ისტორიაც არის, სამსახიობო სკოლის, რეჟისურისა და სცენოგრაფიისაც.

დიმიტრი ჯანელიძის მონაფებებმა, ვასილ კიანაძის თეატრმცოდნეთა თაობამ, ქართული თეატრის ისტორიის შესწავლის საქმეს დიდი ამაგი დასდო — მაღალ პროფესიულ დონეზე აიყვანა იგი — ამ თაობის თეატრმცოდნეთა მეოხებით ჩვენი დღეების ეს მეცნიერება გაცილებით მაღალ საფეხურზეა, ვიდრე იყო მაშინ, როცა ესენი სამეცნიერო-შემოქმედებით ცხოვრებას იწყებდნენ. გამოკვლეულია ჩვენი თეატრის ბევრი საკვანძო მონებტი, შესწავლილია დიდ ხელოვანთა შემოქმედება. ასე, რომ თავისი დროისა და წარსულის ქართული თეატრზე ეს თაობა მომავალს ბევრ ისეთ გამოკვლევას უტოვებს, რომელიც ზეალინდელ საქართველოს ძლიერ ნაადგებია, ნაადგება არა მხოლოდ თეატრალური მემკვიდრეობის, XX საუკუნის საზოგადოებრივი აზრის შესწავლას.

ვასლ კიანამე კი ამ თაობაში გამოჩენილი ფიგურაა — მის სახელს უკავშირდება თანამედროვე ქართული თეატრის ბევრი მნიშვნელოვანი მოვლენა. ზოგ შემოქმედებით პროცესში თავად მონაწილეობდა — როცა იგი რუსთაველის თეატრის სალიტერატურო სექტორს ხელმძღვანელობდა, გვერდში ედგა თეატრში შემოქმედებითი პროცესების განმარტებულ-რეჟისურას, იგი მხოლოდ პედაგოგი, მკვლევარი არ არის, თეატრალურ შემოქმედებაში — ყოველდღიურობაში — იქნებოდა მარტენი, გამარჯვება, ძიება — ქმნალობაში ჩართული მოღვაწეც გახლდათ და პოტენციური მოღვაწის თვისებებს სიცოცხლის მეოთხეზე წელსაც ინარჩუნებს.

შემოქმედებითი პროცესებში ჩართული კაცი 80 წლისა რომ ხდება, ბუნებრივია წარსულს თვალს ავლებს. ზოგი

კრიტიკულად შესცევრის მას, ზოგი — აღფრთოვანებით. ეს პიროვნულ რაობაზეა დამოკიდებული. რა ტენდენცია უფრო მასში განვითარებული: თეიტტიკობისა, თუ ნაღვანისადმი კრიტიკული დამოკიდებულებისა. ვიცო, ვასო არაფერს შევაცემებს და თუ მაინც ასეთ ნაბიჯს გადავდგამ, იმდენად კრიტიკული იქნება საკუთარი თავისადმი, რომ ტუშმარტებს დაფორმდებით. ცხადია, თავს უფლებას ვერ მივცემ, სხვისი ნა შევჯავმო. მე უბრალოდ მსურს მისი ზოგიერთი ნაშრომი გამოვყო, სახვალეო საქართველოსათვის მისი ამათომ ნიღის მნიშვნელობის გაფუსვა ხაზი. დარწმუნებული ვარ, სხვა ავტორებს განსხვავებული მოსაზრება ექნებათ — ვასლ კიკნაძის სხვა ნაღვანს გამოაკოფენ, მათ მიიწვევენ მნიშვნელოვნად. მე კი მზადია, ის ნარმოვანიო, რისთვისაც ჩემი აზრით, ხვალისდელ საქართველოში ვასლ კიკნაძის სახელი მივიწვებული არ იქნება და მრავალი მკითხველის ცხოველი ინტერესის საგანი გახდება.

1) ქართული თეატრის ისტორიის ორი ტომი ზემოთაც ვახსენეს. ისიც ვთქვი, ამგვარ შრომებს ინსტიტუტები, მკვლევართა ჯგუფები ამზადებენ-მეთქი, მან კი მარტოვაცმა დაგვეჩვენა ქართული თეატრის ისტორიის ორი ტომი და ყამირში ხნულიც გაავლო. ნარსულისადმი, გარდასული შემოქმედებითი პროცესებისადმი სხვადასხვაგვარი დამოკიდებულება არსებობს. მეცნიერები სხვადასხვაგვარად აფასებენ ამათომ მოვლენას. ვასლ კიკნაძეს „ისტორიის“ ავტორი, მაგრამ ერთი ადამიანი, ინდივიდი, მოღვანე, რომელსაც აქვს თავისი ესთეტიკა, მოვლენების შეფასების კრიტერიუმი, მოვლენების პრივატული ხედვა. ეს ყველაფერი ასევე აქვთ სხვა მკვლევარებსაც, უსაფუძველქნებათ ქართული თეატრის ისტორიის მომავალი თაობის მკვლევარებსაც და სრულიად არ გამოფრცხნა, რომ მომავალ თაობათა დამოკიდებულება გარდასული პროცესების მიმართ იქნება სრულიად განსხვავებული.

ვასლ კიკნაძეს შევეკამთვიან, ზოგიერთ საკითხში არ დაეთანხმებიან, სხვაგვარ ხედვას, შეფასებას შემოგვთავაზებენ. ეს შემოქმედებითი პროცესია, შემოქმედებითი პროცესი კი ამასაც გულისხმობს, რადგან კამათი მეცნიერული კვლევის თანამდევია.

მაგრამ, ისიც გარდაუვალაია, რომ ვასლ კიკნაძის „ქართული თეატრის ისტორია“ მომავალ მკვლევართა სამავალი ნიღინ გახდება, მას გვერდს ვერ აუღვია.

2) ვასლ კიკნაძე შედგავოცა, იგი ზრდის თაობებს, ამათომ აიალებს პროფესიონალიზმს. ცნობილია, რომ თეატრალური უნივერსიტეტის დაბარების შემდეგ თეატრმცოდნეთა, თეატრალური კრიტიკოსთა შორის ბევრი პროფილს იცვლის“, მაგრამ ვასლ კიკნაძის მომავალა შორის ეს ნარწმუნებელი შედარებით დაბალია. უმეტესობა ამ ძალიან მართვი, ძალიან უმაღლერი პროფესიის ერთგული რჩება. და ამათთვის — დღეს უკვე ბევრი

დოქტორის, პროფესორის, ნარმატებული კრიტიკოსისათვის ვასლ ასაკმოჭარბებული, სხვა თაობის მოღვანე კი არის, კვლავინდებური ავტორიტეტი, მოქმედი ფიგურა.

ამასწინათ ვასლ კიკნაძეს ვერვ მინ დაუკუკავშირდი, ვერვ უნივერსიტეტში. ჯობის ტელეფონზე დაუვრეკე. რა ხანია ადვანტ, სადა ნარ-მეთქი“, გვითხე. ბოჭქმთან ერთად ვარ, საქციელად ნამოვლენით, ჩამოშთავლა ვისთან ერთადაც იყო. ეს „ბოქქმები“ — მისი გუნშიდელი სტუდენტები, დღეს კი ცნობილი თეატრ-მცოდნეები, დოქტორები, ასოცირებული პროფესორები არიან. დღევანდელ საქართველოში ეს „ბოქქმთან ერთად ყოფნა“ დიდ ლირსებად მიმამჩნია. ეს იმას ნიშნავს, რომ ვასლ არის მომავალი, თვისი მოწაფეების ყოფნა. მან უკვე შექმნა თვისი ხვალისდელი საქართველო. მე კარგად ვიცნობ ამ „ბოქქმებს“ და თუ მათი მიხედვით ვიმსჯელებ, ეს კარგი საქართველო იქნება — ღირსებით, ცოდნის ნყურვითი აღსული, ზრდილობა-თავანობანიობით გამოჩრეული.

3) ის, რაც მოვახსენეთ, საზოგადოებრივი ყოფის ერთ სფეროს — თეატრის მეცნიერებასა და მედაგოგობას ეხება. ახლა კი მინდა რამდენიმე სიტყვა ვთქვა იმ ნიღზე, რომელიც ჩემი ღრმა რწმენით, ვასლ კიკნაძის სახელს მჭირფასს გახდის საზოგადოებრიობის ფართო წრეებისათვის. ეს გახლავთ ქართული თეატრალური მემუარისტის კისი ჩინებული ნიშუმი — „გამათხოვედა მოგონებებთან“.

ვასლ კიკნაძე

ეს ამბები, სოფეტებით, შეხვედრებით, კონფლიქტებით, შემოქმედებით ტკივილით, სიზარულით აღსული დღეები, თუ ღამეები, მის სულში თვლემდა. ისე, როგორც ნარსული არსებობს ყოველი ადამიანის სულში. მაგრამ ერთია იყო მონიწილე, შემსწრე ისტორიული, საინტერესო, ძალიან მნიშვნელოვანი მოვლენებისა და სულ სხვადა ამ მოვლენების ქალაღზე მე გადატანის ნიჭი. დაკვირვებელი თვლი, გავარჯიშებული გონება ბევრ რამეს იმასწავლებს, მაგრამ ყველას როდი შესწევს ძალა ეს ამბები ქალაღზე ისე გადაიტანოს, სულ სხვა ფსიქიკის, სხვა სოციალურ-პოლიტიკურ გარემოში მცხოვრებ ადამიანისათვის სხვა საინტერესო გახალს.

ვასლ კიკნაძემ სწორედ ეს შეძლო — მან დაწერა ცოცხალი ნიღინ, ნიღინ, რომელიც სუნთქავს. როცა ქართველი ხალხი ისევ ნიღინსაკენ მიბრუნდება, როცა საზოგადოებისათვის ნიღინ უფრო მნიშვნელოვანი გახდება, ვიდრე ის, თუ რადღენ სექსუალური ფესსაცემული აცვია მავანს, ან ის, თუ რა თქვა ერთმა პოლიტიკურმა პარტიამ მორვევ, ვასლ კიკნაძის „გამათხოვედა მოგონებებთან“ ქართველი კაცის საყვარელი ნიღინ გახდება. თუ ვასლ კიკნაძე „ქართული თეატრის ისტორიის“ ორ ტომში თეატრალური პროცესებზე, მათავრ ტენდენციებზე წერდა, „გამათხოვედა მოგონებებთან“ არის მოგონება იმაზე, თუ როგორ ქმნიდა მე-20 საუკუნის ქართველი კაცი, როგორი იყვენ დიდი თეატრალური კულტურის შემქმნელი ადამიანები ყოფაში, რაზე სწუხდნენ და ოცნებობდნენ ისინი.

ამ ნივინიდან ისმის დიდებულ ქართველ ნიღბოსანთა სუნთქვა, ხედავთ მათს ყოველდღიურობას. ისინი რთულ ეპოქაში ცხოვრობდნენ (თუმცა, ამ ბოლო დროს უფრო-დაუფრო ვრწმუნდები იმაში, რომ იოლი, ლაღად ცხოვრების მომნიჭებელი ეპოქა არ არსებობს), მაგრამ დიდ ხელოვნებას ქმნიდნენ.

დღეს, როცა ნივინი გამოვიდა, მკითხველმაც ასე თუ ისე შეაფასა, მასზე მუშაობის დღეებს ვიგონებ და ბედნიერ კაცად ვთვლი თავს, ასე ძლიერ რომ „შეუწინდი“ ვასილ კიკნაძეს — ვაგულაინები დაეწერა თეატრში თავისი ცხოვრების თაობაზე, იმ დიდ ქართველთა ყოველდღიურობაზე, რომელთა გვერდით ცხოვრებაც ხედავნილა.

ვისაც დასილ კიკნაძის მიერ ნააშკარა ესა თუ ის ამბავი მოუსმენია, დამეთიან-ხმება, რომ არ ცვდებოდი. იგი იმდენად კარგი მთხრობელია, მწეროდა, კარგ ნივინს დაევიწერდა. აქ არის ერთი თავისებურება, ეს თავისებურება ნაკლებად მოიცავს და ღირსებასაც — იგი ისევე წერს, როგორც გვიამბობს. მკითხველი სხვადასხვაგვარია, ამ თავისებურების შემავსებელიც სხვადასხვაგვარი იქნება.

რა და როგორ მწეროდა, ამაზე ვიამბეო. ახლა იმაზეც, თუ როგორ „გამოვტყუე“ ვასილ კიკნაძეს ეს წიგნი: ხშირად ვთხოვდი, შეეახსენებდი, რომ დამპირდი, რატომ არ ასრულებ-მეთქი. მაგრამ ვასოს დაყოლიება არც ისე იოლი საქმეა. იტყობად:

— ეეპ, ბიჭო, რომ იცოდა...

ან:

— ეეპ, სად არი, სად არი შავისი დრო!

ასეც არის: თეატრისა და კინოს უნივერსიტეტში მისი კაბინეტი ერთგვარი საკრებულოა, ყველას აქვთ მოუწევს გულთ. არის კაბათი გუმინ ნანას საქტეკლზე, საზოგადოებრივი პრობლემებზე, ნუბანდელ ტელეგადაცემებზე, პოლიტიკაზე, არჩევნებზე, რეჟისურაზე, ამას გარდა, ვასოს დღეში 4-6 საათი ლექცია მქონდა და აქვს „თეატრი და ცხოვრების“ რედაქტორი კი სატელეფონო ზარებით სულს ხდის:

— ნომერი მზად არის, გაგარძელებას ველოდებით.

ციცოლო, ვასო ისე ვერ მოიცვლიდა, ნივინს საწერად ჩამედარყო, ამიტომ ყოველ ნომრისთვის ცალკეულ თავებს გვაძლევდა. პირველ თავშიც სჯობდა, რამდენიმე თავი რომ დაბეჭდვა, თავადვე ეამა მოგონებებსაგან დაეცლა, განტვირთვა და დროულად გვანდებდა გაგარძელებას.

ეს საბოლოოდაა ორი წელი გაგარძელებდა. უკვე აღარ მიზარდა მხოლოდ, რას შემომიმიძი, არა მეცალია.

80 წლის მოახლოებასთან ერთად ვასომ ოხერას უმატა. ჩვენი ყოფმა ოხერა-ვაგების მიზეზს არ დაღუეს, მაგრამ ამჯერად ვასო საზოგადო საქმეზე არ ოხრავს, ღვთის ნყალობით, არც ჯანმრთელობაზე ეუქმის აუცი, არა!

ასე მგონია ამ ქაბუკური გულის ცაცს თავისი 80 წელი აკრთობს, ამინებს კიდევ. მასკის მოძალებას ვერ ურიგდება. მაგარად სხვა რა გზა აქვს — მოუწევს შერიგება: ასი წლის ვერ გახდები, თუ 80 წელი არ გაიარე.

ყველაფერი ნარმავალიაო, ამბობდა სოლომონი — მეფე ოუფისა. სხვც ვაუფლის, ასე დიდხანს ვერ გასტანს, რადგან ვასოსნობრი ცინცხალი აზროვნების, მოძრავი კაცე კიკნაძის სძლევს — ოხერა-ვაგების ვერ იგუებს.

რაც მთავარია, მისი კალამი კვლავინდებურად დასერილებს ქალბაღზე.

თამარ ყალიჩავა

პატრიოტიზმი და კოსმოპოლიტიზმი

*

საჯარო ლექცია მიხაკო ნარტოშვილი

თავის დროზე, კერძოდ 1910 წელს, მიხაკო ნარტოშვილის მოწოდებით ნარტოშვილი — „ერი და კაცობრიობა“ — გამოჩინა ქართულ სინამდვილეში — ჯერ გახუთის ფურცლებზე, შემდეგ კი ცალკე წიგნად — შვიარცხა განსაკუთრებულ მოკლედ და გზამკვლევად საზოგადოებრივ-პოლიტიკურ ქაოსში.

სიღრმეა და მასშტაბურობით ეს სოციოლოგიურ-ფილოსოფიური ოხზულება დღესდღეობითაც კვლავ გამოგვადგება გზამკვლევად, რათა მკაფიო ნარმოდგენა შეგვექმნას, თუ რას ნიშნავს ერი, რას კიდევ — კაცობრიობა, და როგორ უნდა შევხამოს ერთმანეთს პატრიოტიზმი და კოსმოპოლიტიზმი — მოსიდადობის ვიწმუნოთ, რომ ამ ცნებათა ყალიბ გავგზავნი უპირისპირდება ერთმანეთს, თორემ მათი ქმნილობა შინაარსი ქმნის იმ თანხმებასა და პარმონიას, რაც ასე უკუაღებულა სახელმწიფოებრივი ზრუნვებისათვის.

ნარტოშვილს შესავალით თვალწინაში სწავლული და პოლიტიკოსი ეთხრებოდა თავის ანარქისტულ შეხედულებებს, საერთოდ კი შესავალ დაამტკიცა აღსარების ყაფის ოხზულებას, რათა მკითხველს — განსაკუთრებით მაინც პოლიტიკაში ჩართულს — ავტორის სულიერ-ნეოპრივი პორტრეტზე უფრო რელიეფურად დაინახა, და თვითონაც გასწავლა სურვილი — მკაცრი და დაკვირვებულ მზერით გაეხედა გამოკვლეულ გზისათვის.

მიხაკო ნარტოშვილის მრავალრიცხოვან და დიდად ფასეულ სამეცნიერო და პუბლიცისტურ ნარმოებებს შორის მაინც გამოირჩეულია „ერი და კაცობრიობა“, რომელიც თავის ირგვლივ იკრებს ყველა იმ ოხზულებას, რომელიც აკრთობს ამ ნივინს ნარტოშვილ პრობლემაში, საკითხთა თუ ცალკეულ ნიშანთა შეხედვა, გაერცხება, დასხუთება.

ნიშანდობლივია, რომ ქართული ლიტერატურის ინსტიტუტში ნარტოშვილ საჯარო ლექცია როსტომ ჩხვიძემ ასე დადასაუზავა: „კაცობრიობა, ერი და მიხაკო ნარტოშვილი“ — და აქედან გახსნა ამ დიდებულ პიროვნების (ვიმარცხიანი ვაგაბედილი) სახეობა და მისწრაფებანი, მისი ბიოგრაფიული ეპიზოდები, დაკვირვებულ ნარტოშვილი ღვაწლის საქართველოს სახელმწიფო აღდგენას და ქართული მოდემის ისტორიული და თანამედროვე სახის, მისი თვითმყვადობის განსაზღვრებაში.

მოსხენებში მკაფიოდ გამოიკვეთა მიხაკო ნარტოშვილის მოწოდება ნარტოშვილი, რომელიც კიდევ უფრო რელიეფურად ნარმოდგება პიროვნული რომაშიმ, „შეხარე თბათვის მუხუბ“, უახლოეს ხანში რომ იქნება ხელმისაწვდომი მკითხველისათვის. ავტორის აღიარებით, ეს რომელიც ჯერჯერობით დაწერილი დარჩებდა, რომ არა ჩვენი ცნობილი მეცნიერის, სამაშის იქითა საქართველოს ერთ-ერთი საუკეთესო მცოდნის რუსუდან ნიშინი-

ანძის მონდომება – სწორედ რისტომ ჩხეიძის მოცემა ხელი ამ მრავალმხრივ მნიშვნელოვან თემისათვის – არა მარტოდვე გარდასული დამისა და ისტორიულ პერსონაჟთა გალერეის გასაცდებლად, არამედ მოპოვებისკენ გზის გასაკაფადაც.

შეგვიძრას უძღვევებოდა ინსტიტუტის დირექტორის შობადგულ მაკა ელბაძეძე. რაც შეეხება ამ საჯარო ღვეციის მნიშვნელობასა და მის მიერ გამოწვეულ შობაქმედებებს, მასზე მკაფიო წარმოდგენას ქმნის მცენიერთა გამოცდებები, რომელთაც გათავიშობ კლავდ და კლავდ შიხაკო წერეთლის სახეულის დასაკვივრებლად საზოგადოებრივ ცხოვრებამში.

ზაზა აბზიანიძე:

— მე თან ნამოვიღე ეს წიგნი — „ერი და კაცობრიობა“ — მისი ხელმეორე გამოცემა, რომელიც 20 წელია მიდევს თაროზე... ვფიქრობ, ერთ-ერთი ყველაზე საინტერესო პიროვნება, ავტორი საქართველოს უახლეს ისტორიაში. ძალიან ვუზაფილოდი ეფუარდ კოდუსის იმ კაცის მიმართ, რომელმაც პირველი სოციოლოგიური ნაშრომი გამოაქვეყნა. მაგრამ მერე მივხვდი, რომ ეს ნაშრომი სცდებოდა სოციოლოგიის ფარგლებს, მცენიერების ფარგლებს, ის მოიცავდა ურთულეს პერიოდს, საბედისწერო პერიოდს ჩვენი მშენებლობის, ბევრი რამ მასში წინასწარ იყო ნაჯიშობი, მწერლური ინტუიციით ნაკარნახევი. ამასთან, სულ ვფიქრობდი: ნუთუ არ მოიხანება ვინმე, იმ რანგის წიგნი როცა უკვე არსებობს, რომ დაწეროს მის ავტორზე... და ამ დროს საკუთარ თავზე არასოდეს მიფიქრია...

თითქოს ზედაპირზე დევს ყველაფერი, ნუთუ არ მოიძებნება ვინმე, ვინც დაწერს არჩილ ჯორჯაძეზე იქნება, თუ... რომელი ერთი ჩამოთვალა... არ მოგდის აზრად, რომ შენ თვითონვე, დანერგე, და გადამისამართების ადრესატი ყოველთვის რისტომი ხდება. არ შემიძლია საერთო მადლიერება არ გამოთქვა იმ ზუსტზე ზუსტი შერჩევისათვის, რაც ყველაზე საჭირო და ყველაზე მტკიცურად დღეს დღისობით. ერთ-ერთი ასეთი თემა გახლავთ შიხაკო წერეთლის. ახლა ვის თვებუა და წიგნებზე საუბრის საშუალებას რეგლამენტი არ მაძლევს, ამიტომ ძალიად შევიზღუდავ თავს.

დავუბრუნდეთ შიხაკო წერეთლის დროს, მის ფენომენს. ალბათ, ცუტსურამ, გარე პირობებმა, მე ასე მგონია, ბედნიერმა შემთხვევებმა, რაღაცა მარნუხებმა გადაარჩინა პავლე ინგოროყვა.

ესენი იმ ტიპის ადამიანები არიან, ვინც ვერ ეტყვიან მარტო მცენიერებაში, წარმოსახული სიძლიოს ეკუთვნითვის არ არსებობს, მათი პათოსი, მათი ენერჯია, მათი მამულშიშლიობა ბოლოსდაბოლოს ვერ ეტყვა ვერავთარ ჩარჩიში. კიდევ კარგი, რომ დამორჩებოდა მათ, თორემ ან დაბრუნდებნენ, ან აქედან ვაცლა მოუწევდა და ის ჩვენთვის სათავგაბეხელი წიგნი, „გიორგი მერქილე“, არ გვეყენებოდა.

შიხაკო წერეთელი არის ის პიროვნება, ვისზედაც შემიძლია სრულიად საპირისპირო რამ ვთქვა — ის სრულიად

უნიკალური ნიჭითა დაჯავღდებული ასე მგონია, რომ მსოფლიომ უღიდაესი ასირიოლოგი, მუშერლოფი დაკარგა, სხვათაშორის როგორც თვითონ წერს „სუსმეროლოგი“. როგორც რისტომმა აღნიშნა, მისი პაროდული ნიჭი, ნაბიჯის უნარი, მარტო სენეა კი არ არის, მარტო არტისტებიში, ენის თვითდაყოლილი შეგრძმენება, ფენომენალური შეგრძმენა, და ყველაფერი, რასაც წერს, არის მცენიერულ, ძალიან სერიოზული მცენიერის ნაწერი და ამავე დროს რაღაც მოლიტიკური რომანტიზმის გამოვლენა.

ახლა მოგახსენებთ თუ არა ევლისებომ პოლიტიკურ რომანტიზმში. დღეს, როდესაც ანარქიზმი ჩვენთვის კინოფილმებიდან არის ცნობილი, ვთქვათ, „ნატურის ხიდან“, ასე არ არის? ბაკუნინი თუ მახინო... და რაღაც მითოლოგიური კლიშე შეიქმნა ანარქიზმის. თუ სერიოზულად მიუდგები ანარქიზმს, თუ ამ წიგნს ნაიკითხავ, რა არის ეს ფენომენი, როგორ მიიღის ადამიანი ანარქიზმთან და შეუდგომ როგორ გადააფასებს კრიტიკულად იმ თავის ახალგაზრდულ იდეალებსა და გატაცებებს... ფსიქოლოგიურად და მინიმად ადამიანურად ეს სულ არ მიკვირს, მაგრამ ამ წიგნში — „ერი და კაცობრიობა“ — არის ერთი პასაჟი, სადაც გაკრიტიკირდა არის ნახსენები, რათა ახსნას, რატომ მაინდამაინც ანარქიზმი, — თვითმართვლობაზე ამბობს და თვითორგანიზებაზე ვთხოვს: თუ ამა თუ იმ ლოკალურ ფენომენს:

აი, გურულეებო, 1905 წელს როგორ იყვნენ? — ჩვენ ძალიან კარგად ვიცით, ვისაც გვაინტერესებს როგორ იყვნენ, ის პერიოდი ვისაც გვაკითხავს და გაგვიტოვებანი იმდროინდელი განწყობილებანი, ეს მართლაც თვითორგანიზებული კომუნები არის, თობა... ასე რა არის? სადაც არანაირი ზემოქმედება არ იგრძნობა, და არანაირი დემოკრატია სხვათაშორის, დღევანდელი გაგვიძნა. მაგასაც ცალკე ვეტყვი, თუ რატომაც არის ძალიან აქტუალური ეს თემა სწორედ დღეს და სწორედ აქ, ამ ქვეყანაში.

ეტიკობა, იმ სიყმნავილის დროიდან მოსდევდა ეს თვითორგანიზება, ეს სტიქიური დემოკრატია, და არა ის დემოკრატია, რომელსაც მანდელსად შემეძლია ეს ნეოლოგიზმი — დემოკრატიკრატია ვუნოდა.

მაკა ჯობაძე:

— დემონოკრატია ხომ არა, გრგოლ რომაქიძის კვალობაზე?

ზაზა აბზიანიძე:

— დემონოკრატია სჯობს... იქ, სადაც უკეთესი კი არ მარათავს, არამედ ის, რომელიც უკეთ ნარმობის თავს. თავის წარმოჩენის დეტალები უკვე ვიცით და აღარ დავუბრუნდები... ახლა დავუბრუნდეთ შიხაკო წერეთელს. ეს მისი იდეალიზმი, რაც გამოიხილავდა ახსოვდა და რაც იდეალად დახასხას სიყმნავილებში, შემდეგ მოგონა, როგორც ტექსტარტიკმა მცენიერმა. ძალიან ენერჯირებულმა ადამიანმა, განსაზღვრულმა ევროპულ სოციოლოგიაში. მე აღარ გავიმეორებ რისტომის თეზისებს.

შიხაკო წერეთელი

რა თქმა უნდა, არ კმარა, ეს ქაბუკური რომანტიზმი რომ მეცნიერებად განაგრძოს. ნელ-ნელა იცვლის თავის პოზიციას, რათა დაუახლოვოს ერთეულ კონცეფციას. თუმცა ჩემთვის ნებისმიერი გაზოგადება, რასაც ახლა ვამბობ, არის ძალიან რისკიანი და ოპორტუნული ყოველთვის მომჭებნება, მაგრამ ჩემთვისაც ქართული როგორც კანონმორჩილი და დემოკრატიის პროდუქტი, უკვე ქართველი აღარ არის.

სამი დღე ვაგატარე შედეგებში. მათი აბალი კოლეჯი გამოვიდვიარე. საბავშვო მწერლები იყვნენ ჩამოსული... ჩვენ გვასწავლიან, როგორ უნდა ნერო ბავშვებისთვის. ეტყობა, ასტრიდ ლინდგრენმა მთელი ტალანტი, რაც შეეძლებს ჰქონდათ, წაიღო და ეს ჩინოვნიკი მწერლები შერჩაით ხელთ — „ნესიერები“, „კანონმორჩილები“ ... პოლიტეკონომიის კურსის შემდეგ, სტუდენტობისას რომ გვეკონდა, ასე არ გვინდებოდა. მე ვთქვი, თუ ქართველი გინდა დაავასო, სამი დღე უნდა ვაგატარო შედეგებში. მაგრამ არ გინდა, სწორედ ასეთი ტიპი აშენებს სახელმწიფოს, „ნარმატებულ სახელმწიფოს“ — დღეს უფერო ეს სიტყვა.

თუ დავებრუნდებით თემას, ჩემთვის კლასიკური ქართველი არის ლეკო თათაშვილი, ეს არის დაუმორჩილებელი, არც ერთ განონს რომ არ მიურგებდა, მაგრამ საბედისწერო სწამს... მასში რაღაც გენეტიკური შესხიერება იდვიძებს, ძალიან კეთილშობილიცა და ძალიან თავდადებულიც. მეგრე რა, თუ ზოგჯერ ზოგს რაღაცეებს მიანერს. მთავარია რომ, მასში ის, რაც არავისში არ არის, საბოლოოდ კი ყველაზე ძვირფასს, რასაც სიცოცხლე შევია, იმას სწორავს...

შეიძლება იმ პირველმა თვისებამაც გადავყარინოს და მეორეცა, უფრო სწორად, ამ ორი თვისების ინიციათმა ერთობლივად... იმიტომ რომ ჩვენ ვინა ვართ, იმისთანა ერები გამწვადრან!

რასან გადაფერით, როგორ გადაფერით, რა ყუყუოთ ამ დემოკრატიას?... როგორც ჩერჩილმა თქვა, დემოკრატიას ბევრი მინუსი აქვს, მაგრამ უკეთესი არაფერი მოუფერია კაცობრიობას...

ჩვენ თვითონ რა ვქნათ, როცა დღეს ყველაზე გარენარი ასე აღწევს, კატასტროფულად იკარგება ის სულიერი სიმნიშვნელობა, რაზედაც ჩვენ გაიზარდეთ და რამაც ჩვენ აქ შეგვკრბა, არ როდესაც კიდევ ერთი წინი გამოქვეყნდება, კიდევ ერთხელ შევიკრიბებით... მაღალმა პირველ ყოვლისა როსტომს, რომ წერს ასეთ ფერწევებს, რომ ასეთი თემებისა უნდა გვებარუნებს და ამ პათოსს არ კარგავს.

შაკა ჯიბაძე:

— აი, ასეთი ხათრიანი კაცია, რომელსაც ხუმრობით მიანდებ იდებს, ჩაუფდება და არ შიშობს, რომ ამხელა, 400 გვერდიანი, წიგნი გამოუშვას.

თქვენ ყველას შესანიშნავად მოგესხენებათ, რომ არაფერი შემთხვევითი არ ხდება. ხშირად მიფიქრია როსტომ ჩხვიდის ფერწევებზე, მის პიროვნებაზე. მაქვს ბედნიერება, წლებს განმავლობაში მასთან ვიმუშაო, და ვაკვირდები — ზედმიწევნით უსტადა გრძობის დროს და მას უსადაგებს თავის წიგნებს... ჩემთვის ამას ძალიან დიდი მნიშვნელობა აქვს. ჩვენ მეცნიერები ვართ, ვიცით არქივზე მუშაობა, რა არის, და ყოველივე ამისგან როგორ იბადება წიგნი, ნაშრომი... მაგრამ როსტომის შემთხვევაში დროის კონტექსტს მინდა გავუსვა ხაზი, როდის გამოდის მისი ეს თუ ის წიგნი. ეს არის უნივერსალური გამოცემა — ზედმიწევნით გამოდის იაკობ გოგებაშვილზე არაჩვეულებრივ ბიოგრა-

ფიული რომანი, როდესაც ენა ასეთ მედომარობაშია, როგორ მედომარობაშიც არის... ამაზე აღარ გვინდა, ფრიად გამჭვირვალე...

როდესაც გამოდის ალექსანდრე ყაზბეგზე ფანტასტიკური წიგნი, მოგესხენებათ ყაზბეგი როგორი მწერალი იყო და რა თემებზე წერდა...

როდესაც ამბობენ რომელიცა ტალღები, ძალიან ძლიერი ტალღები ისეთი ციტატებისაა, როგორიც ელსალია, და ეს პირველი ტალღა გამოჩნდა თუ არა, იდება როსტომ ჩხვიდის „ხანი უნდობარი“, რომელშიც ნარმოქნილია საბჭოური სიბრტყე, თუ რა დღეს აყრდნენ ეკლესიას, რა დღეს აყრდნენ მოძღვრებს, კათალიკოს-პატრიარქებს, და ეს ყველაფერი არ შეცვლილა, პირობით, შეიძლება კიდევ უფრო გამაძფერდა... გამოდის ბიოგრაფიული რომანი იასე ფაღალავანი-შვილზე და, წიგნის სათაურისას არ იყოს, „ორსახოვანი იანუ-სები“ გადაიხოს დღევანდელი საქართველო.

როდესაც ჩვენი ახალგაზრდობა, — საუკეთესო ნაწილი, შეიძლება ასე ითქვას, — მიდის ემიგრაციაში, მიდის იქ სასწავლებლად, ზოგი სამუშაოდ და ჩვენ ვგვეცნებება, რომ ძველბედით ისინიც ცოდნითა და იდეებით შეიარაღებულიები თავიანთ სამშობლოს გამოადგებიან. არადა, გეუბნები, რომ ამ ოცი წლის განმავლობაში ეს ტალღა უკან წვრიანდება ბუმერანგვით, მაგრამ ეს ის არ არის, რაც XIX-XX საუკუნეთა მიჯნაზე იყო, ის არ კეთდება, რაც უნდა კეთდებოდაც, რადესაც როსტომი საუბრობს რედაქციაში და მუშავებს: მაკა, იცო, როგორი სხვაწარმო იყო არჩილ ჯვარცაძე, ის იყო კაცობრიობაზე ბევრად უფრო ნაწილი, მაგრამ ერის გაგონება არ უნდოდა, იმდენად ემბარაგებოდა ეს ყველაფერი და უეცრად მოხდა მის არსებობა სრული შემორბუნება, ასე რომ, არ ვიცით, დღევანდელი კოსმოპოლიტიკა უნდა რას იხამენ...

რა თქმა უნდა უდიდესი მადლიერების გრძნობით ხარ გამსჭვალული ღვთისადმიც, ოთარ ჩხვიდისადმიც, — მან ძალიან დიდი ღვაწლი დასდო იმას, რომ შეეთვისებინა შვილი-სათვის შრომის კულტურა, რასაც შევია, ნაწილ არ დაკარგო არაფრისთვის, ახალგაზრდობიდანვე და ყველა მოგესხენება, რა ძნელია რომ ახალგაზრდობაში ნამი არ დაკარგო, ახალგაზრდობაში ხომ ყველაფერი იფლანგება... რა თქმა უნდა შემთხვევითი არ ხდება არც ამ წიგნების გამოჩენა... და ამ ის აღწევს, რაზედაც თქვენ ბრძანდებით, ბატონო უნაზა, ყოველთვის გინდა როსტომს გადაულოცო. მეც ხშირად მიფიქრია, აი, სულხან-საბაზე ვინ, ვინ უნდა დანერგოს ბიოგრაფიული რომანი, ქაუქცა ჩოლოყაშვილზე, სხვებზე... იმიტომ რომ, ეს არის ჩვენი გადარჩენა. და აი თვალსაზრისით, ამ დამიანებს, ამ მეცნიერებს ძალიან კარგად იცის, რა უნდა აკეთოს, და მადლობა ღმერთს, რომ მასთან დაწყოფელთა საქმე და სიტყვა, სიტყვა და საქმე. ჯერჯერობით ჯერია გვერად და გაუზნარავ პიროვნებად რჩები.

რუსუდან ნიშნიაძე:

— ამ თავის მონონების საშუალებას ვერაფერი გავუმეცხებდანი.

ის, რასაც შევია საქართველოს თავგადასავალი, არ ხდება მხოლოდ საქართველოში, ხდება ემიგრაციაშიც. ანუ საქართველოს სამანს იქით. მაგრამ ეს საქართველოს კულტურულია — ის დამიანები, რომლებიც ჩაენერნენ ამ თუ იმ ქვეყნის მეცნიერებაში, ამა თუ იმ ქვეყნის კულტურაში და ბოლოსდაბოლოს ამა თუ იმ ქვეყნის პარაფიქრალიც კი.

როსტომმა არაერთხელ ახსენა გიორგი მაჩაბელი, იგი გახლდათ ამერიკული პარფიუმერის მამა. ეს კი იყო ბრენ-ინგი, ისევე როგორც პარიზული სუნამოების ბრენდები.

ანდა აღექვანდნენ ქართველიშვილი, ამერიკული ავიაციის ფუფუნებელი... ანუ ეს ის სახელი და გვარები გახლდათ, რომელთაც შექმნეს ამა თუ იმ ქვეყანაში ძალიან სენარული რამ. ბატონი ზაზა ბრძანებდა ძალიან მნიშვნელოვან პროექტებზე. ძალიან ზუსტი მიმართება, მინდა დავეთანხმო. არის ნიგნები, რომლებიც მნიშვნელოვანია არა მხოლოდ ერის შემთხვევაში, არამედ ზოგადად, აზროვნების შემთხვევაშიც. ფრანგებს აქვთ არამეფულებრივი გამოთქმა: „ინტეგრალური ნაციონალიზმი“, რომელიც ძალიან ბევრ შესაძლებლობას განიცხვებს. შეინარჩუნო მენი ნაციონალიზმა და უფრო მკვეთრადაც, ვიდრე სიტყვა ეროვნულობა გულისხმობს, და იყოს ამ დღის ინტეგრალური. ანუ, ჩანერლი ამა თუ იმ ქვეყნის კულტურაში, მეცნიერებაში, ცხოვრებაში.

როცა ამგვარი ყაიდის ადამიანებზე იწერება, ერთი დიდი ღირსება როსტომის ნაშრომისა არის ისიც, როცა ეს ადამიანები არ არიან მითოლოგიზირებული.

ადრე, რამდენიმე წლის წინათ, ესენი იყვნენ მოლაღატეები, საშინელი, ვარჯიარი, სამშობლოს მტრები. ესდა ჩვენსავესა, რომ ღაბის ჩუქურმებით მოსლი, ძალიან იდეალურების დაემსგავსნენ. დამეთანხმებით, ისინი იყვნენ ჩვეულებრივი ადამიანები, არ გვიანა ჩვენი ისტორიის მითოლოგიზაცია. ჭკუნდათ ნაკლებ და მათ შეეძლოთ ღირსებაც. არ გვიანდა პოლარნაზაცია. როსტომის ღირსება სწორედ ის მეოცნა, რომ მას შეუძლია თავისი, უკვე ლიტერატურული პერსონაჟი (თავს უფლებას მივცემ და ასეც ვიტყვი), პაროდიებიცა შეამკოს და შედეგობის, მიხაკო ნერეთელს რომ სწავლავს. ეს ის მიხაკო ნერეთელია, რომელიც, როგორც კი გაიგებს, რომელიმე ქართველი მოკვდავ, დაადგება თავზე და სამხიან სულიათანას გავლობს გასვენების დღის ჩათვლით და ღამის უცნობი მიცვალებულის ქირისუფალიც კი ხდება. მიხაკო ნერეთელს შეუძლია არც ის დამალოს, რომ შეუძლია წყალტქემა ნავში ჩაჯდომის. იმ ნავში, რომელიც იარაღითაა დატვილი და საპარტივალისკენ მოცურავს. ესეც ძალიან ადამიანურია, და ისიც, ძალიან მნიშვნელოვანი ეპიზოდია, როდესაც მეტეფორადა თქმული, „პეტრეფორგიდან ფოსტით მოვიდა განათავისუფლების საბუთი“, მთლად ასე არ ყოფილა. ეს იყო სხვადასხვა ფაგონის, სხვადასხვა ადამიანის, სხვადასხვა სახელმწიფოში მოქმედი კომიტეტების შუამობის შედეგი. ყველა მეტეფორას სჭირდება გახსნა, ეგებს ეს იყო თვითორიული დესტი, რომელიც მანცადაამინი, ყველა შემთხვევაში პირდაპირ არ უნდა გაგვიართ?!

და რომ არ გამოგრაქლდეს სიტყვა, აი ის გვარები, რომლებიც აქ იყო დასახლებული: გრიგორ რომაქიძე, ილია ჭავჭავაძე, არჩილ ჯორჯაძე, გიორგი დეკანოზიშვილი, კარლ მერქეზიშვილი, გიორგი მაჩაბელი... კიდევ ერთი ეპიზოდია მნიშვნელოვანი კაცი — არა მხოლოდ პატრიოტი, არამედ სახიერი ფიგურა ზოგადად ქართულ კულტურაში: კაცი, რომელსაც აღექვანდნენ მანველიშვილი პეკია. კაცი, რომელიც ერთ დღეს დაეფლება „თავისუფალი მიხის“ რედაქციამ და იტყვის, რომ საქართველოში გამოჩნდა მეორე პასტერნაკი — ოთარ ჩხეიძე. სრულიად არ იყო შემთხვევითი, როცა მე როსტომს ვთხოვე, დაწერე მიხაკო ნერეთელზე-მეთქი.

ყველა ნიგნ ზუსტად თავისი ავტორის მხავგაცია. მე ვფიქრობდი, მიხაკო ნერეთელზე ძალიან ღირსეულ ნიგნს სწორედ როსტომ ჩხეიძე დაწერდა და ძალიან მიხარია რომ ეს აღსრულდა.

ცალა კარგელაშვილი:

— ნიმი ძვირფასო როსტომ, ალტატივული ვარ შენი მოხსენიანი. გილოცავ ახალი ნიგნის უკვე ჩაწვებას.

ბოლოვარული რომანები რომ ადვილი სანერი არ არის და უზარმაზარ პრემიას მოითხოვს, ეს ყველამ ვიცით, მაგრამ როსტომმა აქვს საოცარი ნიჭი ასეთ სირთულეთა დაძლევისა, და კიდევ საოცარი მეხსიერება... ახლაც ზეპირად ლაპარაკობდა და ჩვენ ყველა სულგანაბრული ფუსუნდით. ეს არის უზარმაზარი ცოდნა, დაგროვილი ისე, რომ მას არ სჭირდება ქალაქებში ჩაწვება. ციკერონს აქვს ასეთი გამოთქმა: დეუფულე სავანს, სიტყვები თავის მხავგენო. როსტომს რამდენსაც ვუსმენ, ისე დაუფლებული ყველა ამ საკითხის, რომ თავისთავად მოდიან სიტყვები.

ჩემთვის განსაკუთრებით მნიშვნელოვანი იყო ეს, იმიტომ, რომ მიხაკო ნერეთელს მიმართ მე მაინც განსაკუთრებული დამოკიდებულება მაქვს. ცნობილი აღმოსავლეთმცოდნეები, გიორგი ნერეთელის ბიძა იყო. გამოსაცემად მომზადდა „ეფესისკუანისის“ ტექსტი, რომელიც საკმაოდ საფუძვლად გვყავს შესწავლილი. იგი ძალიან დიდი პირივნება იყო, არამარტო როგორც პოლიტიკოსი, არამედ როგორც მეცნიერი.

აქ ანარქიზმზე იყო ლაპარაკი და მინდა ერთი რამ დაეუმარტო, როგორც ბატონმა ზაზამ ბრძანა, ანარქიზმის ხსენება ყოველთვის ისევე შემფიქრებას. სხვათაშორის, ფილმებში რა ვულგარული გაგებაა ანარქიზმის; ეს ვიცით, მაგრამ ერთი რამ მინდა მოვასხროთ: მასე ვებრე ყველას მოგახსენებამ, XX საუკუნის უდიდესი სოციოლოგი, და ასეთივე დიდი იურისტი იყო XX საუკუნის მეორე გერმანელი — კარლ შმიდტი, რომელიც ერთ დროს ითვლებოდა პიტლერის პირად იურისტად. უდიდესი მეცნიერი, პოლიტიკოსი და პოლიზოგენი, ოღონდ თეორეტიკოსი, არა პრაქტიკოსი. პოლიტიკური იდეოლოგიის შემქმნელი. მისი ნაშრომიბი აკრძალული იყო და ახლა გამოჩნდა... ტრავალიკული ბედის პიროვნება და სწორედ მასთან ვნახე ყველაზე ზუსტი განმარტება ანარქიზმისა.

ანარქიზმი ყველა იმ ნყობილებისგან შორისაა, რომელიც არსებობს, ეს იწებდა მონაბეზობლივობით, ფეიდალიზმით, ბურჟუაზიული, სოციალისტური თუ კაპიტალისტური — ანარქიზმი დგას გვერდზე. საქმე ისაა, რომ ანარქისტული სახელმწიფო ჯერ არავის შეუქმნია, ყველა სახელმწიფო — კარლ შმიდტის მიხედვით — ემყარება ადამიანის ბუნების ცოდვიანობას, მოსაზრებას, რომ ადამიანი არის ბუნებით ნაკლოვანი და მას სჭირდება რეპრესიული სახელმწიფო, რომელიც ამ უარყოფით თვისებებს დაფარავს. ანარქიზმი არის ერთადერთი მიმდინარეობა თურუნ, რომელიც ემყარება დებულებას, რომ ადამიანი თავისი არსებით კეთილია და ამიტომ მას სჭირდება სახელმწიფო. მიხაკო ნერეთელის პუმანისტური ბუნება ჩანს აქაც, სწორედ ანარქიზმს რომ დაუჭირა მხარი.

როსტომი არის პატრიოტი, რომელიც თავისი ხალხისთვის აკეთებს ყველაფერს, აკეთებს მთელი ძალ-ღონით და ამ შესაძინაობა, ნიჭიერად დაწერდა ბიოგრაფიული რომანებითაც... ვამადლობთ.

ღიანა ანფიმიადი

„სარჩევობანას“ თავაზი

შე ვარ დალილა დედამინიდან,
თქვენ ვინ ბრძანდებით?
დალილა ბუფიანიძე

რისგან შედგება ნებისმიერი პოეტური კრებული? ერთი შეხედვით სულელური კითხვაა, მაგრამ რადგან გამოჩნდა, მასაც აქვს არსებობის უფლება, ისევე, როგორც არასასურველ ზაფხუს ანდა ამა თუ იმ სიტუაციისათვის შეუფერებელ შეგრძნებას.

კითხვა გაჩნდა, შესაბამისად, მასზე პასუხის გაცემაც უნდა ვცადო:

— პოეზიის კრებული შედგება — გარეკანის, პირველი სატიტულო გვერდის, რაიმე სახის რეცენზიის ან შესავლის, ლექსების, ლექსების სათაურებისა და სარჩევისაგან. ასეთი იქნება ზოგადი დეფინიცია პოეზიის კრებულისა, როგორც წინისა, ზოგადი მატერიალი, არსისა...

ნებისმიერი წიგნი გავიღებთ მეტია, ვიდრე ამ ზოგადი დეფინიციით შეიძლება წარმოვიდგინოთ, ამაში დასარწმუნებლად კი ერთი პატარა ექსპერიმენტის ჩატარება გადავწყვიტო.

ექსპერიმენტის არსი ისაა, რომ სარჩევის მიხედვით ვინისწინარმეტყველო წიგნი, სარჩევის ჩონჩხს წარმოსახვითი ზოცი შევასხა, თავის ქალა წარმოსახვითი თავაზით შევლესო და მერე ვნახო, რამდენად ჰგავს ალექსანდრე მაკაფონელის ჩემ მიერ აღდგენილი პროფილი სინამდვილეში დიდი მხედართმთავრის სახეს.

ყოველთვის ძალიან მიყვარდა წიგნების სარჩევები, განსაკუთრებით ლექსების წიგნების.

ახლაც კარგად მახსოვს, გალაკტიონ ტაბიძის მომცრო, შავედანი კრებული, ყვითელი ფურცლებითა და რამდენიმეგვერდიანი სარჩევით. როდესაც კითხვა თავიდან დავიწყე, ლექსებს სათაურების მიხედვით ვკითხულობდი, უფრო ლამაზ და ჟღერად სათაურებს ვარჩევდი, მერე თანდათან მხოლიანდ ნაყოფიერ და ჩემი საყვარელი ლექსების სათაურთა გასწვრივ, სარჩევში ფრჩხილით გაკეთებული მონიშვნებიც გაჩნდა.

გალაკტიონ ტაბიძის კრებულის სარჩევიც ზუსტად ისეთი მუსიკალური და ფერადი იყო, როგორც თვითონ მხოლიანი კრებული. ჩემი ბავშვობისდროინდელი თავაზი — „სარჩევობანა“ მაშინ გამახსენდა, როცა ხელში დალილა ბუფიანიძის ლექსების ახალი კრებული „ფიქრდიდიობა“ ჩამივარდა. ვიფიქრე, ნეტავ თუ გვახდებდა წიგნის სარჩევი წიგნსა და ავტორზე თუნდაც მცირე ინფორმაციის მოსაპოვებლად-მეთქი და ზემოთ ნახსენები ექსპერიმენტის ჩატარებაც გადაწყვიტე. სანამ სარჩევზე ვგადავალ, რამდენიმე სიტყვას წიგნის ყდასა და სათაურზეც ვიტყვი,

ჩვენ ხომ შევთანხმდით, რომ ეს მნიშვნელოვანი აღსანიშნავი წიგნისა. დალილა ბუფიანიძის ახალ წიგნს „ფიქრდიდიობა“ პქვია (გამომცემლობა „სიესტა“, 2008 წ.).

ყდა მოცისფრო-მოლურჯოა, ღია ცისფერი შრიფტით ავტორის, ხოლო თეთრი, უფრო მოზრდილი ასოებით წიგნის სათაური ანერია. ფერთა სიმბოლიკაზე აღარ ვილაპარაკებ, უკვე ისედაც ცხადია „ცისა ფერი, ლურჯია ფერი“... ყდაზე წყლის წვეთებია, წყლისავე გამჭვირვალე ძაფზე აცემული, ეს წვეთები შეიძლება მძივის ასოციაციასაც იძლეოდეს, თუმცა მათ სრულყოფილ სიმრგვალებს პლანეტების ფორმებთანაც მივყავართ, რადაცნაირი წყლის პლანეტების სისტემა გამოდის (დინაიზის ავტორი — გენაცა მახათაძე). წიგნის სათაური ამგვარი წყლის წვეთების სიმრავლეზე, წყალდიდობაზე, შესაბამისად ფიქრდიდიობაზე მივითითებ. წყალი — აი, ყდის მთავარი აღნიშვნეული, რაც წინასწარ განვცანყობს, რომ კრებული გამჭვირვალე, გულახდილი, სხადა და უბრალო ლექსებით უნდა იყოს შედგენილი. ვნახოთ.

ახლა ჩემს ექსპერიმენტს დავებრუნდეთ. მაშ ასე, წიგნის კითხვას ვინცებ სარჩევით! (ინტერესის გასაძლიერებლად, თუ ექსპერიმენტში მკითხველის უკეთ ჩართვის მიზნით, იმასაც ვიტყვი, რომ ჯერ არ ნაშეკითხავს ეს წიგნი და ამ მცირე სტატის ნერიისას ვკითხულობ, ანუ შეგრძნებები სრულიად ბუნებრივი და სპონტანური უნდა იყოს).

აი სარჩევიც:

ქურაში	3
პაპაროტი	4
*** (უკაობად არ ვარ მიშველი).....	5
ოჯახი	6
შინ	7
ზაფრანა	8
*** (სწორედ მაშინ განვიმდა, როცა არ ვყოფიდი)	9
პომეროსი	10
სარკეში	11
გალაკტიონს	12
*** (სარჩევს მთავარე)	13
გასაღები	14
ზამთარი	15
დაღლა	16
გაზაფხული	17
უფალს	18
ცრემლები	19
კერა	20
აპოკალიფსი	21
*** (როცა აღარ იქნება დედამინა მარჩენალი).....	22
მთვრალი მთვარი	23
*** (მონყენილი ვზივარ).....	24
*** (შე უკვე გვივარა სასწაულები).....	25
პური	26
კეისარი	27
ჩემი მობოლური	28
ხალხურ კილოზე	29
*** (შე ღარიბი ვარ, როგორც იების გამყიდველი).....	30
*** (სულ ცხელ ჩაიში ჩადგებული კნინტავით).....	31

ეს სარჩევის ერთი, პირველი გვერდია, დანარჩენებს არ გაჩვენებთ, უბრალოდ მოგაყვებით, რომ აქ არის „აყარაგებუ-ლი დედამიწა“, „ფიქრებს ესხლავ ვენახით“, „სახლის დალა-გება“, „ბის მოჭრა“, „ლექვის დანერას სულ ერთი ნუთი“, „ჭრელი წყალი“, „მზე იჩხვლებტება ზღარიშვით“, „ლთისმ-შობლის მონოლოგი“, „მე ვარ ქაღალდის დედა ჩიტა“, „ფრთე-ბი“, „ტრანზისტორი“, „სარკეში“, „საუბარი უცხოპლანეტელ-თან“ და კიდევ მრავალი ლექსის სათაურ...

რა დასკვნები შემიძლია გამოვიტანო მათგან? პირველ რიგში, უნდა აღვნიშნო, რომ სათაურებიც ისეთი გამაჭ-ვირვალე და უბრალოა, როგორც ყდაზე გამოსახული წყლის ნეეთები. გარკვეულწილად გარეკანის ფერის და-ნიშნულბასაც ადვილად გავშიფრავ, რომანტიკოსები-სათვის სიმბოლური ფერი ზემოთჩამოთვლილ სათაურებ-ში ბევრგან და ბევრჯერ ირეკლება.

გავიგებ, რომ ნიგში პოეტურ და ირეალურ სამყაროს სრულიად ყოფითი და ყოველდღიური ენაცვლება, რომ ავტო-რის ის ქალი, ვინც ზოგჯერ სარკეში უღურებს თავის თავს, სახ-ლის და შესაბამისად საკუთარი თავის დაღვებას (ცდილობს, ხანდახან კი სიტყვებითაც ჯადოქრობს და სრულიადაც არ სჭირდება სინათლის წელწანადები ულანცეტიბის სისტემასთან მისაახლოებლად, ხან ძალიან ჩვეულებრივია, ხანაც სრული-ად მოულოდნელი, ხან ლევისმშობელთან ერთად იცის დას-ტორის, ხანაც პირადი ნეეთები არ ეშორილებიან, ხან „ქაღალ-დის დედა ჩიტა“, ხან კი სრულიად რეალური ფრთები აქვს...

კიდევ ის, რომ გათვაცვებული და გაათმავებული მგრძობილობა აქვს, მისთვის „მზე იჩხვლებტება ზღარიშ-ვით“, მზე ჩადის მის თვალებში, და ზოგჯერ „ამოყირავე-ბული დედამიწაც“ ისეთი ავადმყოფობაა, როგორც შაკი-კი... რომ ავტორისთვის ყველაფერი ლექსის თემაა, ყველა ნივთი, ყველა შეგრძნება, ყველა არსება, ყველა მატერია თუ სუბსტანცია, საკუთარი მობილურიდან დანწყებული უცხოპლანეტელი მოსაუბრით დამთავრებულნი...

თუმცა სათაურები ვერ მიმანიშნებენ, რომ ნიგში ასეთ ფრანებს შევხვდები:

**ჩემს ოთახში მუსიკაა ჰაერზე მეტი
და მუსიკის მდგმური ვარ
და მხოურვალე ვენაფები მუსიკას
(„პაეარობი“)**

(ზშირად როგორი გადამწყვეტია ერთი ბრუნვის ნიშანი, იმ ცოტატაში რომ ყოფილიყო „მხოურვალე ვენაფები“, სრულიად ჩვეულებრივ სიტყვებს მივიღებდიო, მაგრამ არის „მხოურვალე ვენაფები“ და მგრძობილობა უმაღლეს რანგშია აყვანილი).

**ზაფრანისფერი ბგერები ლავდებაან
ჩემი მარტობის სიმღერაში,
და რომ მარტობას მგვერიო,
ჩემს დასთან ნავალ,
სადაც ორი ბავში მელობები –
სიმღერის ორი ნაწყვეტი.**

(„ზაფრანა“)

**ცხოვრება ზღვის ნეეთებია,
განა ცრემლები,
სახეზე რომ იისრულად გამომყარა
(„ცრემლები“)**

ან ასეთი ყველასათვის გასაგებო შეგრძნებები:

**„მე უკვე მეჯრა სასნაულების,
რადგან ორი კვირა ვიცხოვრე ნელისაგან
ნასესხები თხოუმეტი ლარით“.**

**„ქარს რომ გამოვალე, ზამთრით დამშოთხალი ვარები
ბელურგების მიფრინავდა ჩემი ოთახისკენ“.**

**„და დგას ქალი სახლში, როგორც ზმნა ნინადედაში,
როგორც ბგერა – მუსიკაში“.**

„იმ ასაკში ხარ, როცა ქმარი ძმასავით უყვართ“...

და უცებ ასეთი უჩვეულო:

**მე, სამი თვლის და სამი ხელის მქონებელი
უხელოდ და უთვლოდ ვდგავარ
ორთვლიანთა, ორხელიანთა დედამიწაზე
(„სალავდორ დალის ალბომის
პირველად ნაბის მიღვე“)**

ან კიდევ:

**სასტუმრო ოთახში ყავისფერ ოთხ თათზე
მაგიდა ამოიხარდა, როგორც გაჩრეხული კუ
და ზურგი მკვეთვირა თვინიერად, რომ დაადგათ
მასზე საფერფლე და
მეღურავ ყავით სავსე ზედაფი.**

(„სასტუმრო ოთახში“)

**როცა შაკიკის ფანგისფერი საცეცები
თავზე დიადემასავით შემომხევეყიან
და ბრონეულს ყვავილებივით გაიშლებაან.**

(„შაკიკი“)

და ერთიც:

**მე ვერ გავხდი ოჯახის დედაბოძი,
მე ვარ ალვის ხე, რომეძვალა ჭერი ანაფრის
და მისისფერის ზეცისაკენ
შეუზღუდავი თავისუფლებით.**

(„ალვის ხე“)

ახლა კი ერთი აღიარების დრო დადგა – თამაში თუ ექ-სპერიმენტი, რომელიც მოვგონე, მხოლოდ იმ მიზანს ემ-სახურებოდა, რომ თქვენთვის ამ ნიგის კარი გამეღო, ეს ნიგნი ნამეკითხებინა, რადგან ყდას, სარჩევს, შესავალსა თუ ეპიგრაფს ნიგნის შესახებ ბევრი არაფრის თქმა შეუძ-ლია, ნიგნი აუცილებლად მთლიანად უნდა ნაიკითხო და რა მნიშვნელობა აქვს, სახლს კარი რომელ მხარეს აქვს, მთავარია, რომ აქვს და მიხი საშუალებები სახლის ნოტიო, მშვიდ და წყლის ნეეთივით გამჭვირვალე სივრცეში შეღ-ნევა შეიძლებაო.

სწორედ ასეთია დალილა ბედანიანის ლექსების ნიგ-ნის „ფიქრადიდობა“ პოეტური სივრცე.

ნანა ტრაპაიძე

ზრახმენტები დაუნერალი ნიგნიდან

ცხოვრება ბრძოლაა არა უბრალოდ ბედნიერებისათვის, არამედ ბრძოლა ბედნიერების უფლებისათვის:

მინაწერი:

არსებობს რაღაც დაუნერელი კანონი, უთქმელი მოთხოვნა, საიდანაც ხდება ადამიანთა ბედნიერების საზოგადოებრივი „დეგიტმაცია“!

და რას მოითხოვს ეს კანონი ადამიანისაგან? — კაცმა რომ თქვას, ცუდს არაფერს, და საკმარის ბანალურს — შრომის! ამდენად, ბედნიერება მათი ხედურია, ვინც შრომითადანბრძოლით მოიპოვებს მას.

4 თებერვალი, 2008 წელი

სხუელის ჩაბრუნის ძალა ამომგდები ძალის პირდაპირპროპორციულია და სხუელის მასის ტოლი — ამობოს არქიმედე. ფიზიკის ეს კანონი აბსოლუტური ქეშმარიტებით გამოხატავს სულია და ცხოვრების ურთითერთმედების შინაგან კანონსა და თვით ამ პლპორენის ექსისტენციული მათემატიკას.

4 თებერვალი, 2008 წელი

ნამდვილი რწმენა ალბათ ის არის, როცა საკუთარ ნებას სრულიად ცნობიერად უპორჩილდ ღმერთის ნებას.

მორჩილების წმინდა რელიგიური არსი ალბათ ამგვარ თვითდამოკიდებულებაში ძეცხ.

—და ერთადერთი, რაც შეგადინა ღმერთის ასეთ დროს შესხხოვო, არის:

„უფალო, მიხსენ, მაგრამ არა ისა, როგორც მე მსურს, არამედ ისე, როგორც შენ გსურს“

25 ნოემბერი, 2007 წელი

ყოველი ადამიანი საკუთარი იდენტობის, მსგავსების მადიებელია.

კითხვა — „ვიან ვერ“ ალბათ ყველაზე ფატალური შეკითხვაა, რომელიც კი ადამიანს საკუთარი თავის წინაშე დაუსვამს.

თუ ვაქცეს ნიჟოე იპოვი საკუთარი ქეშმარიტი იდენტობა, საკუთარი მსგავსება ღვთისა, „მიატოვე დედაი შენი, მამაი შენი და შეუდეტი ღმერთს“, ანუ ექმენ პატრონად საკუთარ თავს.

და ვინც ეძებს სიყვარულს კაცთა შორის, ის ეძებს ღმერთსაც, რადგან ვერ არსად თქმულა ღმერთის სიყვარული თვინერ ადამიანის სიყვარულსა.

ღმერთის სიყვარულის ძიება საკუთარი იდენტობის ძიებით, საკუთარ თვითან დიალოგით იწყება, ამ გზის გავლის გარეშე ყველა შედეგი მოჩვენებითია, ფუცე და წარმავალი.

და სიყვარულმა, როგორც ღმერთმა, როგორც შემოქმედმა ძალად თუ არარა სამყაროდ გარდაქმნა, მასვე შეუძლია ადამიანის სულიერ ასტრალიში ქაოსი კონსტაბად გადააქციოს,

დასასრული. იხ. „ჩვენი მწერლობა“, №25

ანუ მონანსრიგოს მისი სულიერი მოძრაობანი და ადადენის იგი საკუთარი სულიერი არაობისაგან.

20 მარტი, 2008 წელი

ბედნიერებისა და სიცოცხლის შეგრძნებათა ქეშმარიტება ანშიყო დროს არ იცნობს და მას მუდამ წარსულში არ მომავლში გადაყვავართ.

ამდენად ჩვენი მხოლოდ ის, რასაც ვეარგავთ, ან რაც უნდა შევიძინოთ.

ამ ლოგიკით იმ ქონას, რომელსაც არ ვრწმობ, ჯობია ის არქონა, რომელსაც ვრწმობ, — ჩვენი ინდივიდუალბას ზომ ჩვენი შეგრძნებანი ქმნიან და არა ჩვენი „ქონებანი“.

24 მარტი, 2008 წელი

ცხოვრება მშობიარობის ტკივილებს ჰგავს: ხან უსაშველო შემოტევაა ნელში, ხან ტკივილის ყრუ ნეტარება.

ტკივილი დედაა ქეშმარიტებისა.

შენი სამყარო, შენი ქეშმარიტება შენშია, როგორც ნაყოფი, რომელიც უნდა იშვას და დაბადების მოლოდინშია.

ტკივილი საკუთარი სულიერი თუ ფიზიკური ნაყოფის (თუ ნაყოფიერების) შეგრძნებაა, რომელსაც მაშინ განიცდი, როცა ნაყოფისაგან თავისუფლდები და ცარიელდები.

ის, რაც შენგან იბადება, შენ აღარ გვეუფენის და მას დამოუკიდებელი, თავისუფალი მყოფობა აქვს.

28 მარტი, 2008 წელი

ცხოვრება თავისი რიტმითა და ცვალებადობით კარდიოგრაფსა ჰგავს, რომელიც ოცნება მტანილურობაზე სწორი ხაზის მოპაკვირებულ ძალასა და რისკის ატარებს.

29 მარტი, 2008 წელი

ენობრივი ნორმები, ფსიქოლოგიური და სოციალური კონტესტები ტექსტებს ავტორისაგან სრულიად გაუთვალისწინებულ მნიშვნელობებს სძენენ.

ტექსტი და ავტორი ორი სრულიად დამოუკიდებელი ცოცხალი ფენომენებია, რომლებიც კონტესტთა ცვალებადობასა და სიჭრელეში ვერსაუფავს აიხსნებიან ერთმანეთისაგან, ან აიხსნებიან ნებისმიერგვარად.

გაგების დემოკრატიკა კი „უზენაესი რამაა“ (?), რომელიც ვერ ვგუება ავტორთა ძალაუფლებას.

21 აპრილი, 2008 წელი

თავისუფლების წყურვილი შეიძლება მეამბოხე იყოს, მაგრამ თვითონ თავისუფლება უცნაურად მოკრძალებული და შეუმწმენელი მგონია თავის გამოხატვაში.

22 აპრილი, 2008 წელი

თუ სურვილთა ასრულება გინდა, ვერ გაკვირვება უნდა ისნალო (ჩვენ ზომ მუდამ ის გვემართება, რაც გულბრვილილოდ გვაკვირვებდა ხოლმე).

6 მაისი, 2008 წელი

— ...იგი ისე გაძვრა საკუთარ ბიოგრაფიაში, რომ ბენეციკ არ ჩამოვარდნიდა და ფრჩხილიც არ მოსტებდა.

— ცხოვრება ოსტატობაა და მართონი, რომელშიც იგებს ის, ვინც მეტს ვარჯიშობს.

6 მაისი, 2008 წელი

ჩვენ ვეარგავთ (ან არ გვეძლევა) სწორედ იმას, რაც ჩვენი მოქმედების მიზანი იყო.

აღბათ, ღმერთს ეს მიზნები ეყვარება, რადგან მიზნებს გამოყოფა ერთ საკუთარი სულიერი გამოქვაბულებიდან, რომელიც უბრალოა, მშვიდი და ხასკე.

და მერე, როცა ევარგავით ან ვერ ეღობებ, რაც გვინდოდა, კულამოძუბუნლნი ჩვენსავე გამოქვაბულებს ეუბრუნდებით და თუ ვერაბით, რომ თურმე ღმერთს გადავებამთ თავზე, როცა ვერ ვხვდებით ან არ გვეჯერებოდა ღვთის სიტყვა: „...ნუ ზრუნავთ თქვენი სულისათვის — რა ჭამათ, ნურც თქვენი სხეულისათვის — რით შეიმოსოთ.

ვინაიდან სული საზრდოზე მეტია და სხეული სამოსელზე. დააკვირდით ყორნებს: ისინი არც თესავენ, არც მკიან, არც ბეღელი აქვთ და არც სანყობი, და ღმერთი არჩენს მათ. თქვენ კი რამდენად სჯობობათ ფრინველებს?

რომელ თქვენგანს შეუძლია ზრუნვით თავის სიმაღლეს წყნათა შემატოს?

ჰოდა, თუ უმცირესიც არ შეგიძლიათ, სხვაზე რაღას ზრუნავთ?

შეხედეთ შრომანებს, როგორ იზრდებიან: არც შრომობენ, არ ართავენ. მაგრამ გვეხდებით თქვენ, რომ სოლომონიც კი მთელი თავისი დიდებით, არ შემოსილა ისე, როგორც ერთი ამათაგანი.

თუკი ველის ბალახს, რომელიც დღეს არის, ხვალ კი თონემს ჩაიყრება, ღმერთი ამგვარად მოსაგეს, თქვენ უფრო მეტად არ შეგმობათ, მცირედ მორწმუნენა?

ბედნიერია ჩიტა, რომელმაც არ იცის, რა მღერის მასში. 12 მაისი, 2008 წელი

ცხოვრებას, რომელსაც ჩვენ ტანსაცმელით ვირგებთ, ორი მხარე აქვს: ზედა-პირი — გამარჯვება და ქვედა-პირი (სარჩული) — დამარცხება (ეს ალბათ ყველაზე კლასიკური დიხანია ცხოვრების მოდელირების სფეროში).

უსაჩრდლო ტანსაცმელი ცვიია და შიგ ეჭვის ქარები დაუკითხავად აღწებს.

ასე რომ, საკუთარი დამარცხებები შიგნიდან გიცავს, რომ არ გაიციოდე და გამარჯვების „ზედა-პირი“ თავმოწონედ და ჯანმრთელად ატარო...

12 მაისი, 2008 წელი

დაკონსერვებული გრძნობები და სურვილები ბოტულიზმის რისკს ატარებენ.

23 მაისი, 2008 წელი

არ არსებობს არავითარი ანმყო და მომავალი, არსებობს მხოლოდ წარსული, რომელიც წინ არის.

უფრო ზუსტად: წარსულს ორი დრო აქვს: ნამყო-წარსული და ნამყო-მომავალი, იგივე ნამყო-შესაძლებლობა.

ნამყო-წარსულის, როგორც ისტორიის (თავგადასაბულის) შეწყვეტის გაგება უძველეს მითებსა და ზღაპრებში ასეა მისი ტოფიცირებული: უკან აღარ მოიხედო, თორემ გაქვადებები! ეს მაგიური სიტყვები, რომლითაც გვირს აფრთხილებენ, ერთსა და იმავე დროს ნიშნავს წარსულს, როგორც პერსპექტივაში ცხოვრების გამდაუვალებლს და ამასთან უკან მოხედვის, ანუ ნოსტალგიის ბოროტებასაც.

იმისათვის, რომ წარსული დამთავრდეს, ისტორია უნდა შეწყდეს, ანუ უკან მოიხედო და გაქვადე!

მინანქრო

ცხოვრება ქვაბოებულ ადამიანთა არჩვეულფორმე გამოფენაა, ცოცხალთა უცნაური სასაფლაო. დამორიალბომ ამ ცოცხალ გვაბათ შორის და საკუთარი თვლით ხედავ და ხედვით, თუ რატომ არ უნდა მოიხედო უკან.

24 მაისი, 2008 წელი

- ჩვე: ელვადით, რათა დაემშვიდეთ...
- ვტირით, რათა ვიცინოთ...
- ვანგრევთ, რათა ვაშენოთ...
- ვკარგავთ, რათა ვიპოვოთ...
- ვოცნებობთ, რათა ვივცხოვროთ...
- ვცოვადეთ, რათა განვიმწინდოთ...
- ვმობრბობთ, რათა ვაგაგრძელოთ...
- ვკვდებით, რათა აღვადგეთ...
- და პირიქით.

დაბადება ტკივილია და ტირილი, ცხოვრება კი სიცილი, რომელიც უნდა ისინავლო.

14 ივნისი, 2008 წელი

თქმა გვათავისუფლებს შეგრძნებათა ჯადოსნაგან. 26 მაისი, 2008 წელი

იმას, რასაც რელიგიის ენაზე საყვარულს ეძახიან, მეცნიერების ენაზე წესრიგი ჰქვია.

ჭეშმარიტება ენის მიღმაა. ენის ჭეშმარიტება სხვაა, სულის ჭეშმარიტება სხვა;

აზროვნების სიგრძე მათ შორის გადის და არა მათზე.

თუმცა ენასაც აქვს თავისი სული, თავისი ჭეშმარიტება და წესრიგი, ანუ გრამატიკა.

წესრიგ არის სიმშვიდე, თანმიმდევრობა, შეთანხმება და ზავი, რომელიც მთავარია „მე“.

სიყვარული — მულეღარება, წყვეტა, ძიება, ბრძოლა და გმირობა, რომელიც მთავარია „იგი“.

გმირობის ესთეტიკა რაინდთა აჩრდილებს გაჰყვია.

და დეგრძით ცივი წესრიგის ამარა, გათავისუფლებულნი ყოველგვარი მოლოდინლობისაგან, რომელიც ყველაფერი და ზღვეულია და დამატებული თანმიმდევრობისა და წესრიგის კანონებით და მთლიანად დაცლილი რისკის მშვენიერებისაგან.

სიყვარული რისკია და ამასთან უმაღლესი გრამატიკაც სულისაა.

და ჩვენი სულიც ისევე სასება გრამატიკული შეცდომებით, როგორც ჩვენი ენა...

14 ივნისი, 2008 წელი

მარტობაა, როგორც ღრმად ინტიმური სულიერი მდგომარეობა, ნიშნავს შინაგან და გარეგან სამყაროებს შორის ვერბალური კავშირის წყვეტას, ენისა და ფორმების უსუსურობას, მათ უადგილობას, უზერულობასა და ელვარულობასაც კი; როცა ყველაფერი ხდება შიგნით და არაფერი გარეთ...

და სამყარო დუმლით გამოუღდება, რომელიც შეინან დაუკითხავად სულადაც გართ გამოიპარა...

სანამ დუმლი შენშია, იგი კომუნუკაციის ემსახურება კიდევ: მშშდევა, როცა პროპორციები იცვლება და თვითონვე აღმოჩნდება მასში (როგორც ელკოკინა ნიქარში), იგი ამ ღირსებას კარგავს:

დუმილი ეს არის გაუცხოების მანძილი შენსა და სამყაროს შორის.

ამასთან სულიერი სახლიც, ჩვენი უჩინარი ნივარა, რომელსაც ზურგით დავატარებთ...

28 ივნისი, 2008 წელი

სიტყვები გრძნობის უნავაა, რომელიც მას გარედან ჭამს. თუმცა ძვირფას ლითონებს ჭანგი არ ედება...

21 ივლისი, 2008 წელი

ჭეშმარიტება იდენტობის მანძილია სადგენება და მათ შეესაბამება წარმოდგენების შორის.

ყველა მანძილი, მოძრაობის შინაგანი კანონებიდან გამომდინარე და სადგენება და მათ შესახებ ჩვენს წარმოდგენებს შორის არსებული სპეციფიკის, ხანიერებისა და თანაზომიერების გათვალისწინებით, ფარდობითია და პრობითი. ამდენად, ჭეშმარიტებაც ფარდობითია და პრობითი.

21 ივლისი, 2008 წელი

მსგავსება უმალ განსხვავებაზე მეტყველებს.

3 აგვისტო, 2008 წელი

გამოთქმის, გამოხატვის დიალექტიკა ასეთია: ჯერ აზრი ბატონობს სიტყვაზე, შემდეგ — სიტყვა აზრზე.

მეორე ზათი დროც დგება, მაგრამ ყოველი ზავი, ყველაზე ხანგრძლივიც კი, დროებითია, ომი კი — მარადიული.

— და თუ ომი გათავდა?

— მაშინ მშვიდობის გემბინოდეთ, ხალხო...

2 აგვისტო, 2008 წელი

ურთიერთობა პოეზიის ფორმაა, დასრულებული ლირებულებითი მთლიანობა, პოეტის ყველა ნების განსაზღვრული. მისი უპრობატესობა ის არის, რომ იგი რეალურია, ლაივში ხდება.

აკეთი მალალი ზარისხის ლაივ-პოეზია სხვა ენობრივი სივრცეა, კომუნიკაციის სხვა ხარისხი.

სადაც ფორმაა, ე.ი. იქ სისრულეა და სისავსე, სადაც ფორმა არ არის, იქ ყველაფერი საეჭვოა, ალბათ (?).

შესაძლოა ეს თავისებური თამაში და გართობა იყოს, მაგრამ ეს უსჯვე გამოვლენის არსებობა და სადაც რისკის ამბავიც. პოეზიაში ხომ გემოვნება და რისკია მთავარი.

მინანარი:

კეთილი ნებით, მოთმინებით, კომპრომისით ყველაფერს შეიძლება მიღწილი ადამიანთან, მაგრამ ენობრივი სივრცეების ხელგონური დაახლოება უნაყოფოა და შეუძლებელი. ისინი ან ემთხვევა ერთმანეთს, ან — არა.

ეს „ენა“ ზუსტად ისევე ანგრევს, როგორც ამწეებს (ან ზოგან ანგრევს, ზოგან ამწეებს).

„უცხო ენების“ ცოდნა საერთოდ ვარგია, მით უფრო, რამდენი ენაც იცი, იმდენი კაცია ხარ(ო)?

მაგრამ ღირს კი ღამის ექვსი მილიარდი ენის ცოდნა? იქნებ სჯობდეს ერთი ცოდნა, რომელსაც ყველა გაიგებს?

ასეთი ენა დუმილია და შემოქმედება.

27 აგვისტო, 2008 წელი

ორიგინალობის კრიზისი მოქმედებისა და შემოქმედების ყველა დონეზე, კომუნიკაციისა და კულტურის ყველა სფეროში — აი, რეალური პრობლემა.

ორიგინალობის კრიზისი ესთეტიკური კონტექსტით გემოვნების კრიზისს ნიშნავს, ეთიკური კონტექსტით — სიმართლის კრიზისს.

სამყაროც ხან ერთი ფეხით კოჭლობს, ხან მეორეთი და, ვიდრე ინვალისიტილში ეტლიმ აღმოჩნდება, ორიგინალობის ძალაუფლება უნდა აღსდგეს, უარი ეთქვას ყოველგვარ უპიროვნო ბაძვასა და სიმუღაცისა.

მაგრამ მავანი იტყვის: განა ნებისმიერი ასლი თვითონ ორიგინალს არ ამკვიდრებს ცნობიერებაში? განა ყოველი ასლი ორიგინალისაგან არ მიემართება, ორიგინალის ლირებულებითი იდენტობისაკენ არ მიილტვის? მამ რა არის ამასი ცუდი? — ზოგი ქმნის და ზოგი იმეორებს, განა გამეორება ცოდნის დედა არ არის?

იქნებ ასეცაა, მაგრამ ერთი სხვაობაა აქ: ორიგინალში ღვთის ხელია მხოლოდ, ასლი — ადამიანისა, ორიგინალი — შემოქმედება, ასლი — ტექნიკა, და ქვეც არაფერი, რომ არა ერთი ამბიცია ადამიანისა, რომელსაც სასწაულის ამბიციათა დავაქმედვით.

და როცა ამ ამბიციით აუღისინი, ჩვენს ფუნდამენტურ რწმენებს რისკის ქვეშ ვაყენებთ, მაშინლა გვახსენდება, რომ სასწაულებს მხოლოდ ღმერთი ახდენს.

საბოლოოდ, სიყვარულის კრიზისიც ეს არის ორიგინალობის კრიზისიც, და პირიქით; — გემოვნებისა და სიმართლის საბედისწერო დაკოჭლება, რომელსაც თავზე მისტეკური შარავანდედი შემოეცალა და პანია რქები ამოუყვანა...

6 აგვისტო, 2008 წელი

ადამიანთა შორის ურთიერთობის ყოველგვარი ღირებულება მათ შორის განხორციელებული იდენტობა.

18 აგვისტო, 2008 წელი

ჩვენი ენის მარიონეტები ვართ.

25 აგვისტო, 2008 წელი

თუ ბედნიერება გინდა, უნდა იცოდე, რომ დიდ სევდაზეც აწერ ხელს.

ბედნიერება სევდაა! არა დარდი, ან ნალეული, ან მოწყენა, მხოლოდ სევდა. სევდა იმისა, რაც მან შეიძლება მონათქვას, თავის სასმებერალოზე საკუთარი ხელით მიგატანინოს.

ბედნიერება კი არ გვეკებავს ჩვენ, ჩვენ ეკვებავთ მას.

ბედნიერება ფიტციაა, რომელიც ფაქტობრივად აფორმებს ჩვენი არსებობის საკუთარეს შესაძლებლობებს.

5 სექტემბერი, 2008 წელი

ყოველ ადამიანს აქვს თავისი პრინციპია. მთელი ცხოვრება ამ მისტეკურ უკუფენის გადაწერაა.

ჩვენ ისევე ამოვნივთ საკუთარი ისტორიას ჩვენივე პერიტიკრიიდან, როგორც არარასაგან ღმერთი სამყაროს.

16 დეკემბერი, 2008 წელი

როგორიც ჩვენი ვართ, ჩვენი სამშობლოც ისეთია. თუ რამეა ჩვენს ხელში, ეს სამშობლოს ბედაა. სამშობლოს ბედი ყველაზე მთავარია, რადგან იგი ჩვენი ბედიცაა.

ერთიცა და მეორეც ითხოვს უკეთესი იყოს. თუ ბედმა არ ისურვა და ამ „ბედკრულმა ქვეყანამ“ ყველა ომი წინდანიწე არ წააგო!

29 დეკემბერი, 2009 წელი

ამ ქვეყანაში მხოლოდ ორი ისტორიით ცხოვრობს ხალხი - სხვისი ისტორიით და „ერის“ ისტორიით. ანუ ყველას ყველაფერი ფეხბაზე უკიდია.

31 დეკემბერი, 2009 წელი

წესები რომ დაარღვიო, მათ უნდა ფლობდე.
10 მარტი, 2009 წელი

ღირებულებითი თვალსაზრისით მარცხით იქნენ გამარჯვებულებით - კარგაც. ფაქტობრივი თვალსაზრისით - პირიქით: მარცხით, ჩვეულებრივ, კარგაც, გამარჯვებით - იძენ.

ამიტომაც:

გამოუთქმელობის მარცხი მეტია გამოთქმის გამარჯვებაზე;

არცოდნის მარცხი მეტია ცოდნის გამარჯვებაზე; დაკარგვის მარცხი მეტია პოვნის გამარჯვებაზე; სიმორის მარცხი მეტია სიახლოვის გამარჯვებაზე; ღალატის მარცხი მეტია ერთგულების გამარჯვებაზე; ავადმყოფობის მარცხი მეტია ჯანმრთელობის გამარჯვებაზე;

არყოფის მარცხი მეტია ფლობის გამარჯვებაზე; არყოფის მარცხი მეტია ყოფის გამარჯვებაზე; სიკვდილის მარცხი მეტია სიცოცხლის გამარჯვებაზე.

აქედან: ცხოვრება მარცხია. სიყვარული - მარცხის განაწილების სივრცე.

12 მარტი, 2009 წელი

სიახლოვეში ვინაილღობთ სიმორს და სიმორში ვინაილღობთ სიახლოვეს, ბედნიერებაში - ორივეს.

14 მარტი, 2009 წელი

„იციხოვრო“ ნიშნავს, თავი არსად გამოტოვო. კლასიკური მნიშვნელობით კი, „იციხოვრო“ ნიშნავს, აირჩიო, რა გამოტოვო, ანუ აირჩიო გემოვნება. გემოვნება საზომია.

17 მარტი, 2009 წელი

მორჩილება [ზუსტად] გამოგვბატავს.
17 მარტი, 2009 წელი

სულთა დიალოგის უნივერსალური გეომეტრია სამკუთხედს იმეორებს.

უპოქათა და კულტურათა დიალოგიც სამკუთხედია (ანუ დიალოგია) ინერსიანა, რომელშიც სიმეტრია დიალოგის განსრულებას (ნერტიკოს) გამოიბატავს.

23 მარტი, 2009 წელი

ყველაზე ძვირფასი მოგონებები და მოლოდინები მარადიულ ანშრობი განთავსდებიან.

მეხსიერებას ყველაზე კარგი გემოვნება აქვს. დიახ, მეხსიერება და ცნობიერება ტოლია. მაგრამ არსებობს უტოლობები, საიდანაც ტოლობები იბადებიან.

უტოლობათა ძალაუფლება მუდმივად ებრძვის ტოლობათა ძალაუფლებას და პირიქით.

აცდუნები გვაიძულებს გავიხსენოთ.

28 მარტი, 2009 წელი

ნებისმიერი ტექსტის (მათ შორის სამყაროს, ცხოველების) ნაკითხვის ორგანიზაციის არსებობა: თავიდან ბოლომდე და ბოლოდან თავამდე. კარგი მკითხველი ტექსტებს თავიდან თავამდე კითხულობს.

2 აპრილი, 2009 წელი

არის ჭამი ნგრევისა და დაიწყებისა და ჩვენ ვიშლებით უცხო ერთმანეთად და ვიფიქრებთ საკუთარ თავს და გვაფიქრებდა ჩვენი ერთმანეთი.

მერე დგება ჭამი შენებისა, შეკრებისა, გახსენებისა, ჩვენ ვიხსენებთ თავს, ერთმანეთში ვცნობთ ერთმანეთს. და ჩვენ ვშენდებით საკუთარ თავში და ერთმანეთში.

შენება რომ მოხდეს, უნდა გაიხსენო შენობა, რომელიც ხარ მამონაც, როცა ეს არ იყავი.

4 აპრილი, 2009 წელი

ძალადობა, როგორც საშუალება, დროისა და შრომის ეკონომია. იგი ათლიანებს, რადგან სპობს მანძილებისა და დაბრკოლებების ფიზიკასა და მეტაფიზიკას.

ეკონომიის მთელი მოგება კი მთლიანობის განცდაზე გადაიანალიზდება. ქაბრი ეკონომია ისევე საეკოლოგო, როგორც ეკონომიკური გადახარჯვა, რადგან იგი უმაღლესედა მთლიანობის ღირებულებითი კურსის დეფლაციადა.

6 მაისი, 2009 წელი

არაინ წინგები, რომლებიც მაგიდასთან ინერტიანია. არაინ წინგები, რომლებიც იქ ინერტიანია, სადაც ადამიანები აცდუნათა ნაპრალობი ერთმანეთს ან/და სულაც საკუთარ თავს გამოტოვებენ.

ამასთან ამ ადგილას ცნაურდება მოხელეობათა, დიალოგათა და გაგებათა მყისიერობა, რომელიც ბედნიერება-უბედურების ეპიპროულ ინვერსიებს ნიშნობრივად ანარმოებს.

ეს არის მარადიული აცდუნების ჯადოსნური ტოპოპი, რომელიც გვაიძულებს, არა უპრალოდ ემიოძრაოთ, არამედ ემიოძრაოთ და შევხედეთ საპირისპირო მიმართულებით.

16 მარტი, 2009 წელი

ნაოჭები ნიღაბია.

ამის დამახსოვრება კოსმეტიკისგან გვათავისუფლებს. ნაოჭებში სახე ხდება ნიღაბი და არა პირიქით. ჩვენი ვირრეფი სახეს: ნაოჭებს ან კოსმეტიკას.

13 მაისი, 2009 წელი

როცა არსებობთა ხარ სახეც, შუუმწმველი ხდები.
29 ივნისი, 2009 წელი

ზეიმის ღმერთი აწყობს, სცენას ადამიანი.

30 ივნისი, 2009 წელი

საკუთარი თავის დაიწყებათა ქაბოში „გამოსავალია“ დაივიწყო, რომ დაგავიწყდა.

გადარჩება, ვისაც მეხსიერება შეუძლია
30 ივლისი, 2009 წელი

დიდი რომელი პოეტის — კატლუსის ლექსები „ჩვენი მწერლობის“ მკითხველთათვის უცხო არ არის, აქ იგი ორჯერ დაიბეჭდა, ლექსების უმეტესობა ლირიკული ხასიათისა იყო, თბილი იუმორით განმსჭვალული. ამჯერად ვაქვეყნებთ მის ე.წ. საღანძღავ-განმავიქმველ ტექსტებს, სადაც კატლუსი არც მთავრად მივხვდებით და არც მგზნებარე მტრფა, არამედ სარკასტული და შურისმაძიებელი მოქიშპე, დაუნდობელი და შეუვალი ოპონენტი, მკაცრად უსწრდება მტრებსა თუ მტერ-მოყვარებს, შეუფრთავად გამოხატავს თავის პოლიტიკურ სიმპათია-ანტიპათიებს, არ ერიდება არც კვიზარსა და არც მის თანაზიარებს. ცნობილია ასეთი ფაქტი: როცა იკლუოს კვიზარს კატლუსის გესლანი ეპიგრამები ნაუკითხავს, რომლებიც მისი მისამართით იყო დაწერილი, მეტად შეზუხებულია და უთქვამს, ამ პოეტმა ჩემი სახელი სამუდამოდ შეზღუდაო.

ეს ტექსტებიც, ლესხიას ციკლის სატრაგიკო ლექსების გვერდით, ყოველთვის დიდი პოპულარობით სარგებლობდნენ. ფეოქობოთ, არც ჩვენი მკითხველთათვის უნდა იყოს ინტერესს მოკლებული მათი გაცნობა, ისინი ქართულ ენაზე პირველად ქვეყნდება. ასევე პირველად იბეჭდება კატლუსის ცნობილი ეპიტოლამა, რომელიც მან თავის მეგობარს — მანლიუს ტორკვატუსს უძღვნა.

გაიუს ვალერიუს კატლუსი

ეპიტოლამა — საქმრინლო სიზღარა

წმინდა პელიკონის მაღალო მკვიდრო,
წმინდა ურანიას ძეო და მოდგმავ,
შემკრთალი ქალწულის მიმგვრელო ქმართან,
იო! სიხარული, ჰომენე, შენდა!
ჰომენე-ჰომენეც!

ყვავილია გვირგვინით შვიკე შუბლი,
მაიორანების აკმედე სურხელს,
ტანზე ალისფერი აისხი რიდე,
ოქროით ცურვილი ყვითელი ხამლით
ფენი შვიმოსე თოვლივით თეთრი!

მოდი, სიხარულით სავსეა ეს დღე,
გინბობს სასიმღეროდ, ცეკვისთვის გინვეცს,
ხმამძლვარად დასტეჟე ქორწილის პანგი,
ფეხები ღონივრად დაჰკარი მინას,
ხელით საქორწინო ჩირაღდანს დასწვდი!

მოვედ, მანლიუსი ვინიას ირთავს.
ასულს სათნოსა და თვალადაც ისეთს,
როგორიც ვენუსი ფრიგიელ ქაბუკს
იდაზე ნარუფდა, მიელო მსჯავრი.
მოვედ, სეგებენიერ ვარსკკლავზე შერთე —

ელვარე, ვითარცა აზიის მირტი,
კვავილებდახსმული, ღამაში რტოით,
ცვარნამს რომ ამკურებს ალერსით ნაზით
ჰამადრიადების მსუბუჟი ხელი.
ელვარე, ვითარცა აზიის მირტი!

იჩქარე, ნამოდი, დააგდე კლდენი,
თესპიის ტინები ცოტა ხნით დათმე,
სად აონიური შეჭრილა მამიშე
და სადაც ლიკლიკით გადმობრბის ქებზე
ნიმფა აგანიშე, ყინულის დარი,

და შემოუძეხი პატარძალს სახლში,
ტრაფობით ანთებული მოპგვარე საქმროს,
გულზე შემოაგზნე სახმილო მწველი,
ხეს როგორც ეხვევა თმამხრი სურო,
ისე შემოეძედე სურვილით სავსე!

უმანკო ქალწულრო, ძალიან მალე
თქვენთვისაც დადგება ნანატრი ფაში,
მომართეთ საკრავი, უმღერეთ ერთმანდა:
იო! სიხარული, ჰომენე, შენდა!
ჰომენე-ჰომენეც!

რომელ ღმერთს ნატრობენ მოყვადენი ასე,
ყვალაზე უმეტეს ვის სცემენ თავიცა?
ვისკენ ისწარფიან, იწმევენ რომელს?
იო! სიხარული, ჰომენე, შენდა!
ჰომენე-ჰომენეც!

ახლად შედერილი ასული ნორჩი,
გუშინ რომ კაბაზე ეკვროდა დედას,
ენებსგან აღესილ ქაბუკთან მიგყავს!
იო! სიხარული, ჰომენე, შენდა!
ჰომენე-ჰომენეც!

თუ შენი თანხმობა არ ექნა ვენუსს,
უძრავს და ბედნიერს ვერ გახდის ტრფობას,
უშნოდ სიყვარულს არა აქვს მაღლი.
ისურვებ — კეთილად აგვიხდენ ყოველს,
ვინ გაგიტოლდება, რომელი ღმერთი?!

უშნოდ ბავშვებით ვერ ხარობს სახლი,
უშნოდ მემკვიდრეს ვერ გაზრდის მამა,
უკვალოდ გაქრება გვარი და მოდგმა.
ისურვებ — კეთილად აგვიხდენ ყოველს,
ვინ გაგიტოლდება, რომელი ღმერთი?!

გახსენით ურდული, განახსენით კარნი!
ქალწული, გამოიდი, გამოიდი, სძალო!
შეხედე, ჩირაღდნის ბრჭყვივალ თიშები
როგორ აელვარდნენ, გაბრწყინდნენ როგორ!
.....

შენყვიტე ტირილი, ნუ ტირი მეტად,
მერწმუნე, ბრწყინვალე ნათობას დღისას,
ხვალ ოკენიდან ამოსულს დილით,
აერუნკულვია, ღამაში შენზე
ვერავინ შეხედავს, ვერც ერთი ქალი.

ასეთი ყვავილი თუ ხარობს სადმე,
ვინმე დიდებულის უცხო რამ ბაღში

და პიაციენტუსი — სუმბული — შქეია.
მაგრამ დღე იღვება, ხანია მოსვლის,
გამოდი, გამოიწიდი, ახალ სძალო!

გამოდი, გამოიწიდი, გვაკმარე ხვეწნა,
რამეთუ დასტური თქმულია უკვე
იქნისფრად გაშლიათ ჩირაღდნებს თმები,
ზრიალებს დარბაზი, სიმღერით გიხმობს.
გამოდი, გამოიწიდი, ახალ სძალო!

ხის ტანს რომ ეწვებება მოქნილი ვაზი,
ისე შემოენან, მიეჭდე ისე,
სული შეუგუბე მხურვალე ხვეწნით...
მაგრამ დღე იღვება, დღე თითქმის გადის,
გამოდი, გამოიწიდი, ახალ სძალო!

ვაკებო, ლამპრები ასწიეთ მალა,
ქორნილის ალისფერ ბაირაღს ვებედავ.
ფერხული გავაბათ, გიმღეროთ ერთხმავე:
იო! სიხარული, პიმენე, შენდა!
პიმენე-პიმენეც!

გამოიწიდი, ქალწულო, შემოდექ ზღურბლზე,
თავიდან გავრანდეო, გაუდის ბრწყინვა.
შემოდექ, შემოდი კეთილი ფეხით!
იო! სიხარული, პიმენე, შენდა!
პიმენე-პიმენეც!

შეხედე, მოგელის, შინ არის ქმარი,
თირსულ სარეცელზე ნებივრად მწოლი,
რა მოუთმენლობით მოგელის, ნახე!
იო! სიხარული, პიმენე, შენდა!
პიმენე-პიმენეც!

შენც, ხელისმომკიდვე, დრო არის, გადექ,
პატარაძის ნატიფ ხელს შეუშვი ხელი,
ქმრის ხანოლისაკენ ისწრაფის ახლა.
იო! სიხარული, პიმენე შენდა!
პიმენე-პიმენეც!

დედოფლის დობილნი, მიხურეთ კარი,
სიმღერა დასრულდა, თამაში მორჩა!
ცოლ-ქმარს კი ვუსურვებ ბედნიერ დღეებს.
მაგ ახალგაზრდული ძაღლი და გზნებით
ბარბად დაენაფეთ ვენუსის საქმეს!

***
არა, გულმშვიდად ვინ შეიძლება ამის ატანას
თუ არ ურცხები და უნაშუსო, ან ყომაზბაზი!
ხელში ჩაგდო დღეს მამურამ მთელი სიმედრე,
რაც შორ ბრიტანეთს ეკუთვნინდა, თმახშირ ჯალია.
შენ კი, შე ბილწო რომაელი, ამას ვით ითმენ?
გინდა ეს ბღენძი და ყვეყნი თავზე დაგვაყავ?
ყველა ლოგანი შოიარა და გადათქვრა,
დაფარეს უმანკო თეთრი მტრედო! ყრმა ადონისი!
და შენ, შე ბილწო რომაელი, ამას ვით ითმენ?
შე ყომაზბაზო და ავხორცო, გაუმძალო,

ო, ერთადერთო და უბადლო იმპერატორო!
შორი კუნძული დასავლეთის იმად დალაშქრე,
რომ ამ ვაებად — ამ ფალოსმა უწებამოლიტმა
როგორც ენებოს, ისე ფლანგოს ნაყაზღარი?!
შენ კი რატომღაც ხელს აფარებ და უყურადები,
ცოტა შეტამ? ცოტა რამე დაინავა?
ჯერ მაშისეულ ქონებაზე გაიჯვეჯილა,
მერე მეორედ პონტო იყო მისი საკბილო,
მესამედ მოსდგა იბერიას, მერე ტავუსის
ოქროცურვილი ნაპირებაც გაიანპირა.
ძრწის ბრიტანია და გალია შეინებულნი,
თქვენ კი მიითბეთ გულზე მაგრად და ეფერებით,
რის მატნისა? მხოლოდ ფლანგოს, ნენოს ქონება!
და ამისათვის ო, ქალაქის საცეთმეპროლონო,
სიძე-სიმამრო, დააქციეთ ესე ყოველი?!

***

ეს ორი გვერიტი ერთნაირად ხმაშენყობილი,
ორი თახსირი — კეისარი, მასთან მამურა!
ან კი ვის უკერს? ყველამ იცის, რა დამღაც აკრავთ,
ერთს რომაული და მეორეს — ფორმიანული.
შუბლზე სირცხვილის ლეკა აზიო, რა გადარცხავს!
წყველნი არიან, ერთი მაქნის ტყუპისცალენი,
ბილწ სარეცელზე რიგრიგობით წერთიან ერთმანეთს,
თუ ქალს ჩინჩავენ, იქაც მუდამ ერთად არიან
ერთიმეორის რაყენი და თანაზიანი —
ეს ორი გვერიტი ერთნაირად ხმაშენყობილი!

***

შენ, სოკრატონე, და შენც, პორკუს, ქვეყნის ვაებაც!
ხელქვეითობო პიზონისა, იმის დამქანში!
ჩემს ფაბულუსს და ევრანუსს თქვენ ვამჯობინათ
მაგ პრიაპუსმა, მაგ ზურუმა ბებრემა ვაცმა?!
და ამიტომაც დილიდანვე სუფრას უსხებდართ,
ფუგბარ-ნუგბარს ჭამი, ჩემები კი ჭურის კუთხეში
ანუზულან და ვახშმად წვევას ფუჭად ელთან.

***

ჩემო მამულე, საბინურო თუ ტიბურული
როცა კაცს უნდა, გაუხაროს გული კატულუსს,
ტიბურულს იტყვის, და საბინურს ვინც კი ვაწოდებს,
ვინც დაფინებით ასე გიხმობს, სურს, გულში დამჭრას.
თუმც სულერთია, ტიბურული ვინც საბინური,
რა საამაო შენს ნიაღში მშვიდად ცხოვრება!
მე მადმე მოგვეთი, ხველვისსგან სული მოვითქვი.
თუმც დავაბაკე — ჩემს მუცელთან ერთად შევეცოდე,
რამდენ დავაცხრით მაღიანად ნუგბარ-ნუგბარებს,
მე იმ სადღეზე სესტუსის გვერდით აღმოჩნდი,
მან კი სასწრაფოდ მომაჩეხა თავის ნანერი,
სადაც ანტონის ძირს უობრდა — შამან-გელს ანთხედა,
ტანხის სიცივემ დამიარა და შემამცვიენა,
ავი ხველვამაც დამეტაკა და შენ რომ არა,
შენმა სიმშვიდემ და ჭინჭარმა გამომაკეთა.
მადლობას გიძღვნი: ცუდად მყოფმა სული მოვითქვი,

და არ დამსაჯე მე ასეთი შეცოდებისთვის, გემუდარები, სესტიუსი თუ არ დაცხრება და ასეთივე სიბინძურს კვლავ ნამაკითხებს, ავიად გახადე, მე კი არა, მას შეამცივნოს! ის ვულუხვია და სადილად მამინ მძაძის, თუ რამ ჩაბი აქვს სამასპინძლოდ ნასაკითხავი.

მე თქვენ გირჩევთ! ამოგიცხებთ პირს და უკანალს, შენც, ავრეოლუს, შენც, ფურეოს, ძმთა უტკბენსო! სიტყვაზე დამდევთ? ზნედაცემულ კაცად მაცხადებთ, რაკი სტრიქონში იმნარიოც გამოშვრია? უნდა პოეტი თავად იყოს შეუბადლალი, თორემ სტრიქონი შეიძლება ზღვანაც გადასცდეს. ლექსი ბენი უფიარს, სიტყვა უფიარს მოულოდნელი, მოუკრეფავმიც ფიმიფამად შენის ვადასკლა. კუნთმაგარ ყმანვილს ახოურება არ ეჭირვება, საქმე ის არის, ვინც დამძიმდა, ფხა მოურულუნგდა და ბარძაყებსაც ძნელად იქნეს, ბრძოლად შემართო. უანგარიშო იმ ათასი კოცნის მიზეზითი, თორემ ნუ იტყვი, ეჭვეშე მდგარი ჩემი კაცობა! პირს და უკანალს ამოგიცხებთ, სალახანებო!

ხურუმ-დუქანო! თქვენც ლოთებო-მეინახნო, ქუდიან ტყუაშებს რომ გამოჩნებთ ცხრა ნიშანსეტი! რატომ გგონივთ მხოლოდ თქვენ ხართ მამაკაცები, და ვაქვთ უფლება ლამაზებთან ლოგინში ჩანვით, ჩვენ რა, თხები ვართ? დანარჩენებს არ გვთვლით კაცებად? ჩარიგებულხართ ერთად ასნი ანდა ორასნი,

მე თქვენ გირჩევნებთ სათითაოდ ასსაც, ორასსაც, რატომ გგონიათ ვერ შევიძლებ ყველა გაგსხიპით, იქნება მტერი: მივადგები მაგ თქვენს დუქანს და მე ვიცი, რითიც ავიტყრელეთ მის ყველა კედელს, რადგანაც გოგო, მკლავებიდან ვინც გამოშვება, (ის ჩემზე მეტად შევარბია ალბათ არავის!) ახლა მანდ გიზით, სათითაოდ გერგოთ სუვევლას, ეპ, მაგ გოგოსთვის რა ომები გადამინდია! ყველა თქვენგანი ასიაში, თქმაც შერცხვინება, ყველა ბიჭბუჭი, ქუჩის მრუში, ყველა უღირსი. გამორჩეულად უზადრუო მაგ მრუშებს შორის, თმაგაბურმგანილო კელტიბერო კურდღელთა ქვეყნის, შენ, ეგნაციუს, ვისაც ხშირი ნეერი გამბეუნებს და რა ტუპ-კბილი! იბერიულ მარდით ნაბოხი!

მემრუშე ტალუს! ბატის ტვინზე უფრო მსუბუქო, უფრო აზიზო, ვიდრე კაცის ყურის ბიბილო, ან კურდღლის ბენეი, ბებრის დამჭქანარ ასოზე მჭქნარო, და მაინც ყველა ქარიშხალზე უფრო მძინვარე! მძინვარე ქურდო, მთვარე როცა ძილში გაგვახვევს... ჩემი ლაბადა დამიბრუნე, როგორც აშნანსე ფერად-ფერადი ბიბინური ტილოს სუფრები, ხელსახოცები სეტაბური გამოჩინვითი, ვით საკუთრება, მამა-პაპის დანატოვარი. ბრჭყალი მუშუში მომიბრუნე! თუ არ მომიტან, ჩემი მათხარით ავიტრელებ ფაფაც თათუნებს და რბილ-რბილ ფერდებს, აგაცეკვებს, აგაბტუნავებს, როგორც ტალღებზე ააცეკვებს გრიგალი ხომალდს.

ლათინურიდან თარგმანა
მანანა ლარიაშვილი

უსცოური ნოველა

ფრანსუზა საგანი

ბანსეთილივა
როგაულად

ლუიჯიმი ქალი კოქტილზე დააბატრია — უკანასკნელად ეპატორბოდა. ქალი კი ეჭვადაც ვერაფერს ხედებოდა. და აი, ახლა, ამ ქვრა ქალბატონს პრედაპირ ლომის ხახას — თავის მეგობრებს მიუგდებდა.

დღეს, როგორც იქნა, თავიდან მოიშორებდა ამ მოსანყენ, მომთხოვნ და პრეტენზიულ ქალს, რომელიც დიდად არაფერს წარმოადგენდა და არც მაინცდამაინც გენეზიანი იყო. ამ გადანყვიტოლებას (თავდაც არ ახსოვდა როდის ჩაისახა, მაგრამ იქ, რომის პლატეზე, გაბრახებულმა ისე ხელაღებით მიიღო, არც კი შეყოყმანებულა) სწორედ დღეს, ორი წლის შემდეგ შეასრულებდა. ეს ქეთების, დღე-ასანაულებისა და საავტომობილო რბოლების გმირი, პატა-

რა სიამონებისთვის სულ სხვადასხვაგვარ ქალებს არანაკლები აზარტით რომ დასდევდა, გარკვეულ გარემოებაში კი იშვიათ სიზხდალს იჩენდა, სწორედ დღეს აპირებდა მეგობარი ქალისთვის, ყველაფერი დამთავრდაო, გამოცხადებინა. რა სასაცილოდაც არ უნდა ფლურდეს, ამისთვის მთელი შემადგენლობის ანუ, იმ გულდრლი და არა-გულწრფელი ადამიანების შეკრება დაჭირდა, დროადრო კარგებიც რომ იყვნენ და კეთილმოსურნეებიც. მოკლედ, სწორედ იმათი, ვისაც "ჩემს მეგობრებს" ეძახდა.

ბოლო სამი თვის მანძილზე წერვები დაიწყო. ყველა პატარა მიზეზის გამო ბრახობდა და ნერვიულობდა. მეგობარ ქალს ამკარად თავს არიდებდა. მოკლედ, შინაგანად მზად იყო ამ მოსანყენ ინგას დამორბეობა.

ეს მოსანყენი ინგა კი, უკვე რამდენიმე წელია "რომის სტუდენტს" შორის ყველაზე ლამაზ ქალად ითვლებოდა. ლუიჯის მეგობრები ამჟამად აცხადებდნენ მის საყვარელს შორის ნამდვილად ყველაზე ლამაზიაო.

მაგრამ აი, ორი წელი გავიდა, თანაც ისე, როგორც, კაცმა არ იცის რატომ, ტანსაცმლის მოდა გადის ხოლმე და აი, უკიდურესად გალიზიანებული ლუიჯი, ამ ძველებურად მომიზიდველ, მაგრამ უკვე ყელში ამოსულ ქერთიან ინ-

გას, თავისი მანქანით უკანასკნელ კოქტილზე მიაქრო-
 ლებდა. თვავდაც ართობდა ის აზრი, რომ არსებითად ქალს
 კი არა, სხვების მიერ შექმნილი მის ხატებას გაუბრუნდა. ამ
 პროვოკაციას, ამ ტურნებს, ამ მხრებსა და თქვივებს კი არ ტო-
 ლებდა, თავის დროზე ისე რომ ხიბლავდა, თითქმის გააღ-
 მურთა (წინეზიანი კაცი იყო), არამედ ერთგვარ სიქებას, იმ ბა-
 ტება-სიმბოლოს, რადაც ინგა ველოსასთვის გადაიქცა:
 "იციანობთ ინგას?" აო, იმას, ლუიჯისთან რომ დაიღის?" რო-
 მის ქუჩებში მანქანას მიაქროლებდა და ამაოდ ცდილობდა
 თავი დაერწმუნებინა ინგა ისეთივე ხორცისგან არის შექმ-
 ნილი, როგორც შე შექვე და ძარღვებშიც ისეთივე სისლი
 უდუღისო. მაინც ეჩე-
 ნებოდა, რომ საზემი-
 იდ მორთული ქალის
 ფოტოსურათს მიაქრო-
 ლებდა. ფოტოსურათს,
 რომელიც კაცმა არ იც-
 მის მის მანქანაში რო-
 გორ აღმოჩნდა. მიუხე-
 დავად ამისა, ის ორი წე-
 ლი, ამ საღამოს რომ უნ-
 და დამთავრებულიყო,
 ისეც ცოცხლობდა.

რაც უფრო დამოწ-
 და ამ შეედ ქალბა-
 ტონს, მით უფრო გა-
 უტკება თავისი იტალიე-
 ლი მეგობრები - ეს ბა-
 ტარა სამყარო, სადაც
 რა ჯურის ხალხს არ
 შეზღუდებოდა: თანამო-
 აზრეებს, უსაქმურებს,
 თავგადაკლულ მეგობ-
 რებს ან მეტ-ნაკლებად
 შეწყობილ წყვილებს.

მოკლედ, დღეს თავის საყვარელს ტოვებდა და თანაც ისე
 ხმაურიანად, რომ უკან დასახევი გზა აღარ დარჩენილია. არც
 მთლად მარტოე კაცი იყო, მაგრამ სამეგობრომ მარტოობის
 შიში ჩაუნერგა. მიჩვეული იყო გვერდით ყოველთვის ვიღაც
 ყოლდა და მათი მხარდაჭერა ძალიან ჭირდებოდა.

ინგა ისე მიიღეს, თითქოს ნივთი იყო, მშვენიერი ნივთი.
 ამ ქტრა, ცისფრთვალეობა, მაღალ ფეხებიანი, მუდამ ელენ-
 განტურტი ქალის ბელში ჩაგდება მამონე ბევრს სცავდა, თა-
 ნაც ისე, თითქმის სპორტულ შეფიზებში პრიზის მოპოვე-
 ბას ცდლობდნენ. ამ პრიზის მფლობელი კი, ლუიჯი დე
 სანტო გახდა, რომის მკვიდრი, ოცდაათი წლის არქიტექ-
 ტორი (მშვენიერი წარსულითა და მომავლით), რომელმაც
 ქალი შინ წაიყვანა, მისი სიყვარული მოიპოვა (დროულადრო
 სიტყვითაც რომ უმტკიცებდნენ) და იმასაც მიაღწია, რომ
 მის ჩრდილოეთელი ქალბატონი სამხრეთელების ცხოვრე-
 ბაში მთლიანად გაითქვიფა. თუმცა ასე ბოროტი განზრახ-
 ვით როდი მოიქცა, არც ძალადობა უფროა. ლუიჯის სე-
 ცოცხლად ძალიან უყვარდა და საკუთარ მამაკაცობასაც შე-
 ტისმეტ პატივს სცემდა, რათა ვინმეს ნება ძალადობით და-
 ეთრებინა. მაგრამ ის განსაკვივრებელი, მბოროტი დღეე-
 ლი კარგა ხანის წარსულს მხარბდა და ახლა ინგა ხშირად
 ბრახობდა. სულ უფრო და უფრო ხშირად ახსენებდა

"სტოქჰოლმს", "გეტენბერგს", თუმცა უკიდურესად გა-
 დატირებული კაცი მის სიტყვებს ყურსაც არ უდებდა. ა-
 დღეს საღამოს კი ინგა მოლაღატის მზერით, იატოს მზე-
 რით შეათვალერა და უცებ ისეთი მოულოდნელი ინტერე-
 სი აღტკრა, თითქოს ცნობისმოყვარეობა რაღაცამ გაუღო-
 ხიანა. ამაჲ კიდევ გაოცდა და ცოტა კიდევ ააღლევა. ორი-
 თუცე საათის შემდეგ ხომ სამუდამოდ დამორღებოდა ამ
 ქალს, ამ მშვენიერ სახეს და სხეულს და კიდევ ბევრს,
 რომლის შესახებაც არსებითად არაფერი იცოდა. სულაც
 არ აღეცლებოდა განხეთქილებას როგორ აიტანსო. ხალისი-
 ან, სულგრძელ, მაგრამ არც ისე გონიერ კაცთან ორი წლის
 ცხოვრებას, სავეჭო ქა-
 ლისთვის თვითმკვლე-
 ლობის სურვილი გა-
 ელევებინა. ის ხომ თა-
 ვადაც ზალისიანი და
 სულგრძელი იყო და
 ბოლოს და ბოლოს ნამ-
 დვილად ცდილობდა
 არ გამხდარიან. ალბათ
 იტალიის სხვა რომე-
 ლიმე ქალაქში გადა-
 სახლდებოდა, შეიძლე-
 ბა პარიზშიც გამაზა-
 რებულყოფი და სავეჭო
 კაცს მოესალისებინა.
 თუმცა, ალბათ არც თა-
 ვად მოაკლდებოდა ვინ-
 მის.

ინგამ მთქმარება ჩა-
 ახმო, მისკენ შემობრ-
 უნდა და მშველედ შეე-
 კითხა იმ მსუბუქე აქ-
 ცენტით მეორე დღეა
 კაცს ასე გულს რომ

უთვდა: "დღეს საღამოს ვინ შეიკრებოდა?" და როცა ღიმი-
 ლით უჩასოეს "ძველებურად", რატომღაც განაწყენდა. იქ-
 ნებ ესმოდა, რომ მათი რომანი დასასრულს უახლოვდებოდა,
 იქნებ თავადაც უკვე შორდებოდა... ამის გაფიქრებისთანავე
 ლუიჯის სულში მამრის უძველესმა ინსტიქტმა გაიღვიძა და
 მამონე გაიფიქრა თუ მოვიწოდო რასაც მინდა იმას ეთან-
 გვერდით დავიტოვებ, ათი შვილით დავასაჩუქრებ, ოთხ
 ელემი გამოვამწყვდე და — ბატონო არა — შევიკარებ კი-
 დეცო. ამ აზრმა ღიმილი მოაგროვა, ქალმა კი ისეც შეხედა და
 მკითხა: "ასე რა გეზარია?" ამ შეკითხვაში მუხლებთან უფრო
 იგრძნობოდა, ვიდრე მზიარებულება და კაცი გაიკცდა. როგორც
 ჩანს რაღაც იეჭო, გუნებაში იბოროტება და ესანხეთის მოე-
 დანზე მიქროდა. ნახევარი საათის წინ კარლამ, ჟინამ და უმ-
 ბერტომ დაურეკეს და თუმცა ქალი მის სატელეფონო საუბ-
 რებს არსოდეს უსმენდა — საცოდავად, ალბათ ვერც გაიგო
 რამე, თუმცა იტალიურად მშვენიერად ლაპარაკობდა — მა-
 ნინც იგრძნობდა, რომ რაღაც მზადდებოდა. "ოჲ, ეს ყნადლე-
 ბული ქალური ინტელიჯანს!" ყოველ შემთხვევაში, ტელეფონ-
 ნი გამოკლდნენ ვიღო და კარლა, სწორედ დროა მიატოვო,
 უკვე ყელმად რჩავალი, ამა როგორ შეიძლება ასეთი მომზო-
 ლეული, ბრწყინვალე მამაკაცი მესამე წელიწადისთვის შევედი მა-
 ნიკეის კაბაზე იყოს გამობმული, ჩვენ ხომ უკეთ გიცნობთ,

მხატვარი თამარ მინაშვილი

ვიდრე თავად იცნობს საკუთარ თავსო, უმერებდნენ და ბოლო თხოობიტხი წელია მართლა ასე გვიჩანთ.

მიუხედავად ამისა, კიბეზე ინგას მკვლელობა რომ შეაგება, ისეთი უსიამოვნო განცედა დაიკვლია, თითქოს ცოცხალი დაზარალებული კორიანდაზე მიყავდა; უფრო სწორად იმ შემოლობილიში, სადაც ხარებს კორიანის ნინი ანწყვედვდნენ და უცებ მოეწევა, მაკედონების როლიც გამოვიფიარო და ინგას რაღაც უღირს თამაშში ვითრეო.

შვიდნენ თუ არა, კარლა დაეძგერათ. პო, სწორედ დაეძგერათ, უფრო მეტიც, თავს დაესხათ. ხმაშალა იცინოდა, ინგას შესცქეროდა და მოსალაღმდეგო სივითი წინასწარ ტკბებოდა.

— ჩემო ძვირფასებო, — იძვირებდა იგი, — ჩემო პატარებო, უკვე ველაფი კიდევ.

რა თქმა უნდა, კაცმაც გადაკვიცა და ინგამაც, შემდეგ კი, ყველანი ერთად სასტუმრო ოთახში შევიდნენ. ლუიჯი მეტის-მეტად კარვად იცნობდა რომს და მის საღინეს და ახლა, ამ ფუნჯუხისა და შორევის წყალობითა მის ირგვლივ რომ ამოძრავდა, მანძივ მიხედია, ყველაფერი იცინათ. მის გამოჩენის ელოდებოდნენ. პო, ელოდებოდნენ, რომ დღეს საღამოს იგი კავშირს განწყვეტდა (თანაც სახალხო გამოცხადებდა) იმ ქალთან, რომელიც, მართალია, ძალიან ლამაზი იყო, მაგრამ მის გვერდით მეტისმეტად დიდხანს შემორბა — კავშირს განწყვეტდა ინგა ინგებორგთან, შეეფიქრებდა რომ ჩაშლისკენ.

ქალი კი, თითქოს ვერაფერს ამჩნევდა. მის მკვლავზე დაყრდნობით, ძველ მეგობრებს მიესალმა და როგორც ყოველთვის, მასთან ერთად ბუფეტისკენ გაემართა, რათა დაეჯლია, ეცეკვა, შემდეგ კი, შინ დაბრუნებულს, მისი მეტ-საკლებად მგზნებარე აღერის გაეზიარებინა. და უცებ კაცს მოეწევა, ეს "ნაქლები" ჩვენს ურთიერთობაში ყოველთვის იყო, "მეტს" კი მხოლოდ ჩემი განწყობა ქმნიდა.

შემუწინელები — თითქოს რაღაც ფანტასტიკური, ცოცხალი უხამსი და სასტიკი ბალეტი თამაშდებოდა — მეგობრები ირგვლივ შემოებვიდნენ. ამ კარვად რაღაცას ელოდებოდნენ... ნეტავ რას? იმას, რომ ქალს ეტყოდა თავი მოზაბელოვო? რომ სახეში სილას გაეხანდა და სახალხო ტანსაცმელს შემოახვევდა? ახლა თავდაც ვერ აგინსინდათ შემოღვამის ამ მძიმე, წვიმიან საღამოს რად უნდა აეხსნა ასე ნაცნობი და ამავე დროს გულგრილი ნიღბებისათვის ინგასთან დაბრუნება ჩემთვის აუცილებელიაო.

ისიც მოაჯონდა როგორ ისხენებდნენ: "ჩვენს წრეს არ ეკუთვნის". მაგრამ ახლა ამ "წრეს", ამ ტექნიკურ და სხვაგვარის ბრბოს, ამ საცოდავ საქაობში შესცქეროდა და ფიქრობდა ჩემმა სიტყვამ ნეტავ არის ნინი ხომ არ გაუსწროო. და პირველად, მას შემდეგ, რას ამ ახალგაზრდა, ქერა, ჩრდილოეთელ ქალს დაუკავშირდა, ამ დამოუკიდებელ მზეთუნახავს, მის დამებებს რომ იზიარებდა, კაცმა გაოცებით გაიფიქრა ის ჩემთვის ამ ხალხზე უფრო ახლობელიაო.

ჯუზეპე მოუახლოვდა. როგორც ყოველთვის ლამაზიც იყო და მხიარულიც. ინგას ხელზე აკოცა. თანაც ისეთი დრამატული გამოხატულებები ახლაც, ლუიჯიმ თავიფრია ამკარად ზემდებო მოსდისო. შემდეგ ისევ კლარა გამოჩნდა და ქალს შემოუბრუნით ჩაეკითხა ვისკონტოს უკანასკნელი ფილიმი თუ ნახეო. მეორე ბრბოს აღდგ გამოეყო და ინგას აცნობა აოსტაში, ჩემი აგარკისთვის ნამდვილი მშვენიერება იქნებო (აღიღის საერთოდ უყვარდა მოუღწეებისთვის ნინი გასწრება). პოლის კი, მარინა, აქაურობის აღიარებული დედაყოლი, სადღაც მარჯვენა მხრიდან გამოქვრივდა და ერთი ხელი ლუიჯის, მეორე კი ინგას ჩაჯვლი.

— დემეტრიო ჩემო, — ჩაილაპარაკა მან, — რა მშვენიერები ხართ ღმერთის სწორედ ერთმანეთისთვის გაუწყინებართ. ბრბოს, როგორც ესმანდები ამბობენ, სუნთქვა შეუკერა, კორიდა დაიწყო. არადა ხარი ანუ ეს აუტანელი ინგა, უადრდელად ილიბიბოდა. ლუიჯისგან ყველა ამკარად რაღაცდა — აზრს, გადაკრულ სიტყვას — ელოდებოდა. მოკლედ, სივრს უციდნენ. მან კი ხელი ისრ აიჭინა, ვერკირი იტყოდა ეს წინადა იტალიური ფესტიკ უარს წინადავდა თუ მადლიერებას. განაწყენებული კარლა ისევ შეტევებზე გადავიდა. მას ხომ ლუიჯიმ ნამდვილად უთხრა დღეს საღამოს ყველაფერს დაეასრულებო, თუმცა ამოქმედების ადგილი არ დაუზუსტებია.

— რა ჩახუთული პაერია, — ანუწუნდა იგი, — მე გავინი, ძვირფასო ინგა, თქვენთან ზაფხულობით ასე არ ცხელა, არა? თუ მეხსიერება არ მალაღატობს, შეეფიქრა უფრო ჩრდილოეთით უნდა იყოს, არა?

ჯუზეპე, მარინა და გვიდო პირდაპირ ჩაბვიდნენ. ლუიჯიმ კი გაიფიქრა, ნეტავ რას ხედავენ სასაცილოს ამ შეუკითხვამი შეფიქრით უფრო ჩრდილოეთითა თუ იტალიაში და დაასკენა, კარლა არც ისეთი ჭკვიანი ყოფილა, როგორც ამას "ვიფა" ამტკიცებს.

— მე მართლაც გვიჩინა, რომ შეფიქრით უფრო ჩრდილოეთითა, ვიდრე იტალია, — მშვიდად, ყოველგვარი აქცენტის გარეშე უპასუხა ინგამ, რაც მის სიტყვებს ცივი გულგრობით აესებდა. ან იქნებ, ეს ცივი გულგრობა მთელ მის იერს დაკვირვება და ამის წყალობით მისხრდა ვიწვავინ აიგებდა. მიუხედავად ამისა, ყველამ გადაიხარხარა.

"როგორც" ჩაბლა, ნერვივად აქვთ დაბაძული, — გაიფიქრა ლუიჯიმ, — ყველა ელოდებო, რომ უხეზავდ მოვიმორბო. ესე იგი, ასეც უნდა მოვიქცე."

ინგამ ამ დროს, თავისი იოსებო თვალეზი შეჰანათა — თვალეზს კი, მართლაც უჩვეულო იოსებური დაკრავდა და რომში ჩაშლისთვისანავე მისი დიდი წარმატების მიზეზიც სწორედ ეს გახდა — და გამომწვევდა აქამ შეუკითხა, ირგვლივმყოფებისთვის ყურადღებაც არ მოუქცევა:

— ლუიჯე, ეს რა მოსაწყენი საღამოსა. სხვაგან ხომ ვერ ნამოყვანდი?

მისი სიტყვები მზეხით გავარდა და ბრბოს ჭქვიმს ისე ანკრავდა, თითქოს მოახლესაც გული მოსდებოდა და წონასწორობას კარგავდა. სამარისებური სიწუმე ჩამოხდა და ლუიჯე უცებ ყველაფერს მიხედა. წველის შორის რაღაც ისეთი ჩაისხა, ურთიერთგაგებას რომ ეძიებინა. ერთმანეთს შეხედეს და ქალის იოსებურ, მართალ თვალეზში გამოჩნდა შეუკითხვამ ადგილი უფრო მტკიცებულებას დაუთმო: "სულელი, მე ხომ მიყვარხარ". ამის პასუხად კი, გაზულუქებული რომაელის მავ თვალეზში გულუბრყვილო, წინადა მამაკაცური და ამასთანავე ბავშვური შეუკითხვა აინათ: "მართალა?" ყველაფერი არიდაიო. ადამიანია, იდეებია, ჩანაფიქრები, საღამოს დასასრულიც კი სადღაც გაქრა. "მეგობრები" უცებ მჭერე თავდაყირა დაეკრავდა და ზამთრის სიცივით მუნუხებულ ლამურებს დაემსგავსენ. ბრბო შუამი გაიყო და გზა დაუთმო ტრამვით მიმავალ წველის თავისი მანქანისკენ რომ მიემართებოდა. რომი კვლავ მშვენიერი იყო. იგი აქვე გახლდათ, გვერდით და მასში სიყვარული ცოცხლობდა.

ფრანკულიდან თარგმანა
მანანა მიქაძეაძე

წითელი ღა თათრი

ივდა ბოსფორის პირას, ვითარცა მდინარეთა ზედა ბაზილინისთა, სამშობლოდამ-

ლტოვილი და კონსტანტინოპოლს შუიზნული შუბლმაგარი რუსი მონარქისტი ვასილი შულგინი, ცხარე ცრემლით მისტრობდა სამოქალაქო ომის ცეცხლში გახვეული უზარმაზარი ინგერის ნარსულ დიდებს და კარზე მომგვარ 1921 წელს ეგვიპტეში ფრიად ორიგინალური წინააღმდეგელებით, თავისი დღიური ფურცლებზე რომ აღუბეჭდავს:

„რუსულ სინამდვილეში გმირულ გადამწყვეტილებათა მიღება შეუძლია მხოლოდ ერთ კაცს. ვინ იქნება ის – ლენინი? ტროცკი? არც ერთი და არც მეორე, რამეთუ ის არ უნდა იყოს არც ფსიქოპათი, არც თაღლითი, არც სოციალისტი. ამ ვაგებტონებს კი არ ძალუთ ვანდგომა სოციალიზმისგან, ძალაუფლება ზომ სწორედ სოციალიზმის შემწეობით ივდეს ხელთ. სოციალიზმი მათი ზარცად და ხუნდებია. ეს ტომარა ბოლომდე უნდა ათირინოს და იგი გაჭყელებს მათ. მაშინ მოვა ერთი ვინმე, რომელიც ამ ტომარას არ აიღებს. ის თავისი ნებისყოფით შეშმარჩბად წითელი იქნება და ამოცანების მიხედვით – ქვეშარჩბად თეთრი. ის თავისი ენერგიით ბოლშევიკი იქნება და მინამსით – ნაციონალისტი“.

შულგინის აზრით, სამოქალაქო ომის არანაბელი და გაუგონარი საბინელებანი შეავდა მშობიარობას, რომელსაც უნდა გაეჩინა რუსეთის თვითმყრობელი!

გამობდა ხანი.

1937 წელს პოლონელმა პოეტმა ანტონი სლონიმკიმ, ვისაც გამოუსწორებელი ოხუნჯად და მისტიფიკატორად იცნობდნენ ლიტერატურულ წრეებში, ვარშის პოპულარულ გაზეთში გამოაქვეყნა „კორესპონდენცია მოსკოვიდან“, სადაც აღწერილი იყო სტალინის კურთხევა სრულიად რუსეთის მეფედ და მისი შემკობა რომანოვთა კუთვნილ გვირგვინით. მაგრამ ყველაზე გასაკვიარი ის ვახლავთ, რომ პოპულარულ გაზეთის მკითხველთა უმრავლესობამ (ე.ი. ნახევარმა პოლონეთმა) ხანძცი ეგვიპტეზანად ირწმუნა ეს სენსაციური ინფორმაცია.

გასულთ საუკუნის 70-იან წლებში საბჭოთა კავშირიდან ემიგრაციაში წარმანებელი ისტორიკოსი მიხეილ პეღერი, რომელიც არც ოხუნჯობით გამოირჩეოდა და არც მისტიფიკაციით ეჭმანებებოდა, პოლონელი პოეტის საპირველპირიო გამოხელობასთან დაკავშირებით ნაცხებით სერიოზულად შენიშნავდა: არავითარ ეჭვს არ ინეებს, რომ თუკი სტალინი მეფედ კურთხევისა ინებებდა, ამის გაკეთება საკმაოდ ოლად შეეძლო და პირველი სოციალისტური მონარქი გახდებოდა, ვინაიდან პარტია ზზად იყო – მისი ყოველი გულისხანდილი უყურმანოდ შეესრულებინა“.

მწილი სათქმელია, პოლონელი პოეტის პოლიტიკური ოხუნჯობა კომუნისტური ჰქონდა თუ არა სტალინის დავიანებულ მტერს – ლევ ტროცკის, მაგრამ ორიოდ წლის შემდეგ თავის დაუბნარებელ წინაშე, რომელსაც ლაკონიურად დაარქვა „სტალინი“, თავისებურად ბანს აძლევს ზემოხსენებულ ანტონი სლონიმსკის: „სტალინის ძალაუფლება წარმო-

ადგენს ცეზაროზმის თანამედროვე ფორმას. ეს არის თითქმის შეუნიღბავი მონარ-

ქია, ოღონდ უგვირგვინი და ვერჯერობით უშემკვიდრო. XIX საუკუნის დამდგეს ქართველი მეფე იძულებული შექმნა, რომ მოსკოვის ხელისუფლების დახვედრებებარებოდა, ხოლო XX საუკუნის დამდგეს სტალინსა საქართველომ მოსკოვის ქართველი მეფე მოახვია თავს“.

აღნიშნულ საკითხს ასევე სერიოზულად ეკუთება რუსი ფილოსოფისი გიორგი ფედოტოვი, რომელიც 1925 წლიდან ემიგრაციაში იმყოფებოდა და პრიფესორის თანამდებობა ეჭირა ვერ პარიზის ლევისმეტყველების ინსტიტუტში და შემდგომ – ნიუ-იორკის მართლმადიდებლურ აკადემიაში.

ფედოტოვის სიტყვით, ის, რაც საბჭოეთში ხდებოდა, ზემოდან გატარებულ ნამდვილი კონტრეფოლუცია იყო. მარქსისტული სიმბოლიკა ვერჯერობით არ გაუქმებულა და ხელს გვიშლის, სინამდვილეს თვლი გაუქნსროით და დაეცნაბით, რომ სტალინი „წითელი მეფე“ ვახდაო, – ასეკნდა ფილოსოფოსი.

1940 წელს ნიუ-იორკში გამოქვეყნდა მისკოვლის კორესპონდენტად ნამყოფი ამერიკელი ჟურნალისტის იუჯინ ლაიონის ნიგნი „სტალინი – მეფე სრულიად რუსეთისა“.

ძველი ბოლშევიკი პეტრე ჩაგინი იხსენებს, რომ სტალინიმა 1926 წელს ასე განუცხადა თავის უახლოეს თანამშრომლებს: „წუ გაეცნებათ, რომ ჩვენ რუსეთში, მეფეთა ძეგვანათ, ცეცხორობით. რუს ხაბლს უყვარს, როცა სახელმწიფოს სათავეში ერთი კაცი ვდას“.

მარია სეანიძე, მეუღლე სტალინის ცოლისძმისა, თავის დღიურში აღნიშნავდა: „სტალინიმა ერთხელ ასე შეაფასა ოვაციები, მას რომ მოუწევს: ხაბლს სჭირდება მეფე, ვისაც თავიანი უნდა ცეცხ, ვისთვისაც უნდა იცხოვრობა და იმრობოს“.

პროფესორი ნიკოლოზ ყიფშიძე, რომელიც მკურნალბოდა სტალინის დედას – უკვე ხანდაზმულ კეკეს, გვაუწყებს, რომ მის შაცვიენტს შილისთავის ერთხელაც უთიხავდა: სოსო, ახლა შენ ვინა ხარო? და ასეთი პასუხი მიოლა: ხელმწიფე ვახსოვებ? პოდა, მეც ხელმწიფე ვახოვარო.

1947 წელს საქართველოში სტუმრად მყოფი გამოჩენილი ამერიკელი მწერალი ჯორჯ სტაინბეკი წერდა: „კაცობრიობის მთელ ისტორიაში ვერ მოიძებნება კაცი, ვისაც სიცოცხლეშივე ესოლდე თიხავის სცემენბნ“.

რაც შეეება ბოსფორის პირას წარმოქმული წინასწარმეტყველებების ავტორს, მონაცხე ბეზმა სიბერეში გაუღონა და სამშობლოში დაბრუნება არგუნა ნილად. ეს მოხდა მეორე მსოფლიო ომის შემდეგ. საბჭოთა კავშირის გამარჯვება ჰიტლერულ გერმანიას უსაღებულოდა შულგინის ვილიტადრევაულ სულისკვეთებას.

ალბათ ისიც ვამებოდა, რომ გამართლდა მისი წინასწარმეტყველება. დარწმუნებით ამბობდა: კომუნოზმი შექცეფითი გაქრობა, მაგრამ იმპერია იარსებებს. და სიცოცხლის ბოლომდე გერმანიას უსაღებულოდა შუბოქმებს ამ იმპერიას, ოღონდ მის წგრეცას აღარ მისწრებია.

ვასილი შულგინი

ხინჯი ერთი პროექტის

გამორჩეულია იტალიელმა მოგზაურმა და სწავლულმა პიტრო დელა ვალემ (1586-

1652) მთელი ზუსტი ნელინივი გაატარა ირანში, სადაც გაიცინა ქართველები, ახლოს მიიტანა გულთან ჩვენი ქვეყნის ტორვარში და სამშობლოში დაბრუნებისას (1626 წ.) რომის პაპს მიართვა თავისი ხელნაწერი ნაშრომი „ინფორმაცია საქართველოს შესახებ“.

დელა ვალე მოახსენებდა რომის პაპს: ქართველებთან სულიერი სიახლოვე მაკავშირებს, მრავალ მათგანს დავუმეგობრებ და ამიტომაც უკიდურესი დაჟინებით გვევადრებით, ყველა ღონეს მიმართოთ მათ შესვენებად, რამეთუ დღემდე რაც უფრო ნაკლები გულმოდგინება იყო გამყდრებული, მით უფრო დიდი იქნება თქვენი უწინმდისობის დაიმსახურება ღვთის წინაშე და უტყობი სიხელის მოხვეჭა მთელ ქრისტიანულ სამყაროში – მამრიყით წაღრბიამდე.

ირანში დელა ვალეს ვიზიტის მთავარი მიზანი იყო ანტიოსმალური კოალიციის შექმნა. დასავლეთ ევროპაში სწორედ „პრინციპალე პორტას“ მიიჩნეოდნენ საქურისტანოს უპირველეს მტრად და თავიანთ პოტენციურ მოკავშირედ ვეგულობდით ოსმალთა მოსიხსნელ ტეტრი – XVI საუკუნის დამდეგს ნარმოქმნილი სტეფანოსა სახელმწიფო, რომელმაც თავისი ძლიერების პიკს მიღწია შაჰ-აბას I-ის ზეობისას (1587-1629).

სტეფანოს ირანის შეკავშირება დნეპრის კახაკებთან და პოლნეთის სამეფოსთან (საქართველოს შუამავლობით) – აი, ასე ესახებოდა იტალიელ მოგზაურს აღმოსავლეთის ფრონტი ოსმალეთის იმპერიის წინააღმდეგ.

დელა ვალეს საგანგებოდ შეუსწავლია კახაკთა ნარმოგლობა, მათი ადგილ-ნესები და საბრძოლო საქმენი. ყოველივე ამას დანერვილებით მოგვითხრობს თავისი ვრცელი თხზულების („მოგზაურობა თურქეთში, სპარსეთსა და ინდოეთში“) ფურცლებზე.

ავტორი მკითხველს განუმარტავს, რომ „კახაკები“ ხალხის სახელწოდება როდია, არამედ – შეკრებილობა სხვადასხვა მომადის ადამიანთა, სხვადასხვა ქვეყნებიდან რომ გამოქცევიან დატარების უფლებს. იყვნენ ევლესის კახაკები, იყვნენ დონის კახაკები, იყვნენ ყუბანისა და თურგის კახაკები.

იტალიელმა მოგზაურმა დნეპრის კახაკებზე შეაჩერა არჩევანი.

როგორც ირკვევა, მდინარე დნეპრის შესართავში მდებარე კუნძულებსა და ხმელეთზეც მუდმივად ბინადრობდა იანი ათას-ზე მეტი გამორჩეული და უშიშარი მონაწილე. მათ სარძევედ იცავდა ტაბიანი ნიადაგი. ზამთრობით ისინი დარაგობდნენ თავიანთ ხომალდებსა და იარაღს, ხოლო ზაფხულში, როგორც კი დადგებოდა დრო საზღვაო ღამქრობისა, ახლომხალ ტერიტორიებიდან მოედინებოდა ომს მონყურებულ კახაკთა ბობოქარი ნაყავი. აღუფის მოსახვეჭად გადიოდნენ ზღვაში ერთმანძიან გაღერებით, რომელთა ოდენობა ზუთისა აღწევდა ბოლზე და რომელთაც მიჰყავდათ ხან ოთხი ათასი, ხანაც ექვსი თუ მეტი ათასი კახაკი. ისინი გამოცილილ ზღვიანებზე იყვნენ და მეკობრე ხომალდები თამამად მიაპობდნენ შავი ზღვის ტალღებს.

პიტრო დელა ვალე

ოსმალთა სავაჭრო ხომალდები ევლარ ბედდენდენ შვე ზღვაზე ნაოსნობას. კახაკები ხმელეთსაც მიადგებოდნენ ბოლზე და იქაურობას პირმინდელ აწანაგებდნენ. შავი ზღვის სანაპიროზე თითქმის აღარ მოიპოებოდა ოსმალთა თუ ყირიმელ თათართა სამშლბელო, აობრებას რომ გადარჩნოდა.

კახაკები იმუქრებოდნენ: მალე კონსტანტინოპოლსაც ავიღებთო.

მეკობრე კახაკები თურქული სცემდნენ ნახევარი ევროლის დამპირებულ ოსმალთა იმპერიას.

პიტრო დელა ვალეს გგმით, კახაკებსა და სტეფანოს ირანს შორის დამაკავშირებელი რგოლის როლი უნდა შეესრულებინა საქართველოს. კახაკებს თავიანთ შლავდარმად უნდა ექციათ ოდმისა და გურის ზღვისპირა ტერიტორია და ირანის მხარდაჭერით განხიზრცილებინათ შტეტევა ტრაპიზონის მიმართულელები.

შაჰ-აბასს ტკუანი დაუფდა დელა ვალეს პროექტი და სანროფდ შეუდგა საშხადისის სამხედრო კამპანიისთვის ფრთხილშესასხმელად.

მაგრამ არც იტალიელი მოგზაური და არც სტეფანოსა დიდი ხელმწიფე აგარიმს არ უწევდნენ იმხანაში შემოქმედებაზეც. საქმეს ვი გახლდათ, რომ ქართლ-კახეთის სამეფო სწორედ სტეფანოს ირანს ებრძოდა და თეიმურაზ მეფე თავის მთავარ მოკავშირედ სწორედ ოსმალეთის გულახსნობდა.

ძროხიკა

„სიყვარულისგან ფართოდება ქვეყანა“ („ინტელექტი“) ანა კალანდათის ჩანაწერებს, მოგონებებსა და ცნობილ პროვინებათა პორტრეტებს მოიცავს. თუბანიშვილის თვალთა ფოთში გიპარა მძინ ბრუნჭეტაცია.

შტეტევა გვხვს „ინტელექტის“ საზოგადოებასთან ურთიერთობის სასახარის უფროსად შარკა ბაკურაძემ და სცენა დაოთმ მხახიბებს რსუფად მოქცევადა და მარინა საღარაძეს, რომლებმაც ნაიკითხის პოეტის ლექსები.

ნაწევრები იყო პოეტის საოჯახო ვიფო არქივთან შერჩეული კადრები. გამოთფინა მისი ფოტო პორტრეტებიც.

ანას შემოქმედებაზე ვრცელად ისაუბრა ნიწის შემდგენელმა გიორგი გოგოლაშვილმა და აღნიშნა, რომ ამ კრებულში მისი ბევრი ჩანაწერი ვერ მოხვდა, მაგრამ იმეღია ფარქენილი ნაწარმოებებიც იხილავდ დღის სინაილეს. იქვე ნაიკითხა ანას რამდენი თუ პუბლიცისტური წერილი. ანას ლექსი ნაიკითხა მსახიობმა ზინა კვერენხილავმა და ისაუბრა პოეტის შემოქმედებაზეც.

სტეფანოს შორის იყვნენ მწერლები: ვახტანგ ჯვიაბაძე, ზაირა არქენიშვილი, ვიფი მანაზირა, ანას 100 ლექსის შემდგენელი იოსებ ტუმბურიძე, მეცნიერი შუქია აგრდოდინძე რომელითაც ანას გამორჩეული ღვანლი შესაფერისად შეაფასეს.

სადაც სულის საზრდოს აზიარებენ

თეატრალურ სტუდია „ბერიკების“ წარმოდგენა

ზამთრისპირს, ნოემბრის მიწურულს თეატრალურ სტუდია „ბერიკების“ გაიმართა ლიტერატურულ-მუსიკალური საღამო „ვინ არის ეს ქალი ასეთი ცისფერი“ (წარმოდგენაზე გალაკტიონ ტაბიძისა და ოლია ოკუჯავას სიყვარულის ისტორიის გაცოცხლებას შეეცადნენ).

ტოტა რამ „ბერიკების“ შესახებ. სტუდია 15 წელი არსებობს. განვლილი დროის მიღმა მდელი ბავშვების განწყობა შეიძლება ასედაც დავინახოთ ომგადახდილ ქვეყანაში და, მითუმეტეს, მის დედაქალაქში: შუქს, სითბოსა და პურს ნატრულნი, ბევრისთვის ჩაშლილი გაცვეთილები სკოლაში... და ამ დროს თბილისის გულში, გიორგი ლეონიძის ქუჩაზე მათი ნაღველის გასაქარვებლად და წასაშლელად ისხნება სისარულის სახლი-სტუდია „ბერიკები“, სადაც სულის საზრდოს, ხელოვნების სიყვარულს აზიარებენ... მერე და მერე მსგავსი სკოლები და სახელოსნოები მომრავლდა, შესაბამისად – მსურველნიც, რაც ოდნავ გაუმჯობესებულ ყოფავს ხომ მიანიშნებს, როგორც არ უნდა ვიუაროთ. ამასობაში „ბერიკებმა“ საკუთარი სახელი არათუ შეინარჩუნეს, თვითმოყვადობაც გამოკვეთეს და რამდენჯერმე აღიარებაც მოიპოვეს სხვადასხვა კონკურსზე საზღვარგარეთაც.

სტუდიის მესვეურმა, თეატრალური უნივერსიტეტის ასოცირებულმა პროფესორმა და აღიარებულმა რეჟისორმა გოგი თოდუაძემ გვამცნო: „სმექტაქლის ძირითადი მიზანია მაყურებელს გაუცოცხლოს გალაკტიონისა და მისი მეუღლის ტრაგიკული სიყვარულის ისტორია. მათი წერილებში, რომლებიც ბევრისთვის მაინც უცნობია, იკვეთება პირქუში, დაუნდობელი დრო – „ზანი უნდობარი“ – ტოტალიტარიზმის მანქანა როგორ ამსხვრევს სულიერებას. გესურდა აგრეთვე ახალგაზრდებს ამოეჩინათ ხიბლი მარადული ფსევდოლობისა. ვფიქრობ, ისინი სიმართლეს დახვდებიან თვალდებში და შეიცნობენ ძალას შიშზე გამარჯვებისა“.

ლიტერატურული კომპოზიცია პოეტსა და მის რეჟორს უცნობიერ მუშაობებზე (ვინც, მაუზერისადმი მცდარი სიყვარულის მიუხედავად, სულიერების მწვერვალზე და თვითონაც ვერ შემეღმარა პოეტია) შეკრა და დაამუშავა ფილოლოგმა, მეტყველების სტილის პედაგოგმა დარეჯან კიკნაძემ, რეჟისორია თამარ ხიზანიშვილი, მუსიკალური გაფორმება თამაზ ყორღანაშვილს ეკუთვნის.

წარმოდგენაზე „ვინ არის ეს ქალი ასეთი ცისფერი“, 22 ნოემბრის საღამოს, ნორჩმა სკენის მოყვარულებმა საგანგებოდ დააპატიჟებინეს თავიანთ პედაგოგებს ცნობილი დამიანები, მწერლები, მათ შორის გალაკტიონის ძმისწული, პროფესორი ნოდარ ტაბიძე.

და როგორც მოსალოდნელი იყო, ახალგაზრდებმა ხორცი შეახსენ იდეას: ღრმა შინაგანი ექსპრესიით, მართალი და ფაქიზი განცდით, ზუსტი დეკლამირებით, გულშიჩაბნევილი ძლიერი, ლალი ხმით მაყურებელს ცრემლი მოაწურვინეს. და არ იყო ეს ცრემლი მხოლოდ თანადგომისა, მხოლოდ მოწონებისა; არც მარტოდენ ტრაგედიის შეცნობით გამოწვეული. ეს ცრემლი იყო იმედისა და შვებისა, რომ სხვადასხვა ხმაურიან სატყუარა-გასართობს მიდრეკილ თინეჯერთა შორის, არის თაობა, ჭეშმარიტ ხელოვნებას რომ შეიმეცნებს და აღიარებს, თანაც ამგვარ ცნობისნადილს უფრო დაინერგავს. ასეთ ფიქრს ბადებდა არა მხოლოდ სპექტაკლი და დაკავებული 12 ნიჭიერი ახალგაზრდა (ირაკლი კიკნაძემდე, ლევან საბაშვილი, ირაკლი ბიჭიკაშვილი, ირაკლი გრძელიშვილი, კობა ჭკადუა, ნატო კიკაღიშვილი, მარიამ კვიციანიძე, ნათია ჭურბაძე, ფანცხა არჩვაძე, გვანცა ბერულაშვილი, ნანა ბალათური, ანასტასია მაშინაშვილი), არამედ მათ მოსასმენად მისული მათი მრავალრიცხოვანი თანატოლიც, რომელთათვის დარბაზი გახლდათ შეტად მომცრო და შეუსაბამო...

რალა დაგვრჩენია, გარდა იმისა, რომ ვისურვოთ – ერთი ათასად! ერთი ათასად!

ქეთევან დავლაძე

ბანდანიანი

რეკონსტრუქციის-მედიცინა

